

แนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสีก
ตำบลปากบ่อง อำเภอบ้านฉาง จังหวัดลำพูน

ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน
มหาวิทยาลัยแม่โจ้
พ.ศ. 2566

แนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสติก
ตำบลปากบ่อง อำเภอบำซาจาง จังหวัดลำพูน

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน

สำนักบริหารและพัฒนาระบบบริหาร มหาวิทยาลัยแม่โจ้

พ.ศ. 2566

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยแม่โจ้

แนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสีก
ตำบลปากบ่อง อำเภอลำดวน จังหวัดลำพูน

เอกฉัตรชัย จายหลวง

การค้นคว้าอิสระนี้ได้รับการพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนากฎมัยสังคมอย่างยั่งยืน

พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก .....

(อาจารย์ ดร.รัชชานนท์ สมบูรณ์ชัย)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม .....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ผานิตย์ นาขยัน)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม .....

(อาจารย์ ดร.ประสิทธิ์ นาระทะ)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....

ประธานอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร .....

(อาจารย์ ดร.รัชชานนท์ สมบูรณ์ชัย)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....

สำนักบริหารและพัฒนาวิชาการรับรองแล้ว

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐนิน โอภาสพัฒนกิจ)

รองอธิการบดี

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....

ชื่อเรื่อง	แนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอลำปาง จังหวัดลำปาง
ชื่อผู้เขียน	นายเอกณัฐ ฉายหลวง
ชื่อปริญญา	วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	อาจารย์ ดร.รัชชานนท์ สมบูรณ์ชัย

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบริบทชุมชนและกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอลำปาง จังหวัดลำปาง 2) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการดำเนินการของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอลำปาง จังหวัดลำปาง และ 3) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าว บ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอลำปาง จังหวัดลำปาง โดยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ สมาชิกของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอลำปาง จังหวัดลำปาง กลุ่มตัวอย่างจำนวน 15 ราย เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีวิเคราะห์เนื้อหาและวิธี SWOT analysis ผลการศึกษา พบว่า พื้นที่ของบ้านหนองสลิก ตั้งอยู่ที่หมู่ 3 ตำบลปากบ่อง อำเภอลำปาง จังหวัดลำปาง มีประชากรทั้งหมด 73 ครัวเรือน จำนวนประชากรทั้งหมด 223 คน สภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มน้ำเหมาะแก่การทำเกษตรกรรม สามารถเพาะปลูกได้ตลอดปีโดยอาศัยน้ำจากแม่น้ำปิง สมาชิกในกลุ่มมีอายุเฉลี่ย 59 ปี มีพื้นที่ในการทำนารวม 138.25 ไร่ ได้ผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 800 กิโลกรัม พันธุ์ข้าวที่นิยมปลูกคือ พันธุ์สันป่าตอง 1 โดยจำหน่ายให้กับโรงสีในพื้นที่ เกษตรกรมีประสบการณ์การทำนาจากการช่วยเหลือพ่อแม่ตั้งแต่วัยเด็ก สภาพปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกรพบว่าเกษตรกรสมาชิกเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ และขาดความรู้ความเข้าใจในการบันทึกข้อมูลแผนการผลิตรายบุคคล และกลุ่มยังขาดการพัฒนาด้านการเพิ่มมูลค่าผลผลิต โดยขาดเกษตรกรที่สามารถเป็นต้นแบบในการเปลี่ยนแปลง และการขาดแนวทางในการบูรณาการร่วมกันของหน่วยงานราชการที่เข้ามาสนับสนุน สำหรับแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มพบว่า ควรยกระดับกลุ่มเป็นวิสาหกิจชุมชน พัฒนามูลค่าผลผลิตข้าวหรือหาพันธุ์ข้าวชนิดใหม่ที่เหมาะสม ส่งเสริมให้มีการทำแผนการผลิตรายบุคคล และพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เป็น Young Smart Farmer เพื่อสืบทอดการดำเนินการต่าง ๆ และมีเกษตรกรต้นแบบในการเปลี่ยนแปลงในทุกกระบวนการผลิต มีแผนแม่บทในการพัฒนากลุ่มร่วมกันกับทุกหน่วยงานโดยเป็นแนวทางในการพัฒนากลุ่มฯ ที่มีจุดหมายเดียวกัน เพื่อสร้างเข้มแข็งและการดำเนินการของกลุ่ม ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

คำสำคัญ : กลุ่มเกษตรกร, ความเข้มแข็งของกลุ่ม, ผู้ปลูกข้าว

Title	GUIDELINES FOR DEVELOPMENT THE RICE FARMER GROUP OF BAN NONGSALEEK, PAK BONG SUB-DISTRICT, PASANG DISTRICT, LAMPHUN PROVINCE
Author	Mr. Aekkanat Jailuang
Degree	Master of Science in Geosocial Based Sustainable Development
Advisory Committee Chairperson	Dr. Ratchanon Somboonchai

ABSTRACT

The objectives of this study were to 1) Study the context of the community and the rice farmer group of Ban Nongsaleek, Pak Bong Sub-district, Pasang District, Lamphun Province, 2) Study the conditions of operation problems of the rice farmer group of Ban Nongsaleek, and 3) Study guidelines for group empowerment of the rice farmer group of Ban Nongsaleek. This qualitative research used document research, interviews, and focus groups to collect data from 15 members of the rice farmer group of Ban Nongsaleek by using purposive sampling. Collected data were analyzed by using content analysis and SWOT analysis. The results showed that the area of Ban Nongsaleek village located at Moo 3 Pak Bong Sub-district, Pasang District, Lamphun Province, had a total population of 73 households and with 223 people. The area was an alluvial plain suitable for agriculture and could be cultivated throughout the year with the irrigation from the Ping River. The average age of farmers in the group was 59 years old. The total area of rice farming is 138.25 rais. The average yield per rai is 800 kilograms. The most popular type of rice grown was San Pa Tong 1 which was sold to local mills. Farmers had farming experience from helping their parents since childhood. The conditions of obstacles were that members of the farmer group reached elder ages. The Other problems founded in this study were the lack of knowledge and understanding in individual production planning records, lack of development in terms of value-added outputs, lack of farmers who could be a role model of changemakers, and lack of intergration approaches between government agencies to support the farmer group. For the group empowerment guidelines, it was found that the group should be elevated to a community enterprise. There should be a development of rice yield value or find suitable new rice varieties.

Members of the farmer group should be encouraged to create an individual production plan. A Young Smart Farmers program should be initiated to build a new generation of farmers to inherit various operations. There should be a changemaking role model in every production process. A master plan for group development in collaboration with all departments to be development guidelines with the same goals would promote empowerment and greater efficient operation of the group.

Keywords : farmer group, group empowerment, rice farmer

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาอย่างสูงจากท่านอาจารย์ ดร.รัชชานนท์ สมบูรณ์ชัย ประธานกรรมการ ที่กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่าเมตตาให้คำปรึกษา ตรวจสอบแก้ไขความเรียบร้อยตลอดจนให้คำแนะนำทางวิชาการที่ดีเสมอมา ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ผานิตย์ นาขยัน และท่านอาจารย์ ดร.ปรมินทร์ นาระทะ กรรมการที่ปรึกษา ที่ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับแนวคิดในการทำการวิจัย รวมทั้งแนะนำเอกสารที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยจนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ขอขอบพระคุณ กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน เจ้าหน้าที่จากศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวเชียงใหม่ และเจ้าหน้าที่จากสำนักงานเกษตรอำเภอ ป่าซาง ที่กรุณาเสียสละเวลาในการให้ข้อมูลในการทำการวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณ คณาจารย์ และนักศึกษาสาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืนทุกคน ที่คอยเป็นกำลังใจ และให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลตลอดมา

สุดท้ายนี้ขอกราบขอบพระคุณ คุณแม่รัจจัญ ฉายหลวง มารดา และนางสาวสุชญา ฉายหลวง พี่สาว ผู้สนับสนุนทุนการศึกษาและการทำงานวิจัย และขอขอบคุณสำหรับกำลังใจจากครอบครัวซึ่งเป็นที่ยึดเหนี่ยว ที่คอยห่วงใย สนับสนุนการศึกษา เป็นแรงใจสำคัญจนทำให้งานวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

เอกฉัตร ฉายหลวง

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฌ
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ที่มาความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์.....	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
ขอบเขตของการวิจัย.....	5
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	7
บทที่ 2 ทฤษฎีและการตรวจเอกสาร.....	8
หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร.....	8
แนวคิดการพัฒนาย่างยั่งยืน (SDGs).....	14
แนวคิดการส่งเสริมการเกษตร.....	16
แนวคิดเกี่ยวกับการรวมกลุ่ม.....	24
แนวความคิดเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง.....	28
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	38
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	41

บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย	42
สถานที่ดำเนินการวิจัย.....	42
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	42
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	43
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	43
การวิเคราะห์ข้อมูล	44
บทที่ 4 ผลการวิจัย.....	45
ตอนที่ 1 บริบทชุมชน และกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลีк ตำบลปากบ่อง อำเภopaซาง จังหวัดลำพูน	46
ตอนที่ 2 ปัญหาในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลีк ตำบลปากบ่อง อำเภopaซาง จังหวัดลำพูน	67
ตอนที่ 3 แนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าว บ้านหนองสลีк ตำบล ปากบ่อง อำเภopaซาง จังหวัดลำพูน	92
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	105
สรุปผลการวิจัย.....	105
อภิปรายผล.....	111
ข้อเสนอแนะจากการวิจัย.....	117
ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป	118
บรรณานุกรม.....	119
ภาคผนวก.....	124
ประวัติผู้วิจัย.....	129

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 จำนวนประชากร จำแนกตามช่วงอายุ - ปี ที่อยู่อาศัยอยู่ในครัวเรือน ปี 2566	48
ตารางที่ 2 จำแนกตามอาชีพ ปี 2566	49
ตารางที่ 3 จำนวนประชากร จำแนกตามระดับการศึกษา ปี 2566	50
ตารางที่ 4 ตารางสรุปการวิเคราะห์ SWOT ของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก ตำบลปาก บ่อง อำเภอบ้านดง จังหวัดลำพูน.....	101
ตารางที่ 5 แสดงผล TOWS Matrix.....	102

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	41
ภาพที่ 2 แผนที่ขอบเขตพื้นที่กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน	46
ภาพที่ 3 แผนที่จุดดินของบ้านหนองสลิก หมู่ 3 ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซางจังหวัดลำพูน	51
ภาพที่ 4 จุดดินพื้นที่บ้านหนองสลิก.....	52

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทย เป็นประเทศกสิกรรม ที่ให้ความสำคัญในด้านการเพาะปลูกพืชผลทางการเกษตรต่าง ๆ โดยเฉพาะการเพาะปลูก “ข้าว” ซึ่งเป็นรากฐานความมั่นคงของประเทศมาทุกยุคทุกสมัย พระมหากษัตริย์ในฐานะเกษตรบดีจึงต้องมีพระราชภารกิจในการบำรุงขวัญและกำลังใจแก่ชาวนาผู้ปลูกข้าวเลี้ยงผู้คนทั้งประเทศความจริงปรากฏเด่นชัดผ่าน “พระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ” อันเป็นพระราชพิธีที่มีความสำคัญยิ่งต่อการเพาะปลูกข้าวของคนไทยมาแต่โบราณกาล เพื่อเป็นมิ่งมงคลและสร้างขวัญกำลังใจแก่ชาวนาผู้ปลูกข้าว ทรงเล็งเห็นและทรงให้ความสำคัญกับภาคการเกษตรโดยเฉพาะเรื่องข้าวของประเทศไทย พระองค์จึงพระราชทานแนวพระราชดำริต่าง ๆ นานัปการในการเพื่อส่งเสริมภาคการเกษตรกรรมต่าง ๆ และจะเห็นได้ว่าทรงประกอบพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญเพื่อเสริมสร้างกำลังใจให้กับเกษตรกรชาวนาไทยเป็นประจำทุกปี ดังพระกระแสรับสั่งความตอนหนึ่งว่า

“...ประเทศของเราเป็นประเทศกสิกรรม ทั้งข้าวก็เป็นอาหารหลักของประชาชนพลเมือง การอยู่ดีกินดีของอาณาประชาราษฎร์ และความสมบูรณ์มั่งคั่งของประเทศ ยังต้องอาศัยอยู่กับการเพาะปลูกเป็นส่วนใหญ่...”

พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร
มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร
ในพิธีเปิดเขื่อนเจ้าพระยา วันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2500
(มูลนิธิข้าวไทย, 2559)

และกระแสพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรความว่า

“...ข้าวต้องปลูกเพราะอีก 20 ปี ประชากรอาจจะ 80 ล้านคน ข้าวจะไม่พอ เราจะต้องซื้อข้าวจากต่างประเทศ เรื่องอะไรประชากรคนไทยไม่ยอม คนไทยต้องมีข้าว แม้ข้าวที่ปลูกในเมืองไทยจะสู้ข้าวที่ปลูกในต่างประเทศไม่ได้ เราต้องปลูก...”

พระราชทานเมื่อครั้งเสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรโครงการโคกภูแล
จังหวัดนครราชสีมา พ.ศ. 2536 (มูลนิธิข้าวไทย, 2559)

การเกษตรกรรม คือการปฏิบัติกับที่ดินเพื่อให้เกิดประโยชน์สามารถสร้างผลผลิตเพื่อหล่อเลี้ยงมวลมนุษยชาติ ทั้งการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ การทำการประมง เป็นต้น โดยอาศัยความรู้ที่ได้เรียนรู้จากความเข้าใจที่เกิดจากการปฏิบัติที่มีความสอดคล้องกับบริบทของภูมิสังคม จนพัฒนาก่อให้เกิดประสบการณ์และพัฒนาเป็นองค์ความรู้เฉพาะด้านที่มีความเชี่ยวชาญ ส่งเสริมให้พืชและสัตว์มีความเจริญเติบโต สามารถให้ผลผลิตตรงตามความต้องการ ซึ่งสังคมไทยนั้นอยู่คู่กับการเกษตรมาอย่างยาวนาน มีการสืบทอดต่อกันมาเป็นทอด ๆ ให้ลูกหลาน เนื่องจากเป็นอาชีพที่ก่อให้เกิดปัจจัยสี่ในการดำรงชีวิต จึงมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาประเทศ

ในปี 2561 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์กำหนดให้มีแผนการผลิตทางการเกษตรที่มีการจัดทำข้อมูลผลผลิตและข้อมูลความต้องการของตลาด การศึกษาความนิยมของผู้บริโภคและแนวโน้มการพัฒนาคุณภาพที่ควบคู่กับผลผลิตทางการเกษตรในอนาคตมากำหนดเป็นแผนการส่งเสริมการเกษตร ให้เกษตรกรมีการผลิตที่เหมาะสมและตรงตามความต้องการของตลาด เพื่อลดปัญหาทางด้านราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำหรือล้นตลาด สร้างความมั่นคงในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมโดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือการวางแผนการผลิตทางการเกษตรทั้งพืช สัตว์และประมงให้เป็นไปตามความต้องการของตลาดภายใต้การบูรณาการของภาครัฐ เอกชน และเกษตรกร ที่เข้ามามีส่วนร่วมกับกลุ่มเกษตรกรในการบริหารจัดการกลุ่มให้เกิดประสิทธิภาพซึ่งเกษตรกรสามารถลดต้นทุน เพิ่มผลผลิตต่อหน่วยเพิ่มขึ้น รวมทั้งผลผลิตที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน

ข้าว มีหลักฐานทางวิชาการรายงานว่าได้พบรอยข้าวเปลือก บนภาชนะดินเผาโบราณที่พบในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีอายุประมาณ 12,000 ปี ตลอดระยะเวลาอันยาวนานที่ผ่านมาข้าวได้มีการพัฒนาโดยธรรมชาติและจากการคัดเลือกของมนุษย์มาตั้งแต่โบราณกาลจนในที่สุดกลายเป็นพืชที่สำคัญที่สุดพืชหนึ่งของโลก ประเทศไทยนับว่าเป็นแหล่งที่อุดมสมบูรณ์ในทรัพยากร เนื่องจากเป็นแหล่งกำเนิดของข้าว ดังจะเห็นได้ว่ามีพันธุ์ข้าวที่สามารถเจริญเติบโตได้ดี ตั้งแต่ระดับน้ำทะเลไปถึงภูเขาสูงในสภาพดินทรายถึงดินเหนียว และมีอายุเก็บเกี่ยวที่กระจายเหลื่อมกันเป็นเบา กลาง หนัก และพันธุ์ข้าวที่ใช้ปลูกได้ตลอดปี (สถาบันวิจัยข้าว, 2545)

ข้าว เป็นสินค้าเกษตรที่สำคัญของประเทศไทย และชาวนาเป็นเกษตรกรส่วนใหญ่ของประเทศดังคำกล่าวที่ว่า "ชาวนาเป็นกระดูกสันหลังของชาติ" แต่ชาวนาก็ยังเป็นอาชีพที่มีรายได้น้อยเนื่องจากปัญหาในการเพาะปลูกถึงแม้ในบางปีจะได้ผลผลิตดี ราคาข้าวสารสูง แต่ชาวนาก็ยังขายข้าวเปลือกให้กับโรงสีข้าวในราคาที่ต่ำ เนื่องจากข้าวที่เก็บเกี่ยวมามีค่าความชื้นสูง โดยที่เมล็ดมีความชื้นประมาณ 20-30 เปอร์เซ็นต์ เมื่อนำข้าวเปลือกมากองรวมกัน เมล็ดข้าวมีการหายใจทำให้ออกซิเจนมีอุณหภูมิสูงขึ้น มีผลทำให้ข้าวเสื่อมคุณภาพ เพราะมีสภาพเหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของจุลินทรีย์ต่าง ๆ เช่น ข้าวเหลือง ข้าวมีคุณภาพการสีต่ำ เกิดข้าวเน่าข้าวบูด เมล็ดพันธุ์เสื่อมความงอกเร็วและไม่สามารถทำการขัดสีได้ และสำหรับการเก็บข้าวไว้นาน 2-3 เดือนจึงจำเป็นต้องทำการลด

ความชื้นของเมล็ดข้าวให้เหลือต่ำกว่าร้อยละ 15 สำหรับโรงสีและเครื่องอบในโรงงานตัวอย่างสามารถรับข้าวเปลือกที่มีความชื้นร้อยละ 25 มาทำการอบลดความชื้นจนต่ำกว่าร้อยละ 15 และส่งเข้าเก็บในไซโล และโดยก่อนนำไปขัดสี จะทำการเป่าด้วยลมเย็นแล้วนำไปเก็บไว้ (สุรชัย ปรีทอง, 2559)

การปลูกข้าวในปัจจุบันนั้นมีการปลูกเพื่อจำหน่ายมากกว่าการปลูกบริโภคทั่วไป การรวมตัวของเกษตรกร เพื่อจัดตั้งกลุ่มเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถเพิ่มปริมาณการผลิตและมีคุณภาพที่ชาวนาต้องการได้ เนื่องจากการจัดการให้พื้นที่ติดกันหรือแปลงใกล้เคียงกันอยู่ในกลุ่มหรือลักษณะเดียวกันสามารถกำหนดให้มีการปลูกหรือเก็บเกี่ยวในระยะเวลาเดียวกันการปฏิบัติดูแลรักษาต่าง ๆ เป็นไปในทางเดียวกัน นอกจากนี้การให้คำแนะนำต่าง ๆ ตลอดจนการตรวจแปลงขยายพันธุ์สามารถกระทำได้ง่ายและสะดวกยิ่งขึ้นรวมทั้งการปฏิบัติงานในขั้นตอนปรับปรุงข้าวจะมีปัญหาในการจัดการน้อยลงเนื่องจากข้าวที่มาจากกลุ่มเกษตรกรจะมีความสม่ำเสมอในด้านคุณภาพ เพราะฉะนั้นจะเห็นได้ว่าการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวมีความจำเป็นในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ทั้งในระบบการผลิตของภาครัฐและเอกชน

การผลิตข้าวในปัจจุบันจำเป็นต้องพัฒนาและปรับปรุงวิธีการดำเนินงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดทำแปลงโดยให้เกษตรกรมีการรวมกลุ่มและมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ เพิ่มขึ้นตลอดจนมีการบริหารจัดการที่ดี นอกจากความจำเป็นดังกล่าวข้างต้นแล้วผลประโยชน์หรือผลดีที่เกษตรกรจะได้รับจากการรวมกลุ่มมีดังนี้

- เพื่อการบริหารจัดการในกลุ่มได้ดีขึ้น เช่น ความต้องการเงินทุนเพื่อรวมกลุ่มจะทำให้กลุ่มเกษตรกรสามารถกู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และสามารถขอรับการสนับสนุนปัจจัยต่าง ๆ และการกำหนดเป้าหมายการผลิตเพื่อได้รับการสนับสนุนและช่วยเหลือก่อนเนื่องจากการสนับสนุนทั้งภาครัฐและเอกชน จะดำเนินการช่วยเหลือผ่านกลุ่มก่อนมากกว่าการสนับสนุนผ่านเกษตรกรรายย่อย ได้แก่ การขอรับสินเชื่อ ปัจจัยการผลิต อำนาจในการต่อรองกับพ่อค้าในการซื้อขายปัจจัยการผลิต และผลผลิต ทั้งนี้โดยการรวมกลุ่มเพื่อซื้อเมล็ดพันธุ์หรือปัจจัยการผลิตได้ในราคาถูก ถ้ารวมกลุ่มเพื่อขายผลผลิตทำให้มีอำนาจที่สามารถต่อรองกับพ่อค้า เพราะมีการรวบรวมผลผลิตไว้ ณ จุดใดจุดหนึ่งทำให้พ่อค้าไม่ต้องเสียเวลารวบรวม และใช้เงินทุนกลุ่มเพื่อค้าประกันการกู้เงินจากธนาคาร

- เพื่อความสะดวกในการประสานงานระหว่างเกษตรกรกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- เป็นการเสริมสร้างชุมชนและองค์กรให้เข้มแข็งและยั่งยืน มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันสร้างความสามัคคี ร่วมคิดร่วมทำร่วมแก้ไขอย่างไม่โดดเดี่ยว เช่น ถ้าขาดแคลนแรงงานก็สามารถจัดหาสำหรับกลุ่มได้หรือคนในกลุ่มอาจจะสามารถช่วยเหลือกันได้

- เพื่อและเปลี่ยนเรียนรู้เทคนิค วิธีการต่าง ๆ ที่จะสามารถพัฒนาปริมาณและคุณภาพของผลผลิต อาทิ การลดต้นทุน การเพิ่มผลผลิต การรับรองมาตรฐาน การเชื่อมโยงตลาด และการร่วมกันบริหารจัดการในรูปแบบกลุ่ม เป็นต้น

- เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์เมื่อรวมกลุ่มเกษตรกร จะทำให้เกิดความหลากหลายในการพัฒนาได้มากกว่าการทำงานเพียงลำพัง

ปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงจากอดีตไปมาก ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และด้านธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดคือภาคการเกษตร เนื่องจากพื้นที่ทำการเกษตรที่มีอยู่ได้ถูกลดลงไปมากเนื่องจากสภาพปัจจุบันมีการขยายตัวของเมือง การขยายตัวของชุมชนเมือง ทำให้รู้กล้าพื้นที่ที่ใช้ในการทำการเกษตร ซึ่งหากพื้นที่ลดลงปริมาณผลผลิตก็ลดลงตามไปด้วย แต่ความต้องการผลผลิตกลับสวนทางเพิ่มมากขึ้นเพราะจำนวนประชากรที่มีความต้องการบริโภคสูงขึ้น โดยเฉพาะการปลูกข้าว ซึ่งแต่ก่อนประเทศไทยเป็นผู้ส่งออกข้าวในระดับต้น ๆ ของโลก ปัจจุบันประเทศกลับประสบปัญหาข้าวไม่เพียงพอ อีกทั้งต้นทุนการผลิตต่อไร่ของเกษตรกรยังสูง เกษตรกรยังประสบปัญหาต่าง ๆ แนวทางการบริหารจัดการในรูปแบบกลุ่มของเกษตรกรเป็นส่วนหนึ่งที่จะสามารถสร้างเครือข่ายของกลุ่มเกษตรกรเพื่อต่อยอดในการผลิตด้านต่าง ๆ ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาการดำเนินการในรูปแบบกลุ่มเกษตรกร และการพัฒนาความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกลุ่มของเกษตรกร เพราะการดำเนินการในรูปแบบกลุ่มนั้นเกษตรกรสามารถพึ่งพากันและกัน ซึ่งเป็นพื้นฐานของคนในชุมชนมาแต่เดิม โดยการหาแนวทางในการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สามารถต่อยอดในการผลิตข้าวที่มีคุณภาพและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน และสามารถรวบรวมผลผลิตจำหน่ายภายนอกชุมชนต่อไป

เช่นเดียวกับ พื้นที่บ้านหนองสลิก หมู่ 3 ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน มีพื้นที่ในการปลูกข้าว มากกว่า 500 ไร่ ด้วยปริมาณน้ำที่อุดมสมบูรณ์และเพียงพอเพราะพื้นที่ของชุมชนอยู่เลยบริเวณแม่น้ำปิงจึงสามารถทำนาได้ปีละ 2 ครั้ง ทั้งนี้ประชากรของชุมชนบ้านหนองสลิกส่วนใหญ่นิยมอาชีพหลักคือเกษตรกรรมทำนา โดยในอดีตการประกอบอาชีพทำนาของเกษตรกรนั้น ทำตามกำลังของสมาชิกในครัวเรือน โดยอาศัยเพียงแค่แรงงานสัตว์เลี้ยว และใช้พันธุ์ข้าวพื้นบ้านที่เก็บไว้ใช้เอง เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไปการทำนาของชุมชนจึงเปลี่ยนตามจากที่เคยทำนาปลูกข้าวเพื่อบริโภคภายในครัวเรือนเป็นหลัก ก็เปลี่ยนมาทำนาเพื่อมุ่งจำหน่ายแทน จากที่เคยใช้แรงงานสัตว์เลี้ยวก็หันมาใช้เครื่องจักรกลแทน ทำให้ข้าวที่ปลูกมีคุณภาพลดลง ปริมาณผลผลิตต่อไร่ลดลงแต่ต้นทุนการผลิตกลับเพิ่มมากขึ้น และที่สำคัญราคาข้าวขึ้นอยู่กับโรงสีทำให้เกษตรกรถูกกดขี่ด้านราคา และในปัจจุบันถึงแม้จะมีการปรับเปลี่ยนการทำอาชีพจากการทำนาประกอบอาชีพทางด้านอื่นมากขึ้น การปลูกข้าวในชุมชนยังคงอยู่ โดยในชุมชนมีกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวที่รวมตัวกันแบบหลวม ๆ มีการดำเนินการร่วมกันแต่ยังไม่มีแนวทางในการพัฒนาที่ส่งเสริมให้สมาชิกเกิดการพัฒนาไปพร้อมกัน

ในการศึกษาครั้งนี้จะทำการศึกษาสภาพที่แท้จริงของปัญหาของการรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในพื้นที่บ้านหนองสลิก และหาแนวทางเพื่อพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก หมู่ที่ 3 ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ซึ่งหากมีแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรก็จะสามารถขับเคลื่อนชุมชนบ้านหนองสลิกให้สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ จากภายนอกที่มากกระทบและสามารถมีแนวทางในการพัฒนาคุณภาพของการทำนาในชุมชนต่อยอดในการผลิตข้าวที่มีคุณภาพและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน และสามารถรวบรวมผลผลิตจำหน่ายภายนอกชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาบริบทชุมชนและกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการดำเนินการของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าว บ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ได้ทราบถึงบริบทชุมชนและกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน
2. ทำให้ได้ทราบถึงสภาพปัญหาการดำเนินการของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน
3. ทำให้ได้แนวทางพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน จะดำเนินการขอบเขตการวิจัยดังนี้

1. ขอบเขตพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาพื้นที่ของเกษตรกร บ้านหนองสลีк หมู่ 3 ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

2. ขอบเขตประชากร

ประชากรของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลีк ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ที่ใช้ในการศึกษาจำนวน 15 คน

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกที่จะกำหนดขอบเขตเนื้อหาการวิจัยออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

1. เนื้อหาเกี่ยวกับบริบทชุมชนและกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลีк ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน เป็นการศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับชุมชนโดยศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา สภาพแวดล้อม สภาพทางภูมิศาสตร์ และสภาพวิถีความเป็นอยู่ของประชาชน ลักษณะต่าง ๆ ของชุมชนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

2. เนื้อหาเกี่ยวกับสภาพปัญหาในการดำเนินการของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในพื้นที่ของบ้านหนองสลีк ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน เพื่อศึกษาถึงประเด็นปัญหาต่าง ๆ ของเกษตรกรในการบริหารจัดการกลุ่ม โดยตัวชี้วัดแสดงถึงความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกร 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความรู้ความสามารถของผู้นำกลุ่ม 2) ด้านการบริหารและจัดการกลุ่ม 3) ด้านการแก้ไขปัญหาและพัฒนากลุ่ม 4) ด้านฐานะและความมั่นคงของกลุ่ม 5) ด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการและองค์กรเอกชน

3. เนื้อหาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลีк ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ได้ใช้วิธีการประชุมเชิงปฏิบัติการระดมสมองจากสมาชิกในกลุ่ม มาวิเคราะห์หาแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกร โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกรตัวอย่าง ที่ตามตัวชี้วัดความเข้มแข็ง 5 ด้านประกอบด้วย 1) ด้านความรู้ความสามารถของผู้นำกลุ่ม 2) ด้านการบริหารและจัดการกลุ่ม 3) ด้านการแก้ไขปัญหาและพัฒนากลุ่ม 4) ด้านฐานะและความมั่นคงของกลุ่ม 5) ด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการและองค์กรเอกชน มาวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลีк ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน โดยมีเครื่องมือที่จะใช้ในการวิเคราะห์ คือ การวิเคราะห์ข้อมูล และวิธี SWOT Analysis

นียมศัพท์เฉพาะ

กลุ่มเกษตรกร หมายถึง กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลีก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

ภูมิสังคม หมายถึง สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ได้แก่ ภูมิประเทศ ทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งสภาพแวดล้อมทางสังคมศาสตร์ ได้แก่ ขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหนองสลีก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

การบริหารจัดการกลุ่ม หมายถึง กระบวนการดำเนินการของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลีก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน โดยความร่วมมือ ร่วมกิจกรรมเพื่อดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

ความเข้มแข็งของชุมชน หมายถึง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็ง 5 ด้านประกอบด้วย 1) ด้านความรู้ความสามารถของผู้นำกลุ่ม 2) ด้านการบริหารและจัดการกลุ่ม 3) ด้านการแก้ไขปัญหาและพัฒนากลุ่ม 4) ด้านฐานะและความมั่นคงของกลุ่ม 5) ด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการและองค์กรเอกชน

บทที่ 2

ทฤษฎีและการตรวจเอกสาร

การศึกษาแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสาร แนวคิดและทฤษฎีรวมถึง งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาใช้ประกอบในการศึกษาวิจัย ดังนี้

1. หลักการทรงงานใน พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร
2. แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs)
3. แนวคิดการส่งเสริมการเกษตร
4. แนวคิดเกี่ยวกับการรวมกลุ่ม
5. แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง
6. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับข้าว
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
8. กรอบแนวคิดในการวิจัย

หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เป็นเรื่องของลัทธิธรรม หลักคิด และหลักปฏิบัติ เปรียบเสมือน “เข็มทิศ” ในการนำทางในการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติตน สำนักงาน กปร. ได้ศึกษารวบรวมเผยแพร่ โดได้รับคำแนะนำจากท่าน ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล ซึ่งเป็นข้อมูลจากประสบการณ์ทำงานสนองพระราชดำริอย่างใกล้ชิด ต่อเนื่องมายาวนาน ที่พระองค์ท่านทรงปฏิบัติให้เป็นแนวทางมาโดยตลอด และได้มีการปรับปรุงเนื้อหาหลักการทรงงานจากปี พ.ศ. 2558 มีหลักการทรงงาน 23 ข้อ จนในปี พ.ศ. 2563 เพิ่มเป็น 27 ข้อ โดยหลักการทรงงานนั้นจะมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนเป็นอันดับแรก ซึ่งการพัฒนาคนก่อนนั้น จะเป็นแนวทางในการพัฒนาด้านอื่น ๆ ตามมา ซึ่งการศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ได้นำหลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรมาเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย โดยได้นำหลักการทรงงานที่เกี่ยวข้อง โดยสำนักงาน

คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) ในการทำการวิจัยในครั้งนี้ดังต่อไปนี้ (คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2565)

1. รู้ รัก สามัคคี

“รู้ รัก สามัคคี” เป็นพระราชดำรัส ที่มีค่าและมีความหมายลึกซึ้ง พร้อมทั้งสามารถปรับใช้ได้กับทุกยุคทุกสมัย

รู้ : การที่เราจะลงมือทำสิ่งใดนั้น จะต้องรู้เสียก่อน รู้ถึงปัจจัยทั้งหมด รู้ถึงปัญหา และรู้ถึงวิธีการแก้ปัญหา

รัก : คือความรัก เมื่อเรารู้ครบถ้วนด้วยกระบวนการแล้วจะต้องมีความรักเป็นพลังผลักดันที่จะเข้าไปลงมือปฏิบัติแก้ไขปัญหานั้น ๆ ถ้าเรามีความรักแล้วจะมีแรงกระตุ้นให้ทำงานด้วยความเต็มใจ

สามัคคี : การที่จะลงมือปฏิบัตินั้น ควรคำนึงเสมอว่าเราจะทำงานคนเดียวไม่ได้ ต้องทำงานร่วมมือร่วมใจเป็นองค์กร เป็นหมู่คณะ จึงจะมีพลังเข้าไปแก้ปัญหาให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี

2. ระเบิดจากข้างใน

ทรงมุ่งเน้นเรื่องการพัฒนาคน ต้องสร้างความเข้มแข็งให้คนในชุมชนที่เราจะเข้าไปพัฒนาให้มีสภาพพร้อมที่จะรับการพัฒนาก่อน อย่าให้โดยที่ผู้รับยังไม่พร้อมที่จะใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่

“...ถ้าแต่ละคนมีความขยันหมั่นเพียร ทางราชการและผู้มีวิชาการอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ทางราชการก็จะช่วย ชั้นแรกที่สุดจะต้องแสดงว่าตนมีความเข้มแข็ง มีความตั้งใจที่จะทำงานร่วมกันอย่างเป็นสุขเสียก่อน เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้วจะมีผู้ที่มาช่วยแล้วความเดือดร้อนต่าง ๆ ก็จะได้บรรเทาไปไม่ให้เป็นทุกข์...”

“...ระหว่างนี้ขอให้พยายามที่จะจัดระเบียบแบบแผนให้ดีให้อยู่กันเป็นกลุ่มให้เข้มแข็งยิ่ง ๆ ขึ้น เพราะว่าการที่จะอยู่ในที่ใหญ่ขึ้นไปนั้น ถ้าขาดความเข้มแข็งก็ตาม ถ้าขาดความสามัคคีเป็นกลุ่มเป็นก้อนที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกันก็ตามจะเกิดอันตรายอย่างมาก เพราะว่างานนั้นมากขึ้น ที่กว้างขึ้นก็ต้องดูแลมากขึ้น ก็มีภาระมีหน้าที่มากขึ้น ทุกคนต้องเตรียมใจ เตรียมกายเพื่อที่จะรับที่ใหญ่กว่านี้ ถ้าไม่พร้อม ปล่อยให้ใหญ่ไปก็เกิดทุกข์ใหญ่มากขึ้น แต่ว่าถ้าพร้อมแล้วที่ใหญ่ขึ้นก็จะมีความสำเร็จได้...”

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่มีต่อกลุ่มชาวไร่ฝักในพระบรมราชูปถัมภ์ ตำบลเขาใหญ่ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

เมื่อ วันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2513

ทรงตระหนักดีว่าชุมชนจะเข้มแข็งได้ก็ต้องพึ่งความเข้มแข็งของคนในชุมชน ทรงมุ่งเน้นเรื่องการพัฒนาคน ดังพระราชดำรัสว่า “ระเบิดจากข้างใน” หมายความว่า ต้องมุ่งเน้นในการสร้างความเข้มแข็งให้คนและครอบครัวในชุมชนที่เราเข้าไปพัฒนาให้มีสภาพพร้อมที่จะรับการพัฒนาเสียก่อน แล้วจึงค่อยออกมาสู่สังคมภายนอก มิใช่การนำเอาความเจริญหรือบุคคลจากสังคมภายนอกเข้าไปหาชุมชน ทั้งที่ยังไม่ทันได้มีโอกาสเตรียมตัวหรือตั้งตัวพร้อมที่จะรับหรือมีความพร้อมที่จะคิดว่าเหมาะสมกับชุมชนของตนหรือไม่ การทำให้คนหรือชุมชนมีความพร้อมที่จะเรียนรู้มีความพร้อมในการยอมรับในการที่จะรับเทคโนโลยี วิธีการที่เหมาะสมแล้วนำมาปรับใช้ในชุมชนเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและชุมชนต่อไป หลีกเลี่ยงการให้โดยที่ผู้รับยังไม่พร้อมที่จะใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่

3. ภูมิสังคม

การพัฒนาใด ๆ ต้องคำนึงถึงสภาพภูมิประเทศของบริเวณนั้น ๆ และสังคมวิทยาเกี่ยวกับคนในสังคมตลอดจนประเพณีวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกัน ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า

“...การพัฒนาจะต้องเป็นไปตามภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์ และภูมิประเทศทางสังคมศาสตร์ในสังคมวิทยา คือ นิสัยใจคอของคนเราจะไปบังคับให้คนอื่นคิดอย่างอื่นไม่ได้ เราต้องแนะนำ เราเข้าไปช่วยโดยที่จะให้เขาเข้ากับเราไม่ได้ แต่ถ้าเราเข้าไปแล้ว เราเข้าไปดูว่าเค้าต้องการอะไรจริง ๆ แล้วก็อธิบายให้เขาเข้าใจหลักการของการพัฒนานี้ก็จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง...”

พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วันพฤหัสบดี ที่ 18 กรกฎาคม 2517

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงมุ่งเน้นการพัฒนา และการดำเนินการที่ต้องยึดหลักให้มีความสอดคล้องกับสภาพภูมิสังคม ซึ่งก็คือการพัฒนาโดยการยึดหลักสภาพความเป็นจริงของ “สภาพภูมิประเทศ” ทั้งในด้านพื้นที่ดิน ด้านสังคมวิทยาและลักษณะนิสัยประจำถิ่น กล่าวคือ นิสัยใจคอความเคยชินและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ความเชื่อ และหลักศาสนา เป็นต้น การพัฒนาสังคมลักษณะนี้ก็คือหลักสำคัญยิ่งของการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ในด้านการพัฒนาชุมชนหรือกลุ่มนั้นจะต้องดำเนินการให้มีความสอดคล้องกับพื้นที่ในแต่ละท้องถิ่น ที่มีสภาพภูมิประเทศ สภาพแวดล้อมสภาพสังคมที่แตกต่างกัน มีวิถีการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกันไป ทำให้การนำเทคโนโลยีหรือวิธีการอาจจะไม่สามารถใช้ได้ซึ่งจะแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ ทางการปลูกข้าวหรือการเลือกสายพันธุ์ข้าวที่จะมาปลูกนั้น ควรที่จะคำนึงถึงสภาพภูมิประเทศของพื้นที่ปลูก ว่าพันธุ์ข้าวที่จะปลูกนั้นว่ามีความเหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศหรือไม่ หากเหมาะสมก็จะส่งผล

ต่อปริมาณผลผลิตที่ได้ ก็จะไม่เป็นสภาพภูมิประเทศบางที่ไม่เหมาะสมบางที่มากหรือน้อย เช่น การปลูกข้าวไร่นิยมปลูกข้าวบนที่ดอนและไม่มีน้ำขังในพื้นที่ปลูก พื้นที่ดอนส่วนมากเป็นที่ลาดชันเชิงภูเขาจะได้ผลผลิตข้าวไร่โดยเฉลี่ย 270 กิโลกรัมต่อไร่ (จรัญจิต เฟิงรัตน์, 2556) มาปลูกในพื้นที่ที่ไม่ใช่ที่ดอนหรือนาสวนหรือในนาข้าวนาสวนที่มีน้ำออกมาก ทำให้เกิดผลผลิตน้อยหรือไม่ได้เลย สภาพสังคมควรเลือกการปลูกข้าวที่ชุมชนหรือตนเองนิยมบริโภค เพื่อขยายผลต่อการผลิตเพื่อการค้า เป็นการเพิ่มรายได้ของตนเองและชุมชน การปลูกข้าวแต่ละชนิดนั้นควรมีความเข้าใจถึงหลักภูมิสังคม โดยคำนึงถึงสภาพภูมิประเทศ สภาพแวดล้อม สภาพสังคมและวิถีการดำรงชีวิตชนบทรรมนิยม ประเพณีและวัฒนธรรมในแต่ละที่จะมีความแตกต่างกัน

4. องค์กรวม

องค์กรวม หมายถึง การมองเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นแบบบูรณาการ และกำหนดแนวทางแก้ไขอย่างเชื่อมโยง โดยพิจารณาองค์ประกอบต่าง ๆ ครบทุกด้านของปัญหา พรอมแนวทางแก้ไขอย่างเชื่อมโยงกันเป็นระบบ โดยในการพระราชทานพระราชดำริเกี่ยวกับโครงการหนึ่งนั้น พระองค์ทรงมองเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและแนวทางแก้ไขอย่างเชื่อมโยงอย่างครบวงจร โดยทรงเรียกรวีนีว่าองค์กรวม เช่น กรณีทฤษฎีใหม่มี 3 ขั้นดังนี้

ขั้นที่ 1 คือการมองในเรื่องของการบริหารจัดการที่ดินตั้งแต่การถือครองที่ดินของประชากรไทยโดยเฉลี่ยที่ดินประมาณ 10-15 ไร่ และแหล่งน้ำอันเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญในการประกอบอาชีพและเป็นเรื่องพื้นฐานของเกษตรกรในการพึ่งตนเองคือพออยู่พอกินก่อน

ขั้นที่ 2 คือการให้เกษตรกรรวมพลังกันในรูปแบบกลุ่มหรือสหกรณ์เพื่อการจัดการและการตลาดสำหรับผลผลิตที่เหลือกินเหลือใช้

ขั้นที่ 3 การรวมกลุ่มรวมพลังชุมชนให้มีความเข้มแข็งเพื่อพร้อมที่จะออกไปสู่การเปลี่ยนแปลงของสังคมภายนอกได้อย่างครบวงจรเพื่อยกระดับไปสู่ธุรกิจชุมชนต่อไป

5. ประโยชน์ส่วนรวม

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงเล็งเห็นว่าการทำงานทุกอย่างของคนเรานั้นมีคนเกี่ยวเนื่องถึงประโยชน์ส่วนรวมของบ้านเมือง และประชาชนทุกคน เพราะฉะนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติหน้าที่ทุก ๆ ประการให้สมบูรณ์บริบูรณ์ โดยเต็มกำลังสติปัญญาความรู้ความสามารถปฏิบัติพระราชกรณียกิจและการพระราชทานพระราชดำริในการพัฒนาเพื่อช่วยเหลือพสกนิกร ทรงระลึกถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญตามพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า

“...ใครต่อใครบอกว่าขอให้เสียสละส่วนตัวเพื่อส่วนรวม อันนี้ฟังจนเบื่อ อาจจจะรำคาญด้วยซ้ำว่า ใครต่อใครมาก็บอกว่าขอให้คิดถึงประโยชน์ส่วนรวม อาจมานึกในใจว่าให้ ๆ อยู่เรื่อยแล้วส่วนตัวจะได้อะไร ขอให้คิดว่าคนที่ให้เพื่อส่วนรมนั้น มิได้ให้ส่วนรวมแต่อย่างเดียว เป็นการให้เพื่อตัวเองสามารถที่จะมีส่วนรวมที่จะอาศัยได้...”

พระบรมราชาโฆวาทพระราชทานแก่นิสิต นักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น
ณ มหาวิทยาลัยขอนแก่น วันที่ 20 ธันวาคม 2514

6. การพึ่งตนเอง

การพัฒนาให้ประชาชนสามารถอยู่ในสังคมได้ตามสภาพแวดล้อม สามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยใช้หลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ การวางเส้นทางชีวิตของตนเองให้เรียบง่าย ธรรมดา และเดินสายกลางด้วยปัญญาพร้อมคุณธรรมในจิตใจ เพื่อนำชีวิตไปสู่ความสมดุลของทรัพยากรให้มีความมั่นคงและเกิดความยั่งยืนในที่สุด เปรียบเสมือนเป็นการวางรากฐานของอาคารให้แข็งแรง

การพัฒนาตามแนวพระราชดำริมีกระบวนการในการดำเนินการที่หลากหลายวิธีตามบริบทของชุมชนนั้น และในเบื้องต้นอาจจะเป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า โดยส่งเสริมให้ประชาชนมีความแข็งแรงพอที่จะสามารถดำรงชีวิตได้และพัฒนาในขั้นตอนต่อไปได้ คือการพัฒนาให้ประชาชนสามารถอยู่ในสังคมได้ตามสภาพแวดล้อมและสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ การวางเส้นทางดำเนินชีวิตของตนเองให้สมถะเรียบง่าย ดำรงชีพแบบธรรมดา และเดินสายกลางด้วยแสงสว่างแห่งปัญญาพร้อมมีหลักธรรมเป็นคุณธรรมในจิตใจ นำพาชีวิตไปสู่ความสมดุลของทรัพยากรที่มี ให้มีความมั่นคง และสร้างความยั่งยืนในที่สุด ดั่งดั่งเป็นการวางรากฐานของอาคารให้มั่นคงแข็งแรง ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า

“...การช่วยเหลือสนับสนุนประชาชนในการประกอบอาชีพและตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ ก่อนอื่นเป็นสิ่งสำคัญยิ่งยวดเพราะผู้มีอาชีพ และฐานะเพียงพอที่จะพึ่งพาตนเองได้ ย่อมสามารถสร้างความเจริญในระดับสูงขึ้นไป...”

พระบรมราชาโฆวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วันศุกร์ ที่ 19 กรกฎาคม 2517

7. เศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักคิดที่จะดำเนินการร้อยเรียงเรื่องราวต่าง ๆ เพื่อนำทางชีวิตไปสู่ความสมดุล มั่นคง และยั่งยืนอย่างมีคุณภาพ เปรียบเสมือนเป็นการวางรากฐานของตัวอาคารที่มีความมั่นคงแข็งแรง ดังปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้ทรงพระราชทานแก่พสกนิกรทุกหมู่เหล่าเปรียบประดุจแสงเทียนนำทางชีวิตไว้ ดังนี้

“...เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวหน้าต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริตและให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี...”

8. เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา

เข้าใจ คือ ทำอะไรต้องเข้าใจปัญหาและแนวทางแก้ไข โดยเข้าใจกระบวนการจัดการและปรับความเข้าใจระหว่างผู้ให้และผู้รับเสียก่อน ใ้เข้าใจซึ่งกันและกัน

เข้าถึง คือ เมื่อเข้าใจระหว่างกันทุกประการครบถ้วนแล้ว ต้องเข้าถึงการกระทำสร้างความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้อง เข้าถึงเครื่องมือเครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ และความสามัคคีร่วมจิตร่วมใจของผู้ปฏิบัติงานร่วมกัน

พัฒนา คือ เมื่อต่างฝ่ายเข้าใจกันแล้ว เข้าถึงกันแล้วการพัฒนาก็จะดำเนินการไปอย่างยั่งยืนไม่ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการเมือง หากแต่นำไปสู่ความสมดุล มั่นคง และยั่งยืน

9. การมีส่วนร่วม

ในการทรงงานพระองค์ทรงเปิดโอกาสให้ทุกฝ่าย ทั้งประชาชนหรือเจ้าหน้าที่ทุกระดับได้มาร่วมแสดงความคิดเห็น หรือที่เรียกประชาพิจารณ์เพื่อรับทราบปัญหาและความต้องการของประชาชน โดยให้อาชาชาวบ้านเป็นครู ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า

“...สำคัญที่สุดจะต้องหัดทำให้กว้างขวาง หนักแน่นรู้จักรับฟังความคิดเห็น แม้กระทั่งความวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อื่นอย่างฉลาด เพราะการรู้จักรับฟังอย่างฉลาด นั้นแท้จริง คือการระดมสติปัญญาและประสบการณ์อันหลากหลาย มาอำนวยความสะดวกปฏิบัติบริหารงานให้ประสบความสำเร็จที่สมบูรณ์นั่นเอง...”

แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs)

วิกฤตการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันที่เกิดขึ้นทั่วทุกมุมโลก เป็นสิ่งกระตุ้นเตือนให้หลายประเทศเกิดความตระหนักที่จะร่วมมือกันช่วยกันในการแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม และเห็นควรให้มีการจัดการประชุมระดับโลกเพื่อร่วมมือกันพิจารณา และร่วมกันหามาตรการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่แต่ละประเทศ กำลังเผชิญอยู่เป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2515 โดยการประชุมครั้งนี้มีชื่อว่า “การประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ (United Nations Conference on Human and Environment)” โดยจัดขึ้น ณ กรุงสต็อกโฮล์ม ประเทศสวีเดน จากจุดเริ่มต้นในการประชุมครั้งนี้ ส่งผลให้ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกเกิดความตระหนักถึงวิกฤตการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมที่ทวีความรุนแรง โดยเกิดขึ้นจากการพัฒนาแบบมุ่งเน้นด้านเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว ทุกประเทศจึงหันมาให้ความสนใจกับการพัฒนารูปแบบใหม่ที่สามารถลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมอันเกิดจากการพัฒนาได้ อันเป็นที่มาของแนวคิด “การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable development)” ซึ่งเป็นข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (World Commission on Environment and Development) หรือคณะกรรมการบรันท์แลนด์ (Brundtland Commission) โดยที่รายงานของคณะกรรมการ บรันท์แลนด์ (Brundtland Report) ที่เสนอต่อสหประชาชาติใน พ.ศ. 2530 เป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางต่อมาในชื่อ “อนาคตของเรา” (Our common future) (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2556)

ต่อจากนั้นองค์กรสหประชาชาติได้เรียกร้องให้ทุกประเทศทั่วโลกคำนึงถึงผลกระทบของการพัฒนาที่มีต่อสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ฟุ่มเฟือยโดยไม่สมดุลกับขีดจำกัดของการตอบสนองของธรรมชาติ และได้ร่วมกันจัดประชุมสุดยอดของโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (UN Conference on Environment and Development: UNCED) เมื่อ พ.ศ. 2535 ณ กรุงริโอเดอจาเนโร ประเทศบราซิล ซึ่งเป็นที่มาของแผนแม่บทโลกที่ใช้เป็น

กรอบทิศทางในการพัฒนาประเทศไปสู่ความสมดุลและความยั่งยืน โดยในการประชุมครั้งนั้น ประกอบด้วยประเทศสมาชิก จำนวนกว่า 178 ประเทศทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทยและได้ร่วมกันลงนามในการปฏิบัติตามแผนแม่บทดังกล่าว ซึ่งในอีก 10 ปี ต่อมาจึงร่วมกันขยายแนวคิดไปสู่การประชุมสุดยอดระดับโลกว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน (World summit on sustainable development) เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ประเทศต่าง ๆ หันมาให้ความสนใจกำหนดกรอบทิศทางการพัฒนาประเทศอย่างองค์รวม มุ่งสู่คุณภาพของการพัฒนา (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2556)

การพัฒนาที่ยั่งยืน คือการพัฒนาที่เน้นให้มนุษย์คำนึงถึงขีดจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนโลก และรณรงค์ให้มีการดำเนินการพัฒนาที่ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยให้เป็นการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของคนทั้งในยุคปัจจุบัน และยุคต่อ ๆ ไปอย่างเท่าเทียมกัน โดยมีหลักการสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การสร้างสมดุลระหว่าง 3 มิติของการพัฒนาอันได้แก่

1. มิติการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจให้เจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพ สามารถกระจายรายได้ให้เอื้อประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ในสังคม โดยเฉพาะคนที่มียาไรได้ต่ำ
2. มิติการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นการพัฒนาคนให้มีความรู้ มีสมรรถนะและมีผลผลิตภาพสูงขึ้น ส่งเสริมให้เกิดสังคมที่มีคุณภาพและเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้
3. มิติการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในปริมาณที่ระบบนิเวศสามารถฟื้นตัวกลับสู่สภาพเดิมได้ โดยให้มีการปล่อยมลพิษออกสู่สิ่งแวดล้อมในระดับที่ระบบนิเวศสามารถดูดซับและทำลายมลพิษนั้นได้ โดยให้สามารถผลิตมาทดแทนทรัพยากรประเภทที่ใช้แล้วหมดไปได้ (มรกด กำแพงเพชร และสุวรรณยา ธรรมอภิพล, 2560)

ทั้งนี้การพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีระบบสังคมที่เป็นสังคมธรรมรัฐ มีระบบการพัฒนาเศรษฐกิจที่มั่นคงไม่จำเป็นต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากภายนอกมีคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดีประชาชนรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างรู้คุณค่า โดยเฉพาะการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อเป็นฐานในการผลิตเพื่อนำไปสู่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Brundtland Commission, 1987)

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) (2546) ได้นำแนวคิดเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืนมาเผยแพร่ โดยกล่าวว่า กระแสในการพัฒนาแบบใหม่มี 2 กระแส กระแสแรกเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวคิดของคณะกรรมการโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (CSD) คือ มุ่งพัฒนาควบคู่ไปกับการให้ความสำคัญแก่สิ่งแวดล้อมอันเนื่องมาจากการเพิ่มจำนวนประชากร ส่งผลให้เกิดปัญหาทรัพยากร ร่อยหรอและเกิดมลภาวะ กระแสที่สองคือการพัฒนาตามแนวคิดของยูเนสโก (UNESCO) ที่ให้ความสำคัญแก่คุณค่าของมนุษย์และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาสำหรับชาวพุทธแล้ว การพัฒนาที่ยั่งยืนควรเป็นการพัฒนาเพื่อสร้างสังคมที่ยั่งยืน ควบคู่กับตอบสนองความต้องการของตน

ได้ โดยไม่ส่งผลกระทบต่อสัตว์โลกและประชาชนรุ่นต่อ ๆ ไปในอนาคต ต้องไม่เดือดร้อน คือ การทำกิจกรรมของมนุษย์ต้องสอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของธรรมชาติต้องบูรณาการทั้งเศรษฐกิจและธรรมชาติ แวดล้อมเข้าด้วยกัน เพื่อจะพิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติและกำจัดความยากจนต่อไป การพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นวิธีการที่ยังดำเนินการส่งเสริมให้แก่เกษตรกรเพื่อความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ ทางสังคม ทางสิ่งแวดล้อมให้มีความยั่งยืน ทั้งนี้รัฐบาลยังได้ดำเนินการเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยได้น้อมนำปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)

แนวคิดการส่งเสริมการเกษตร

ความหมายของการส่งเสริมการเกษตร

บุญธรรม จิตตอนันต์ (2536) ได้ให้ความหมายของการส่งเสริมการเกษตรว่าหมายถึง การนำความรู้ วิธีการ และเทคนิคใหม่ ๆ ทางเกษตรไปแนะนำเผยแพร่ให้แก่โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกร แล้วติดตามให้คำแนะนำช่วยเหลือจนบังเกิดขณะเดียวกันก็นำเอาปัญหาต่าง ๆ ทางเกษตรมาวิเคราะห์หาหนทางแก้ไข

ชูเกียรติ รักซ้อน (2532) ได้ให้ความหมายของการส่งเสริมการเกษตรการส่งเสริมการเกษตร คือ กระบวนการในการให้การศึกษาออกโรงเรียน ซึ่งรวมทั้งการบริการแก่บุคคลเป้าหมายที่เป็นเกษตรกรและครอบครัว โดยให้บุคคลเป้าหมายเหล่านี้ เรียนรู้โดยการกระทำด้วยตนเองและช่วยตนเองเพื่อให้บรรลุถึงการกินดีอยู่ดี ของคนในชุมชนโดยส่วนรวม ทั้งนี้โดยมีพื้นฐานตั้งอยู่บนการพัฒนาประชาชนในชุมชน

ซึ่งมีความสอดคล้องกับ ทำนอง สิงคาลวนิช (2525) ที่กล่าวว่า การส่งเสริมการเกษตรเป็นกิจกรรมเสริมหรือการแพร่ขยายความรู้ทางการเกษตรในระบบการศึกษาลักษณะหนึ่ง ที่นำมาจากสถาบันการศึกษาสู่บุคคลเป้าหมายหรือผู้ที่ได้รับการส่งเสริม ในที่นี้ได้แก่ ผู้ประกอบการเกษตร ซึ่งอยู่นอกสถาบันการศึกษาจึงจัดเป็นการศึกษาออกโรงเรียน (Out of school education) หรือการศึกษานอกระบบโรงเรียน (Non- formal education) การส่งเสริมการเกษตร หมายถึง การนำความรู้ วิธีการและเทคนิคใหม่ ๆ หรือเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรไปแนะนำเผยแพร่ให้แก่ประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เกษตรกร แล้วติดตามให้คำแนะนำช่วยเหลือในการปฏิบัติจนประสบผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย

ดังนั้น การส่งเสริมการเกษตร คือ การถ่ายทอดความรู้วิชาการ แนวคิด วิธีการ ให้แก่เกษตรกร เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในภาคการเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกร เพื่อเป็นการเพิ่มความรุ้ความสามารถในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม เพื่อให้การทำการเกษตรมีประสิทธิภาพมากขึ้น

หลักการส่งเสริมการเกษตร

1. การพัฒนาประชาชนในชนบทเป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญในการส่งเสริมการเกษตร โดยเฉพาะเกษตรกรเพื่อให้มีความสามารถในการทำการเกษตรให้ก้าวหน้า และสามารถมีรายได้เพิ่มขึ้น ซึ่งจะส่งผลดีต่อความเป็นอยู่ในครอบครัวและสามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยการนำเทคโนโลยีทางการเกษตรไปแนะนำและเผยแพร่ให้แก่เกษตรกร แล้วดำเนินการติดตามให้คำแนะนำช่วยเหลือจนสามารถบรรลุผลสำเร็จตามความประสงค์

2. งานส่งเสริมการเกษตรมีปรัชญาในการปฏิบัติคือ เริ่มงานจากสภาพการณ์จริงในท้องถิ่น มีทัศนคติที่ดีต่อบุคคลเป้าหมาย ช่วยให้เขาช่วยตัวเองได้ เผยแพร่ความรู้ที่เป็นประโยชน์และมีความสนใจและความต้องการของสังคมชนบทโดยมีขอบเขตของการปฏิบัติงานที่ชัดเจน

3. งานส่งเสริมการเกษตรเป็นการให้การศึกษานอกระบบโรงเรียน ซึ่งบุคคลเป้าหมายสามารถเรียนรู้จากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมโดยตรงหรือโดยทางอ้อม โดยให้ความรู้การสาธิตการทดลองและปฏิบัติจริง

งานส่งเสริมการเกษตรเมื่อตอนเริ่มแรกนั้น เป็นการศึกษาแบบพิเศษหรือการศึกษาแบบเสริมจากมหาวิทยาลัย ไปสู่บุคคลภายนอก (extension education) โดยเริ่มขึ้นครั้งแรกในประเทศอังกฤษ ประมาณ ค.ศ. 1873 (พ.ศ. 2416) ซึ่งเป็นกิจกรรมการสอนของมหาวิทยาลัยที่จัดให้กับประชาชนทั่วไป ณ ท้องถิ่นที่เขาหรือทำงานอยู่ ในวิชาความรู้ใด ๆ ก็ได้มีได้จำกัดเฉพาะวิชาเกษตร ส่วนการส่งเสริม (agricultural extension) ได้มีการแพร่หลายในสหรัฐอเมริกาประมาณ 20 ปี ภายหลังจากที่การศึกษาแบบเสริมหรือขยายได้กำเนิดขึ้นในประเทศอังกฤษ จนกระทั่งมีการตราเป็นกฎหมายให้งานส่งเสริมการเกษตรเป็นงานที่สำคัญอีกงานหนึ่งนอกเหนือจากงานสอน และงานวิจัยของวิทยาลัยของรัฐที่เน้นการสอนด้านเกษตร (Land-grant Colleges ทั่วทุกมลรัฐของสหรัฐ ใน ค.ศ. 1914 (พ.ศ. 2457) ในระยะต่อมาประเทศที่กำลังพัฒนาหรือพัฒนาน้อยก็มีการตื่นตัวกันมากขึ้นในเรื่องงานส่งเสริมการเกษตร เพื่อให้สามารถเพิ่มผลผลิตให้พอเพียงกับการดำรงชีพของประชากรที่เพิ่มขึ้น งานส่งเสริมการเกษตรจึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อแก้ปัญหาที่สืบเนื่องจากปัญหาของประชากร ทำให้เกือบทุกประเทศต้องเอาใจใส่กับการผลิตทางการเกษตร การส่งเสริมการเกษตรมีรูปแบบที่ต่างกันไปบ้างแต่มีจุดมุ่งหมายสำคัญอันดับแรกๆที่ตรงกัน คือ เพื่อพัฒนาประชาชนในชนบทที่ประกอบอาชีพทางเกษตรโดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกร ให้เขามีความสามารถในการทำการเกษตรให้เกิด

ความก้าวหน้าและมีรายได้เพิ่มขึ้น ซึ่งจะส่งผลดีต่อความเป็นอยู่ในครอบครัว การพัฒนาตัวเกษตรกรก็กระทำโดยการให้บริการด้านการศึกษา คือ ถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ทั้งทางเกษตรและที่เกี่ยวข้องให้แก่เกษตรกรและครอบครัว ทำให้เขาเกิดความสนใจและยอมรับแนวความคิดใหม่ ๆ ไปปฏิบัติเพื่อปรับปรุงกิจการในฟาร์มหรือไร่นาให้ดีขึ้นได้ด้วยตนเองอันดับแรกที่ต้องทำ คือ เพื่อพัฒนาประชาชนในชนบทที่ประกอบอาชีพทางเกษตรโดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกร ให้เขามีความสามารถในการทำการเกษตรให้เกิดความก้าวหน้าและมีรายได้เพิ่มขึ้น ซึ่งจะส่งผลดีต่อความเป็นอยู่ในครอบครัว การพัฒนาตัวเกษตรกรก็กระทำโดยการให้บริการด้านการศึกษา คือ ถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ทั้งทางเกษตรและที่เกี่ยวข้องให้แก่เกษตรกรและครอบครัว ทำให้เขาเกิดความสนใจและยอมรับ แนวความคิดใหม่ ๆ ไปปฏิบัติเพื่อปรับปรุงกิจการในฟาร์มหรือไร่นาให้ดีขึ้นได้ด้วยตนเอง

งานส่งเสริมการเกษตรเป็นกระบวนการเรียกกันว่ากระบวนการส่งเสริมการเกษตร (Agricultural extension process) คล้ายคลึงกับกระบวนการติดต่อสื่อสาร (communication process) คือมีแหล่งความรู้ เช่น กรมต่าง ๆ ในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สถาบันการศึกษา สถาบันวิจัยและแหล่งความรู้ทางเกษตรอื่น ๆ มีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมทำหน้าที่ถ่ายทอดข่าวสารและความรู้ต่าง ๆ (โดยวิธีการส่งเสริมและใช้สื่อชนิดต่าง ๆ) ไปยังจุดหมายปลายทางคือผู้รับ เช่น เกษตรกร แม่บ้าน เยาวชน หรือบุคคลอื่น ขณะเดียวกันก็รับฟังปัญหาจากบุคคลเป้าหมายด้วย ทั้งนี้เพื่อปรับปรุงกระบวนการส่งเสริมให้ได้ผลตามที่มุ่งหวัง

ในงานส่งเสริมการเกษตรจำเป็นต้องอาศัยทฤษฎี หรือหลักการทางวิทยาศาสตร์หรือทฤษฎีด้านส่งเสริมการเกษตร ซึ่งเป็นที่ยอมรับเป็นพื้นฐานในการบริหารงานหรือปฏิบัติงาน อาทิ ทฤษฎีสัญญากาศในชนบท การแพร่กระจายและยอมรับแนวความคิดใหม่ ทฤษฎีการจูงใจ เกษตรทฤษฎีใหม่

1. ทฤษฎีสัญญากาศในชนบท

เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเป็นบุคคลที่มีความคุ้นเคยกับกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกษตรกรทำอยู่ อาศัยอยู่ในท้องถิ่นของเกษตรกร และรู้ถึงปัญหาหรือสิ่งที่ป็นอุปสรรคในการทำการเกษตรให้ก้าวหน้า และเขาก็ช่วยเหลือเกษตรกรในสิ่งที่จำเป็นต้องทำเพื่อให้งานดำเนินไปได้ ทฤษฎีสัญญากาศในชนบท หรือท้องถิ่นของการส่งเสริมการเกษตร (The Vacuum Theory) และสามารถกระทำให้ก้าวหน้าไปได้โดยที่ยังไม่มีผู้หนึ่งผู้ใดให้ความช่วยเหลือมาก่อนเปรียบเสมือนเป็นช่องว่างหรือ ทฤษฎีสัญญากาศในชนบท เป็นสิ่งตอบสนองความต้องการของเกษตรกรในท้องถิ่นชนบทในเรื่องต่าง ๆ ที่จำเป็น เป็นวิธีการส่งเสริมของเจ้าหน้าที่ เป็นวิธีการส่งเสริมกับเกษตรกรที่เป็นคนในท้องถิ่น ในการดำเนินการโดยส่งเสริมให้ความรู้แก่เกษตรกรและช่วยส่งเสริมในด้านที่เกษตรกรมีความต้องการและขาดแรงบันดาลใจ สนับสนุน ช่วยสนับสนุนปัจจัยที่ขาดเพื่อให้การดำเนินการนั้นดำเนินการไปได้ ซึ่งเจ้าหน้าที่อยู่ในท้องถิ่นนั้นแล้วยอมเข้าใจและทราบถึงปัญหาที่แท้จริงของเกษตรกร

2. การแพร่กระจายและยอมรับแนวความคิดใหม่

การแพร่กระจายแนวความคิดหรือวิธีการใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ไปยังเกษตรกรเป็นกระบวนการที่สำคัญของการส่งเสริมการเกษตร เป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงกับกระบวนการยอมรับการแพร่กระจาย ดำเนินการโดยหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ส่วนกระบวนการยอมรับเกิดขึ้นในตัวเกษตรกร จึงแยกกล่าวเป็น 2 ส่วน ดังนี้

2.1 กระบวนการแพร่กระจายแนวความคิดใหม่ (diffusion process) เป็นกระบวนการที่แนวความคิดใหม่แพร่จากแหล่งเกิด หรือแหล่งที่มาแห่งความคิดไปยังผู้รับ หรือแหล่งที่รับความคิดนั้นไปจากแนวความคิดใหม่หรือบางท่านเรียกว่า “นวัตกรรม” ตรงกับ ภาษาอังกฤษว่า innovation หมายถึง ความคิดการกระทำหรือสิ่งต่าง ๆ ที่บุคคลรู้สึกว่าเป็นเรื่องใหม่สำหรับเขา เป็นการแพร่กระจายแนวความคิดใหม่เป็นกระบวนการที่เป็นไปตามขั้นตอน ซึ่งแนวความคิดใหม่จะถูกแพร่จากแหล่งเกิดหรือแหล่งที่มาไปยังผู้รับจุดสำคัญของกระบวนการนี้ ก็คือมีการสื่อสารระหว่างผู้ส่งและผู้รับสารหรือแนวความคิดใหม่ คือ ไม่รู้ไม่เคยเห็น ไม่เคยได้ยินหรือไม่เคยปฏิบัติตามมาก่อน เช่น การปลูกพืชด้วยพันธุ์ใหม่หรือด้วยนาหว่าน น้ำตม การเลี้ยงปลาในกระชัง การจัดตั้งกลุ่มสหกรณ์ การใช้ปุ๋ยทางใบ เป็นต้น

ผู้ส่งสารหรือผู้ถ่ายทอดความรู้ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรซึ่งมีความรู้เกี่ยวกับสาร (message หรือ innovation) ที่จะส่งไปและผู้รับสารซึ่งอาจจะเป็นเกษตรกรหรือสมาชิกในครอบครัว ซึ่งเป็นบุคคลเป้าหมาย นอกจากนี้ก็มีสื่อหรือช่องทางที่จะช่วยในการนำสารจากผู้ส่งไปยังผู้รับ เช่น เอกสาร สิ่งพิมพ์วิทยุกระจายเสียง ภาพยนตร์ โทรทัศน์ ฯลฯ การแพร่กระจายแนวความคิดใหม่เป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงกับกระบวนการยอมรับ (adoption process) ซึ่งเกิดขึ้นในตัวบุคคลที่รับสาร

2.2 กระบวนการยอมรับแนวความคิดใหม่ไปปฏิบัติตาม หรือเรียกสั้น ๆ ว่า กระบวนการยอมรับ (adoption process) เป็นกระบวนการทางจิตใจของบุคคล ซึ่งเริ่มต้นด้วยการเริ่มรู้หรือได้ยินเกี่ยวกับแนวความคิดใหม่ แล้วสิ้นสุดลงด้วยการตัดสินใจยอมรับไปปฏิบัติกระบวนการยอมรับ แตกต่างจากกระบวนการแพร่กระจายแนวความคิดใหม่ กล่าวคือ กระบวนการแพร่กระจายนั้นเป็นการแพร่แนวความคิดระหว่างบุคคลต่อบุคคล หรือระหว่างแหล่งที่มาของความคิดกับบุคคลที่จะรับแนวความคิดนั้น ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งกับผู้รับโดยเฉพาะกระบวนการยอมรับนั้น แต่ละขั้นตอนของกระบวนการเกิดขึ้นในตัวบุคคลคนเดียวกระบวนการยอมรับ เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้และการตัดสินใจ จากการวิจัยพบว่า การที่บุคคลจะรับแนวความคิดใหม่ไปปฏิบัติ จะผ่านขั้นตอน 5 ขั้นตอนด้วยกัน คือ

1) ขั้นริเริ่มหรือขั้นรับรู้ ขั้นนี้เป็นขั้นแรกที่บุคคลเริ่มรู้เกี่ยวกับเรื่องใหม่หรือความคิดใหม่แต่ขาดรายละเอียด คือรู้ว่าเรื่องนั้นเรื่องนี่เกิดขึ้นแล้ว หรือทำได้แล้วแต่เป็นเรื่องใหม่สำหรับตนเพราะไม่เคยได้ยินหรือเคยเห็นมาก่อน การรับรู้อาจเกิดขึ้นโดยบังเอิญด้วยตนเอง หรือโดยการเผยแพร่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลหรือเอกชน

2) ขั้นสู่ความสนใจ ขั้นสู่ความสนใจนี้บุคคลมีความสนใจในแนวความคิดใหม่ จึงพยายามไฝหาคำความรู้ในรายละเอียด ถ้าในขั้นแรกบุคคลเพียงแต่รับรู้ในแนวความคิดใหม่แต่ไม่สนใจหรือไม่ถูกกระตุ้นให้เกิดความสนใจ ขั้นที่ 2 และขั้นต่อ ๆ ไปก็จะถูกทอดทิ้งไปคือไม่เกิดขึ้น

3) ขั้นไตร่ตรอง ในขั้นนี้บุคคลศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับแนวความคิดใหม่แล้ว เทียบดูกับงานที่ทำอยู่ในปัจจุบันว่า ถ้าเขาตั้งใจไตร่ตรองดู ผลดีจะมากกว่าผลเสีย เขาก็จะต้องตัดสินใจทดลองดูถ้ารับเอาแนวความคิดใหม่มาปฏิบัติจะเกิดผลในขณะนี้และในอนาคตควรหรือไม่ที่จะทดลองดูก่อน

4) ขั้นทดลองทำ ขั้นตอนนี้เป็นขั้นที่บุคคลทดลองทำตามแนวความคิดใหม่ โดยการทำการทดลองแต่เพียงเล็กน้อย เพื่อดูว่าจะสามารถเข้ากันหรือไม่กับสภาพการณ์ในปัจจุบันของตน และผลจะออกมาตามที่คาดคิดไว้หรือไม่

5) ขั้นนำไปปฏิบัติ ขั้นนำไปปฏิบัติหรือขั้นยอมรับ เป็นขั้นที่บุคคลตัดสินใจรับแนวความคิดใหม่ไปปฏิบัติหลังจากที่ได้ทดลองปฏิบัติดูและทราบผลเป็นที่พอใจแล้ว โดยจุดสำคัญของขั้นนี้เป็นการพิจารณาผลการทดลองในขั้นที่ 4 และตัดสินใจแน่วแน่ที่จะปฏิบัติต่อไปเต็มรูปแบบตามแนวความคิดใหม่ จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่ากระบวนการยอมรับแนวคิดใหม่ไปปฏิบัติตามนั้นเกิดขึ้นเป็นขั้นตอนในตัวบุคคล ตั้งแต่ขั้นแรกคือขั้นเริ่มรู้ไปสู่ความสนใจ ไตร่ตรอง ทดลองทำ และขั้นสุดท้ายคือการยอมรับและนำไปปฏิบัติ แม้ว่าขั้นตอนตามกระบวนการจะเกิดขึ้นเป็นลูกโซ่เช่นนั้น แต่ในความเป็นจริงแล้วแต่ละขั้นอาจทิ้งช่วงและบุคคลอาจปฏิเสธแนวความคิดใหม่ได้ทุกขั้นตอน หากแต่ละขั้นตอนไม่ได้สร้างความประทับใจหรือความมั่นใจให้เกิดขึ้นในตัวเขา คือการยอมรับและนำไปปฏิบัติแม้ว่าขั้นตอนตามกระบวนการจะเกิดขึ้นเป็นลูกโซ่เช่นนั้น แต่ในความเป็นจริงแล้วแต่ละขั้นอาจทิ้งช่วงและบุคคลอาจปฏิเสธแนวความคิดใหม่ได้ทุกขั้นตอน หากแต่ละขั้นตอนไม่ได้สร้างความประทับใจหรือความมั่นใจให้เกิดขึ้นในตัวเขา

3. ทฤษฎีการจูงใจ

แรงจูงใจที่นำไปสู่พฤติกรรมหรือการกระทำ อาจเป็นสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่คนเราต้องการที่จะมี หรือได้เป็นอะไรตามที่คาดหวัง โดยการปฏิบัติต่าง ๆ เช่น ได้เป็นเกษตรกรตัวอย่างตามที่คาดหวัง หรือต้องการจะมีบ้านพักอาศัย ที่มีความรู้สึกปลอดภัย ฯลฯ แรงจูงใจหรือเหตุจูงใจของมนุษย์บางอย่างควรสังเกตดูว่าเป็นความต้องการที่จำเป็น (need) หรือความต้องการพื้นฐาน (basic need) ก่อน ส่วนความต้องการอื่น ๆ จะมีเพิ่มหลังจากนั้น

เกษตรทฤษฎีใหม่

เกษตรทฤษฎีใหม่เป็นแนวทางที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงพระราชทานคำแนะนำให้เกิดการจัดการไร่นาที่เกษตรกร ที่จะสามารถปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ และดำรงชีวิต ให้สามารถผ่านพ้นสภาวะทางเศรษฐกิจที่แร้นแค้นผิตเคืองได้ และเกษตรกรควรจะปฏิบัติตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ของพระองค์ ซึ่งได้แก่ การแบ่งบริหารจัดการภายในพื้นที่การเกษตรของเกษตรกรออกเป็น 4 ส่วนด้วยกัน คือ

4.1 ส่วนแรก (ร้อยละ 30) จัดเป็นแหล่งน้ำ ได้แก่ เก็บกักน้ำไว้สำหรับการเกษตร โดยการขุดบ่อพักकुคลอง ตลอดจนการเลี้ยงปลาและผักหญ้าที่เจริญเติบโตได้ในน้ำ

4.2 ส่วนที่สอง (ร้อยละ 30) จัดเป็นพื้นที่ปลูกข้าว โดยอาศัยน้ำฝนและน้ำที่เก็บกักไว้ในกรณีที่ไม่มือน้ำฝนเพียงพอ

4.3 ส่วนที่สาม (ร้อยละ 30) จัดเป็นพื้นที่ปลูกไม้ผล หรือพืชผสมผสาน รวมทั้งพืชไร่อื่น ๆ โดยการปลูกแซมกันสลับกัน ทั้งนี้เพื่อใช้เป็นรายได้แก่เกษตรกรตลอดปี

4.4 ส่วนที่สี่ (ร้อยละ 10) จัดเป็นพื้นที่ปลูกบ้าน ถนนเข้าบ้าน การปลูกพืชผักสวนครัวไว้สำหรับการบริโภคและส่วนที่เหลือก็สามารถจำหน่ายได้ตลอดจนคอกปศุสัตว์ขนาดเล็ก หากเกษตรกรประสงค์จะเลี้ยงสัตว์เช่น ไก่เนื้อ ไก่ไข่ คอกสุกร หรือโคเนื้อบ้าง เป็นต้น

ความสำคัญของการส่งเสริมการเกษตร

1. การส่งเสริมการเกษตร เป็นการให้การศึกษามุ่งเน้นในการเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตการเกษตร พร้อมทั้งมีการอนุรักษ์พัฒนาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นปัจจัยการผลิตอย่างฉลาดที่สอดคล้องกับสภาวะและความต้องการของตลาด การอุตสาหกรรม อันจะเป็นการสร้างและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนและพื้นฐานทางเศรษฐกิจ สังคมและความมั่นคงประเทศ

2. การส่งเสริมการเกษตร เป็นการสนับสนุนช่วยเหลือผู้ประกอบการอาชีพเกษตรกรที่ทำการผลิตโดยใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ทั้งในชุมชน ท้องถิ่นชนบท ให้เกิดประโยชน์สูงสุดอย่างยั่งยืนในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งเป็นชาวไร่ ชาวนาผู้เลี้ยงปศุสัตว์และประมง ยุวเกษตรกร และแม่บ้านเกษตรกร เพื่อเป็นการเสริมสร้างรายได้ และเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน เป็นการปรับปรุงของสังคมและเศรษฐกิจของประชาชนและของประเทศให้ดีขึ้น

3. การส่งเสริมการเกษตรที่มีคุณภาพ จะช่วยปรับปรุงและเสริมสร้างประสิทธิภาพสามารถช่วยให้เกษตรกรเกิดความรู้ ความเข้าใจ มีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพ เพิ่มทักษะสมรรถภาพ และความสามารถและประสิทธิภาพในการผลิตของเกษตรกร ในการประกอบอาชีพและการดำรงชีพ เป็นการสร้างแรงเสริม กระตุ้นเตือนให้เกิดความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะเรียนรู้เพื่อการพัฒนาอาชีพ และคุณภาพชีวิตของตนเองและครอบครัวตลอดไป

การปฏิบัติของงานส่งเสริมการเกษตร

1. งานส่งเสริมต้องเริ่มจากจุดที่จะเข้าไปพัฒนาคือท้องถิ่น เริ่มจากสมาชิกของครอบครัวเกษตรกรในสถานะที่เป็นอยู่จริงในท้องถิ่น นักส่งเสริมต้องไปหาเขา ณ ที่บ้านหรือเรียกสวนไร่นา ศึกษาปัญหาและความต้องการที่แท้จริงจากเขาที่นั่น จากสิ่งที่เขาทำอยู่ หากมีแนวคิดอะไรใหม่ ก็พูดคุยกับเขาในภาษาที่เข้าใจกัน เป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน หลังจากที่เกิดความคุ้นเคยและเกิดความเชื่อมั่นว่าเจ้าหน้าที่ส่งเสริมเป็นผู้ที่สามารถช่วยเหลือให้คำแนะนำในปัญหาต่าง ๆ ได้เขาจึงจะไปปรึกษาหารือ ณ ที่ทำงาน ทำให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างกัน

2. งานส่งเสริมต้องตระหนักอยู่เสมอว่าเกษตรกรและครอบครัวเกษตรกรนั้นเป็นบุคคลที่สำคัญมิใช่ผู้ด้อยปัญญาและความคิด ความสำเร็จของงานส่งเสริมจะมีขึ้นได้ขึ้นอยู่กับความเห็นอกเห็นใจและความเข้าใจในบุคคลอื่น มีทัศนคติที่ดีต่อกัน รู้ปัญหาและที่มาแห่งช่วยให้เขาแก้ปัญหาของเขาเองในทางที่ถูกที่ควร

3. งานส่งเสริมการเกษตรเป็นงานที่มุ่งพัฒนาบุคคลเป้าหมาย คือเกษตรกรและสมาชิกในครอบครัวสามารถช่วยตัวเองได้ คือช่วยให้เขาช่วยตัวเองเพื่อให้เขาคิดเป็นและทำเป็นมิใช่ไปทำให้เขา ซึ่งจะไม่เกิดการพัฒนาในตัวบุคคลเป้าหมายแต่อย่างใด ดังนั้นแทนที่จะทำให้เขาก็ให้เขาเข้ามามีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาที่เขาเผชิญอยู่ ร่วมกันพิจารณาแนวทางที่จะแก้ปัญหาและดำเนินการแก้ปัญหาด้วยตัวของเขาเอง

4. ความรู้วิทยาการใหม่ ๆ หรือแนวความคิดใหม่ ๆ ที่จะนำไปเผยแพร่ให้แก่บุคคลเป้าหมายต้องแน่ใจว่ามีประโยชน์และเหมาะสมแก่บุคคลเป้าหมายที่จะนำไปปฏิบัติได้และเข้ากับสถานการณ์ในท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ส่งเสริมเองต้องรู้และเข้าใจในเรื่องที่จะชี้แนะเป็นอย่างดีมิฉะนั้นจะขาดความเชื่อถือจากบุคคลเป้าหมาย

5. งานส่งเสริมจะต้องช่วยให้เกษตรกรและครอบครัวเกษตรกรได้รับความรู้และทักษะใหม่ ๆ ตามความสนใจและความต้องการของเขา หากเขาพิจารณาไตร่ตรองแล้วเห็นว่าไม่เกิดประโยชน์หรือไม่ตรงกับความต้องการของเขาก็ควรละเว้นไว้ก่อน

6. งานส่งเสริมในลักษณะการสร้างผู้นำ การให้มีส่วนร่วมหรือการรวมกลุ่มสหกรณ์ จะสะดวกขึ้นถ้าได้อาศัยโครงสร้างหรือสายโยงใยที่มีอยู่แล้วในท้องถิ่น ชาวชนบทมีชีวิตอยู่ด้วยการทำมาหาเลี้ยงชีพมานาน มีความรู้จักมักคุ้นและเอื้ออารีช่วยเหลือต่อกัน ไม่ว่าจะเป็นการประกอบอาชีพหรือกิจกรรมของสังคมในชนบท มีการเชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิด งานส่งเสริมได้อาศัยจุดนี้เพื่อสร้างผู้นำหรืออาศัยบุคคลที่เป็นที่เชื่อถือของท้องถิ่นในการถ่ายทอดความรู้โดยทางอ้อม หรือกลุ่มตามสายโยงซึ่งมีอยู่แล้ว

วิธีการส่งเสริมการเกษตร มีดังนี้

1. แบ่งตามบุคคลเป้าหมาย

1.1 วิธีการส่งเสริมการเกษตรแบบรายบุคคล เป็นวิธีการส่งเสริมแบบหนึ่งครั้งต่อหนึ่งคน จะทำให้เกิดความใกล้ชิดต่อเกษตรกร โดยมีวิธีการที่นิยมกัน คือ การมาติดต่อที่สำนักงาน การเยี่ยมเยียนไร่ นา การติดต่อทางจดหมาย การติดต่อทางโทรศัพท์ การติดต่อทางบริการข้อความแบบสั้น การติดต่อแบบข้อความสื่อผสม และจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น

1.2 วิธีการส่งเสริมการเกษตรแบบกลุ่ม เป็นการส่งเสริมแบบหนึ่งครั้งมีเกษตรกรมากกว่าหนึ่งคน แต่ไม่มากจนไม่สามารถนับได้ การส่งเสริมการเกษตรแบบนี้ เช่น การจัดทัศนศึกษา การประชุมกลุ่ม การสาธิตและการจัดงานวันเกษตร

1.3 วิธีการส่งเสริมการเกษตรแบบมวลชน มีวิธีการส่งเสริมแบบมวลชนรูปแบบต่าง ๆ เช่น สื่อกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ภาพยนตร์ และนิทรรศการ โดยเป็นการส่งเสริมการเกษตรแบบครั้งหนึ่งมีเกษตรกรรับรู้เป็นจำนวนมาก เป็นต้น

2. แบ่งตามการสื่อสาร

2.1 วิธีการส่งเสริมการเกษตรโดยใช้สื่อคำพูด เช่น การสอนหรือการบรรยาย การประชุม การสาธิตวิธี และการพบปะ พูดคุย เยี่ยมเยียนเป็นการส่งเสริมโดยใช้คำพูดเป็นสื่อหลักในการถ่ายทอดความรู้ โดยวิธีการส่งเสริมที่ใช้คำพูดเป็นสื่อสำคัญ

2.2 วิธีการส่งเสริมการเกษตรโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ที่สำคัญ เช่น หนังสือพิมพ์ หนังสือพิมพ์ กำแพง จดหมายข่าว จดหมายสอบถาม ภาพโฆษณา แผ่นพับ เอกสารเย็บจุลสาร และใบปลิว เป็นการส่งเสริมการเกษตรที่เน้นการเขียนหรือใช้ตัวหนังสือเป็นหลักในการเผยแพร่ความรู้ไปยังกลุ่มเป้าหมาย

2.3 วิธีการส่งเสริมการเกษตรโดยใช้สื่อภาพและเสียง โดยสื่อที่ใช้ เช่น วิทยุโทรทัศน์ ภาพยนตร์ สไลด์ เครื่องฉายข้ามศีรษะเป็นการส่งเสริมโดยใช้สื่อที่ให้ผู้บุคคลเป้าหมายได้เห็นภาพประกอบการได้ยินเสียง เพื่อให้เกิดการกระตุ้นให้สนใจ เข้าใจในเนื้อหา เป็นต้น

2.4 วิธีการส่งเสริมการเกษตรโดยใช้สื่อกิจกรรม เช่น กิจกรรมจัดขบวนแห่ การจัดวันและสัปดาห์พิเศษ การใช้กิจกรรมบันเทิง การประกวดแข่งขัน และการรณรงค์ เป็นการนำกิจกรรมต่าง ๆ มาใช้ในการเผยแพร่ความรู้สู่บุคคลเป้าหมาย เป็นต้น

แนวคิดเกี่ยวกับการรวมกลุ่ม

ความหมายของกลุ่ม

นักวิชาการได้ให้นิยามคำว่ากลุ่มไว้หลายนิยามดังนี้ กลุ่ม หมายถึงระบบสังคมที่เกิดขึ้นจากบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป เข้ามารวมตัวกันเพื่อปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการโดยไม่ได้กำหนดขอบเขตของความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกว่าจะใกล้ชิดและช่วยเหลือกันเพียงใด การรวมกลุ่มงานจะพิจารณาที่ความสำเร็จของเป้าหมาย เป็นสำคัญแต่จะไม่ตระหนักถึงความผูกพันและความสัมพันธ์ทางจิตใจของสมาชิก (ณัฐพันธ์ เขจรนันท์, 2546)

กลุ่มเป็นการรวมตัวของคนตั้งแต่สองคนขึ้นไปที่มี ปฏิสัมพันธ์ต่อกันโดยคงรูปแบบของความสัมพันธ์ต่อกันอย่างชัดเจน มีเป้าหมายร่วมกันและยอมรับตนเองว่าเป็นกลุ่มหนึ่ง (Greenberg and Baron, 1997)

กลุ่ม หมายถึงการรวมตัวของคนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปแล้วมีบรรทัดฐานร่วมกันและมีเอกลักษณ์เดียว มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันอย่างสม่ำเสมอในช่วงเวลาหนึ่งกัน คนเหล่านี้จะมีการรับรู้ในตนเองว่าพวกเขาขึ้นต่อกันและกันในอันที่จะปฏิบัติการเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกันของเหล่านั้น (สิทธิโชค วรานุสันติกุล, 2546)

ส่วนกลุ่มในการพัฒนาชุมชน ปาริชาติ วลัยเสถียร (2543) อธิบายว่ากลุ่มในงานพัฒนาชุมชนมีลักษณะของการรวมตัวของบุคคลในชุมชนที่มีปัญหาหรือความต้องการบางอย่างที่คล้ายคลึงกันเมื่อมารวมกันเป็นกลุ่มจึงได้มีการกำหนดเป้าหมายและดำเนินการบางอย่างร่วมกัน ซึ่งการมารวมกันนั้น ทำให้เกิดพลังในการผลักดัน หรือต่อรองเพื่อแก้ไขปัญหาที่ชุมชนเผชิญอยู่ให้หมดสิ้นไป

ซึ่งความหมายของกลุ่มโดยทั่วไปควรประกอบด้วยส่วนสำคัญ ดังนี้

1. การรวมกันของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปส่วนจะมีจำนวนมากที่สุดเท่าใดไม่ได้มีการกำหนดไว้ ซึ่งจำนวนมากที่สุดน่าจะอยู่ที่ความเหมาะสมพอดีของวัตถุประสงค์และความมีปฏิสัมพันธ์ต่อการภายในกลุ่ม
2. มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกันอย่างใดอย่างหนึ่งการเกิดกลุ่มต้องอยู่ภายใต้วัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน
3. สมาชิกมีการกระทำร่วมกัน มีความปฏิสัมพันธ์ต่อกันและมีการติดต่อสื่อสารกัน
4. มีแนวปฏิบัติและบทบาทหน้าที่ให้ถือปฏิบัติสมาชิกรับรู้ความเป็นกลุ่มและการเป็นสมาชิกของกลุ่มโดยมีแนวปฏิบัติและบทบาทหน้าที่ให้ถือปฏิบัติตามฐานะที่ถูกกำหนดภายในกลุ่ม
5. มีกิจกรรมอย่างต่อเนื่องให้สมาชิกกลุ่มได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติ

จากแนวคิดหลักของคำว่า กลุ่ม ที่กล่าวมาสรุปได้ว่า กลุ่ม หมายถึง การรวมตัวกันของคน ตั้งแต่สองคนขึ้นไป มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันในช่วงเวลาหนึ่ง รอบรู้ตนว่าเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ต่างมีความรับผิดชอบต่อผลงานของตน งานเป็นอิสระจากกันแต่มีเป้าหมายร่วมกัน ไม่ตระหนักถึงความผูกพันและความสัมพันธ์ทางจิตใจของสมาชิก

ประเภทของกลุ่ม

กลุ่มสามารถแบ่งได้ 2 ประเภท คือ กลุ่มแบบเป็นทางการ (Formal group) กับกลุ่มแบบไม่เป็นทางการ (Informal group) กลุ่มแต่ละประเภทมีลักษณะ ดังนี้

1. กลุ่มแบบเป็นทางการ หมายถึง กลุ่มที่ได้รับการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการจากผู้มีอำนาจ และมีกฎระเบียบรับรองอย่างถูกต้อง เช่น คณะวิชา สาขาวิชา สโมสรนักศึกษา และคณะกรรมการต่าง ๆ เป็นต้น
2. กลุ่มแบบไม่เป็นทางการ หมายถึง กลุ่มที่รวมตัวกันขึ้นโดยไม่ได้ระบุอยู่ในโครงสร้างตามงานในหน้าที่ แต่รวมตัวตามธรรมชาติความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล มักเป็นกลุ่มที่มีสมาชิกจำนวนมาก มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด ติดต่อกันบ่อยและง่าย เช่น กลุ่มเพื่อนที่เรียนในวิชาเดียวกัน กลุ่มที่ชอบเล่นกีฬาชนิดเดียวกัน กลุ่มสังสรรค์วันสุดสัปดาห์ เป็นต้น

โครงสร้างของกลุ่ม

โครงสร้างของกลุ่มประกอบด้วยเป้าหมายของกลุ่มสถานภาพและบทบาทและบรรทัดฐาน

1. เป้าหมายของกลุ่ม (Goal) เป้าหมายคือสิ่งที่กรมจะต้องพยายามทำให้บรรลุให้ได้
2. สถานภาพและบทบาท (Status and Role) สถานภาพ (Status) คือ ตำแหน่ง (Position) รับผิดชอบได้จากการเป็นสมาชิกของกลุ่มเป็นสิ่งที่บอกให้ทราบว่าใครต้องการทำงานอะไร ส่วนไหนของเป้าหมายของกลุ่ม เช่น พี่น้อง หัวหน้ากลุ่ม ฝ่ายชาย ฯลฯ ทำให้เกิดความเป็นระบบและง่ายต่อการหาสมาชิกผู้ที่มีความชำนาญและถนัดในงานนั้นเข้ามาทำ

บทบาท (Role) หมายถึงการทำหน้าที่หรือการแสดงพฤติกรรมตามสถานภาพที่ได้รับ ซึ่งกลุ่มอาจมีการกำหนดหรือความคาดหวัง ให้สมาชิกกระทำหรือแสดงพฤติกรรมประจำตำแหน่งหรือสถานภาพซึ่งเรียกว่าบทบาทตามความคาดหวัง (Role Expectation) เช่น หัวหน้าควรแสดงพฤติกรรมเป็นผู้สั่งการ ตัดสินใจ เป็นต้น ขณะเดียวกันตัวผู้ดำรงตำแหน่งก็มีความคาดหวังในบทบาทที่ตนครอบครอง ถ้าสองบทบาทนี้สอดคล้องตรงกันจะช่วยลดปัญหาความขัดแย้ง แต่ถ้าเกิดความไม่สอดคล้องกันอาจจะก่อให้เกิดความไม่เข้าใจกันการจะนำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งและการแตกสลายของกลุ่มได้ในที่สุด

3. บรรทัดฐาน (Group Norms) บรรทัดฐาน เป็นกฎเกณฑ์หรือข้อตกลงทั่วไปแบบไม่เป็นทางการของกลุ่ม ที่ใช้เพื่อกำหนดควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกกลุ่มต่างจากกฎระเบียบขององค์กรในแง่ที่มีความไม่เป็นทางการ และไม่ได้ระบุเป็นลายลักษณ์อักษร เช่น การกำหนดชุดเครื่องแบบ หรือการแต่งกายของบริษัท การกำหนดว่าการมาสายหรือการขาดงานแค่ไหน ที่อยู่ในวิสัยที่รับได้ บรรทัดฐานอาจอยู่ในลักษณะที่เป็นข้อควรปฏิบัติ (Prescriptive) เช่น พฤติกรรมอะไรบ้างที่พนักงานควรปฏิบัติ หรือการอยู่ในลักษณะเป็นข้อห้ามปฏิบัติ (Proscriptive) ซึ่งได้แก่ พฤติกรรมใดบ้างที่ควรละเว้น เป็นต้น

ความสำคัญของกลุ่ม

1. ด้านการพัฒนาบุคคล กลุ่มสามารถพัฒนาบุคคลที่เป็นสมาชิกได้เป็นอย่างดี การดำเนินงานในกลุ่มหลายอย่างจะสนองความพึงพอใจของบุคคลแตกต่างกันไป เป็นต้นว่าสนองความต้องการด้านร่างกายจิตใจ ความรู้สึก อารมณ์ สังคม สติปัญญา ความสนใจ และความเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ต้องการการยอมรับของกลุ่ม ความรู้สึกปลอดภัย รวมทั้งการพัฒนาด้านอื่นอีกด้วย

2. ด้านการวินิจฉัย ผู้นำกลุ่มจะสามารถสังเกตพฤติกรรมของสมาชิกในกลุ่มได้ทำให้เข้าใจแล้วมองเห็นลักษณะแบบต่าง ๆ ของสมาชิก เช่น บางคนก้าวร้าว บางคนยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง บางคนไม่สามารถติดต่อกับคนอื่นได้ ลักษณะดังกล่าวถ้าบุคคลไม่เข้ากลุ่มจะไม่มีโอกาสสังเกตเห็นได้เลย ดังนั้นผู้นำกลุ่มและสมาชิกสามารถวินิจฉัยหรือประเมินลักษณะและพฤติกรรมเหล่านั้นได้และจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจบุคคลในกลุ่มได้ดีขึ้น

3. ด้านการปฏิบัติงาน ผลผลิตทั้งหลายทั้งปวงในโลกปัจจุบันนี้เป็นผลงานของกลุ่มคนแทบทั้งสิ้น กลุ่มจึงมีความสำคัญต่อการปฏิบัติงานอย่างมากการ ปฏิบัติงานเป็นกลุ่มจะมีโอกาสคิดร่วมกันวางแผนร่วมกันประสานงานกัน และทำให้การดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ

องค์ประกอบที่ทำให้กลุ่มมีประสิทธิภาพ

องค์ประกอบที่ทำให้กระบวนการกลุ่มมีประสิทธิภาพ มีดังนี้

1. การมีอุดมการณ์ มีวิสัยทัศน์ คือการที่คนในกลุ่มมีแนวคิดเดียวกัน ถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะยึดเหนี่ยวความสัมพันธ์และการรวมตัวของกลุ่ม หรือมองเห็นอนาคตข้างหน้าร่วมกัน เพื่อจะบรรลุอุดมการณ์และวิสัยทัศน์ที่มีร่วมกัน โดยไม่แตกแยกโดยให้พยายามปฏิบัติหน้าที่ของแต่ละคนจนสุดความสามารถ

2. การมีเป้าหมายเดียวกันหรือมีผลประโยชน์ร่วมกัน จะทำให้ให้สมาชิกในกลุ่มมีทิศทางดำเนินงานที่สอดคล้องกันเพื่อไปสู่จุดมุ่งหมายนั้น เพื่อขจัดข้อขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นภายหลังจึงมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ของกลุ่มมากกว่าทรัพย์สินหรือสิ่งมีค่าทางวัตถุ

3. การมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในการบริหารจัดการ จะทำให้กลุ่มมีความเข้มแข็งซึ่งเป็นเงื่อนไขที่ทำให้สมาชิกมีสำนึกความเป็นส่วนหนึ่งในกลุ่ม และตระหนักในความรับผิดชอบร่วมกัน เกิดการรับรู้ ตัดสินใจและร่วมลงมือปฏิบัติในนามของกลุ่ม หากดำเนินการด้วยความโปร่งใสอย่างมีประสิทธิภาพ มีการเปิดเผยและมีการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม

4. กิจกรรมการดำเนินงานของกลุ่มมีความเหมาะสมสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของสมาชิก ไม่เป็นการส่งเสริมหรือสร้างความขัดแย้งและมีการเคลื่อนไหวเพื่อพัฒนาให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่องมีแผนงานที่ประกอบด้วยการพัฒนาทุก ๆ ด้าน ภายใต้การสนับสนุนของผู้นำองค์กรชุมชนสามารถบริหารจัดการได้ภายในกลุ่มโดยไม่ต้องพึ่งพิงปัจจัยต่าง ๆ จากภายนอก

5. มีบรรยากาศที่เป็นมิตร จะเป็นเหตุให้เกิดความร่วมมืออย่างมีพลัง เสริมสร้างความรักเอื้ออาทร และความสมานฉันท์

6. ระบบการสื่อสารของกลุ่มควรเป็นแนวราบไม่ใช่แนวตั้ง ไม่เหมือนลูกบั้งคับ เนื่องจากจะทำให้เกิดความรู้สึกเท่าเทียมกัน และยอมให้ความร่วมมือด้วยความรักความเต็มใจ

7. ผู้นำ สมาชิกของกลุ่มและคนทั่วไปในชุมชน

- มีผู้นำกลุ่มที่เข้มแข็ง มีภาวะผู้นำ เสียสละ มีวิสัยทัศน์

- สมาชิกกลุ่มในกลุ่ม พร้อมทั้งจะจัดการปัญหาของตนเองและชุมชน โดยให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทั้งทางความคิด การวางแผน การตัดสินใจ เชื่อมมั่นในความสามารถของเพื่อนสมาชิก มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน มีการติดตามประเมินผล และปฏิบัติหน้าที่ของตนได้อย่างดี โดยสมาชิกในกลุ่มให้การยอมรับข้อเสนอแนะ คำวิจารณ์ ข้อมูล และการติชมซึ่งกันและกัน และพร้อมที่จะช่วยเหลือกันและกันเสมอ

- คนทั่วไปในชุมชน หรือกลุ่มคนที่คอยเฝ้า ติดตาม วิพากษ์วิจารณ์ที่พร้อมจะเข้าร่วมหรือสนับสนุนกลุ่ม

8. มีงบประมาณดำเนินงานที่เพียงพอ โดยในระยะแรกอาจต้องระดมเงินจากสมาชิกกลุ่มหรือขอรับการสนับสนุนจากภายนอกเพื่อใช้ในกิจกรรมแรกเริ่ม

แนวความคิดเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง

ความหมาย ความเข้มแข็ง (empowerment)

กาญจนา แก้วเทพ (2538) ได้ให้ความหมาย ชุมชน ว่ากลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกัน มีลักษณะของการใช้ชีวิตร่วมกัน มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดมีฐานะและอาชีพที่คล้ายคลึงกัน จนถึงระดับหมู่บ้านและผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่มีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันตั้งแต่ระดับครอบครัวไปสู่ระดับเครือข่าย นอกจากนี้ยังมีการดำรงรักษาคุณค่าและวัฒนธรรมชุมชน และมีการถ่ายทอดไปยังลูกหลาน

อนุชาติ พวงสำลี และอรทัย อาจอ่ำ (2541) ให้ความหมายของชุมชนในเชิงกระบวนการที่มีพลวัต คือ ความเป็นชุมชนจะวัดหรือดูได้จากกิจกรรมหรือการเคลื่อนไหวของกลุ่มคนที่รวมตัวกันในชุมชนว่ามีลักษณะอย่างไร ซึ่งการรวมตัวนั้นจะต้องพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ กิจกรรม การมีส่วนร่วมของคนในกลุ่ม และการจัดการกลุ่มหรือองค์กรนั้น ๆ ด้วย

คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550) ได้ให้ความหมายของชุมชนเข้มแข็งไว้ว่า ชุมชนเข้มแข็ง หมายถึง การที่ประชาชนในชุมชนมีการรวมตัวกันเป็นองค์กรชุมชน โดยมีการเรียนรู้การจัดการและการแก้ไขปัญหาของชุมชนซึ่งทำให้ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลง หรือเกิดการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนตลอดจนมีผลกระทบสู่ภายนอกชุมชน สำหรับกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนจะต้องเป็นการดำเนินงานแบบร่วมคิดร่วมทำและมีการเรียนรู้เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว

ดวงแก้ว จันทร์สระแก้ว และวิชุนา ปาณปุลณัง (2541) กล่าวว่า ความเข้มแข็งของชุมชน หมายถึง การที่คนมีความสุข ครอบครัวอบอุ่น เศรษฐกิจมั่นคงสิ่งแวดล้อมยั่งยืน อันเป็นผลลัพธ์จากสภาวะพื้นฐานนับตั้งแต่วิถีชีวิต วัฒนธรรม ความเชื่อการรวมพลังชุมชนในการร่วมกันอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมและวิถีทางการดำรงชีวิตของท้องถิ่น ซึ่งครอบครัวและกลุ่มองค์กรของประชาชนในชุมชนสามารถร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหาของตนด้วยตนเองให้มากที่สุดและสามารถพัฒนาชุมชนหมู่บ้านของตนเองตามค่านิยม มีวิถีคิด เป้าหมายที่กำหนดไว้ร่วมกันโดยใช้ความรู้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับท้องถิ่น ทั้งนี้โดยการอาศัยความร่วมมือและได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และองค์กรพัฒนาชุมชนเท่าที่จำเป็น

ชำนาญ วัฒนศิริ (2543) ได้กล่าวถึง ความเข้มแข็งของชุมชนว่าเป็นชุมชนที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีความเอื้ออาทร มีกิจกรรมสื่อสารและมีการเรียนรู้ในการทำกิจกรรมร่วมกันอย่างชัดเจนและมีคุณภาพ นอกจากนี้ยังได้เสนอกลวิธีในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน คือ การจัดเวที

ประชาคมอันเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาทำกิจกรรมร่วมกันและเกิดการเรียนรู้ร่วมกันในทุกรูปแบบ และยิ่งสอดคล้องกัน

ประเวศ วะสี (2541) กล่าวว่า ความเข้มแข็งของชุมชน คือ การให้ความสำคัญต่อประชาชนจำนวนหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีอุดมคติร่วมกัน หรือความเชื่อร่วมกันในบางเรื่อง มีการติดต่อสื่อสารกันหรือมีการรวมกลุ่มกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีเรื่องจิตใจเข้ามาด้วย มีความรัก มีมิตรภาพมีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำ อันส่งผลให้ชุมชนที่สามารถพึ่งตนเองได้ พึ่งพากันเองได้อย่างยั่งยืนและสมศักดิ์ศรีในสังคมโลก โดยคำว่าพึ่งตนเองได้รวมถึงความเป็นตัวของตัวเองความอิสระ ความเชื่อมั่นในตนเอง มีความพอเพียงทางเศรษฐกิจในระดับสูง มีความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีความเสมอภาคและมีลักษณะของความร่วมมือ โดยหัวใจของความเข้มแข็งอยู่ที่กระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน โดยเริ่มจากร่วมคนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสรุปบทเรียนและร่วมรับผลจากการกระทำ

เพ็ญสิริ จิระเดชากุล และคณะ (2553) ได้ศึกษาความเข้มแข็งของชุมชนบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง พบว่าความสามารถพลิกฟื้น ความเข้มแข็งของเศรษฐกิจพอเพียงให้คงอยู่ได้ท่ามกลางกระแสทุนนิยมที่แทรกเข้ามาในหมู่บ้านเป็นไปได้เพราะฐานเดิมของชุมชนที่มีโลกทัศน์แบบพอเพียง ฝังแน่น แสดงออกด้วยวิถีชีวิตที่เรียบง่าย และแบบแผนการบริโภคที่เป็นอยู่แบบพอเพียงแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง ก็มากจากสภาพแวดล้อมที่ล้อมโอบไปมากกว่ามาจากความต้องการของชุมชน

ประยูร ครอบยุดิ และคณะ (2555) ศึกษาผลของเครือข่ายเกษตรกรเข้มแข็งต่อการพัฒนาการเลี้ยงแพะ โดยศึกษาในกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงแพะในพื้นที่ 5 เขตปศุสัตว์ รวม 110 กลุ่ม พบว่า กลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่ มีความเข้มแข็งในระดับปานกลาง โดยประเด็นความเข้มแข็งกลุ่มที่มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ได้แก่ การบริหารจัดการกลุ่ม และการให้บริการสนับสนุนสมาชิก ส่วนการสร้างฐานะและความมั่นคงของกลุ่ม และการเชื่อมโยงกับผู้เกี่ยวข้องมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ในด้านกิจกรรมของกลุ่ม พบว่า กว่าร้อยละ 80 ผู้นำกลุ่มมีความรู้และประสบการณ์ คณะกรรมการกลุ่มได้รับมอบหมายหน้าที่ชัดเจน มีการประชุมสมาชิกกลุ่มเป็นประจำ มีการพบปะของ คณะกรรมการกลุ่มสม่ำเสมอ มีบริการด้านสุขภาพแพะ มีกิจกรรมร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาในการเลี้ยงแพะ และมีการติดตามสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์ โดยพบว่า อายุ ลักษณะของกลุ่ม รูปแบบการรวมตัวของสมาชิก จำนวนสมาชิก การมีกิจกรรมการระดมหุ้น เงินออม เงินทุนหมุนเวียน และการประชุมสมาชิกของกลุ่ม มีความสัมพันธ์ทางสถิติกับความเข้มแข็งของกลุ่ม

ณัฐวุฒิ ปุรินทรภิบาล และกมลทิพย์ ดาคงเพชร (2559) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกร ผู้เลี้ยงสัตว์ในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ภายใต้โครงการพัฒนาอาชีพการเลี้ยงสัตว์แบบ ผสมผสานในเกษตรกรรายย่อยในกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ จำนวน 56 กลุ่ม ผู้นำเกษตรกร 56 ราย พบว่า ความเข้มแข็งของกลุ่มส่วนที่มีระดับความเข้มแข็งสูงสุด ได้แก่ การมีคณะกรรมการบริหารกลุ่ม และมีการมอบหมายบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจน และปัจจัยที่มีผลต่อระดับ

ความเข้มแข็งของกลุ่ม พบว่า กิจกรรมการออมเงิน และการกำหนดระเบียบกติกาและบทลงโทษ มีความสำคัญกับระดับความเข้มแข็งของกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และระดับความรู้ความสามารถของผู้นำกลุ่ม เกษตรกรมีความสัมพันธ์กับระดับความเข้มแข็งของกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติ

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกร พบว่ามี 5 ปัจจัยที่สอดคล้องกับบริบทในพื้นที่ที่ทำการวิจัย ที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกร ประกอบไปด้วย 5 ด้าน ได้แก่

1. ด้านความรู้ความสามารถของผู้นำกลุ่ม กลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่มักขาดแคลนผู้นำ ผู้นำมักเกิดขึ้นโดยธรรมชาติจากผู้ประสบผลสำเร็จในอาชีพ มีความรู้ความสามารถ มีบารมี มีฐานะ เป็นที่พึ่งพาของคนในชุมชนได้ ซึ่งสอดคล้องกับ พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา (2542) กล่าวว่า “ผู้นำ” (Leader) คือบุคคลที่มีอิทธิพลเหนือบุคคลอื่นในกลุ่ม เป็นอิทธิพลในทางบวก คือบุคคลในกลุ่มยอมรับและยอมปฏิบัติตามความคิดเห็นหรือคำสั่งด้วยความเต็มใจ ผู้นำและผู้บริหารไม่จำเป็นต้องเป็นบุคคลคนเดียว ผู้บริหารมีอำนาจหน้าที่โดยตำแหน่ง แต่อาจไม่ใช่ผู้นำที่แท้จริงของกลุ่มเพราะขาดความเป็นผู้นำ บุคคลอื่นในกลุ่มอาจเป็นที่ยอมรับนับถือของสมาชิกในกลุ่มและมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มมากกว่า เพราะมีความเป็นผู้นำอยู่ในตัว ดังนั้น ในกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งอาจมีผู้นำหลายคน นอกเหนือจากผู้นำโดยตำแหน่ง ด้านความรู้ความสามารถของผู้นำชุมชน แนวคิดของ สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2547) ซึ่งกล่าวไว้ว่า ผู้นำเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาชุมชน ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้มีคุณลักษณะที่เป็นประโยชน์แก่กุลต่องานของชุมชน ต้องเป็นผู้นำที่มีความรู้มากกว่าคนอื่น ได้รับความเคารพนับถือ เป็นที่พึ่งของคนอื่นเมื่อมีปัญหา อีกทั้งเป็นผู้พิจารณาทำความเข้าใจสิ่งแปลกใหม่ เข้าใจง่ายและยอมรับนำไปปฏิบัติงานพัฒนาชุมชน ซึ่งปัจจัยพื้นฐานเหล่านี้จะส่งผลทำให้ระดับความเข้มแข็งของชุมชนสูงขึ้นไปด้วย

2. ด้านการบริหารและจัดการกลุ่ม เป็นปัจจัยสำคัญของการดำเนินการของกลุ่ม ทั้งนี้โดยการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ผ่านการทำโครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ โดยชุมชนจะต้องมีกระบวนการในการจัดการในการจัดทำแผนชุมชนสู่การปฏิบัติ โดยการบูรณาการทุกภาคส่วนเพื่อให้ชุมชนเกิดการพัฒนาย่างต่อเนื่องสอดคล้องกับ หาญศึก ทรงสวัสดิ์ (2550) กล่าวว่า การที่กลุ่มเกษตรกรมีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเองสู่การดำเนินชีวิตแบบสามารถพึ่งพาตนเองได้ และสามารถคิดกำหนดทิศทาง วิธีการบริหารจัดการกลุ่มที่เป็นไปตามความต้องการของสมาชิกโดยส่วนใหญ่ และในขณะเดียวกันสามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ภายนอกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างพลวัต

3. ด้านการแก้ไขปัญหาและพัฒนากลุ่ม เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้กลุ่มสามารถพึ่งพาตนเองได้สอดคล้องกับ โกวิทซ์ พวงงาม (2562) ได้กล่าวว่า การพึ่งตนเอง (Self-Reliance) จากความเชื่อในศักยภาพและพลังความสามารถของชุมชนแนวความคิดของการพัฒนาชุมชนจึงเชื่อมั่นว่าการเสริมสร้างขีดความสามารถของประชาชนและชุมชนนั้น ทำให้คนสามารถที่จะพัฒนาชุมชนได้ด้วยตนเอง สามารถสร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้

4. ด้านฐานะและความมั่นคงของกลุ่ม เป็นปัจจัยสำคัญของการรวมกลุ่ม โดยต้องเริ่มจากตัวเกษตรกรที่ต้องพัฒนาตนเองและเรียนรู้ผลกระทบจากภายนอกที่ส่งผลถึงฐานะและความมั่นคงของกลุ่ม สอดคล้องกับแนวคิดของ พลสันต์ โพธิ์ศรีทอง และเพชรรา พิพัฒน์สันติกุล (2555) กล่าวว่า การจัดการกระบวนการเรียนรู้เป็นรากฐานและเป็นพลังในการส่งเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชน ทั้งนี้ชุมชนได้การเรียนรู้ร่วมกันในการแก้ปัญหาของชุมชนร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ และชุมชนได้ร่วมกันกำหนดแนวทางพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง

5. ด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการและองค์กรเอกชน ส่งผลต่อระดับความเข้มแข็งของชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดของ ประพันธ์ ภักดีกุล (2549) ได้กล่าวไว้ว่า ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ เป็นเงื่อนไขที่สำคัญในการเป็นกลไกสร้างความเข้มแข็งสามารถบริหารจัดการท้องถิ่นของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นยุทธศาสตร์นำทางในการปฏิบัติการ เพราะชุมชนได้รับการถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการในการพัฒนาชุมชน และข้อมูลข่าวสารจากหน่วยงานต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความสำเร็จในการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับข้าว

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ให้ความหมายของคำว่า “ข้าว” ไว้คือ ชื่อของไม้ล้มลุกหลายชนิดในวงศ์ Gramineae โดยเฉพาะชนิด *Oryza sativa* Linn. ซึ่งใช้เมล็ดเป็นอาหารหลักมีหลายพันธุ์เช่น ข้าวเจ้า และข้าวเหนียว

ข้าวเป็นพืชวงศ์หญ้า (family Gramineae) เผ่าพันธุ์ (Tribe) โอไรซี (Oryzae) พืชเผ่าพันธุ์นี้มีอยู่ประมาณ 25 ชนิด ในจำนวนนี้มีอยู่ 2 ชนิด เท่านั้นที่ปลูกเพื่อใช้เป็นอาหาร คือ โอไรซา ซาไตวา (*Oryza sativa*) ที่ปลูกกันทั่วไปในประเทศผู้ปลูกข้าว และโอไรซา กลาเบอร์ริมา (*Oryza glaberrima*) ที่ปลูกกันบางส่วนในทวีปแอฟริกาชนิดที่เหลือถือเป็นข้าวป่า

อรรถวุฒิ ทศน์สองชั้น (2534) ได้แบ่งพันธุ์ข้าว *O. sativa* โดยทั่วไปแบ่งออกได้เป็น 3 subspecies คือ

1. อินดิตา (indica type) ที่มีลักษณะเมล็ดยาวเรียวยาว ใบมีสีเขียวอ่อน ปลูกกันมากในประเทศเขตร้อน เช่น อินเดีย ปากีสถาน บังคลาเทศ ศรีลังกา จีน ตอนใต้ และกลางของฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย มาเลเซีย เวียดนาม พม่า และไทย

2. จาปอนิกา (japonica type) มีลักษณะเมล็ดป้อมสั้น ใบมีสีเขียวเข้ม รวงแน่น ปลูกในเขตอบอุ่น เช่น เกาหลี ญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา
3. จาวานิกา (javanica type) เมล็ดมีลักษณะระหว่างอินดิกา และจาปอนิกา เมล็ดมีหาง รวงยาว ลำต้นแข็ง ปลูกเฉพาะในประเทศอินโดนีเซีย และปลูกบ้างเล็กน้อยใน ฟิลิปปินส์ อินเดียและ มาดากัสกา

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของข้าว

ราก (root) เป็นระบบรากฝอย (fibrous root system) ประกอบด้วยรากเล็ก ๆ แดกออก จากข้อโคนต้นที่อยู่ใต้ดิน รากเล็ก ๆ นี้จะมีขนราก (root hair) ทำหน้าที่ดูดอาหาร

ลำต้น (clum) ตั้งตรง กลม ประกอบด้วยข้อปล้องสลับกัน ไป แกนกลางกลวงความสูงของ ลำต้นขึ้นกับพันธุ์และสิ่งแวดล้อม พันธุ์ข้าวพื้นเมืองของไทยมีความสูงเฉลี่ย 120-150 เซนติเมตรส่วน ข้าวขึ้นน้ำมีรายงานว่าสูงถึง 8 เมตร

ใบ (leaf) มีลักษณะแบนบาง ยาวแคบ เกิดที่ข้อบนลำต้น เกิดสลับกันเป็น 2 แถวในทิศทาง ตรงกันข้าม ใบประกอบด้วยกาบใบ (leaf sheath) ซึ่งเป็นส่วนของก้านใบที่แผ่เป็นกาบหุ้มส่วนที่เป็น ข้อปล้อง ซึ่งหนากว่าแผ่นใบ (leaf blade) รอยต่อระหว่างกาบใบและแผ่นใบจะมีลักษณะรอบพับ เรียกว่าข้อต่อใบ (collar) ทำมุมทแยงยื่นออกไปจากลำต้น ที่ข้อต่อมีเยื่อเกี่ยวพันน้ำฝน (ligule) เป็นเยื่อบาง ๆ รูปสามเหลี่ยมมุมแหลม

ช่อดอก (inflorescence) มีลักษณะเป็นช่อดอกแบบรวง (panicle) โดยแตกออกมาจากข้อ สุดท้ายของต้นข้าว (อรรควุฒิ ทศน์สองชั้น, 2534) การเกิดช่อดอก (initiation of panicle primordium) จะเริ่มเมื่อสิ้นสุดระยะการเจริญทางลำต้น (vegetative phase) และเข้าสู่ระยะ การเจริญทางการสืบพันธุ์ (reproductive phase) โดยต้นข้าวมีลำต้นกลม ช่อดอกเกิดเป็นปุ่มเล็ก ๆ ที่บริเวณส่วนปลายสุดของลำต้น และเจริญต่อไปจนเป็นช่อดอกอยู่ในกาบใบของใบธง หลังจาก นั้นประมาณ 30 วัน ต้นข้าวจะหุช่อดอกโผล่พ้นจากกาบใบของใบธง และมีการเปลี่ยนแปลงไปเพื่อ สร้างเมล็ดสำหรับสืบพันธุ์ระยะเวลาในการพัฒนาช่อดอกเป็นรวงข้าว จะแตกต่างกันในแต่ละพันธุ์ และสภาพแวดล้อม ในสภาพอากาศปกติใช้เวลาในการพัฒนาช่อดอกเป็นรวงข้าว จะแตกต่างกันใน แต่ละพันธุ์และสภาพแวดล้อม ในสภาพอากาศปกติใช้เวลาในการพัฒนาประมาณ 20-46 วัน ส่วนพันธุ์ข้าวอายุสั้น (early-maturing variety) จะใช้เวลาน้อยกว่าพันธุ์ข้าวอายุปานกลาง (medium growth duration variety) ซึ่งใช้เวลาประมาณ 33 วัน โดยที่ช่วงระยะเวลานี้จะไม่ แตกต่างกันในพื้นที่ข้าว จาปอนิกา และอินดิกา (จำรัส โปรงศิริวัฒนา, 2534)

อรรควุฒิ ทศน์สองชั้น (2534) ได้แบ่งรูปลักษณะของช่อดอก ประกอบด้วยส่วนสำคัญ ดังนี้

1. ฐานช่อดอก (panicle base) เป็นส่วนล่างสุดของก้านช่อดอก ฐานช่อดอกมีลักษณะเป็นข้อ (node) เป็นที่เกิดของช่อดอก
2. แกนกลางช่อดอก (panicle axis) เป็นส่วนที่ยืดขยายจากฐานช่อดอกไปจนถึงส่วนปลายสุดของช่อดอก (apex) แกนช่อดอกมีข้อซึ่งเป็นที่เกิดของแขนงช่อดอกใหญ่ โดยแต่ละช่อดอกจะมีข้ออยู่ประมาณ 8-10 ข้อ ความยาวเฉลี่ยระหว่างข้อประมาณ 2 ถึง 4 เซนติเมตร
3. แขนงช่อดอก (primary และ secondary branch) การแตกแขนงภายในช่อดอกแบ่งออกได้เป็น 2 ชนิด คือ การแตกแขนงของช่อดอกใหญ่ และการแตกแขนงของช่อดอกย่อย (primary) และ (secondary branch) การแตกแขนงของช่อดอกใหญ่ขึ้นที่ข้อบนแกนกลาง และการแตกแขนงของช่อดอกย่อย เกิดขึ้นบนแกนของแขนงช่อดอกใหญ่ โดยที่ปลายของแขนงทั้ง 2 ชนิดนี้ จะเป็นที่เกิดของก้านดอก
4. ก้านดอก (pedicel) เชื่อมอยู่ระหว่างแขนง และช่อดอกย่อย
5. ช่อดอกย่อย (spikelet) ประกอบด้วยใบประดับช่อดอกย่อย (rudimentary glume) มีลักษณะเป็นปุ่มเล็ก ๆ จำนวน 2 ปุ่ม ไม่พัฒนารูปเป็นอวัยวะที่สมบูรณ์ แกนช่อดอกย่อย (rachilla) เป็นก้านสั้น ๆ ที่อยู่ถัดจากใบประดับช่อดอกย่อย อยู่ระหว่างใบประดับด้านนอกของดอกที่ 1 และใบประดับด้านนอกของดอกที่ 2 เป็นส่วนที่ยังติดอยู่กับผลเมื่อเป็นข้าวเปลือกช่อดอกย่อยจะประกอบด้วยดอกย่อย 2 ดอก โดยดอกย่อยที่ 1 จะอยู่ถัดจากใบประดับ ส่วนช่อดอกย่อยไม่มีการพัฒนาพบเพียงใบประดับดอกด้านนอก (sterile lemma) ขนาดเล็ก 2 คู่ ดอกย่อยที่ 2 อยู่ถัดจากใบประดับดอกด้านนอกของดอกย่อยที่ 1 ส่วนดอกย่อยที่ 2 เป็นดอกสมบูรณ์เพศที่ประกอบด้วยใบประดับดอกด้านนอก (lemma) และใบประดับด้านใน (palea) ซึ่งมีขนาดใหญ่ทำหน้าที่ป้องกันและห่อหุ้มดอกเอาไว้ภายใน ภายในดอกมีเกสรเพศผู้ (stamen) จำนวน 6 อัน เกสรเพศเมีย (pistil) ประกอบด้วยยอดเกสรเพศเมีย (Stigma) 2 อันเมื่อช่อดอกโผล่พ้นใบธงได้ 1-3 วัน ดอกข้าวจะเริ่มบานเพื่อรับการผสม โดยเริ่มบานจากปลายช่อดอกมาทางฐานช่อดอก ซึ่งใช้เวลาประมาณ 7 วัน ดอกข้าวบานในตอนเช้า โดยการผสมเกสร (pollination) ภายในดอก จะเกิดขึ้นก่อน หรือหลังที่ดอกข้าวบานเพียงเล็กน้อย (grain) ภายหลังจากที่อับเกสรเพศผู้ภายในดอกแตกออก และละอองเกสรเพศผู้ตกลงบนยอดเกสรเพศเมีย จะเกิดการผสมพันธุ์ขึ้น (อรรถวุฒิ ทศน์สองชั้น, 2530) การเจริญเติบโตของผลแบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ ระยะน้ำนม (milk stage) หลังจากดอกข้าวผสมติดผลจะเริ่มเจริญเติบโตขึ้นเป็นผลเล็ก ๆ ผอม ๆ อยู่ในดอกข้าว โดยเจริญเติบโตแนบกับใบประดับดอก ต่อจากนี้ผลจะสะสมแป้งมากขึ้น มีขนาดใหญ่ขึ้น เข้าสู่การเจริญในระยะเวลาที่สอง คือ ระยะที่แป้งเริ่มแข็งตัว (dough stage) ระยะนี้ผลยังสะสมแป้งมากขึ้น และเข้าสู่ระยะผลแก่ (mature grain stage) ซึ่งสะสมแป้งจนเต็มใบประดับทั้งสองและแป้งจะแข็งตัว สีของใบประดับเริ่มเปลี่ยนแปลงเป็นสีเหลือง (วรวิทย์ พาณิชพัฒน์ และคณะ, 2529)

การเจริญของข้าว (plant growth)

1. การเจริญทางลำต้นและใบ (vegetative growth) หมายถึงการเจริญในช่วงแรกตั้งแต่เริ่มงอก แตกกอ จนถึงช่วงก่อนออกช่อดอก แบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือระยะกล้าและระยะแตกกอ (วรวิทย์ พาณิชพัฒน์ และคณะ, 2529)

ระยะกล้า (seedling stage) เริ่มจากต้นข้าวเริ่มงอก จนกระทั่งต้นข้าวเริ่มแตกกอ อุณหภูมิที่เหมาะสมต่อการงอกของข้าวจะอยู่ที่ 30-35 องศาเซลเซียส หลังจากสร้างใบแรกแล้วส่วนของลำต้นจะเริ่มเจริญจากจุดเจริญของเอมบริโอ เริ่มมีส่วนของข้อและปล้อง จากนั้นใบที่ 2 และ 3 ก็เจริญจากข้อ ในระยะนี้จะใช้อาหารจากผลเป็นส่วนใหญ่ เมื่อต้นข้าวเริ่มสร้างใบที่ 4 ต้นกล้าจะใช้อาหารที่ดูดขึ้นมาจากดิน ต้นข้าวมีใบ 5-6 ใบ ในระยะนี้ใช้เวลาประมาณ 20 วัน

ระยะแตกกอ (tillering stage) เริ่มจากต้นข้าวเริ่มแตกกอจนกระทั่งเริ่มสร้างดอกอ่อน ซึ่งใช้เวลาต่อจากระยะกล้าอีก 30-50 วันถ้าเป็นพันธุ์ข้าวนาปีต้นข้าวจะรอช่วงแสงที่สั้นกว่าช่วงแสงวิกฤต (critical photoperiod) ที่ทำให้ออกดอก จึงไม่ควรปลูกพันธุ์ข้าวนาปีไวเกินไปในพื้นที่บังกับน้ำได้ เพราะจะทำให้ต้นข้าวเสียเวลาในการเจริญเพื่อรอเวลาออกดอก ซึ่งเรียกว่าระยะเฉื่อย (lag vegetative phase) ในระยะนี้ต้นข้าวจะเพิ่มความสูง จำนวนใบ และอาจมีหน่อแตกเพิ่มขึ้น ซึ่งหน่อเหล่านี้จะเป็นหน่อที่ไม่สมบูรณ์ ส่วนใหญ่แห้งตายไป การปลูกข้าวนาปีที่ปล่อยให้ระยะเฉื่อยนานเกินไปทำให้ผลผลิตข้าวลดลง ทั้งยังต้องเพิ่มการดูแลรักษาทำให้ค่าใช้จ่ายสูงขึ้น ควรให้ต้นข้าวมีระยะเฉื่อยให้น้อยที่สุด เมื่อต้นข้าวแตกกอเต็มที่แล้วควรให้ต้นข้าวออกดอกเลย สามารถระยะเวลาในการปลูกได้โดยดูวันเก็บเกี่ยวต้นข้าวแล้วนับเวลาช้อนมาหาเวลาปลูก และไม่ควรปลูกข้าวนาปีช้าเกินไป เพราะจะทำให้ต้นข้าวมีช่วงการเจริญเติบโตทางลำต้นและใบน้อย เมื่อได้ช่วงแสงที่สั้นกว่าช่วงแสงวิกฤต ก็จะออกรวงทำให้ได้ผลผลิตต่ำ

2. การเจริญทางการสืบพันธุ์ (reproductive growth) หมายถึงการเจริญเพื่อที่จะสร้างผลใหม่ แบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ ระยะเริ่มสร้างช่อดอกอ่อน ระยะตั้งท้อง และระยะดอกบานและการผสมพันธุ์ (อรรควุฒิ ทศน์สองชั้น, 2530)

ระยะเริ่มสร้างช่อดอกอ่อน (panicle initiation stage) เริ่มเมื่อต้นข้าวนาปีได้ช่วงแสงสั้นกว่าช่วงช่วงแสงวิกฤต หรือต้นข้าวนาปีที่มีการเจริญทางลำต้นเต็มที่แล้ว ก็จะเริ่มสร้างช่อดอกอ่อน เมื่อฉีกกาบใบตรงข้อบนสุดออกให้หมดที่ข้อสุดท้ายของลำต้นจะเห็นช่อดอกอ่อน (primordium of panicle) ใปล่อออกมาจากตรงปลายสุดท้ายของปล้องสุดท้าย เป็นจุดสีขาวปุย ๆ รูปสามเหลี่ยม จากนั้นต้นข้าวจะสร้างช่อดอก (panicle initiation)

ระยะตั้งท้อง (booting stage) ระยะนี้ช่อดอกอ่อนของข้าวเริ่มขยายตัวใหญ่ขึ้นจนเป็นช่อดอกที่สมบูรณ์ จะเห็นต้นข้าวตั้งท้องอย่างชัดเจน เพราะกาบใบตรงที่หุ้มช่อดอกอ้วนและพองขึ้น

ระยะดอกบานและการผสมพันธุ์ (flowering และ fertilization stage) เมื่อข้าวตั้งท้องเต็มที่แล้ว จะส่งช่อดอกออกจากกาบใบ (heading) จากนั้นดอกข้าวก็จะบาน (flowering) เริ่มบานในช่วงเช้าตั้งแต่เวลา 8.30-14.00 น. ขึ้นอยู่กับอุณหภูมิ ความชื้น และคุณสมบัติประจำพันธุ์ เมื่ออับเรณูของดอกข้าวแตกทำให้ละอองเรณูหล่นมาผสม (fertilization) กับเกสรเพศเมีย ซึ่งเป็นการสิ้นสุดการเจริญในระยนี้

3. การเจริญของผล (grain development) เริ่มจากการผสมพันธุ์ของดอกข้าวเป็นน้ำนม (milky) เป็นแป้ง (dough) จนกระทั่งผลสุก (ripening grain) จะใช้เวลาทั้งหมดประมาณ 25-30 วัน ดังนั้นการเจริญเติบโตของต้นข้าวเพื่อให้ได้ผลผลิตสูง ถ้าเป็นพันธุ์ข้าวนาปรังจะใช้เวลาดังตั้งงอกจนกระทั่งเก็บเกี่ยวประมาณ 110-120 วัน ส่วนพันธุ์ข้าวนาปีใช้เวลา 120-140 วัน (วรวิทย์ พาณิชพัฒน์ และคณะ, 2529)

การตอบสนองต่อช่วงแสงของข้าว

ช่วงแสงต่อวัน (day length) มีผลต่อการออกดอกของข้าวพันธุ์ไวแสง โดยปกติข้าวเป็นพืชวันสั้น (short-day plant) ต้องการช่วงแสงต่อวันสั้น (วาสนา ผลารักษ์, 2523) หรือมีแสงน้อยกว่า 12 ชั่วโมงต่อวัน (จรัส โปร่งศิริวัฒนา, 2534) เพื่อกระตุ้นการสร้างช่อดอก ในประเทศไทยช่วงเวลากลางวันกับกลางคืนที่เท่ากันจะอยู่ 2 ช่วงคือ อยู่ในราวปลายเดือนมีนาคมและปลายเดือนกันยายน โดยวันที่ยาวที่สุดอยู่ปลายเดือนมิถุนายน และวันที่สั้นที่สุดอยู่ปลายเดือนธันวาคม โดยจังหวัดที่ตั้งอยู่ใกล้เส้นศูนย์สูตรมีกลางวันกับกลางคืนไม่แตกต่างกันมากส่วนจังหวัดที่ตั้งอยู่บนเส้นรุ้งที่iongศา มาก ๆ จะมีเวลากลางคืน และกลางวันที่แตกต่างกันมาก (วรวิทย์ พาณิชพัฒน์ และคณะ, 2529)

ข้าวที่ปลูกกันทั่วไปสามารถบ่งตามการตอบสนองต่อช่วงแสงได้ 2 พวก คือ

1. พันธุ์ข้าวที่ไวต่อช่วงแสง (photoperiod sensitive variety) ข้าวพวกนี้ออกดอกในช่วงที่มีความยาวของกลางวันสั้นกว่ากลางคืน (อรรควุฒิ ทศน์สองชั้น, 2534) โดยพันธุ์ข้าวที่ไวต่อช่วงแสงที่ปลูกในประเทศไทย ต้องการช่วงแสง 11 ชั่วโมงครึ่งต่อวัน ซึ่งเป็นระยะเวลา 15 วันติดต่อกัน (วาสนา ผลารักษ์, 2523) ในประเทศไทยช่วงดังกล่าวเริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคม ดังนั้นจึงต้องปลูกในฤดูนาปีเท่านั้น ถ้าปลูกในฤดูแล้งข้าวไวแสงก็จะออกดอกในเดือนตุลาคม หรือพฤศจิกายนเช่นกัน (อรรควุฒิ ทศน์สองชั้น, 2534)

2. พันธุ์ข้าวที่ไม่ไวต่อช่วงแสง (non-photoperiod sensitive variety) ข้าวพวกนี้จะออกดอกตามอายุ โดยความยาวของช่วงแสงไม่มีอิทธิพลต่อการออกดอก จึงสามารถปลูกได้ตลอดปีถ้ามีน้ำเพียงพอ (อรรควุฒิ ทศน์สองชั้น, 2534) ส่วนใหญ่เป็นข้าวที่ได้จากการผสมระหว่างข้าวไทยกับข้าว

ต่างประเทศ เช่น พันธุ์ กข1, กข2, กข3, กข7, กข9, กข21, กข23 และ กข25 เป็นต้น (เทพฤทธิ์วิเศษ และนิศากร พลับรู้อการ, 2528)

การวิเคราะห์ศักยภาพองค์กร SWOT analysis และการวิเคราะห์ TOWS Matrix

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2338) กล่าวว่า การวิเคราะห์ศักยภาพองค์กร (SWOT analysis) เป็นกระบวนการที่ช่วยในการศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคทางการตลาด ซึ่งเป็นขั้นตอนแรกในระบบการตลาดและการบริการ ในมุมมองของนักบริหารองค์กรของภาครัฐ พวกเขาได้นำหลักการวิเคราะห์ศักยภาพองค์กร SWOT analysis มาใช้ และเชื่อว่าเป็นหลักการที่ผู้บริหารควรเข้าใจและใช้เพื่อเน้นจุดแข็ง กำจัดจุดอ่อน แสวงหาโอกาส และแก้ไขอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นในองค์กรของพวกเขา

การสร้างจุดแข็ง ควรพัฒนาจากสิ่งที่มีอยู่ เช่น การบริการด้วยความสุภาพ ด้วยรอยยิ้ม สร้างความเข้าใจต่อผู้ใช้บริการ การมีบุคลากรทางการแพทย์ที่เชี่ยวชาญชำนาญการในด้านต่าง ๆ การมีอุปกรณ์ทางการแพทย์ที่ทันสมัย และเพียงพอที่จะให้บริการ และประการสุดท้ายการจัดทำโครงสร้างสายการบริหารอย่างชัดเจน และมีประสิทธิภาพ

การกำจัดจุดอ่อน คือ ไม่ควรให้มี หรือถ้ามีก็ให้น้อยที่สุด เช่น การปล่อยให้ผู้ป่วยรอโดยขาดการจัดระเบียบและสร้างความเข้าใจ การขาดการพัฒนาบุคลากรในด้านการบริการด้วยใจ (service mind) การปล่อยให้สถานประกอบการไม่สะอาด ขาดการดูแลไม่มีแผนการบำรุงรักษา การไม่ตรงต่อเวลาในการให้บริการของเจ้าหน้าที่ การขาดผู้ควบคุมประเมินผลการปฏิบัติงานทุกช่วงระยะเวลาที่กำหนด

การแสวงหาโอกาส การหาโอกาสเชิงรุก คือการให้บริการในโอกาสต่าง ๆ ด้วยการเจาะกลุ่มเป้าหมาย สร้างความเข้าใจและความประทับใจ เช่น การจัดทีมให้บริการลงพื้นที่ เพื่อสร้างความเข้าใจ และประชาสัมพันธ์การให้บริการขององค์กร การช่วยเหลือเมื่อเกิดภัยธรรมชาติต่างๆ อย่างรวดเร็วและประทับใจ

การทำลายอุปสรรค คือ การคลายปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาด้านงบประมาณที่ควรจัดลำดับความสำคัญก่อน-หลัง การหาช่องทางผู้สนับสนุนแหล่งต่าง ๆ ปัญหาด้านบุคลากร การขอความร่วมมือให้ขยายเวลาทำงาน หรือการหาอาสาสมัครในภาคเอกชน หรือการขอความร่วมมือจากหน่วยงานในเครือข่ายเดียวกัน

การพัฒนาองค์กรทั้งในภาครัฐและเอกชนเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนและที่สำคัญอย่างมากภารกิจหลักขององค์กรที่ทำหน้าที่ให้บริการสู่ประชาชน ไม่ใช่การแสวงหาผลกำไร แต่เป็นการสร้างความพึงพอใจและคุณภาพในการให้บริการเพื่อประชาชนให้ได้รับสิทธิและบริการที่ดีที่สุด ในกรณีนี้ความสำเร็จของการนำแนวคิดและการวิเคราะห์ SWOT มาใช้เพื่อวางแผนและสร้างรูปแบบการ

ดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ มีความสำคัญอย่างมากในการปรับปรุงและพัฒนาองค์กรให้สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างเหมาะสม

การพัฒนาองค์กรต้องคำนึงถึงประชาชนเป็นสำคัญเสมอ โดยเฉพาะในกรณีขององค์กรที่มีบทบาทในการให้บริการสาธารณะ การพิจารณาความพึงพอใจของประชาชนจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ความสำเร็จในการบริหารและพัฒนาองค์กรอาจถูกวัดจากการตอบสนองต่อความต้องการและความพึงพอใจของประชาชน การนำแนวคิดและการวิเคราะห์ SWOT เข้ามาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในกระบวนการนี้

แนวคิด SWOT (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats) ช่วยให้องค์กรสามารถทำการวิเคราะห์องค์กรของตนเองได้อย่างละเอียด โดยระบุจุดแข็งและจุดอ่อนภายใน รวมถึงโอกาสและอุปสรรคภายนอกที่อาจมีผลต่อการดำเนินงานขององค์กร การทำ SWOT Analysis ช่วยในการวางแผนและตัดสินใจที่มีข้อมูลหลักฐานมากขึ้นและการจัดทำแผนปฏิบัติการที่มีการสร้างรูปแบบการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ การเน้นความสำคัญในการตอบสนองความต้องการและความพึงพอใจของประชาชน ช่วยให้องค์กรมุ่งมั่นในการพัฒนาและปรับปรุงการให้บริการของตนให้ดียิ่งขึ้นตามความต้องการและความคาดหวังของประชาชนที่บริการมากขึ้น ผลการปฏิบัติตามแนวคิดและการวิเคราะห์ SWOT จึงส่งผลให้องค์กรมีความสำเร็จในการสร้างคุณค่าและผลประโยชน์สูงสุดสำหรับประชาชนที่องค์กรบริการอยู่ในบริเวณนั้น ๆ อันเป็นหลักการพื้นฐานในการพัฒนาองค์กรทั้งในภาครัฐและเอกชนในยุคปัจจุบันและอนาคต

การวิเคราะห์ TOWS Matrix

การวิเคราะห์ TOWS Matrix เป็นเครื่องมือที่มีประโยชน์ในการวางกลยุทธ์สำหรับองค์กรหรือธุรกิจ โดยที่ TOWS ย่อมาจาก Strengths (จุดแข็งขององค์กร), Weaknesses (จุดอ่อนขององค์กร), Opportunities (โอกาส), และ Threats (อุปสรรค) ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อกลยุทธ์ขององค์กร การวิเคราะห์ TOWS Matrix ช่วยให้องค์กรสามารถสร้างกลยุทธ์ที่เหมาะสมในสถานการณ์ที่มีอยู่ โดยนำเสนอแนวทางเลือกที่สามารถทำให้องค์กรเติบโตและปรับตัวต่อเปลี่ยนแปลงของสภาวะภายนอก

การสร้าง TOWS Matrix จากข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาจากขั้นตอนการวิเคราะห์ SWOT analysis สามารถสร้างเมทริกซ์ TOWS ได้โดยระบุจุดแข็งขององค์กร (Strengths) และโอกาส (Opportunities) ในช่องด้านบนของเมทริกซ์ และจุดอ่อนขององค์กร (Weaknesses) และอุปสรรค (Threats) ในช่องด้านซ้ายของเมทริกซ์

วิเคราะห์และจัดกลยุทธ์ จาก TOWS Matrix ที่ได้สร้างขึ้น องค์กรสามารถวิเคราะห์และเลือกกลยุทธ์ที่เหมาะสมตามสถานการณ์ นับจากตัวอย่างกลยุทธ์ที่มาจาก TOWS Matrix เช่น

SO (Strengths-Opportunities) ใช้จุดแข็งขององค์กรเพื่อใช้โอกาสในตลาด อาจเป็นการขยายธุรกิจในตลาดใหม่ที่เปิดขึ้น

WO (Weaknesses-Opportunities) แก้ไขจุดอ่อนขององค์กรเพื่อใช้โอกาส อาจเป็นการพัฒนาทักษะหรือเทคโนโลยีใหม่เพื่อเข้าสู่ตลาดใหม่

ST (Strengths-Threats) ใช้จุดแข็งขององค์กรเพื่อลดอุปสรรคอาจเป็นการเสริมแนวคิดการตลาดหรือสร้างความยืดหยุ่นในการปรับตัวต่อสถานการณ์เสี่ยง

WT (Weaknesses-Threats) แก้ไขจุดอ่อนขององค์กรเพื่อลดอุปสรรคอาจเป็นการปรับปรุงกระบวนการหรือการลดต้นทุนเพื่อทนต่อจุดแข็งของคู่แข่ง

สรุป

การวิเคราะห์ TOWS Matrix เป็นขั้นตอนสำคัญที่ใช้ในกระบวนการวางกลยุทธ์ขององค์กร ซึ่งมีเป้าหมายหลักคือการใช้จุดแข็งภายในขององค์กรเพื่อแสวงหาวิธีการเอาชนะจุดอ่อนขององค์กรตนเอง และลดอุปสรรคที่อาจมาจากสภาวะภายนอก การวิเคราะห์ TOWS Matrix ช่วยให้องค์กรสามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสภาวะภายนอกอย่างมีประสิทธิภาพ และเตรียมความพร้อมในการแข่งขันในตลาดในระยะยาว

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศิริพัชชา ชินอ่อน และจินตนา ลีละไกรวรรณ (2558) ได้ศึกษาเรื่อง การเสริมสร้างความเข้มแข็งกลุ่มอาชีพ ขององค์การบริหารส่วนตำบลวังชัย อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่า สะท้อนให้เห็นว่าการทำบทบาทขององค์การ ปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นสิ่งจำเป็นและต้องปรับปรุงการทำบทบาทเชิงรุก และพบว่าแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพขององค์การบริหารส่วนตำบลวังชัย อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น กลุ่มที่มีความเข้มแข็ง ประกอบด้วย กลุ่มผลิตน้ำดื่มสะอาด เพื่อจำหน่าย และกลุ่มดอกไม้จันทน์ จึงต้องการส่งเสริมคุณภาพผลผลิตให้ดีขึ้น ส่งเสริมระบบบริหารจัดการกระบวนการผลิต พัฒนาระบบการตลาด ส่วน 6 กลุ่มอาชีพที่เหลือมีความสามารถในการพึ่งตนเองได้แต่ยังไม่แข็งแรงจึงต้องการการสนับสนุนที่เอื้อต่อการดำเนินงาน เช่น การบริหารจัดการอย่างมีระบบและการพัฒนาการผลิต ปริมาณการผลิตคุณภาพการผลิตทำให้ความรู้ทักษะอาชีพ การบัญชีการตลาด

สาวณี รอดสิน (2554) ได้ศึกษาเรื่อง ชุมชนเข้มแข็ง : กรณีศึกษาชุมชนบ้านปางจำปี ตำบลห้วยแก้ว อำเภอแม่ฮ่องสอน จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่าความเข้มแข็งของชุมชนบ้านปางจำปีเกิดจากแรงผลักดันจากภายในและภายนอก จากภายในเกิดจากผู้นำชุมชนและคณะกรรมการชุมชน

เป็นหลัก ซึ่งลักษณะของผู้นำอย่างผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้นำที่มีความเสียสละเพื่อชุมชนจะเห็นได้จากภารกิจหลักของผู้ใหญ่บ้านจะเป็นงานด้านการบริหารจัดการชุมชน ประสานกับภายนอกและเครือข่ายเพื่อการดำเนินงานของชุมชน และมีแรงผลักดันภายนอกที่สามารถเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบ้านปางจำปีมีอยู่ 3 หน่วยงานหลัก โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยแก้ว ที่สนับสนุนงบประมาณในการทำกิจกรรมภายในชุมชน

เพ็ญสิริ จิระเดชากุล และคณะ (2553) ได้ศึกษาการอุบัติการณ์ความเข้มแข็งของชุมชนในสังคมไทยทั้งนี้ผลการศึกษา พบว่า ชุมชนมีลักษณะร่วมกันอยู่ประการหนึ่ง คือการปรับตัวของชุมชน แม้ต้องเผชิญกับปัญหาและมีกระบวนการในการปรับตัวที่เหมือนกันบ้างต่างกันบ้าง คือเป็นการรวมกลุ่มของคนในชุมชน สมาชิกของชุมชนร่วมกันคิดวิเคราะห์ปัญหา ตัดสินใจแสวงหากิจกรรมดำเนินกิจกรรม และเกิดการเรียนรู้ของชาวบ้านเองแสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งของชุมชน

ศุภกิจ วรอุไร (2548) ได้ศึกษาปัจจัยส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนหมื่นสาร บ้านวัวลาย อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่าชุมชนหมื่นสารบ้านวัวลาย เป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีวัฒนธรรมการผลิตเครื่องเงิน เป็นวิธีการผลิตของชุมชนทำให้ชุมชนเกิดการรวมตัวและสามารถสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นแก่ชุมชนได้ โดยมีปัจจัยที่ส่งเสริม คือ การมีบุคลากรที่มีคุณภาพโดยเฉพาะผู้นำชุมชน การมีวัฒนธรรมการผลิตเครื่องเงินของชุมชนซึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป ตลอดจนถึงการสนับสนุนส่งเสริมจากรัฐ ในการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนหมื่นสาร บ้านวัวลาย ให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนต่อไป แต่มีปัญหาที่เกิดขึ้นภายในกลุ่มที่เกิดจากปัจจัยภายใน คือ การที่ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนแบบมีเงื่อนไข คือ ต้องการแสวงหาประโยชน์ส่วนตนและการที่วัฒนธรรมการผลิตเครื่องเงินของชุมชนค่อย ๆ เสื่อมลงอันเป็นผลเนื่องจากการขาดแรงงานช่างฝีมือ ประกอบกับการขาดผู้ประกอบการรุ่นใหม่ที่จะสืบทอดวัฒนธรรมต่อไป

สมบูรณ์ ธรรมลังกา (2556) ได้ศึกษาเรื่องการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นฐานวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงรายมาเป็นรูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยการศึกษาพบว่ากระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ระบบเครือข่าย ระบบความสัมพันธ์ในชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน ในการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน ซึ่งได้แก่ กลยุทธ์การบริหารจัดการชุมชน กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของชุมชน กลยุทธ์การสร้างกระบวนการเรียนรู้ กลยุทธ์การสร้างเครือข่าย และกลยุทธ์สร้างจิตสำนึกรักบ้านเกิด

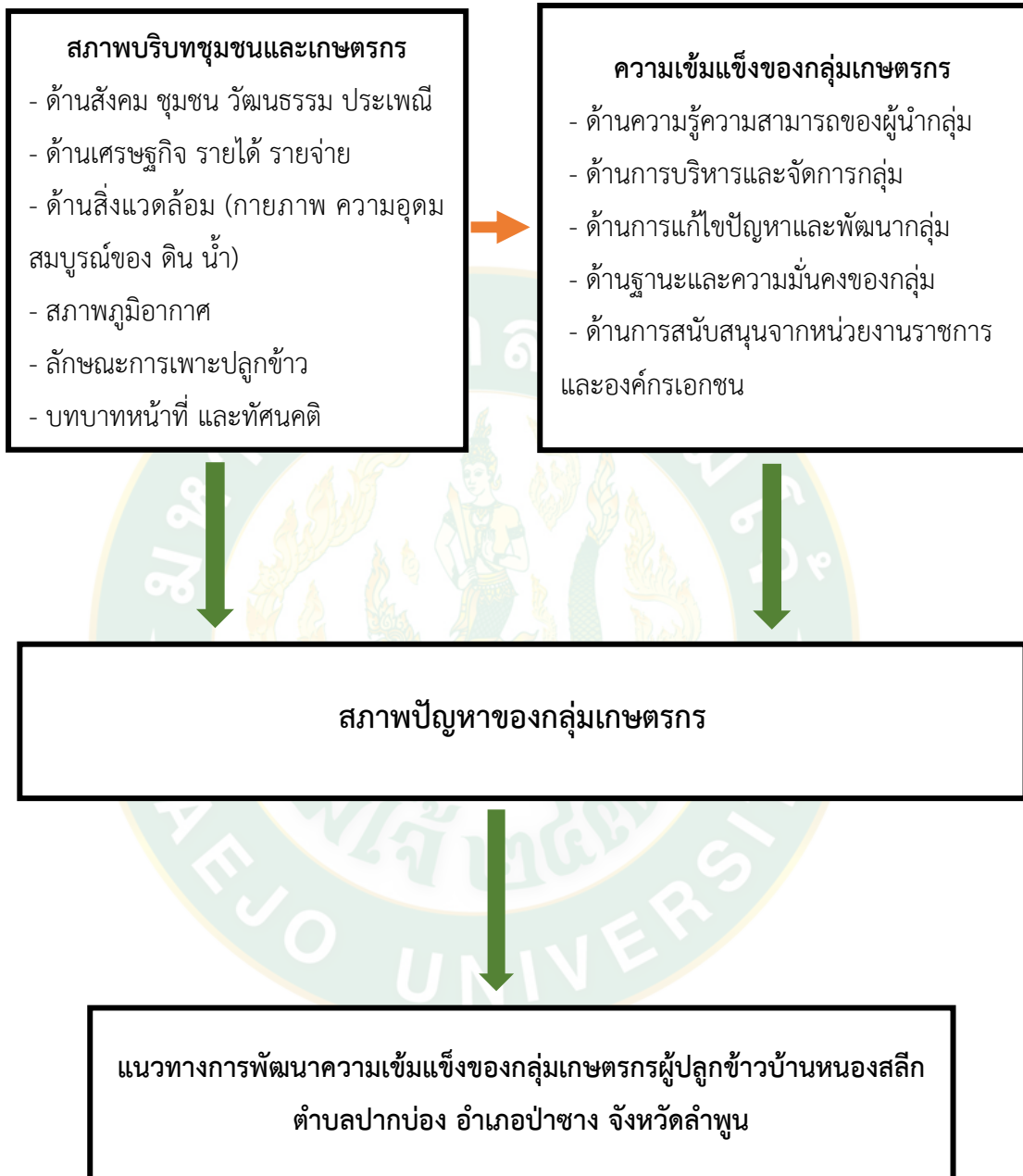
มิ่งขวัญ แดงสุวรรณ (2545) ได้ศึกษากระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบ้านโป่งอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนบ้านโป่งเป็นชุมชนที่มีประวัติความเป็นมาที่น่าภาคภูมิใจ มีทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ คือ ป่าอนุรักษ์สันทราย และอ่างเก็บน้ำห้วยใจ ผู้นำชุมชน

เป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์ เสียสละมีวิสัยทัศน์กว้างไกล คนในชุมชนมีความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือกัน เป็นคนมีคุณภาพมีคุณธรรมมีจริยธรรม มีที่ยึดเหนี่ยวจิตใจเดียวกัน ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง

รภัทสรณ์ คงธนจารุอนันต์ และอารีย์ เชื้อเมืองพาน (2564) ได้ศึกษาการความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรระบบเกษตรนาแปลงใหญ่ในจังหวัดเชียงราย ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดของการรวมกลุ่ม ขณะที่ปัจจัยด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมมีความสำคัญน้อยที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับปัจจัยอื่น ๆ ระดับความเข้มแข็งจากการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเกษตรกรอยู่ในระดับเข้มแข็งมาก โดยสาเหตุที่ทำให้กลุ่มเกิดความเข้มแข็งสูงที่สุดคือกลุ่มเกษตรกรสามารถผลิตอาหารเพื่อบริโภคเองได้ เกษตรกรมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในกลุ่มสำหรับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรระบบเกษตรนาแปลงใหญ่ในจังหวัดเชียงราย ได้แก่ ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรเอกชนปัจจัยด้านการบริหารจัดการกลุ่ม และปัจจัยด้านผู้นำ จะต้องมีการส่งเสริมและพัฒนาปัจจัยเหล่านี้ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

สรุปการเลือกตัวแปรความเข้มแข็งของเกษตรกรมี 5 ประเด็น ดังนี้ 1) ด้านความรู้ความสามารถของผู้นำกลุ่ม 2) ด้านการบริหารและจัดการกลุ่ม 3) ด้านการแก้ไขปัญหาและพัฒนา กลุ่ม 4) ด้านฐานะและความมั่นคงของกลุ่ม 5) ด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการและองค์กรเอกชน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลีก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ศึกษาเฉพาะกรณีโดยการศึกษาถึงแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลีก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อศึกษาบริบทของชุมชนและกลุ่มเกษตรกร สภาพปัญหาการปลูกข้าวของเกษตรกรในพื้นที่ และเพื่อหาแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลีก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน โดยผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. สถานที่ดำเนินการวิจัย
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
3. เครื่องมือในการวิจัย
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล

สถานที่ดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการในพื้นที่หมู่ 3 บ้านหนองสลีก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

งานวิจัยครั้งนี้มีหลักการในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อมกับการแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลีก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน คือ ประชากรของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลีก จำนวน 15 คน ด้วยวิธีการเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือสำหรับการวิจัยเพื่อใช้ค้นหาคำตอบของการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) เพื่อใช้สัมภาษณ์โดยมีการออกแบบคำถามเพื่อนำไปเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์
2. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth interview) กำหนดหัวข้อสัมภาษณ์เป็นการเฉพาะเจาะจงให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยคือ
  - 2.1 ศึกษาบริบทของชุมชนบ้านหนองสลิก หมู่ 3 ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน
  - 2.2 ศึกษาสภาพปัญหาของการดำเนินการของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน
  - 2.3 เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกร 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความรู้ความสามารถของผู้นำกลุ่ม 2) ด้านการบริหารและจัดการกลุ่ม 3) ด้านการแก้ไขปัญหาและพัฒนา กลุ่ม 4) ด้านฐานะและความมั่นคงของกลุ่ม 5) ด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการและองค์กรเอกชน
3. สันทนาการกลุ่ม (Focus group) ผู้วิจัยใช้การสนทนากลุ่มเพื่อการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT analysis) โดยการสนทนากลุ่มกับเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ประชาชน ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย
4. แบบสังเกต ผู้วิจัยใช้การสังเกตและบันทึกผลต่าง ๆ ซึ่งเป็นการสังเกตในเรื่องทั่ว ๆ ไป และสังเกตในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัยโดยตรง โดยจะได้มีการบันทึกลงในแบบสังเกต

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) เป็นการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม จัดสนทนากลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก โดยทำการจัดเก็บข้อมูลต่าง ๆ อาทิ วิธีการปลูกข้าว สภาพปัญหา และแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) ดำเนินการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีความเกี่ยวข้องกับงานวิจัยที่ทำการศึกษา ได้แก่รวบรวมเอกสารรายงานเอกสารงานวิจัยและการศึกษาที่เกี่ยวข้องซึ่งดำเนินการโดยผู้วิจัย โดยทำการค้นคว้าจากห้องสมุด สืบค้นจากอินเทอร์เน็ตและจากข้อมูลหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจะใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานหรือข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรซึ่งเป็นข้อมูลเชิงพรรณนา (Description data) ผู้วิจัยจะวิเคราะห์โดยใช้สถิติพรรณนา เช่น การหาค่าเฉลี่ย ร้อยละส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ของข้อมูล
2. เนื้อหาเชิงคุณภาพ ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบสัมภาษณ์การสนทนากลุ่ม (Focus group) จะใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มุ่งศึกษาการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน เพื่อทราบบริบทของชุมชนบ้านหนองสลิก สามารถระบุปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าว รวมถึงการค้นหาสภาพปัญหาอุปสรรคในการดำเนินการ และเพื่อทราบแนวทางการการสร้างเสริมความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก โดยตัวชี้วัดแสดงถึงความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกร 5 ด้าน ได้แก่

1. ด้านความรู้ความสามารถของผู้นำกลุ่ม
2. ด้านการบริหารและจัดการกลุ่ม
3. ด้านการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน
4. ด้านฐานะและความมั่นคงของกลุ่ม
5. ด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการและองค์กรเอกชน

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล การสร้างเสริมความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ผู้วิจัยขอนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เกษตรกร และจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยแบ่งข้อมูลนำเสนอออกเป็น 4 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 บริบทชุมชน และกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน แบ่งข้อมูลออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

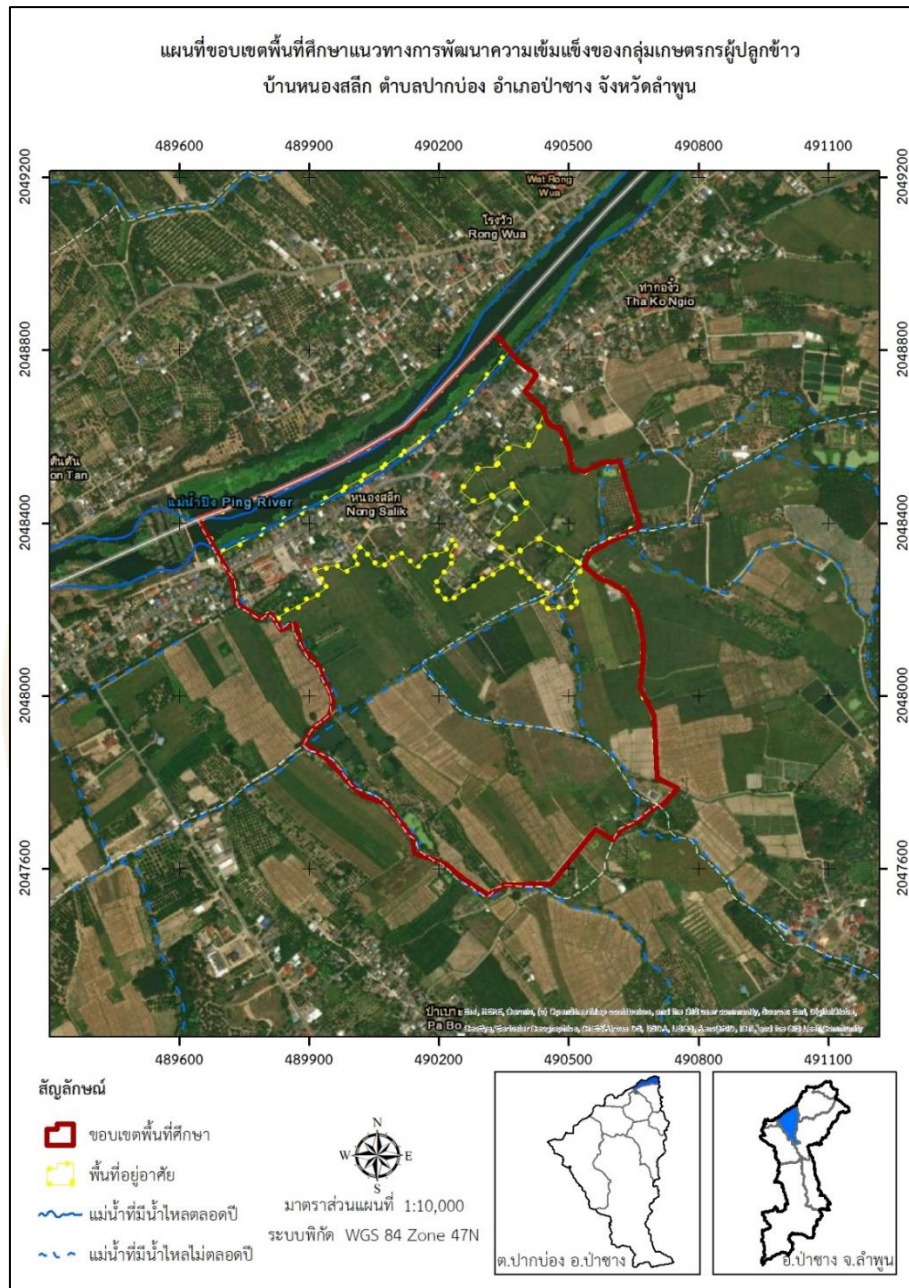
- 1.1 สภาพทั่วไปของบ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน
- 1.2 ความเป็นมาของกลุ่มเกษตรกรบ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน
- 1.3 สภาพพื้นฐานทั่วไปของเกษตรกรที่อยู่ในกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

ตอนที่ 2 ปัญหาในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

ตอนที่ 3 แนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าว บ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

ตอนที่ 1 บริบทชุมชน และกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก
ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

ภาพที่ 2 แผนที่ขอบเขตพื้นที่กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก
ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

การศึกษาบริบทชุมชน และกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน มีรายละเอียดดังนี้

1. สภาพโดยทั่วไปบ้านหนองสลิก หมู่ 3 ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

เดิมบ้านหนองสลิกมีชื่อว่า “หนองใสลี่” ลีที่แปลว่าอุปกรณ์ดักจับปลาชนิดหนึ่ง ซึ่งแต่เดิมนั้นบ้านหนองสลิกอยู่ในพื้นที่ของบ้านหนองคู ซึ่งเป็นชุมชนมอญมาแต่เดิมตั้งแต่สมัยพระนางจามเทวี แห่งอาณาจักรสุโขทัยเมื่อกว่า 1,300 ปี และสันนิษฐานว่าพื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำปิงช่วงบ้านหนองคู-บ้านหนองสลิกนี้ เป็นทำนน้ำที่เสด็จขึ้นจากเรือพระที่นั่งของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เมื่อครั้งยกทัพขึ้นมาขับไล่พม่าออกจากล้านนาเมื่อประมาณช่วงปี พ.ศ. 2318-2325

ปัจจุบันบ้านหนองสลิก ตั้งอยู่ที่ กม.93 ถนน ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1156 สบทา – ท่าลี่ ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน แต่เดิมแยกตัวมาจาก บ้านหนองคู ตำบลป่าซาง อำเภอป่าซาง มาเป็นหมู่ที่ 3 บ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน มีแม่น้ำปิงไหลผ่านขนานหมู่บ้านด้านทิศเหนือ

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดต่อ	ลำน้ำปิง
ทิศใต้	ติดต่อ	บ้านกอม่วง ตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน
ทิศตะวันออก	ติดต่อ	บ้านท่าตันจิว ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน
ทิศตะวันตก	ติดต่อ	บ้านหนองคู ตำบลป่าซาง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

สภาพเศรษฐกิจและสังคม

- สภาพบ้านเรือนของชาวบ้านมีความมั่นคงและถาวรมีการจัดบ้านเรือนเป็นระเบียบ ถูกสุขลักษณะ มี ความอบอุ่น

- ประชาชนส่วนใหญ่มีสุขภาพดี ผู้สูงอายุได้รับการตรวจสุขภาพประจำปี ร้อยละ 52

- เด็กและเยาวชนได้รับการศึกษาภาคบังคับทุกคน ประชาชนทั่วไปส่วนใหญ่อ่านออกเขียนได้

- ชาวบ้านหนองสลิกเป็นหมู่บ้านที่สงบสุข ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ยุ่งกับยาเสพติด ปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาเป็นประจำ

- ผู้สูงอายุและผู้พิการ ได้รับการดูแลเป็นอย่างดี

ประชากร บ้านหนองสลิก จำนวนประชากรทั้งหมด 223 คน จำนวนครัวเรือนทั้งหมด 73 ครัวเรือน เพศชาย 109 คน เพศหญิง 114 คน (สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอป่าซาง, 2566) (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 จำนวนประชากร จำแนกตามช่วงอายุ - ปี ที่อยู่อาศัยอยู่ในครัวเรือน ปี 2566

ที่	ช่วงอายุ	เพศชาย		เพศหญิง		รวม	
		คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
1	น้อยกว่า 1 ปีเต็ม	2	0.90	3	1.35	5	2.24
2	1 ปีเต็ม-2 ปี	6	2.69	4	1.79	10	4.48
3	3 ปีเต็ม-5 ปี	3	1.35	8	3.59	11	4.93
4	6 ปีเต็ม-12 ปี	4	1.79	4	1.79	8	3.59
5	13 ปีเต็ม-14ปี	5	2.24	6	2.69	11	4.93
6	15 ปีเต็ม-18 ปี	8	3.59	3	1.35	11	4.93
7	19 ปีเต็ม-25 ปี	15	6.73	8	3.59	23	10.31
8	26 ปีเต็ม-49 ปี	17	7.62	25	11.21	42	18.83
9	50 ปีเต็ม-59 ปี	25	11.21	14	6.28	39	17.49
10	60 ปีเต็มขึ้นไป	24	10.76	39	17.49	63	28.25
	รวม	109	48.88	114	51.12	223	100.00

ที่มา: สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอป่าซาง (2566)

อาชีพ ส่วนใหญ่ประกอบรับจ้างทั่วไป ร้อยละ 24.22 ส่วนอาชีพเกษตรกรรมทำนา ร้อยละ 19.28 สภาพทางเศรษฐกิจรายได้เฉลี่ย 30,000 บาท / คน / ปี (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 จำแนกตามอาชีพ ปี 2566

ที่	ประเภทอาชีพ	เพศชาย		เพศหญิง		รวม	
		คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
1	กำลังศึกษา	35	15.70	15	6.73	50	22.42
2	ไม่มีอาชีพ	4	1.79	6	2.69	10	4.48
3	เกษตร-ทำนา	21	9.42	22	9.87	43	19.28
4	เกษตร-ทำไร่	0	0.00	0	0.00	0	0.00
5	เกษตร-ทำสวน	6	2.69	6	2.69	12	5.38
6	เกษตร-ประมง	0	0.00	0	0.00	0	0.00
7	เกษตร-ปศุสัตว์	0	0.00	0	0.00	0	0.00
8	พนักงาน-รับราชการ	3	1.35	7	3.14	10	4.48
9	พนักงาน-รัฐวิสาหกิจ	5	2.24	5	2.24	10	4.48
10	พนักงานบริษัท	8	3.59	6	2.69	14	6.28
11	รับจ้างทั่วไป	22	9.87	32	14.35	54	24.22
12	ค้าขาย	4	1.79	8	3.59	12	5.38
13	ธุรกิจส่วนตัว	1	0.45	4	1.79	5	2.24
14	อาชีพอื่น ๆ	0	0.00	3	1.35	3	1.35
	รวม	81	109	48.88	114	51.12	223

ที่มา: สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอป่าซาง (2566)

ศาสนา ประชากรของบ้านหนองสลีค หมู่ 3 ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูนนับถือศาสนาพุทธร้อยละ 100

วัฒนธรรม ประเพณีวัฒนธรรมของหมู่บ้านเป็นแบบล้านนา นอกจากประชากรทั้งหมดจะนับถือพระพุทธศาสนาแล้ว ยังมีความเชื่อในการนับถือผีบรรพบุรุษ โดยมีพิธีกรรมเลี้ยงผีที่บ้านในวันแรม 9 ค่ำเดือน 9 เหนือ หรือในช่วงเดือนมิถุนายนของทุกปี

การศึกษา ประชากรของบ้านหนองสีกส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาร้อยละ 99 และได้รับการศึกษาในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 45.74 ของประชากรหมู่บ้าน (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 จำนวนประชากร จำแนกตามระดับการศึกษา ปี 2566

ที่	การศึกษา	เพศชาย		เพศหญิง		รวม	
		คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
1	ไม่เคยศึกษา	2	0.90	5	2.24	7	3.14
2	อนุบาล/ศูนย์เด็กเล็ก	0	0.00	0	0.00	0	0.00
3	ประถมฯ	44	19.73	58	26.01	102	45.74
4	ม.ต้น (มศ.1-3หรือ ม.1-3)	25	11.21	22	9.87	47	21.08
5	ม.ปลาย (มศ.4-5 หรือ ม.4-6) หรือ ปวช.	17	7.62	15	6.73	32	14.35
6	อนุปริญญา หรือเทียบเท่า หรือ ปวส.	5	2.24	4	1.79	9	4.04
7	ป.ตรี	14	6.28	7	3.14	21	9.42
8	สูงกว่า ป.ตรี	2	0.90	3	1.35	5	2.24
	รวม	81	109	48.88	114	51.12	223

ที่มา: สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอป่าซาง (2566)

ลักษณะภูมิประเทศ สภาพพื้นที่เป็นที่ราบริมน้ำ ด้านทิศเหนือมีแม่น้ำปิงไหลผ่านเป็นแนวเขตติดต่อกับจังหวัดเชียงใหม่ ทิศตะวันออกมีแม่น้ำทาไหลผ่านตลอดแนว ประมาณ 2 กิโลเมตร จึงมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูก พื้นที่เพาะปลูกซึ่งมีเนื้อที่ประมาณร้อยละ 50 ส่วนใหญ่อาศัยแม่น้ำปิง และบาดาลเป็นสำคัญ

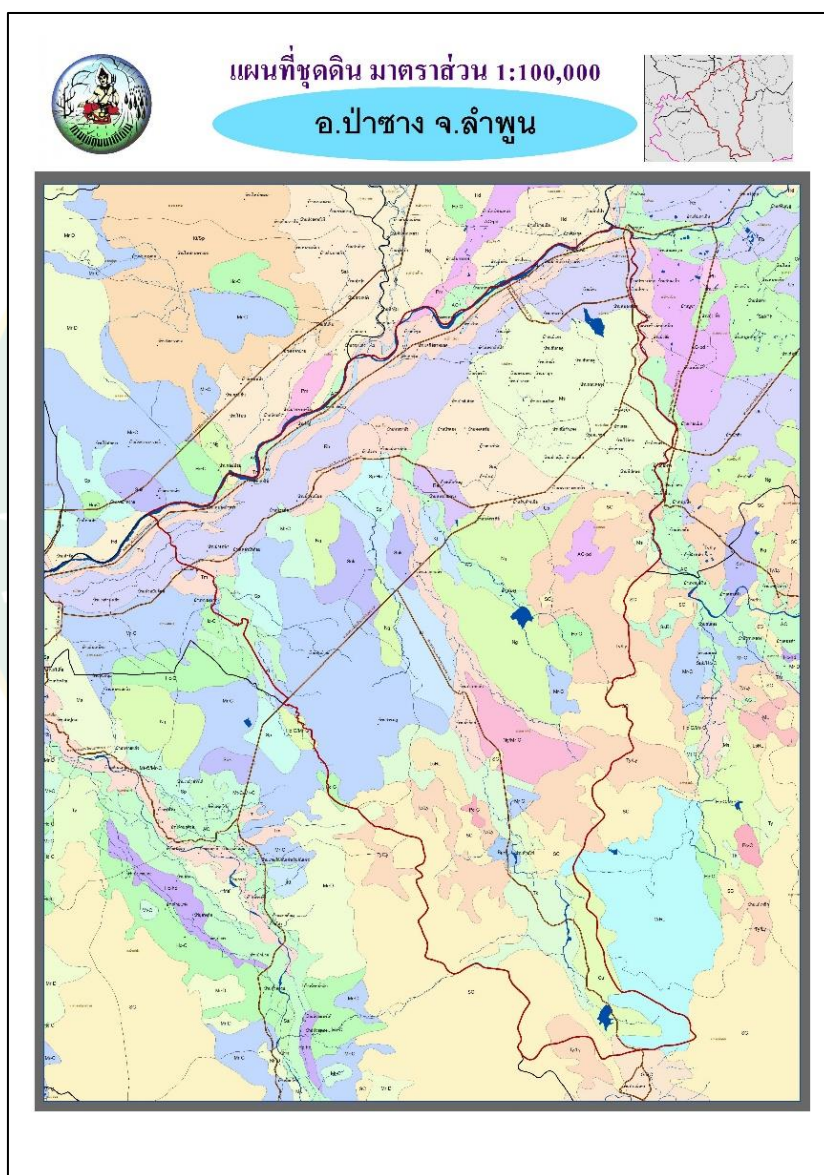
ลักษณะภูมิอากาศ สภาพภูมิอากาศโดยทั่วไปเย็นสบายไม่ร้อนจัดมาก และในช่วงฤดูหนาว ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ถึงเดือนกุมภาพันธ์ อากาศจะเย็นจัดในตอนเช้าและมีหมอกลง อุณหภูมิโดยเฉลี่ยต่ำสุดประมาณ 14 องศาเซลเซียส และสูงสุดประมาณ 35 องศาเซลเซียส ในฤดูร้อน ในฤดูฝนจะมีน้ำหลากมากฝนตกชุกตลอดฤดู

ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคมสิ้นสุดเดือนพฤษภาคม และมีอากาศร้อนจัดในเดือนเมษายน

ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนกรกฎาคมสิ้นสุดเดือนตุลาคม และมีฝนตกหนักในเดือนกันยายน

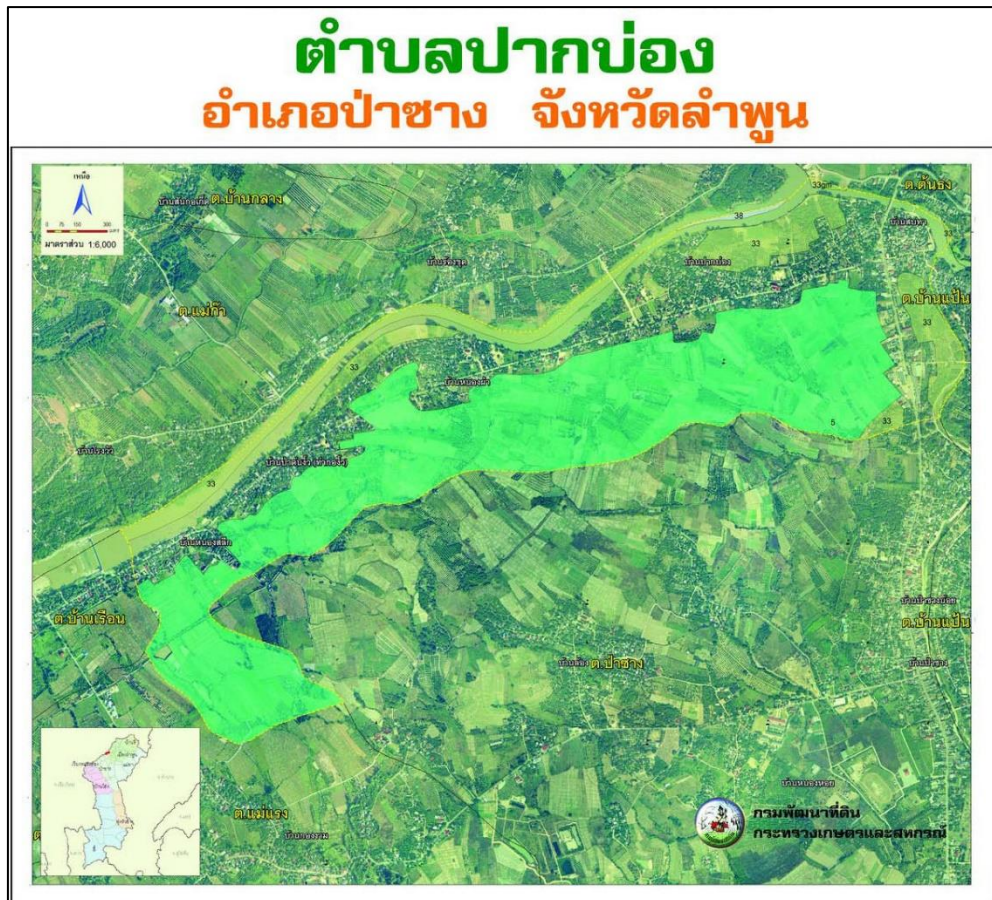
ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนสิ้นสุดเดือนกุมภาพันธ์ และจะมีอากาศหนาวสุดในช่วงเดือนธันวาคม (สำนักงานเกษตรอำเภอป่าซาง, 2566)

ทรัพยากรดิน ดินส่วนใหญ่เป็นดินร่วนปนทรายและดินดำ เหมาะแก่การทำเกษตรกรรมสามารถเพาะปลูกได้ตลอดปี โดยอาศัยน้ำจากแม่น้ำปิง (สำนักงานพัฒนาที่ดินจังหวัดลำพูน, 2566)

ภาพที่ 3 แผนที่ชุดดินของบ้านหนองสลิก
หมู่ 3 ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซางจังหวัดลำพูน

ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน (2566)

ภาพที่ 4 ชุดดินพื้นที่บ้านหนองสลิก

ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน (2566)

พื้นที่บ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอบำชาง จังหวัดลำพูน อยู่ในพื้นที่ชุดดินที่ 5 มีชุดดินในกลุ่มคือ ชุดดินหางดง (Hd) ชุดดินละงู (Lgu) ชุดดินพาน (Ph) หรือดินคล้ายอื่น ๆ ที่มีลักษณะและสมบัติจัดอยู่ในกลุ่มชุดดินนี้ ลักษณะเด่นคือกลุ่มดินเหนียวลึกมากที่เกิดจากตะกอนลำนํ้า ปฏิกิริยาดินเป็นกลางหรือเป็นด่าง การระบายน้ำเร็ว ความอุดมสมบูรณ์ต่ำถึงปานกลาง มีคุณสมบัติคือ เป็นกลุ่มชุดดินที่เกิดจากวัตถุต้นกำเนิดดินพวกตะกอนลำนํ้า พบในบริเวณที่ราบตะกอนลำนํ้าพา มีสภาพพื้นที่เป็นที่ราบเรียบ มีน้ำแช่ขังในช่วงฤดูฝน เป็นดินลึกที่มีการระบายน้ำเร็วหรือค่อนข้างเร็ว มีเนื้อดินเป็นพวกดินเหนียว เนื้อดินบนเป็นดินร่วนเหนียวหรือดินเหนียว สีเทาแก่ ดินล่างเป็นดินเหนียวสีน้ำตาลอ่อน หรือสีเทา มีจุดประสีน้ำตาล สีเหลือง หรือสีแดงตลอดชั้นดิน มักพบก้อนสารเคมีสะสมพวกเหล็กและแมงกานีส ปะปนอยู่ และในชั้นดินล่างลึก ๆ อาจพบก้อนปูน ปฏิกิริยาดินเป็นกรดจัดถึงเป็นกรดเล็กน้อย แต่ถ้าดินมีก้อนปูนปะปน จะมีปฏิกิริยาเป็นกลางหรือด่างปานกลาง

ความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติ ต่ำ-ปานกลาง ส่วนการใช้ประโยชน์ที่เหมาะสมคือ ใช้ทำนา ข้าวที่ปลูกโดยมากให้ผลผลิตค่อนข้างสูง (กรมพัฒนาที่ดิน, 2566)

2. ความเป็นมาของกลุ่มและสภาพพื้นฐานทั่วไปของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอบ้านดง จังหวัดลำพูน

ดำเนินการสนทนากลุ่มเมื่อวันที่ 28 มกราคม 2566 กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอบ้านดง จังหวัดลำพูน เวลา 09.00 – 12.00 น. ณ ที่ทำการกลุ่มฯ เพื่อศึกษาความเป็นมาของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอบ้านดง จังหวัดลำพูน และศึกษาสภาพพื้นฐานทั่วไปของกลุ่มเกษตรกร โดยมีเกษตรกรที่เข้าร่วม 15 คน ทั้งนี้กลุ่มมีโครงสร้างในการบริหารกลุ่ม ดังนี้

1. นายสุพจน์ ป้อมชัย	ประธาน
2. นายสรวิศ ดิษฐประยูร	รองประธาน
3. นายปฎิญา ปันอิน	เลขานุการ
4. นางเอี่ยมพร มาโนชญ์	เหรัญญิก
5. นายบัลลังก์ คำสม	คณะกรรมการ
6. นายสมจิตร บุญเลิศ	คณะกรรมการ
7. นายมงคล วงศ์ทา	คณะกรรมการ
8. นายเสาร์แก้ว บุญเลิศ	สมาชิก
9. นายสิงห์ไชย อภิรักษ์เดช	สมาชิก
10. นายชัยนเรศ กันทะวรรณ	สมาชิก
11. นายพงษ์เดช เนตาสีทธิ์	สมาชิก
12. นายธวัช ลวงระแหง	สมาชิก
13. นายทวี ลวงระแหง	สมาชิก
14. นายเรวัตร์ จุมปามัญญ์	สมาชิก
15. นายอินสอน ทองรัตน์	สมาชิก

กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวหนองสลิก หมู่ 3 ตำบลปากบ่อง อำเภอบ้านดง จังหวัดลำพูน เริ่มก่อตั้งเมื่อปี 2559 โดยเริ่มต้นจากการรวมกลุ่มแบบกลุ่มธรรมชาติก่อน ซึ่งเล็งเห็นว่าในหมู่บ้านหนองสลิกมีการเพาะปลูกข้าวที่มีเนื้อที่จำนวนมากและเกษตรกรเกือบทุกหลังคาเรือน มีการเกษตรด้านการทำนาเป็นหลักจึงมีการรวมตัวกัน โดยได้รับการสนับสนุนจาก สำนักงานเกษตรอำเภอบ้านดง ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวเชียงใหม่ และสภาเกษตรกรจังหวัดลำพูน โดยจัดตั้งเป็นกลุ่มในลักษณะกลุ่มส่งเสริมการเกษตร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและคุณภาพข้าวที่ดี และ

เป็นกลุ่มที่หน่วยงานราชการสามารถเข้ามาดำเนินการส่งเสริมอย่างเป็นทางการ 5 ประการคือ 1) การลดต้นทุน 2) การเพิ่มผลผลิต 3) การรับรองมาตรฐาน 4) การบริหารจัดการกลุ่ม 5) การเชื่อมโยงการตลาด ทั้งนี้กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก เริ่มต้นจากสมาชิกจำนวน 7 คน และในปัจจุบันมีสมาชิกที่ดำเนินการร่วมกัน จำนวน 15 คน โดยมีพื้นที่การเพาะปลูกร่วมกัน ประมาณ 138.25 ไร่ มีนายสุพจน์ ป้อมชัย เป็นประธานกลุ่ม โดยการดำเนินงานของกลุ่มได้มุ่งเน้นในการทำความเข้าใจของผลผลิตข้าว โดยใช้วิธีการปฏิบัติในรูปแบบเดียวกัน ใช้เทคโนโลยีเดียวกัน และรวบรวมข้อปัจจัยทางการผลิตร่วมกันเพื่อการลดต้นทุน และให้ความสำคัญในทุกขั้นตอนการผลิต ทั้ง ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ กล่าวคือ 1) ต้นน้ำ หมายถึงการผลิตข้าวของเกษตรกรที่มีคุณภาพได้มาตรฐานปลอดภัยสำหรับเกษตรกรและผู้บริโภค 2) กลางน้ำ หมายถึงการรวบรวมผลผลิตในรูปแบบกลุ่มและการบรรจุผลผลิตบางส่วนในรูปแบบผลิตภัณฑ์ข้าวบรรจุถุงสุญญากาศ 3) ปลายน้ำ คือ การเชื่อมโยงการตลาด โดยนำนโยบายในการดำเนินการในการใช้การตลาดนำการผลิต ซึ่งในปัจจุบันเกษตรกรกลุ่มผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก หมู่ 3 ตำบลป่าบ่อ อำเภอบ้านดง จังหวัดลำพูน สามารถผลิตข้าวประมาณ 90 ตันต่อหนึ่งฤดูกาล มีพันธุ์ข้าวคือ พันธุ์สันป่าตอง 1

3. สภาพพื้นฐานทั่วไปและบริบทของเกษตรกรที่อยู่ในกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก ตำบลป่าบ่อ อำเภอบ้านดง จังหวัดลำพูน

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกกับเกษตรกรในกลุ่ม ทั้งด้านบุคลิกและความคิดเห็นในประเด็นต่าง ๆ ทั้งข้อมูลพื้นฐานทั่วไป ข้อมูลด้านการทำการเกษตร เหตุผลในการรวมกลุ่ม บทบาทในชุมชน และบทบาทในกลุ่ม เป็นต้น ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกรมีรายละเอียดข้อมูลดังนี้

เกษตรกรรายที่ 1 ลุงสุพจน์ (นามสมมติ) ชายอายุ 62 ปี เป็นผู้ที่มีบุคลิกเป็นผู้นำ กล้าแสดงออก น้ำเสียงเข้มแข็ง เสียงดัง แต่สุขภาพ มีภาวะผู้นำเนื่องจากดำรงตำแหน่งประธานสภาเกษตรกรจังหวัดลำพูน และเป็นกลุ่มของผู้นำชุมชนบ้านหนองสลิก จึงมีความมั่นใจ กล้าได้กล้าเสีย มีความรู้ทางการเมือง กฎหมายเกี่ยวกับการเกษตร ลุงสุพจน์จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 พื้นเพเป็นคนบ้านหนองสลิกโดยกำเนิด ภรรยาของลุงเป็นคนบ้านสบทา ตำบลป่าบ่อ อำเภอบ้านดง มีบุตรธิดา 2 คน ปัจจุบันทำงานรับราชการอยู่โรงพยาบาลลำพูน ถึงแม้ว่าปีนี้จะมีอายุกว่า 62 ปีแล้วแต่ยังดูทะมัดทะแมง ทั้งนี้คุณลุงสุพจน์มีประสบการณ์ในการทำนาตั้งแต่อายุ 7 ขวบจวบจนปัจจุบัน ลุงสุพจน์ทำนาในพื้นที่ทั้งหมด 7 ไร่ ปีละ 2 ครั้ง คือ ข้าวฤดูนาปีและนาปรัง โดยได้ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ประมาณ 800-900 กิโลกรัมต่อไร่ซึ่งถือว่าเป็นปริมาณข้าวที่สูง ส่วนพันธุ์ที่ปลูกคือพันธุ์สันป่าตอง 1 และได้แบ่งพื้นที่เพื่อทำการทดลองเพาะปลูกข้าวเพื่อสุขภาพและมีราคาสูงกว่าข้าวพันธุ์อื่น ๆ คือข้าวพันธุ์ ไรซ์เบอร์รี่, พันธุ์ กข 43 เป็นต้น โดยข้าวทั้งหมดจะบริโภคภายใน

ครัวเรือนร้อยละ 30 จำหน่ายร้อยละ 70 ของปริมาณข้าวทั้งหมด ส่วนการขายนั้นจะมีรถเกี่ยวข้าวของโรงสีมาเก็บเกี่ยวถึงในทีนาด้วยการที่เป็นคนที่สนใจใฝ่รู้ เป็นเกษตรกรในลักษณะหัวใจสู้ จึงชอบที่จะเรียนรู้และศึกษาปัญหาต่าง ๆ และแนวทางการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการทำนาเป็นอย่างมาก มีความรู้ความสามารถเป็นวิทยากรถ่ายทอดให้กับผู้ที่สนใจ ที่ผ่านมาก็ได้เป็นวิทยากรให้กับภาคการศึกษาและหน่วยงานราชการราชการ เช่น มหาวิทยาลัยแม่โจ้ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และหน่วยงานราชการต่าง ๆ อาทิ สำนักงานเกษตรจังหวัดลำพูน สำนักงานเกษตรอำเภอป่าซาง จนได้รับเกียรติให้รับรางวัลเกษตรกรดีเด่นของจังหวัดลำพูนเมื่อปี 2561 จากการได้สัมภาษณ์ลุงสุพจน์จึงสัมผัสถึงความจริงจังและมุ่งมั่น อาจเป็นเพราะคุณลุงสุพจน์ คือ ผู้รวบรวมสมาชิกและเป็นหนึ่งในผู้ก่อตั้งกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก ส่วนเหตุผลที่ลุงสุพจน์เข้าร่วมกลุ่มหรือจัดตั้งกลุ่มคือมีความต้องการที่อยากจะสร้างเครือข่ายเกษตรกรผู้ทำนาปลูกข้าวของบ้านหนองสลิก ให้เกิดความเข้มแข็ง สามารถช่วยเหลือเกษตรกรในพื้นที่ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ทั้งทางด้านการผลิตและการจำหน่าย โดยมีเป้าหมายเพื่อจะสร้างความพร้อมเพียงให้กับเกษตรกรในการเพิ่มคุณภาพของผลผลิตและมีส่วนช่วยในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้พัฒนาข้อมูลและสามารถเชื่อมโยงกับหน่วยงานราชการอื่น ๆ ในชุมชนได้

เกษตรกรรายที่ 2 ลุงมีด (นามสมมติ) ชายวัยใกล้เกษียณอายุ 58 รูปร่างสันทัด ผิวคล้ำ ผมหงอกขาวโพลน เช่นเดียวกันหนวดเคราที่ยาวและมีสีขาวเช่นกัน ใบหน้าเหี่ยวแห้งจากการตรากตรำทำนากว่า 50 ปี พุดจาไฟเราะปนรอยยิ้มตลอดตลอดการสัมภาษณ์ ลุงมีดเป็นคนอังกะทองและมาได้ภรรยาเป็นคนหนองสลิก โดยมาอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่เป็นปีที่ 36 สำเนียงการพูดจึงมีภาษาเหนือปนสำเนียงภาคกลาง ลุงมีดมีความชำนาญในการทำนาและมีประสบการณ์ในการช่วยเหลือพ่อแม่ทำงานมาตั้งแต่เด็ก ลุงมีดเป็นเกษตรกรที่ชาวบ้านถือว่าเป็นคนที่ตั้งใจเอาใจใส่เรียกว่าทำนาแบบพิถีพิถันทำให้ได้ผลผลิตที่ดีตลอดมา โดยลุงมีดทำงานในพื้นที่ 16 ไร่ปลูกข้าวปีละ 2 ครั้งทั้งในฤดูนาปีและนาปรัง ผลผลิตที่ได้ประมาณ 900 ถึง 1,000 กิโลกรัมต่อไร่ ซึ่งถือว่าเป็นผลผลิตที่สูงและมีคุณภาพสามารถเป็นต้นแบบให้กับเกษตรกรในละแวกนี้ ลุงมีดได้รับการไว้วางใจให้เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านมาแล้ว 2 สมัย คนในหมู่บ้านเคยเสนอให้รับหน้าที่ผู้ใหญ่บ้านแต่ลุงมีดไม่รับไว้เพราะเป็นห่วงในการทำนาประกอบกับการที่ลุงมีดขับรถส่งนักเรียนจึงไม่มีเวลาแต่ในทุก ๆ งานในหมู่บ้านลุงมีดได้ให้ความร่วมมือและเป็นผู้นำอย่างสม่ำเสมอ ส่วนบทบาทในกลุ่มลุงมีดเป็นกลุ่มคนแรก ๆ ที่จัดตั้งกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิกและเป็นคณะกรรมการมาตั้งแต่เริ่มการรวมกลุ่ม จึงมีความเข้าใจและรับรู้การพัฒนาของกลุ่มเกษตรกรตลอดมา กว่า 3-4 ปีที่ผ่านมา ลุงมีดให้ความร่วมมือและประสานงานกับสมาชิกทุกคนเป็นอย่างดี และการที่ลุงมีดเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านจึงมีความกระตือรือร้นในการประสานงานกับหน่วยงานราชการต่าง ๆ ที่เข้ามาประสานงานกับกลุ่ม โดยได้รับความไว้วางใจ

ให้ดำรงตำแหน่งรองประธานกลุ่ม โดยทำหน้าที่อย่างดีและชอบช่วยเหลือผู้อื่นเสมอ ส่วนมุมมองในการรวมกลุ่มลุ่มมีดีกล่าวได้ว่า ว่าเหตุผลของการที่เข้ามาร่วมกลุ่มนี้คือ ตนเองในฐานะผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านสามารถประสานงานและให้ความร่วมมือต่าง ๆ ของกลุ่มเกษตรกรในชุมชนได้ และในการรวมกลุ่มนั้นสามารถการช่วยเหลือและพึ่งพากันและกันของคนในชุมชน เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี โดยสามารถยกระดับผลผลิตข้าวที่ดีของชุมชนต่อไป และกลุ่มสามารถเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ในด้านการผลิตข้าวของชุมชนเพื่อที่จะส่งต่อองค์ความรู้ต่าง ๆ ให้กับเกษตรกรรุ่นต่อไปได้ในอนาคต

เกษตรกรรายที่ 3 พี่เอ (นามสมมติ) ชายวัยกลางคน อายุ 48 ปีรูปร่างสูงใหญ่ท่าทางทะมัดทะแมงพูดจาดีน้ำเสียงทุ้มเบาแต่หนักแน่นประกอบด้วยมีรอยยิ้มและเสียงหัวเราะ พี่เอเป็นสมาชิกกลุ่มที่มีอายุน้อยที่สุด จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี จากมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในจังหวัดลำปาง ปัจจุบันอาชีพหลักของพี่เอคือรับราชการเป็นพนักงานราชการประจำสำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัดลำปาง ส่วนประสบการณ์ทางด้านการทำงาน ได้ทำนาต่อจากบิดาตั้งแต่ปี 2555 มีพื้นที่ในการเพาะปลูกประมาณ 16 ไร่ และได้ผลผลิตที่ดีในแต่ละปีประมาณ 800-1,000 กิโลกรัมต่อไร่ โดยพันธุ์ข้าวที่พี่เอปลูกนั้นคือพันธุ์สันป่าตอง 1 ทำนาปีละ 2 ครั้งทั้งนาปีและนาปรัง ส่วนบทบาทหน้าที่ของพี่เอในกลุ่มนั้น คือการทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการตำแหน่งเลขานุการกลุ่ม ด้วยเพราะเป็นคนที่มีอายุน้อยที่สุดและมีความรู้ความสามารถ อีกทั้งทุกคนเห็นว่าพี่เอมีทักษะการใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ จึงเห็นเหมาะสมในการทำหน้าที่ดังกล่าว ส่วนเหตุผลเข้าร่วมกลุ่มคือ ต้องการช่วยเข้ามาขับเคลื่อนการดำเนินการต่าง ๆ ให้สำเร็จเป็นรูปธรรม และพยายามทำให้ดีที่สุด โดยต้องการเห็นกลุ่มเป็นแหล่งเรียนรู้และศูนย์กลางความช่วยเหลือต่าง ๆ ของเกษตรกรสมาชิก ส่วนทัศนคติในการรวมกลุ่มพี่เอกล่าวว่า การที่ชุมชนมีการร่วมมือในการรวมกลุ่มผู้ปลูกข้าวของบ้านหนองสลิกจะช่วยให้สามารถขับเคลื่อนการช่วยเหลือกันและกันของสมาชิกในกลุ่ม สามารถพึ่งพาอาศัยกันได้โดยไม่ต้องรอการช่วยเหลือจากภาครัฐเพียงอย่างเดียว จึงเป็นสิ่งที่ดีสำหรับชุมชน และสามารถส่งต่ออาชีพของพ่อแม่ให้กับคนรุ่นต่อไปได้ พี่เอเป็นคนขยันดูได้จากการทำงานด้วยตนเองลดการจ้างแรงงาน และด้วยสถานภาพของเกษตรกรที่เป็นเกษตรกรสมัยใหม่ มีความพยายามจะใช้เทคโนโลยีในการเพาะปลูก โดยการศึกษาและหาข้อมูลข่าวสารในอินเทอร์เน็ตอยู่เสมอ ส่วนการดำเนินงานต่าง ๆ พี่เอจะพยายามไม่จ้างใครแต่จะทำด้วยตนเอง เช่น การไถนาเอง (ขับรถไถเอง) การเพาะกล้าข้าวเองเป็นต้น ลักษณะของการทำนาพี่เอจะเป็นนาดำโดยจะมีการเพาะกล้าประมาณ 1 เดือน และจะมีการดำนาโดยใช้แรงงานคน พันธุ์ข้าวที่ใช้จะเป็นพันธุ์สันป่าตอง 1 ส่วนด้านต้นทุนการผลิตอยู่ประมาณ 4,000 บาทต่อไร่ต่อฤดูกาล ในด้านทัศนคติต่อการเกษตรและการทำนาปัจจุบัน พี่เอคิดว่าข้อปัญหาของการเกษตรคือขาดการตลาดและราคาของข้าวที่ไม่แน่นอน เพราะกว่าเกษตรกรจะทราบราคาได้ก็ต่อเมื่อโรงสีจะทำการเก็บเกี่ยว ดังนั้นในการรวมกลุ่มจึงเป็นหนึ่งในทางออกเพื่อทำให้เกิดการต่อรองทางด้านราคา

ระหว่างเกษตรกรกับโรงสี ในปัจจุบันข้าวที่ผลิตนั้นจะผลิตเพื่อการบริโภคเพียง ร้อยละ 20 ส่วน ร้อยละ 80 จะทำการจำหน่าย ซึ่งส่วนใหญ่จะต้องขายให้กับโรงสีใกล้เคียงที่จะทำการเก็บเกี่ยวโดยส่งรถเกี่ยวเข้ามาเกี่ยวข้าวในพื้นที่

เกษตรกรรายที่ 4 พี่เพ็ญ (นามสมมติ) หญิงอายุ 55 ปีรูปร่างสั้นท้วมสั้นลักษณะ แคล้วคล่องว่องไว มีสายตาของมุ่นน้ำเสียงเข้มขรึมพูดน้อยแต่สุภาพ พี่เพ็ญจบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ภูมิลำเนาเดิมเป็นคนบ้านหนองสลักมาแต่กำเนิด มีครอบครัวโดยสามีทำอาชีพเกษตรกรทำนาปลูกข้าวเช่นกัน มีลูก 2 คนปัจจุบันเรียนจบและทำงานแล้วทั้งสองคน แต่ยังไม่ให้ความสนใจในการสืบต่ออาชีพทางการเกษตร พี่เพ็ญมีอาชีพหลักคือการทำเกษตรทำนา ส่วนอาชีพรองนั้นคือการค้าขาย โดยได้ทำขนมเบเกอรี่ขายในตลาด บางครั้งรับทำอาหารว่างสำหรับการจัดประชุมให้กับหน่วยงานราชการในพื้นที่เป็นประจำ พี่เพ็ญและสามีทำอาชีพทำนาต่อจากคุณพ่อมานานมากกว่า 20 ปี โดยสามีจะเป็นแรงงานหลักในการทำนา มีพื้นที่ปลูกข้าวประมาณ 5 ไร่ โดยทำนา 2 ฤดูกาลต่อปี ทั้งในข้าวนาปีและนาปรังซึ่งได้ผลผลิตที่ดี พันธุ์ข้าวที่ปลูกคือพันธุ์สันป่าตอง 1 โดยมีการผลิตเพื่อการบริโภคในครัวเรือนประมาณร้อยละ 30 และจำหน่ายร้อยละ 70 ปริมาณข้าวที่ได้ประมาณ 650-800 กิโลกรัมต่อไร่ต่อปี ใช้วิธีทำนาดำเพราะทำให้การจัดการในแปลงได้ง่ายกว่านาหว่าน อีกทั้งให้ผลผลิตที่ดี ส่วนบทบาทและหน้าที่ในชุมชนนั้นพี่เพ็ญทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขหรือ อสม. ของหมู่บ้าน และด้วยการที่มีบุคลิกที่ชอบช่วยเหลือผู้อื่นและช่วยงานต่าง ๆ ในชุมชน พี่เพ็ญยังเป็นคณะกรรมการของกลุ่มแม่บ้านในหมู่บ้านอีกด้วย ส่วนบทบาทหน้าที่ในกลุ่ม พี่เพ็ญรับหน้าที่เป็นเหรียญิกของกลุ่มด้วยเพราะเป็นผู้หญิงและมีความละเอียดทางด้าน การทำบัญชีและเป็นที่ยอมรับของคนในกลุ่มตลอดมา จึงได้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสมบูรณ์และความโปร่งใส ส่วนเหตุผลในการเข้าร่วมกลุ่ม คือต้องการสร้างความร่วมมือและการสร้างเครือข่ายของสมาชิก เพื่อการพัฒนาและการแก้ไขปัญหาของกลุ่มในด้านต่าง ๆ ส่วนทัศนคติต่อการเกษตรและการทำนาพี่เพ็ญกล่าวว่า ตัวเองสามีเริ่มเข้าสู่วัยใกล้เกษียณแต่ยังขาดคนสืบทอดอาชีพเพราะลูกทั้งสองทำอาชีพรับราชการและรับจ้างในโรงงาน แต่จะยังทำการเกษตรโดยเฉพาะทำนาต่อไป จนกว่าจะหมดแรงหรือทำไม่ไหวเพราะเป็นอาชีพที่สืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ

เกษตรกรรายที่ 5 ลุงอ้าย (นามสมมติ) ชายวัย 65 ปี ลักษณะเป็นคนสูงวัยใจดี บุคลิก นิ่ง ๆ พูดจาเสียงขรึม พูดน้อยแต่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ลุงอ้ายจบการศึกษาจากประถมศึกษาปีที่ 6 เดิมภูมิลำเนาเดิมเป็นคนบ้านหนองผำ ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง แต่ได้ภรรยาเป็นคนหนองสลัก มีบุตรชายอยู่ 1 คนปัจจุบันมีครอบครัวแล้ว ซึ่งทำงานอยู่ที่โรงงานในนิคมอุตสาหกรรมจังหวัดลำพูน ลุงอ้ายเริ่มอาชีพทำนามาตั้งแต่อายุได้ 10 ขวบ โดยช่วยพ่อแม่มาตั้งแต่เด็ก โดยมีประสบการณ์และ

ความรู้ทางด้านการทำนาเป็นอย่างดี ปัจจุบันทำอาชีพเกษตรกรทำนาเพียงอย่างเดียว บทบาทหน้าที่ในกลุ่มลุงอ้ายได้รับมอบหมายให้เป็นคณะกรรมการกลุ่ม ส่วนบทบาทหน้าที่ในชุมชนเมื่อก่อนลุงอ้ายเคยรับหน้าที่เป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน แต่ปัจจุบันลาออกเพราะอายุมากแล้วอยากมีเวลาในการทำนาเพียงอย่างเดียว ส่วนเหตุผลในการรวมกลุ่มที่ลุงอ้ายเข้ามาร่วมเพราะเป็นชาวนาในพื้นที่ และสมาชิกทั้งหมดล้วนเป็นคนในชุมชนสามารถพูดคุยกันได้ จึงได้เข้ามาเพื่อช่วยประสานงานและนำเอาประสบการณ์มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสมาชิกทุก ๆ ท่าน ส่วนทัศนคติในการรวมกลุ่มนั้นเป็นสิ่งที่ดี สมาชิกทุกคนสามารถช่วยเหลือกันและกันในด้านการเกษตร และสามารถให้ความช่วยเหลือในรูปแบบกลุ่มจากหน่วยงานราชการต่าง ๆ อย่างสะดวก หากมีปัญหาต่าง ๆ ก็สามารถช่วยกันแก้ปัญหาได้อย่างทันที่ โดยเฉพาะการใช้น้ำในการเพาะปลูกข้าวซึ่งจะต้องอาศัยน้ำจากเหมืองสาธารณะ จึงต้องช่วยการบริหารจัดการโดยเฉพาะลุงอ้ายเป็นแก่เหมือง หรือผู้จัดการร่องน้ำเหมืองของพื้นที่นาบ้านหนองสลิก ซึ่งจะต้องช่วยบริหารจัดการในการจัดสรรน้ำให้กับสมาชิกทุก ๆ คนอย่างยุติธรรมและเท่าเทียม ลุงอ้ายมีพื้นที่ทำงาน จำนวน 12 ไร่ ทำนาปีละ 2 ครั้ง คือ นาปีและนาปรัง นาปี จะเริ่มประมาณเดือนมิถุนายน โดยจะทำการหว่านกล้า จะทำการปลูกข้าวทำงานในช่วงเดือนกรกฎาคมถึงสิงหาคม และจะทำการเก็บเกี่ยวในช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนธันวาคม ส่วนข้าวนาปรังจะทำการหว่านกล้าหรือตกลำในช่วงเดือนธันวาคมถึงเดือนมกราคมและจะทำการปลูกในช่วงของเดือนกุมภาพันธ์ ซึ่งจะทำการเก็บเกี่ยวข้าวได้ในช่วงปลายเดือนเมษายน จนถึงต้นเดือนพฤษภาคม โดยทั่วไปลุงอ้ายจะทำการปลูกข้าวพันธุ์สันป่าตอง 1 ซึ่งเป็นข้าวที่โรงสีในพื้นที่มีความต้องการและเป็นข้าวเหนียวซึ่งราคาข้าวจะอยู่ที่ประมาณ 7-8 บาทต่อกิโลกรัม โดยปกติจะรับประทานข้าวจากเชียงใหม่เฉลี่ยผลผลิตข้าวในนาของลุงอ้ายจะได้ประมาณ 750 - 800 กิโลกรัมต่อไร่โดยจะนำมาบริโภคร้อยละ 30 และจำหน่ายร้อยละ 70 โดยจำหน่ายให้โรงสีในพื้นที่ที่เข้ามาติดต่อและส่งรถเกี่ยวเข้ามาเกี่ยวข้าวในพื้นที่

เกษตรกรรายที่ 6 ลุงคำ (นามสมมติ) ชายอายุ 65 ปี ้วยเกษียณเดิมรับราชการครูอยู่โรงเรียนในพื้นที่ของอำเภอป่าซาง ลุงคำเป็นคนบ้านหนองสลิกมาโดยกำเนิด แต่ด้วยรับราชการครูที่ต้องไปบรรจุที่อื่นนานหลายปีจึงมีโอกาสย้ายมาปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่ก็เมื่ออายุย่างเข้าสู่ 40 ปี ลุงคำมีบุคลิกสุขภาพุดจาฉะฉานตามลักษณะอาชีพครูแต่เดิม ส่วนในด้านครอบครัวลุงคำมีภรรยาที่มีอาชีพครูเหมือนกันมีบุตร 1 คนปัจจุบันมีครอบครัวไปอยู่ที่อื่น ก่อนหน้านี้พื้นที่นาลุงคำยกให้คนอื่นเช่าทำเพราะตัวเองไม่มีเวลาโดยมีพื้นที่นาประมาณ 7 ไร่ เป็นพื้นที่ที่สืบทอดมาจากรุ่นพ่อแม่ที่ทำไว้ ถึงจะเริ่มมาบริหารจัดการในแปลงเมื่อตอนอายุใกล้เกษียณ แต่มีประสบการณ์ด้านการทำนาปลูกข้าวมาตั้งแต่เด็กก่อนจะไปรับราชการครู โดยการดำเนินงานในแปลงเกือบทั้งหมดของลุงคำจะจ้างแรงงานในหมู่บ้านหรือพื้นที่ใกล้เคียงดำเนินการ ส่วนพันธุ์ข้าวที่ลุงคำใช้คือพันธุ์สันป่าตอง 1 และจะทำ 2 ฤดู

เหมือนคนอื่น ๆ คือ นาปีและนาปรัง ผลผลิตที่ได้อยู่ในเกณฑ์ที่ดีประมาณ 750 - 800 กิโลกรัมต่อไร่ ส่วนเหตุผลที่ลุงคำเข้าร่วมกลุ่มคือการที่อยากจะเข้ามาร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่ม เพื่อเชื่อมโยงและช่วยเหลือกันระหว่างสมาชิก ซึ่งเป็นเกษตรกรในพื้นที่ สนับสนุนในส่วนที่สามารถช่วยได้ แต่ด้วยอายุที่มากขึ้นและลูกหลานก็ไม่สืบทอดเท่าไรนัก ลุงคำและภรรยาคิดว่าการทำนาในหัวเวลานี้ทำไปเพื่อแถมในวัยเกษียณไม่ได้คาดหวังอะไรมากทำเพื่อรักษาพื้นที่ไม่ให้สูญเปล่า ลุงคำไม่มีบทบาทหน้าที่อะไรในชุมชนแต่เป็นคนที่มีความใส่ใจและสนใจให้ความร่วมมือกับชุมชนอย่างเสมอมา ส่วนบทบาทหน้าที่ภายในกลุ่มลุงคำทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์ เพราะด้วยเป็นข้าราชการเก่า มีลักษณะพูดจาฉะฉานจึงมีความสามารถเป็นปากเป็นเสียงให้กับเกษตรกรได้ และด้วยความที่เป็นคนชอบพูดชอบเจรจาจึงเหมาะสมในการทำหน้าที่เป็นฝ่ายประชาสัมพันธ์ หากมีข่าวสารอะไรหรือความรู้ต่าง ๆ ลุงคำก็จะชอบส่งมาในไลน์ของกลุ่มเสมอ หรือหากมีข้อมูลของทางหน่วยงานราชการที่มาขอความร่วมมือจากกลุ่มคนทำก็จะช่วยประชาสัมพันธ์และช่วยแจ้งสมาชิกให้รับทราบกันอย่างพร้อมเพียง

เกษตรกรรายที่ 7 ลุงมงคล (นามสมมติ) ชายวัย 66 ปี บุคลิกผอมสูงพูดจาสนุกสนาน แต่แฝงไปด้วยรอยยิ้มตลอดการให้สัมภาษณ์ ลุงมงคลจบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 เป็นคนบ้านหนองสลิภมาแต่กำเนิด อาชีพหลักคือการทำนาปลูกข้าวมาตั้งแต่เด็ก โดยสืบทอดอาชีพต่อจากบิดามารดา ลุงมงคลมีครอบครัวมีภรรยาแต่เสียชีวิตตั้งแต่เมื่อ 5 ปีก่อน ปัจจุบันลุงมงคลอยู่กับบุตรชายซึ่งมีครอบครัวแล้วแต่อยู่บ้านหลังเดียวกัน และบุตรชายก็ช่วยเป็นกำลังหลักเป็นเรี่ยวแรงในการทำนาให้ ลุงมงคลมีความผูกพันกับอาชีพชาวนาเป็นอย่างมากเพราะมีประสบการณ์ในการทำนามาตั้งแต่เด็ก ซึ่งเป็นแหล่งรายได้หลักของครอบครัว ลุงมงคลมีพื้นที่นาข้าวประมาณ 6 ไร่ได้ผลผลิตประมาณ 750 - 800 กิโลกรัมต่อไร่ พันธุ์ที่ปลูกคือพันธุ์สนป่าตอง 1 และ กข 6. เป็นบางฤดูกาล ซึ่งได้ผลผลิตที่ดีและเป็นที่น่าพึงพอใจ โดยจะทำนาปีละ 2 ครั้ง คือ ข้าวนาปีและนาปรัง เหมือนคนอื่น ๆ ลุงมงคลไม่มีหน้าที่หลักในหมู่บ้านแต่ก็จะชอบช่วยเหลือชุมชน ช่วยงานต่าง ๆ ทั้งของวัดและของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ส่วนบทบาทภายในกลุ่มลุงมงคลได้รับหน้าที่เป็นคณะกรรมการในส่วนของผู้จัดการระบบควบคุมภายใน กล่าวคือเป็นหัวหน้าฝ่ายในการจัดการผลผลิตภายในกลุ่ม อาจจะเป็นเพราะลุงมงคลเป็นคนที่มีประสบการณ์ทางด้านการทำนามาอย่างยาวนาน และลุงมงคลจึงเป็นผู้ให้คำแนะนำองค์ความรู้ภูมิปัญญาในด้านต่าง ๆ ในการปลูกข้าวให้แก่สมาชิกอยู่เสมอ ส่วนเหตุผลในการร่วมกลุ่มคือการที่เกษตรกรสมาชิกทุกคนได้ให้ความร่วมมือ และกลุ่มสามารถเป็นศูนย์กลางแห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของคนในชุมชน เพราะอาชีพหลักของคนในชุมชนนอกจากอาชีพรับจ้างแล้วคือการปลูกข้าว นั่นเอง ทิศนคติในการร่วมกลุ่มคิดเห็นว่าการรวมกลุ่มเป็นสิ่งที่ดีเพราะคนในชุมชนจะสามารถช่วยเหลือกันและกันได้ โดยลดการพึ่งพาจากภายนอกหรือหน่วยงานราชการราชการจนเกินไป ซึ่งที่ผ่านมากลุ่มสามารถช่วยเหลือตนเองได้อย่างมากทั้งในด้านการผลิต การซื้อหาปัจจัย

การรวบรวมผลผลิตและการจัดจำหน่าย เช่น ลดการใช้ปุ๋ยเคมีโดยการทำปุ๋ยหมักจากฟางข้าวเป็นต้น อีกทั้งมีการส่งเสริมการใช้สารชีวภัณฑ์ในการป้องกันและกำจัดศัตรูพืช โดยการทำกิจกรรมร่วมกับสำนักงานเกษตรอำเภอป่าซาง ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวเชียงใหม่ หรือหน่วยงานราชการอื่น ๆ อาทิ การใช้สารไตรโคโดมาในการป้องกันและกำจัดเชื้อราหรือการเพาะเชื้อจุลินทรีย์สังเคราะห์แสงเพื่อลดการใช้ปุ๋ย การเลี้ยงเห็บแดงเพื่อลดการใช้ปุ๋ยในแปลงนาเป็นต้น ถึงแม้ลุงมวงคลจะเป็นเกษตรกรรุ่นเก่าแต่มีแนวคิดที่ทันสมัยอยู่เสมอ การผลิตข้าวของลุงมวงคลและครอบครัวจะผลิตไว้บริโภคประมาณร้อยละ 30 ส่วนร้อยละ 70 จะนำมาเพื่อจำหน่ายโดยราคาที่ขายได้ประมาณ 7-8 บาท โดยขายให้โรงสีในพื้นที่เป็นหลัก

เกษตรกรรายที่ 8 พี่สมศักดิ์ (นามสมมติ) ชายอายุ 54 ปีรูปร่างค่อนข้างท้วม ลักษณะเงียบขรึมแต่ให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์เป็นอย่างดี พี่สมศักดิ์เป็นคนจังหวัดแพร่แต่มาแต่งงานกับภรรยาที่เป็นคนบ้านหนองสลัก ปัจจุบันมีบุตร 2 คน บุตรทั้งสองมีครอบครัวและปัจจุบันทำงานในเมืองจังหวัดลำพูน พี่สมศักดิ์จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ 6 และมาอาศัยอยู่ในจังหวัดลำพูน โดยแต่งงานเมื่ออายุได้ 21 ปี พี่สมศักดิ์มีอาชีพเป็นช่างไฟและช่างต่าง ๆ สารพัดในหมู่บ้าน อาชีพช่างเป็นอาชีพหลักและการทำการเกษตรทำนาปลูกข้าวเป็นอาชีพรอง โดยทำนาปลูกข้าวในพื้นที่มากกว่า 8 ไร่ เป็นพื้นที่ของพ่อตาและแม่ยายมาแต่เดิม พันธุ์ข้าวที่ปลูกของพี่สมศักดิ์ คือ พันธุ์สันป่าตอง 1 โดยจะทำนาปีละ 2 ครั้ง ลักษณะของการปลูกคือการใช้วิธีการดำนาแบบดั้งเดิม เพราะได้ผลผลิตที่ดีและสามารถบริหารจัดการศัตรูพืชได้ง่าย ซึ่งในแต่ละปีพี่สมศักดิ์จะได้ข้าวอยู่ในปริมาณ 600-750 กิโลกรัมต่อไร่ ส่วนบทบาทและหน้าที่ในชุมชนของพี่สมศักดิ์คือเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน และรับผิดชอบด้านการเดินไฟในงานต่าง ๆ อีกทั้งดูแลเครื่องเสียงและให้เช่าเครื่องเสียงของชุมชน ในบทบาทหน้าที่ภายในกลุ่มพี่สมศักดิ์รับหน้าที่เป็นคณะกรรมการ โดยพี่สมศักดิ์จะช่วยเหลือกลุ่มและให้ความร่วมมืออย่างสม่ำเสมอหน้าที่ในส่วนของคณะกรรมการ คือการตรวจแปลงเพื่อตรวจสอบคุณภาพข้าวของกลุ่มสมาชิกและแจ้งผลตรวจสอบต่อสมาชิก โดยจะติดตามผลการแก้ไขข้อบกพร่องที่พบ เพื่อให้สมาชิกสามารถผลิตข้าวได้อย่างมีคุณภาพส่วนเหตุผลในการร่วมกลุ่มของพี่สมศักดิ์คือต้องการสร้างเครือข่ายและความร่วมมือการของเกษตรกรในชุมชนเพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ และสามารถช่วยควบคุมคุณภาพของข้าวในชุมชนให้มีคุณภาพที่ดี ทั้งนี้การผลิตข้าวของพี่สมศักดิ์จะเป็นการบริโภคในครัวเรือนเพียงร้อยละ 10 และเพื่อการขายร้อยละ 90 โดยขายให้กับโรงสีโดยจะมีรถเกี่ยวของโรงสีเข้ามาเก็บเกี่ยวข้าวพื้นที่ ซึ่งจะทำการเก็บเกี่ยวพร้อมกับสมาชิกท่านอื่น ๆ

เกษตรกรรายที่ 9 ลุงสอ (นามสมมติ) ชายวัย 71 ปี รูปร่างอวบสันทัดผิวดำแดง ท่าทางทะมัดทะแมง ถึงจะอายุสูงแต่ลุงยังดูแข็งแรง และพูดจาสนุกสนานเป็นกันเองตลอดการสัมภาษณ์ ลุงสอจบการศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ 4 และจบนักธรรมเอก โดยบวชเรียนอยู่วันพระพุทธบาท ตามฝ้ามาตั้งแต่เด็ก และลาสิกขากลับมาดูแลแม่เมื่ออายุได้ 25 ปี ลุงสอเป็นคนบ้านหนองสลิกมาแต่กำเนิดด้วยเคยบวชเรียนมาก่อน ลุงเลยมีความรู้ทางด้านศาสนพิธี ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญา ล้านนา เป็นอย่างดี ลุงสอมีครอบครัวโดยภรรยาของลุงสอเป็นคนบ้านหนองสลิกเช่นเดียวกัน มีบุตรด้วยกัน 3 คน ปัจจุบันแยกย้ายกันไปมีครอบครัว แต่ลูกคนโตยังอยู่บ้านใกล้ ๆ กันดูแลอยู่เสมอ ส่วนประสบการณ์ด้านการทำการเกษตรนั้นลุงได้สืบทอดมาตั้งแต่เด็ก โดยสืบทอดมาแต่บรรพบุรุษ และได้มาทำจริงจังเมื่อลาสิกขาออกมาแล้ว โดยอาชีพทำนาเป็นรายได้หลักในการหล่อเลี้ยงครอบครัวตลอดมา ลุงสอมีบทบาทหน้าที่ในชุมชนคือคณะกรรมการฝ่ายพิธีการของวัดเพราะด้วยเคยบวชเรียนมาก่อน และในส่วนของกลุ่มลุงสอรับหน้าที่เป็นคณะกรรมการกลุ่ม โดยตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาลุงสอได้ให้ความร่วมมือกับกลุ่มด้วยดีตลอดมา และเหตุผลที่ลุงสอเข้าร่วมกลุ่ม คือการที่ได้มาสร้างเครือข่ายกับเกษตรกรในพื้นที่ ซึ่งนับได้ว่าเป็นครอบครัวและลูกเป็นหลานสามารถช่วยเหลือกัน สร้างความพร้อมเพรียงกันในชุมชน ส่วนทัศนคติในการรวมกลุ่มลุงกล่าวว่า เป็นสิ่งที่ดี เพราะหลาย ๆ อย่าง ๆ ในการทำนาข้าวควรที่จะช่วยเหลือกันตั้งแต่ พันธุ์ข้าว ปัจจัยการผลิต รวมถึงแรงงานในภาคการเกษตรที่สามารถเอื้อเพื่อกันอย่างเสมอ โดยลุงสอและครอบครัวปลูกข้าวในพื้นที่ 11 ไร่ โดยปลูกพันธุ์ สันป่าตอง 1 และ กข.6 โดยการทำนาปลูกข้าวจะใช้วิธีจ้างแรงงานเป็นหลัก ทำนาปีละ 2 ครั้ง คือในฤดูนาปีและนาปรัง โดยผลผลิตที่ได้ประมาณ 700-800 กิโลกรัมต่อไร่ ซึ่งถือได้ว่าเป็นผลผลิตที่ดี โดยจะบริโภคในครัวเรือนร้อยละ 30 และร้อยละ 70 จะเพื่อการจำหน่าย ส่วนการขายนั้นก็เหมือนเกษตรกรรายอื่น ๆ โดยจะขายให้โรงสีซึ่งจะส่งรถเกี่ยวมาเก็บเกี่ยวในพื้นที่ และราคาก็ขึ้นอยู่กับโรงสีเช่นกัน

เกษตรกรรายที่ 10 พี่วสันต์ (นามสมมติ) ชายวัยกลางคน อายุ 51 ปี รูปร่างสมส่วนสันทัด ดูแคล้วคล่องว่องไวพูดจาสุภาพเรียบร้อยแต่มีความมั่นใจในตัวเอง พี่วสันต์เป็นคนตำบลสันผักหวาน อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่ แต่มาครอบครัวที่บ้านหนองสลิก มีบุตร 2 คน ปัจจุบันทำงานแล้ว 1 คนและกำลังศึกษาในระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในจังหวัดพะเยา พี่วสันต์เดิมมีอาชีพที่หลากหลายมาก่อน ทั้งรับจ้าง ค่าขาย หรือพนักงานโรงงานมาก่อน จึงมีองค์ความรู้ทั้งด้านการประกอบอาชีพต่าง ๆ มาอย่างหลากหลาย ปัจจุบันพี่วสันต์มีรถตู้รับส่งนักเรียนไป-กลับ โดยรับขนส่งนักเรียนในชุมชนใกล้เคียงไปเรียนในตัวเมือง และพี่วสันต์ก็ใช้เวลาช่วงเย็นและวันหยุดในการมาดูแลแปลงนา และแรงงานส่วนใหญ่จะทำการจ้างแรงงานในพื้นที่ โดยพี่วสันต์ทำนาในพื้นที่ 8 ไร่ โดยพันธุ์ที่ปลูกคือ พันธุ์สันป่าตอง 1 ในแต่ละปีจะได้เข้าที่มีผลผลิตที่ดี ประมาณ 700-800 กิโลกรัมต่อไร่

โดยทำนาปีละ 2 ครั้งคือนาปีและนาปรัง และผลผลิตที่ได้จะนำไปจำหน่าย ร้อยละ 80 และบริโภคในครัวเรือน ร้อยละ 20 โดยมีรถเกี่ยวของโรงสีมาเกี่ยวข้าวในพื้นที่ บทบาทและหน้าที่ในชุมชนของพี่วสันต์ไม่มีเพราะไม่ค่อยมีเวลา แต่จะให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีและช่วยงานต่าง ๆ ของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ส่วนบทบาทหน้าที่ของพี่วสันต์ในกลุ่มนั้นเป็นสมาชิกกลุ่ม พี่วสันต์ให้ความร่วมมือและสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มตลอดมา เหตุผลของพี่วสันต์ที่เข้าร่วมกลุ่มนั้น คือการได้ช่วยเหลือและให้ความร่วมมือของเกษตรกรในชุมชน ทั้งทางด้านการผลิต การแก้ไขปัญหาและการช่วยเหลือทางด้านตลาด อีกทั้งเป็นศูนย์กลางในการเชื่อมต่อกับหน่วยงานราชการที่ให้การช่วยเหลือกลุ่มเกษตรกร พี่วสันต์คิดว่าหลังจากนี้กลุ่มจะต้องหาแนวทางในการพัฒนาทั้งทางด้านการบริหารจัดการในกลุ่ม และทางด้านผลิตภัณธ์ของกลุ่ม เพราะการขายข้าวในปัจจุบันนั้นราคาที่ได้ทางโรงสีจะเป็นผู้กำหนด และเสนอว่าควรที่จะมีการแปรรูปผลผลิตเพื่อสร้างมูลค่า แต่ต้องดูความเหมาะสมกับชุมชนทั้งทางด้านเวลา แรงงานหรือกลุ่มตลาด และแต่ละคนควรที่จะเปิดใจและรับแนวทางใหม่ ๆ ในการพัฒนาข้าวในแปลงปลูกของตนเอง โดยหันมาใส่ใจความคุณภาพและความปลอดภัยของผลผลิตเป็นเบื้องต้น ทั้งนี้คิดว่ากลุ่มจะสามารถให้คำแนะนำและช่วยเหลือสมาชิกได้ดีต่อไปในอนาคต และหากมีเกษตรกรรุ่นใหม่ที่มีความสนใจทางด้านเกษตรสามารถจะส่งต่อองค์ความรู้ต่าง ๆ จากการเข้าร่วมกลุ่มนี้ได้ต่อไป

เกษตรกรรายที่ 11 พี่เดช (นามสมมติ) อายุ 55 ปี ชายรูปร่างเล็ก พุดจาติมีความสนุกสนาน พื้นเพเป็นคนบ้านหนองสลิกโดยกำเนิด ภรรยาเป็นคนต่างจังหวัดมีบุตร 2 คน ปัจจุบันทำงานแล้ว 1 คนและกำลังศึกษาอยู่ 1 คน พี่เดชเรียนจบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มีอาชีพที่หลากหลายมาก่อน ในปัจจุบันพี่เดชทำการเกษตรกรรมโดยการทำนาและเลี้ยงปลากระชังในพื้นที่ริมแม่น้ำปิง พี่เดชมีความรู้ทางด้านการทำงานมาตั้งแต่เด็กเพราะได้ช่วยพ่อแม่มาก่อนจึงมีประสบการณ์ด้านการทำนาเป็นอย่างดี พื้นที่การทำนาปลูกข้าวของพี่เดชและครอบครัวมีพื้นที่จำนวน 12 ไร่ 3 งาน โดยทำการเพาะปลูกข้าวพันธุ์สันป่าตอง 1 และ กข.6 เป็นหลัก โดยทำการปลูกปีละ 2 ครั้ง คือ ข้าวนาปีและนาปรัง ในด้านต้นทุนการผลิตของพี่เดช จะอยู่ประมาณ 4,000-5,000 บาทต่อไร่ต่อฤดูกาล และผลผลิตที่ได้เมื่อจำหน่ายจะประมาณ 9,000 บาทถึง 10,000 บาทต่อไร่ ซึ่งจะอยู่ที่ราคาขายให้โรงสี ซึ่งจะมีรถเกี่ยวเข้ามาเกี่ยวในพื้นที่ ดังเช่นเพื่อนสมาชิกคนอื่น ๆ ซึ่งราคาจะอยู่ที่โรงสีเป็นผู้กำหนด เพราะจะต้องไปดูค่าความชื้นของข้าวและไปคำนวณราคาที่จะได้อีกครั้ง ส่วนบทบาทหน้าที่ในชุมชนพี่เดชรับหน้าที่เป็นชุดรักษาความสงบภายในหมู่บ้านหรือ ชรบ. และเป็นอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านหรือ อกม. อีกทั้งยังช่วยเหลือกิจกรรมต่าง ๆ ภายในหมู่บ้านอยู่เสมอส่วนบทบาทหน้าที่ในกลุ่ม พี่เดชทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการกลุ่มคอยช่วยเหลือประสานงานต่าง ๆ และช่วยดูแลแปลงปลูกข้าวของเพื่อนสมาชิกว่ามีศัตรูพืชหรือไม่ หากว่ามีจะนำแจ้งให้แก่กลุ่มและหา

แนวทางในการแก้ไข เพราะรับหน้าที่เป็นอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน หรือ อกม. นั่นเอง ด้านเหตุผลของพี่เดชที่ร่วมกลุ่มคือเป็นคนในชุมชนและมีพื้นที่แปลงปลูกอยู่ในพื้นที่บ้านหนองสลิก จึงมีความต้องการในการช่วยเหลือและสร้างเครือข่ายโดยต้องการเห็นคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของเกษตรกรของบ้านหนองสลิก และการที่ได้เข้ามารวมกลุ่มจะช่วยให้สร้างความสามัคคีเกิดขึ้นถึงแม้จะมีปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้นในชุมชนสามารถดูแลและจัดการในชุมชนได้ ทำให้เกิดความเข้มแข็งและความสมัครสมานสามัคคีซึ่งกันและกัน ในการรวมกลุ่มนั้นที่เดชเห็นว่ามัตถุประสงค์ในการดำเนินการที่ชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นการลดต้นทุน เพิ่มผลผลิต การรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตร การบริหารจัดการภายในกลุ่ม และการเชื่อมโยงตลาดโดยนำนโยบายการตลาดนำการผลิตมาปรับใช้ ซึ่งในอนาคตการบริหารจัดการของกลุ่มน่าจะมีแนวทางที่ดีขึ้น ไม่ว่าจะเป็ทางด้านต้นทุน คือการผลิตที่ได้คุณภาพและข้าวที่มีปริมาณเพิ่มมากขึ้น คุณภาพสูงปลอดภัยกับผู้บริโภค ส่วนกลางน้ำนั้นพี่เดชอยากผลักดันให้กลุ่มมีการรวบรวมผลผลิตบางส่วนในการที่จะช่วยแปรรูปและจำหน่ายเพื่อเพิ่มมูลค่า และทางด้านปลายน้ำ คือมีการเชื่อมโยงเครือข่ายเพื่อจำหน่ายในกลุ่มผู้บริโภคที่มีกำลังซื้อสูง จะช่วยสร้างผลิตภัณฑ์ข้าวที่มีมูลค่าสูงขึ้นและคิดเห็นว่าแต่เดิมข้าวที่เกษตรกรในกลุ่มนิยมปลูกคือ สันป่าตอง 1 และ กข.6 ซึ่งสามารถนำมาบริโภคและจำหน่ายได้แต่ราคาจะอยู่ที่โรงสีเป็นผู้กำหนด ซึ่งเห็นว่าน่าจะมีการทดลองในการปรับเปลี่ยนพันธุ์ข้าวให้เป็นพันธุ์ที่ตลาดต้องการหรือเป็นพันธุ์ที่มีมูลค่าสูง เช่น ในกลุ่มของข้าวเพื่อสุขภาพและสร้างบรรจุภัณฑ์ โดยการเชื่อมโยงตลาดและวางแผนธุรกิจร่วมกันของคนในกลุ่มสร้างเป็นผลิตภัณฑ์ของกลุ่มขึ้นมาจะช่วยทำให้เกษตรกรมีรายได้มีความยั่งยืนและมีความมั่นคงในชีวิตต่อไป

เกษตรกรรายที่ 12 พี่อุ๊ด (นามสมมติ) ชายใกล้วันเกษียณวัย 59 ปี รูปร่างสันทัดผิวคล้ำ ทำทางทะเลมัดทะเลแมงพุดจาเสียงดังแต่ฉะฉาน แฝงไปด้วยรอยยิ้มและความสนุกสนาน พี่อุ๊ดเป็นอดีตสารวัตรกำนันตำบล โดยพี่เพเป็นคนตำบลน้ำดิบ อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน พี่อุ๊ดจบการศึกษาระดับ ปวช. จากวิทยาลัยเทคนิคแห่งหนึ่งในจังหวัดลำพูน เคยทำมาหลายอาชีพและปัจจุบันนอกจากจะมีอาชีพทำนา พี่อุ๊ดยังรับจ้างขับรถไถและรถแบคโฮ โดยมีรถ 6 ล้อ 1 คันเพื่อรับจ้างขนส่งผลผลิตทางการเกษตร และขับรถไถรับจ้างในหมู่บ้าน พี่อุ๊ดเข้ามาเป็นลูกเขยบ้านหนองสลิกตั้งแต่อายุ 19 ปี มีภรรยาเป็นคนบ้านหนองสลิก มีบุตร 1 คนปัจจุบันบุตรเรียนจบและทำงานอยู่ต่างจังหวัด พี่อุ๊ดคุ้นเคยกับอาชีพทางการเกษตรมาอย่างยาวนาน โดยสืบทอดองค์ความรู้ต่าง ๆ จากการที่ได้ช่วยพ่อแม่มาตั้งแต่เด็ก ในปัจจุบันทำนาในพื้นที่ 5 ไร่ 2 งาน ได้ผลผลิตเฉลี่ย 700-900 กิโลกรัมต่อไร่ ซึ่งนับว่าเป็นผลผลิตที่ดี โดยทำนาปีละ 2 ครั้งดังเช่นสมาชิกท่านอื่น ๆ คือ นาปี และนาปรัง โดยปลูกข้าวเพื่อบริโภคในครัวเรือนร้อยละ 30 และจำหน่ายให้โรงสีร้อยละ 70 ส่วนบทบาทหน้าที่ในชุมชน เดิมพี่อุ๊ดได้รับหน้าที่ฝ่ายปกครองในพื้นที่ตำบลปากบ่องโดยมีตำแหน่งสารวัตรกำนัน ซึ่งปัจจุบันหมดวาระตาม

กำนันที่เกษียณอายุราชการไป แต่ก็ให้ความร่วมมือและเป็นผู้นำชุมชนในการทำงานและกิจกรรมต่าง ๆ เสมอมา ส่วนบทบาทหน้าในการรวมกลุ่มที่ผู้เป็นสมาชิกกลุ่มและให้การสนับสนุนกิจกรรมของกลุ่มสม่ำเสมอ และช่วยประสานงานกับเจ้าหน้าที่รัฐในการอบรมหรือจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อกลุ่ม ผู้ผู้กล่าวว่า การที่เกษตรกรในชุมชนเกิดการรวมกลุ่มนั้นจะช่วยทำให้การดำเนินการต่าง ๆ ในรูปแบบกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ยิ่งถ้ากลุ่มมีความเข้มแข็งและสามารถดำเนินกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมได้อย่างต่อเนื่อง ในส่วนของภาครัฐโดยหน่วยงานราชการต่าง ๆ ก็จะช่วยให้ความช่วยเหลือและกลุ่มก็จะมีโอกาสในการที่จะได้รับความร่วมมือต่าง ๆ มากขึ้น ซึ่งสามารถเชื่อมโยงไปหากกลุ่มตลาดอื่น ๆ ต่อไปได้ ทั้งนี้การดำเนินงานของกลุ่มในปัจจุบันอาจจะมีข้อติดขัดไปบ้างแต่การที่เราได้มาศึกษาเรียนรู้ร่วมกับกลุ่มเกษตรกรเพื่อปรับปรุงแก้ไขในสิ่งที่กลุ่มยังขาดอยู่ อยู่ย่นว่าเป็นสิ่งที่ดีที่จะเสริมสร้างให้กลุ่มมีความเข้มแข็งสามารถช่วยเหลือตนเองได้อย่างยั่งยืน

เกษตรกรรายที่ 13 พี่ถวิล (นามสมมติ) ชายอายุ 54 ปี รูปร่างสันตัดพูดจาคล่องแคล่ว ท่าทางมั่นใจในตนเองสูงแต่มีรอยยิ้มและให้ความร่วมมืออยู่เสมอ โดยสังเกตได้จากการสัมภาษณ์ พี่ถวิลจะมีการพูดจาที่ดีมีความรู้และทักษะที่ดีในการพูด เดิมเป็นคนพื้นเพ อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ แต่มาปลูกเขยบ้านหนองสลิกกว่า 20 ปี พี่ถวิลจบการศึกษาระดับ ปวส. ด้านการก่อสร้าง มาจึงมีอาชีพเป็นผู้รับเหมาก่อสร้างและทำการเกษตรควบคู่กัน โดยการทำนาปลูกข้าวซึ่งมีประสบการณ์ต่อจากปู่ตายาย พี่ถวิลมีภรรยาอยู่บ้านหนองสลิกมีบุตร 2 คน ปัจจุบันทำงานอยู่นิคมอุตสาหกรรมลำพูน 1 คนและกำลังศึกษาในระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่ 1 คน พี่ถวิลนอกจากจะเป็นผู้รับเหมาก่อสร้างยังทำการเกษตรทั้งพืชสวนและพืชไร่ มีสวนลำไยอยู่ที่อำเภอสันป่าตอง ประมาณ 15 ไร่ ซึ่งได้รับพื้นที่มาจากมรดกของพ่อและแม่ ส่วนการทำนาปลูกข้าวในพื้นที่บ้านหนองสลิก จำนวน 7 ไร่ โดยทำนาต่อจากพ่อตาและแม่ยาย ซึ่งพันธุ์ที่ปลูกคือพันธุ์สันป่าตอง 1 และกข.6 และวิธีที่ใช้จะใช้วิธีดำนาโดยทำนาปีละ 2 ครั้ง ทั้งนาปีและนาปรัง ถ้าหากปีไหนน้ำไม่เพียงพอที่ถวิลก็จะทำนาครั้งเดียว คือช่วงฤดูข้าวนาปี บทบาทหน้าที่ในชุมชนที่ถวิลไม่ได้รับหน้าที่ใด ๆ แต่จะคอยสนับสนุนและให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของทางหมู่บ้านอยู่เสมอ ส่วนบทบาทในกลุ่มพี่ถวิลเป็นสมาชิกกลุ่มและให้ความร่วมมือต่าง ๆ โดยความตั้งใจ ส่วนมุมมองทางด้านเหตุผลของการรวมกลุ่มนั้น พี่ถวิลกล่าวว่า การที่เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มนั้นจะช่วยทำให้เกษตรกรภายในหมู่บ้านมีความเข้าใจและเรียนรู้ในการทำนา สามารถพึ่งพากันและกันไม่ว่าจะเป็นพันธุ์ข้าวหรือปัจจัยการผลิตอื่น ๆ หรือแม้กระทั่งศัตรูพืช ก็จะสามารถพึ่งพาในการบริหารจัดการได้เป็นอย่างดี ส่วนทัศนคติในการรวมกลุ่มนั้นพี่ถวิลกล่าวว่า การรวมกลุ่มเป็นสิ่งที่ดีและเหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบันเพราะจะช่วยและสามารถพึ่งพาซึ่งกันและกันได้ ทำให้เกิดความพร้อมเพียงของชาวชุมชนในภาพรวม ซึ่งในกลุ่มนั้นมีผู้ถ่ายทอดประสบการณ์โดยมีผู้นำและมีปราชญ์ชาวบ้านที่คอย

ช่วยเหลืออยู่เสมอ อีกทั้งในการดำเนินการของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก จะมีความเข้มแข็งเป็นอย่างมากและได้รับความไว้วางใจในการที่จะเสนอโครงการต่าง ๆ หรือการทำกิจกรรมต่าง ๆ จะมีหน่วยงานราชการที่ให้การสนับสนุน ทั้งในด้านส่วนของหน่วยงานราชการท้องถิ่นและในส่วนของการอำเภอป่าซาง จึงทำให้เกิดการสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างเกษตรกรหน่วยงานราชการ รวมถึงภาคเอกชนที่ให้ความร่วมมือจะทำให้ภาพรวมของการเกษตร หรือการทำนาปลูกข้าวทำให้ได้ผลผลิตที่ดี ชุมชนก็จะมีความสุขและมีความเข้าใจซึ่งกันและกันต่อไป

เกษตรกรรายที่ 14 พี่สมคิด (นามสมมติ) ชายอายุ 53 ปี รูปร่างลำสันลักษณะแข็งแรงดี พุดจ้าน้อยแต่เป็นสารจะมีรอยยิ้มดูสงบร่มเย็น โดยพื้นเพเป็นคนบ้านศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นคนใฝ่รู้ใฝ่เรียนโดยมีการศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ ชอบเข้าร่วมอบรมเพิ่มพูนความรู้ตามที่หน่วยงานราชการและสถาบันการศึกษาจัดขึ้น และหลักสูตรเสริมต่าง ๆ อีกทั้งศึกษาหาความรู้จากอินเทอร์เน็ต โดยสามารถเป็นวิทยากรให้กับสำนักงานเกษตรอำเภอป่าซางเป็นประจำ โดยพี่สมคิดเป็นคณะกรรมการ ศูนย์ ศพก.ของอำเภอป่าซาง เป็นอาสาสมัครเกษตรหรือ ออภ. และเป็นหมอดินของกรมพัฒนาที่ดิน หากมีเกษตรกรในพื้นที่ที่มีความต้องการการช่วยเหลือในด้านแมลงศัตรูพืช หรือดินเสื่อมโทรมพี่สมคิดก็จะให้ความช่วยเหลือประสานองค์กรต่าง ๆ ในการป้องกันและแก้ไข ในการให้คำแนะนำกำจัดศัตรูพืช ดังนั้นนับว่าเป็นเกษตรกรหัวก้าวหน้าโดยมีการทำการเกษตรแบบผสมผสาน ปลูกทั้งพืชสวน นาข้าว และพืชผักสวนครัว โดยสืบทอดองค์ความรู้จากบิดามารดาตั้งแต่มารดาก็ยังเล็ก ๆ โดยมีสวนผสมมีการปลูกพืชที่หลากหลาย อาทิ ลำไย มะม่วง มะละกอ กล้วย และพืชชนิดอื่น ๆ ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียน ส่วนนาข้าวจะปลูกในพื้นที่ 8 ไร่ โดยมีพันธุ์ที่ปลูก คือ พันธุ์สันป่าตอง 1 และ กข.6 และได้ผลผลิตที่ดีคือ 700-900 กิโลกรัมต่อไร่ โดยปลูกปีละ 2 ครั้ง ทั้งนาปีและนาปรัง ซึ่งผลผลิตส่วนใหญ่ร้อยละ 70 จะจำหน่ายและเพื่อการบริโภค ร้อยละ 30 ส่วนเหตุผลทางด้านการรวมกลุ่มนั้นพี่สมคิดกล่าวว่า อยากจะร่วมสร้างเครือข่ายโดยต้องการให้กลุ่มเป็นศูนย์กลางของการถ่ายทอดองค์ความรู้ทางการเกษตร จะช่วยให้เกษตรกรเกิดความเข้มแข็ง สามารถช่วยเหลือเพื่อกันภายในชุมชน ทำให้เกิดความมั่นคงและความสามัคคี

เกษตรกรรายที่ 15 ลุงเงิน (นามสมมติ) ชายอายุ 67 ปีรูปร่างสูงใหญ่ ผิวดำแดงท่าทางทะมัดทะแมงพูดจาฉะฉาน แต่พูดจาสุกสนานและมีรอยยิ้มตลอดการสัมภาษณ์ ลุงเงินเป็นอดีตสมาชิกเทศบาลตำบลป่าซางจึงมีความคล่องในการให้สัมภาษณ์ ลุงเงินพื้นเพเป็นคนบ้านหนองสลิกมาแต่เดิม ภรรยาเป็นคนจากต่างอำเภอมียบุตร 3 คน ปัจจุบันทำงานกันทั้งหมด ลุงเงินมีความรู้ทางการเกษตรมาตั้งแต่เด็กโดยซึมซับจากการช่วยเหลือพ่อแม่และทำการเกษตรมาอย่างต่อเนื่อง จึงมี

ประสบการณ์และพบเห็นเหตุการณ์ความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ลุงเงินจบการศึกษาระดับ มศ. 5 และเป็นคนที่มีความรู้ความสามารถจึงได้รับคัดเลือกเป็นสมาชิกสภาเทศบาลตำบลป่าซาง เพื่อเป็นปากเป็นเสียงให้กับประชาชนในชุมชน ลุงเงินมีบุคลิกที่ขบช่วยเหลือผู้อื่นอยู่เสมอจึงถือว่าเป็นผู้หลักผู้ใหญ่ที่ชาวบ้านและความเคารพนับถือตลอดมา ลุงเงินมีการทำการเกษตรหลากหลายไม่ว่าจะเป็นไม้ผลหรือทำนา ด้านไม้ผลนั้นลุงเงินมีสวนลำไยกว่า 10 ไร่และมีพื้นที่นาจำนวน 9 ไร่ โดยทำนาปีละ 2 ครั้งทั้งฤดูนาปีและนาปรังผลผลิตที่ได้ประมาณ 800-900 กิโลกรัมต่อไร่ ซึ่งจะเก็บไว้บริโภคในครัวเรือนร้อยละ 20 และจำหน่ายให้กับโรงสีร้อยละ 80 ลุงเงินมีบทบาทในกลุ่ม คือเป็นคณะกรรมการกลุ่มและเป็นผู้ประสานงานระหว่างองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นกับกลุ่ม อีกทั้งยังช่วยในการประสานงานความร่วมมือจากภาครัฐและเอกชนในหลาย ๆ ครั้ง ลุงเงินให้เหตุผลในด้านการรวมกลุ่มคือการที่เกษตรกรในชุมชนได้ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน อีกทั้งหากกลุ่มมีโครงการในการพัฒนา จะเป็นโอกาสสำคัญ จะช่วยสามารถผลักดันโครงการภาคการเกษตรเข้าสู่แผนพัฒนาของทางตำบลได้ ส่วนทัศนคติในการรวมกลุ่มนั้นลุงเงินมีความชอบที่แลกเปลี่ยนเป็นทุนเดิมอยู่แล้วการที่ได้รวมกลุ่มนั้นจะทำให้ชุมชนเกิดความร่วมไม้ร่วมมือช่วยประสานงานต่าง ๆ ทางด้านการเกษตร ทั้งนี้ลุงเงินยังให้ข้อคิดว่าเป็นด้านการลงทุนของเกษตรกรควรที่จะมีการพัฒนาโดยมีการเสริมสร้างองค์ความรู้ต่าง ๆ และสามารถเชื่อมโยงไปสู่ตลาดอื่น ๆ นอกจากจะขายให้เพียงโรงสี และถ้าหากสามารถพัฒนากลุ่มให้เข้ามามีคุณภาพให้ได้รับการรับรองมาตรฐาน และการหาพันธุ์ข้าวทางเลือกอื่น ๆ ที่สามารถสร้างมูลค่า เช่น ข้าวเพื่อสุขภาพก็จะสามารถสร้างงานสร้างรายได้ให้กับชุมชน เพิ่มโอกาสที่ชุมชนสามารถปลูกข้าวและได้ผลผลิตที่มีรายได้ที่สูงเพิ่มมากขึ้นแทนที่จะไปยึดติดกับข้าวพันธุ์เดิม ๆ

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลัก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน เกษตรกรมีอายุเฉลี่ยที่ 59 ปี มีพื้นที่รวม 138.25 ไร่ พันธุ์ที่ปลูกคือพันธุ์สันป่าตอง 1 มีการปลูกเพื่อการบริโภค ร้อยละ 25 และเพื่อจำหน่ายร้อยละ 75 และจำหน่ายให้กับโรงสีที่ส่งรถเกี่ยวข้าวเข้ามาเก็บเกี่ยวในพื้นที่ และโรงสีจะเป็นผู้กำหนดราคา ส่วนการเรียนรู้ของเกษตรกรส่วนใหญ่เรียนรู้จากประสบการณ์จากการช่วยเหลือพ่อแม่ตั้งแต่ยังเล็ก

ตอนที่ 2 ปัญหาในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสติก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

ในการศึกษาแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าว บ้านหนองสติก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างโดยได้สอบถามปัญหาในการดำเนินงานของกลุ่ม ใน 5 ประเด็น ได้แก่ 1) ปัญหาด้านความรู้ความสามารถของผู้นำกลุ่ม 2) ปัญหาด้านการบริหารและจัดการกลุ่ม 3) ปัญหาด้านการแก้ไขปัญหาและพัฒนากลุ่ม 4) ปัญหาด้านฐานะและความมั่นคงของกลุ่ม 5) ปัญหาด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการและองค์กรเอกชน ได้ให้ความคิดเห็นด้านปัญหาใน 5 ประเด็นมีดังนี้

1. ปัญหาด้านความรู้ความสามารถของผู้นำกลุ่ม

เกษตรกรรายที่ 1 มีความเห็นเกี่ยวกับประเด็นของผู้นำกลุ่มคือผู้นำไม่มีปัญหาแต่ได้เสนอแนะว่าผู้นำกลุ่มจะต้องเป็นบุคคลที่มีภาวะผู้นำ มีคุณธรรมและมีความรู้ที่สามารถบริหารจัดการกลุ่ม โดยสามารถช่วยเหลือตนเองและสมาชิกสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นต่าง ๆ ภายในกลุ่มสามารถเชื่อมโยงกับหน่วยงานราชการและองค์กรต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ของสมาชิกทุก ๆ คนอย่างเท่าเทียม ผู้นำกลุ่มควรช่วยหาความรู้ตลอดเวลา เพราะนอกจากคุณธรรมที่เป็นพื้นฐานของผู้นำแล้ว ความรู้ต่าง ๆ ทั้งทางด้านการผลิต การรวบรวมผลผลิต และทางด้านการตลาด ย่อมมีความสำคัญเพราะโลกในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงการผลิตข้าวของเกษตรกรที่เปลี่ยนจากการผลิตที่บริโภคแต่ในครัวเรือนอย่างสมัยก่อน เปลี่ยนเป็นการผลิตเพื่อการค้ำนนั้นจำเป็นที่เกษตรกรจะต้องตามให้ทัน และไม่หยุดนิ่งและต้องประยุกต์ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ โดยใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิมผสมผสานกับแนวคิดสมัยใหม่

เกษตรกรรายที่ 2

ผู้นำของกลุ่มในปัจจุบันเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีทักษะในกิจกรรมการทำนาของตนเองเป็นอย่างดี และสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับสมาชิกกลุ่ม โดยมีการทดลองในการทำพันธุ์ข้าวที่แตกต่างบนพื้นที่ของตนเอง อีกทั้งเป็นผู้มีประสบการณ์ในการดำเนินการพัฒนากลุ่มเพราะดำรงตำแหน่งเป็นประธานสภาเกษตรกรจังหวัดลำพูน จึงไม่มีปัญหาทางด้านความรู้ความสามารถของทางผู้นำกลุ่ม

เกษตรกรรายที่ 3

ผู้นำกลุ่มเป็นผู้มีความรู้ทักษะในกิจกรรมการทำนาของตนเองและสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับสมาชิกกลุ่มอยู่เสมอ โดยมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลกับเจ้าหน้าที่กรมการข้าวและกรมส่งเสริมการเกษตรเป็นประจำ และมีความสัมพันธ์ที่ดีกับหน่วยงานราชการในท้องถิ่นและผู้นำชุมชน และโดยที่ท่านทำหน้าที่เป็นตัวแทนภาคประชาชน จึงสามารถประสานงานร่วมกับหน่วยงานราชการต่าง ๆ ที่เข้ามาให้การสนับสนุนได้อย่างต่อเนื่อง

เกษตรกรรายที่ 4

ผู้นำกลุ่มเป็นผู้ที่มีอัธยาศัยดีและมีการเยี่ยมเยียนพบปะสมาชิกเป็นประจำ โดยมีการเปิดโอกาสให้สมาชิกเสนอแนะในช่วงของการประชุมอยู่เสมอ เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาพัฒนากลุ่มตามมุมมองและประสบการณ์ของสมาชิกแต่ละคน และผู้นำกลุ่มมีความสัมพันธ์ที่ดีกับหน่วยงานราชการต่าง ๆ ที่เข้ามาสนับสนุนกลุ่ม มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลกับอยู่เสมอ และร่วมการอบรมกับหน่วยงานราชการเพื่อพัฒนาศักยภาพอยู่เสมอ

เกษตรกรรายที่ 5

ผู้นำกลุ่มมีการพัฒนาตนเองในการหาความรู้อยู่เสมอ และสามารถเป็นต้นแบบในการพัฒนาผลผลิตในรูปแบบใหม่ ๆ โดยมีความรู้และทักษะในกิจกรรมในการทำนาของตนเองสามารถเป็นต้นแบบและเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับสมาชิกในกลุ่ม ผู้นำกลุ่มมีประสบการณ์ในการดำเนินการพัฒนา กลุ่มและในแต่ละการประชุมแต่ละครั้งหากมีปัญหาหรือต้องการตัดสินใจในภาพรวม ผู้นำกลุ่มจะมีความรวดเร็วในการตัดสินใจโดยอาศัยหลักเหตุผล เพื่อแก้ไขปัญหาตั้งนั้นให้ผ่านพ้นไปได้

เกษตรกรรายที่ 6

ผู้นำกลุ่มมีการลงพื้นที่เยี่ยมเยียนพบปะพูดคุยกับสมาชิกเป็นประจำ และคอยสอบถามปัญหาต่าง ๆ จากเกษตรกรสมาชิก เพื่อช่วยป้องกันและแก้ไขปัญหาในแปลงปลูกต่าง ๆ อาทิ ปัญหาทางด้านศัตรูพืชทั้งโรคพืช และแมลงหรืออาการขาดธาตุอาหารต่าง ๆ ของแปลงสมาชิก อีกทั้งผู้นำยังกระจายอำนาจด้านการบริหารกลุ่มแก่กรรมการและสมาชิก ให้ช่วยกันขับเคลื่อนนโยบายต่าง ๆ และผู้นำกลุ่มมีพื้นที่การทำนาของตนเองที่สามารถเป็นตัวอย่าง ที่สำคัญสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการทำนาให้แก่สมาชิกและหน่วยงานราชการต่าง ๆ ที่ให้ความสนใจสามารถและเข้ามาเยี่ยมชมในแปลงปลูกอยู่เสมอ

เกษตรกรรายที่ 7

ผู้นำกลุ่มมีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ด้านการทำนาให้แก่สมาชิกเพราะมีประสบการณ์ในการทำนามานาน เพราะมีโอกาสที่ได้ศึกษาดูงานพื้นที่อื่นที่ประสบความสำเร็จแล้ว และนำมาถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่สมาชิก ส่วนในด้านการบริหารกลุ่มผู้นำกลุ่มมีการกระจายอำนาจด้านการบริหารกลุ่มแก่กรรมการ และสมาชิกทุกคนมีสิทธิ์ในการตัดสินใจร่วมกัน อีกทั้งหากมีปัญหาหรือมีข้อพิจารณาต่าง ๆ ผู้นำกลุ่มมีกล้าตัดสินใจบนหลักการของเหตุผลเสมอ อีกทั้งมีการเยี่ยมเยียนพบปะสมาชิกเป็นประจำเพื่อไต่ถามปัญหาเกี่ยวกับการเพาะปลูกในพื้นที่ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาทางด้านราคาและปัญหาทางด้านแมลงศัตรูพืชอยู่เป็นประจำ

เกษตรกรรายที่ 8

ผู้นำกลุ่มเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการรวมกลุ่มต่าง ๆ เห็นได้จากการที่ท่านเป็นสมาชิกอยู่หลายกลุ่มเกษตรกร โดยมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลกับเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานราชการต่าง ๆ เช่น กรมการข้าวและเจ้าหน้าที่จากสำนักงานเกษตรอำเภอป่าซาง เป็นต้น และมีความสัมพันธ์ที่ดีกับหน่วยงานราชการต่าง ๆ ทั้งเทศบาลตำบลป่าซาง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้นำชุมชน มีการเปิดโอกาสให้สมาชิกเสนอแนะแนวคิดต่าง ๆ ที่สร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาศักยภาพของสมาชิกในกลุ่ม ที่สำคัญผู้นำกลุ่มมีความรู้ทักษะในกิจกรรมการทำนาของตนเองมีการหาความรู้ต่าง ๆ ในการพัฒนาการเพาะปลูกข้าว และการมองหาตลาดใหม่ ๆ โดยสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับกลุ่ม

เกษตรกรรายที่ 9

ผู้นำกลุ่มมีเป็นผู้ที่มีภาวะผู้นำและมีอัธยาศัยที่ดี สามารถเชื่อมโยงกับสมาชิกได้ทุกคนและเป็นผู้ที่สามารถช่วยเหลือแก้ไขปัญหาให้แก่สมาชิกได้ ตลอดจนสามารถแนะนำองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่ได้จากการศึกษาดูงานนอกพื้นที่ มีความรู้และทักษะในกิจกรรมการทำนาของตนเอง โดยสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับกลุ่มได้ อีกทั้งผู้นำกลุ่มมีเครือข่ายเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ และนำประสบการณ์ต่าง ๆ มาถ่ายทอดและแนะนำแก่สมาชิกเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนากลุ่ม โดยมีการทำนาของตนเองเป็นตัวอย่างแก่สมาชิก ทั้งนี้ผู้นำกลุ่มจะมีการเยี่ยมเยียนพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนองค์ความรู้สมาชิกเป็นประจำ มีการเปิดโอกาสให้สมาชิกเสนอแนะเพื่อแก้ไขปัญหาพัฒนากลุ่มมีความสัมพันธ์ที่ดีกับหน่วยงานราชการในท้องถิ่นและผู้นำชุมชน

เกษตรกรรายที่ 10

ผู้นำกลุ่มสามารถเป็นศูนย์กลางหรือจุดรวมของกลุ่มได้ และเป็นตัวกลางประสานงานระหว่างกลุ่มกับองค์กรอื่น โดยสามารถดึงดูดความสนใจของสมาชิกกลุ่มและนำความสนใจนั้นมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อสมาชิก ทั้งนี้ผู้นำกลุ่มมีความสัมพันธ์ที่ดีกับหน่วยงานราชการในท้องถิ่นและผู้นำชุมชนมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลกับเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานราชการต่าง ๆ ที่เข้ามาประสานงาน อีกทั้งเป็นผู้ที่มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียนในเข้าร่วมการอบรมต่าง ๆ ที่หน่วยงานราชการจะขึ้น

เกษตรกรรายที่ 11

ผู้นำกลุ่มเป็นผู้ที่มีทัศนคติที่ดีต่อการทำการเกษตร มีแนวคิดที่ทันสมัยและเป็นต้นแบบของสมาชิกคนอื่น ๆ ตลอดจนสามารถเป็นศูนย์กลางบริการและให้ความช่วยเหลือแก่สมาชิก เพื่อให้สมาชิกสามารถปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพที่สุด นอกจากนี้ยังสามารถเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนความร่วมมือ ความช่วยเหลือกับกลุ่มอื่นและหน่วยงานราชการได้อีกด้วย

เกษตรกรรายที่ 12

ผู้นำกลุ่มมีความรู้ทักษะในกิจกรรมการทำงานของตนเองและสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับกลุ่ม โดยสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ต่าง ๆ ซึ่งเห็นได้จากสามารถเป็นวิทยากรให้ความรู้กับนักศึกษาของมหาวิทยาลัยและกลุ่มเกษตรกรที่หน่วยงานราชการนำมาศึกษาดูงาน ทั้งนี้ผู้นำกลุ่มมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลกับทางเจ้าหน้าที่ทั้งในส่วนของกรมการข้าวและกรมส่งเสริมการเกษตรอยู่เสมอ ทำให้สามารถเป็นศูนย์กลางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาแมลงศัตรูพืช และแนวทางการตลาดข้าว เป็นต้น

เกษตรกรรายที่ 13

ผู้นำกลุ่มสามารถทำหน้าที่เป็นผู้กำหนดเป้าหมายหรือจุดหมายปลายทาง ในการดำเนินการของกลุ่มร่วมกับสมาชิกทุกคน โดยสามารถเข้าใจความต้องการและความสนใจของสมาชิกที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในการกำหนดเป้าหมายหรือจุดหมายปลายทางของกลุ่ม เพื่อให้งานบรรลุผลสำเร็จ และมีการกระจายอำนาจด้านการบริหารกลุ่มแก่กรรมการร่วมกันบริหารงานตามหน้าที่ ความถนัดของแต่ละบุคคลเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพต่องานมากยิ่งขึ้น

เกษตรกรรายที่ 14

ผู้นำกลุ่มเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์ที่หลากหลาย มีความสามารถที่เกลี้ยกล่อม จูงใจ กระตุ้น หรือให้กำลังใจสมาชิก ให้เกิดการร่วมมือกันและเกิดความสนใจในการปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่มบนพื้นฐานของเหตุผลและองค์ความรู้ ที่ได้จากการศึกษาด้วยตนเองและจากการฝึกอบรมของทางหน่วยงานราชการราชการ อีกทั้งผู้นำกลุ่มมีความสัมพันธ์ที่ดีกับหน่วยงานราชการราชการทั้งองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชนและมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลองค์ความรู้กับเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานราชการต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ

เกษตรกรรายที่ 15

ผู้นำกลุ่มเป็นผู้ที่มีศิลปะในการจูงใจคนสามารถโน้มน้าวจิตใจผู้อื่น โดยไม่ใช้อำนาจหรือการบังคับ และเป็นผู้ที่สามารถรวบรวมถึงความแตกต่างของบุคคลในกลุ่มได้มากที่สุด เพื่อนำเป็นฐานรองรับการกำหนดมูลเหตุหรือวิธีการร่วมกัน และมีความรู้ทักษะในกิจกรรมการทำงานของตนเอง และสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับสมาชิกได้

2. ปัญหาด้านการบริหารและจัดการกลุ่ม

เกษตรกรรายที่ 1

ในการดำเนินงานของกลุ่มมีคณะกรรมการบริหารกลุ่มชัดเจนและคณะกรรมการสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถดำเนินการเป็นอย่างดีโดยมีที่ตั้งกลุ่มเป็นหลักแหล่งและใช้ประโยชน์อย่างสม่ำเสมอ การดำเนินงานต่าง ๆ มีวัตถุประสงค์และแผนการดำเนินการอย่างชัดเจน โดยมีการประชุมและเปิดโอกาสให้สมาชิกแสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวางร่วมกัน

เกษตรกรรายที่ 2

กลุ่มมีการดำเนินงานและการสร้างอุดมการณ์และค่านิยมในด้านความขยัน ความอดทนการร่วมมือ การซื่อสัตย์ และการสามารถพึ่งพาตนเอง กลุ่มมีคณะกรรมการบริหารกลุ่มที่ชัดเจนมีการกำหนดบทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการแต่ละคนซึ่งมีระเบียบข้อบังคับของกลุ่มที่ชัดเจนและสมาชิกทุกคนยอมรับ

เกษตรกรรายที่ 3

กลุ่มมีที่ตั้งเป็นหลักแหล่งและใช้ประโยชน์อย่างสม่ำเสมอและมีกิจกรรมระหว่างสมาชิกกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ โดยมีคณะกรรมการบริหารกลุ่มคอยประสานงานต่าง ๆ และมีการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์และแผนการดำเนินการอย่างชัดเจน อีกทั้งกลุ่มมีระเบียบข้อบังคับ

และเป็นที่ยอมรับจากสมาชิก ทั้งนี้มีการประชุมและเปิดโอกาสให้สมาชิกแสดงความคิดเห็นเพื่อหาแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นต่อไป

เกษตรกรรายที่ 4

กลุ่มมีการประชุมและเปิดโอกาสให้สมาชิกแสดงความคิดเห็นในการดำเนินงานต่าง ๆ โดยมีการกำหนดวัตถุประสงค์และแผนการดำเนินการอย่างชัดเจน และจะมีระเบียบข้อบังคับที่ชัดเจนและเป็นที่ยอมรับจากสมาชิก

เกษตรกรรายที่ 5

กลุ่มมีการประชุมและเปิดโอกาสให้สมาชิกแสดงความคิดเห็นในการดำเนินงานต่าง ๆ โดยมีการกำหนดวัตถุประสงค์และแผนการดำเนินการอย่างชัดเจน มีคณะกรรมการในการประสานงานอย่างชัดเจน แต่มีปัญหาอยู่บ้างคือสมาชิกบางท่านยังขาดความเข้าใจในการวางแผนการผลิตในแปลงของตนเองที่สอดคล้องกับการตลาดในช่วงเก็บเกี่ยว ซึ่งบางครั้งราคาข้าวอาจจะได้ไม่เท่ากันเพราะเกษตรกรปลูกและขายข้าวไม่พร้อมกัน

เกษตรกรรายที่ 6

ในด้านการบริหารจัดการกลุ่มมีปัญหาอยู่บ้างอาจจะเป็นส่วนบุคคล อาทิ การที่สมาชิกยังขาดความเข้าใจในการวางแผนผลิตในแปลง จึงทำให้การปลูกและช่วงเวลาของการขายไม่ตรงกัน ทำให้เกิดลักษณะต่างคนต่างขายทำให้ไม่มีอำนาจในการต่อรองกับโรงสี ซึ่งราคาของข้าวจะขึ้นอยู่กับโรงสีเป็นผู้ตัดสินใจ

เกษตรกรรายที่ 7

กลุ่มมีการดำเนินงานต่าง ๆ ที่มีวัตถุประสงค์และแผนการดำเนินการอย่างชัดเจน และมีคณะกรรมการบริหารกลุ่มชัดเจน สามารถเป็นศูนย์กลางในการช่วยเหลือกลุ่มสมาชิกทุก ๆ คน และมีการประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ต่าง ๆ โดยเปิดโอกาสให้สมาชิกแสดงความคิดเห็นที่เปิดกว้าง ทั้งนี้กลุ่มมีที่ตั้งกลุ่มเป็นหลักแหล่งและใช้ประโยชน์อย่างสม่ำเสมอและเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ต่าง ๆ โดยมีระเบียบข้อบังคับที่ชัดเจนและเป็นที่ยอมรับจากสมาชิก แต่จะมีปัญหาเกี่ยวกับความเข้าใจในการวางแผนส่วนบุคคล เพราะในช่วงของการขายทางกลุ่มไม่ได้บังคับให้สมาชิกจะต้องขายร่วมกันเพราะเปิดกว้างในด้านการตลาดจึงมีปัญหาในช่วงของการขายข้าวให้กับโรงสี

เกษตรกรรายที่ 8

กลุ่มมีคณะกรรมการบริหารกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญในการประสานงานสมาชิก และผลักดันนโยบายต่าง ๆ จากทางหน่วยงานราชการสู่สมาชิกภายในกลุ่ม ทั้งนี้กลุ่มมีที่ตั้งกลุ่มเป็นหลักแหล่งเพื่อเป็นศูนย์กลางของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของสมาชิกภายในกลุ่ม โดยสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างสม่ำเสมอ และในการดำเนินงานของกลุ่มมีวัตถุประสงค์และแผนการดำเนินการอย่างชัดเจน มีข้อระเบียบข้อบังคับที่ชัดเจนและเป็นที่ยอมรับจากสมาชิก

เกษตรกรรายที่ 9

ในการดำเนินการของกลุ่มมีคณะกรรมการบริหารกลุ่มที่ชัดเจนและมีบทบาทสำคัญในการที่จะช่วยผลักดันนโยบายต่าง ๆ ของทางหน่วยงานราชการให้แก่กลุ่มสมาชิก ทั้งนี้มีที่ตั้งกลุ่มเป็นหลักแหล่งและใช้ประโยชน์อย่างสม่ำเสมอ โดยเป็นศูนย์กลางการดำเนินงานต่าง ๆ และกลุ่มมีวัตถุประสงค์มีแผนการดำเนินการอย่างชัดเจน มีกฎระเบียบข้อบังคับที่เป็นที่ยอมรับจากสมาชิก ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นในด้านการบริหารจัดการกับเป็นการบริหารจัดการส่วนบุคคลในเรื่องของการวางแผนการเพาะปลูกและการขายของสมาชิกบางท่านยังขาดความเข้าใจ จึงทำให้ราคาของผลผลิตที่แตกต่างกันและการต่อรองกับโรงสีมีอำนาจการต่อรองน้อย

เกษตรกรรายที่ 10

คณะกรรมการบริหารกลุ่มมีบทบาทชัดเจนในการดำเนินการต่าง ๆ และมีเอกภาพ มีการประสานงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง มีการเชื่อมโยงกับเพื่อนสมาชิกได้เป็นอย่างดี และประสานงานทำงานร่วมกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องได้ โดยมีการจัดประชุมและเปิดโอกาสให้สมาชิกแสดงความคิดเห็นอย่างเท่าเทียม ทั้งนี้ในการประชุมแต่ละครั้งจะเปิดกว้างให้มีการวิเคราะห์ข้อมูล รวมทั้งมีการลงมติในหัวข้อต่าง ๆ ร่วมกัน เพื่อสร้างความเสมอภาคและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกลุ่ม แต่เกษตรกรสมาชิกบางท่านยังขาดความเข้าใจในการวางแผนการผลิตรายบุคคลในแปลงของตนเองที่สอดคล้องกับการตลาดในช่วงเก็บเกี่ยว

เกษตรกรรายที่ 11

กลุ่มมีการจัดประชุมอย่างสม่ำเสมอและเปิดโอกาสให้สมาชิกแสดงความคิดเห็นอย่างเปิดกว้าง ทั้งนี้ในการประชุมแต่ละครั้งจะร่วมกันถ่ายทอดข้อมูลและช่วยกันวิเคราะห์เนื้อหา รวมถึงมีการลงมติในหัวข้อต่าง ๆ ร่วมกัน เพื่อสร้างความเสมอภาคและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกลุ่ม และกลุ่มมีกฎระเบียบข้อบังคับที่ชัดเจนซึ่งเป็นข้อตกลงของสมาชิกที่ช่วยกันถ่วงถ่วง โดยเป็นที่ยอมรับจาก

สมาชิกทุกคนและยึดถือปฏิบัติเสมอมา ทั้งนี้สมาชิกทุกคนได้ยึดถือกฎระเบียบข้อบังคับกลุ่มอย่างเคร่งครัด

เกษตรกรรายที่ 12

คณะกรรมการกลุ่มมีการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพและสามารถดำเนินการประสานงานกับสมาชิกได้เป็นอย่างดี แต่ปัญหาด้านการบริหารและจัดการกลุ่มนั้นเกษตรกรสมาชิกยังขาดองค์ความรู้และความเข้าใจในการวางแผนการผลิตรายบุคคลในแปลงของตนเอง ที่สอดคล้องกับการตลาดในช่วงเก็บเกี่ยวเพราะบางรายจะรีบขายเพราะมีโรงสีมารับซื้อ

เกษตรกรรายที่ 13

กลุ่มมีการประชุมและเปิดโอกาสให้สมาชิกแสดงความคิดเห็น โดยมีการประเมินปัญหาโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ แล้วนำมาวิเคราะห์ปัญหาาร่วมกัน เพื่อจัดทำแผนในการพัฒนาสมาชิกอย่างเสมอ ซึ่งกลุ่มมีระเบียบข้อบังคับที่ชัดเจนที่สมาชิกยอมรับร่วมกัน

เกษตรกรรายที่ 14

กลุ่มมีคณะกรรมการบริหารกลุ่มชัดเจน และสามารถประสานงานระหว่างหน่วยงานราชการกับสมาชิก โดยการดำเนินงานต่าง ๆ ของกลุ่มจะมีการประชุมเพื่อแจ้งให้สมาชิกทราบ และเปิดโอกาสให้สมาชิกแสดงความคิดเห็น โดยช่วยกันเสนอปัญหาและแนวทางในการแก้ไขร่วมกัน ทั้งนี้กลุ่มมีระเบียบข้อบังคับที่ชัดเจนที่สมาชิกยึดถือ แต่ในการดำเนินงานบางอย่าง อาทิเช่น การวางแผนการปลูกและการขายของกลุ่มนั้นทางกลุ่มเปิดกว้างให้สมาชิกได้ดำเนินการตามสภาพพื้นที่และต้นทุนของแต่ละคนเอง ดังนั้นการบริหารจัดการรายบุคคลจะส่งผลให้การขายข้าวของแต่ละคนมีราคาที่แตกต่างกัน เพราะทำการเก็บเกี่ยวไม่พร้อมกันซึ่งจะส่งผลให้ราคาขายจะต้องขึ้นอยู่กับทางโรงสีอยู่เสมอ

เกษตรกรรายที่ 15

กลุ่มมีประสิทธิภาพสามารถประสานงานกับสมาชิกทุกคนได้เป็นอย่างดีโดยคณะกรรมการเป็นผู้ประสานงาน และกลุ่มมีสถานที่ตั้งกลุ่มเป็นหลักแหล่งโดยสามารถใช้ประโยชน์และเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ในการปลูกข้าว ทั้งนี้ในการดำเนินงานต่าง ๆ ทางคณะกรรมการของกลุ่มได้ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ในประเด็นต่าง ๆ แผนงานของกลุ่มอย่างชัดเจน และกลุ่มมีระเบียบข้อบังคับที่เป็นที่ยอมรับร่วมกันของสมาชิก และในการประชุมแต่ละครั้งกลุ่มเปิดโอกาสให้เกษตรกรสมาชิกได้แสดงความคิดเห็นอย่างเสมอภาค ทั้งนี้ด้านการบริหารจัดการอาจจะมีปัญหาในส่วนตัวของสมาชิกเองที่อาจจะจัดการในแปลงปลูกรายบุคคลของสมาชิกแต่ละคนไม่เหมือนกัน ทำให้

ช่วงของการเก็บเกี่ยวอาจจะคลาดเคลื่อนกันและการที่โรงสีนำรถเกี่ยวมาเกี่ยวในพื้นที่ที่มีหลายโรงสีที่มาติดต่อโดยตรงกับตัวเกษตรกร ซึ่งทางกลุ่มก็เปิดกว้างให้สมาชิกสามารถดำเนินการขายได้เองโดยไม่ปิดกัน

3. ปัญหาด้านการแก้ไขปัญหาและพัฒนากลุ่ม

เกษตรกรรายที่ 1

ในด้านการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของกลุ่มนั้น กลุ่มจัดให้มีกิจกรรมร่วมกันในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาประสิทธิภาพในการทำนาข้าวของสมาชิกอย่างต่อเนื่อง โดยทางกลุ่มได้มีการเชื่อมโยงกับหน่วยงานราชการทั้งภาคการศึกษาอย่างมหาวิทยาลัยแม่โจ้ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สำนักงานเกษตรอำเภอป่าซาง และศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวเชียงใหม่ ในการร่วมให้ความรู้และความเข้าใจในด้านการลดต้นทุนและเพิ่มผลผลิตให้แก่เกษตรกรเป็นประจำ ส่วนในด้านปัญหาที่พบคือ สมาชิกบางท่านก็ไปปรึกษาร้านยาเคมีเกษตร และแก้ไขด้วยตัวเอง ซึ่งบางครั้งการแพร่ระบาดของโรคควรรที่จะช่วยกันและบอกต่อเพื่อป้องกันและกำจัดกันได้อย่างทั่วถึงและเท่าทันโรคและแมลงศัตรูพืช

เกษตรกรรายที่ 2

กลุ่มมีการดำเนินการการแก้ไขปัญหาและพัฒนากลุ่มในกรณีเกิดปัญหาในส่วนของการผลิตและปัญหาในแปลง จะมีการร่วมวิเคราะห์ปัญหาและกำหนดแนวทางการแก้ไข โดยประสานงานกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง โดยจะนำประเด็นต่าง ๆ และปัญหาที่เกิดขึ้นมาร่วมกันวิเคราะห์หาแนวทางป้องกันไม่ให้เกิดขึ้นเป็นครั้งต่อไป ปัญหาของกลุ่มอีกอย่างหนึ่งคือสมาชิกยังลังเลในด้านการเปลี่ยนแปลงการผลิตการแปรรูปและการตลาด ถึงแม้ประธานกลุ่มจะเป็นต้นแบบที่ดีหรือเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลง แต่สมาชิกก็ยังไม่กล้าที่จะเปลี่ยนตามเพราะกลัวขาดทุน และไม่มีประสบการณ์ที่มากพอในการตัดสินใจ

เกษตรกรรายที่ 3

ในการดำเนินการวิเคราะห์ปัญหาและกำหนดแนวทางการแก้ไขโดยเฉพาะในช่วงของการประชุมจะเปิดกว้างในการร่วมกันเสนอแนวคิดในการป้องกันและแก้ไขปัญหา ซึ่งจะเชื่อมโยงกับหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบ ที่มาให้ความรู้แก่สมาชิกอย่างต่อเนื่องแต่ในด้านปัญหาที่สำคัญคือสมาชิกยังขาดความรู้ความเข้าใจในการจดบันทึกข้อมูลในแปลงปลูกรายบุคคลของตนเอง และการปลูกพันธุ์ข้าวใหม่ ๆ เพื่อสร้างมูลค่าและการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว

เกษตรกรรายที่ 4

เกษตรกรบางท่านยังขาดความรู้ความเข้าใจในการเพิ่มผลผลิตรายบุคคล และการสร้างมูลค่าเพิ่มในการผลิตข้าวเพราะอาจจะไม่กล้าที่จะลงทุน ทั้งนี้เกษตรกรยังมีการจดบันทึกข้อมูลรายบุคคลน้อย ส่งผลให้หากมีการวิเคราะห์ในระดับกลุ่มเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาจึงทำให้ผลของการดำเนินงานอาจจะไม่เป็นตามที่ตามเป้าหมายไว้ และปัญหาจริงอย่างหนึ่งคือเกษตรกรมีความคุ้นชินในการปลูกข้าวพันธุ์สันป่าตอง 1 หรือข้าวข.6 ไม่กล้าที่จะเปลี่ยนแปลงเพราะกลัวผลผลิตและรายได้ไม่เท่าเดิม

เกษตรกรรายที่ 5

ในการดำเนินการของกลุ่มทางด้านการตลาด คณะกรรมการเปิดกว้างให้สมาชิกสามารถขายข้าวได้ตามความสะดวก แต่เนื่องด้วยเกษตรกรบางคนก็ไม่เข้าใจในเรื่องการจัดทำแผนการผลิตรายบุคคลที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ถึงแม้กลุ่มจะมีกิจกรรมให้ความรู้แก่สมาชิกทั้งการดำเนินการเองภายในกลุ่มหรือร่วมกับหน่วยงานราชการอื่น ๆ ในการจัดกิจกรรมให้ความรู้กับเกษตรกรเพื่อเพิ่มผลผลิตและสร้างมูลค่าเพิ่ม แต่สมาชิกยังต้องการต้นแบบด้านการผลิตการแปรรูปและการตลาดที่แน่นอน โดยทั่วไปนั้นสมาชิกจะมีความถนัดแต่ในด้านการผลิตเป็นส่วนใหญ่ซึ่งจะได้ข้าวที่มีคุณภาพ แต่หากเป็นเรื่องของการขายหรือการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเกษตรกรยังมีความรู้ที่น้อยซึ่งต้องการแก้ไขปัญหาในจุดนี้ต่อไป

เกษตรกรรายที่ 6

คณะกรรมการกลุ่มมีการให้ความรู้แก่สมาชิกทั้งในด้านการผลิตและการจัดจำหน่ายสามารถเพิ่มผลผลิตและสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สมาชิก โดยประสานงานเชื่อมโยงกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นกรมการข้าวหรือสำนักงานเกษตรอำเภอป่าซาง ซึ่งปัญหาที่พบส่วนใหญ่จะเป็นการขาดความเข้าใจในเรื่องของการวางแผนการขายร่วมกันของสมาชิก และการที่เปลี่ยนแปลงพันธุ์ข้าวแบบใหม่ ๆ เนื่องจากเกษตรกรยังกลัวความเสี่ยงและการลงทุนที่ได้ผลกำไรสูงแต่ตอบแทนช้าเสียเวลา ทำให้การดำเนินงานด้านนี้อาจจะมีปัญหาเพราะเกษตรกรมีความพร้อมทางด้านเงินทุนแตกต่างกัน

เกษตรกรรายที่ 7

กลุ่มเปิดให้มีกิจกรรมให้บริการเพื่อสนับสนุนการทำนาของสมาชิก เช่น การตรวจวิเคราะห์คุณภาพดิน ของกรมพัฒนาที่ดิน เพื่อตรวจสอบปริมาณธาตุอาหารในดินของสมาชิกกลุ่ม เพื่อสามารถใช้ปุ๋ยให้ตรงตามความต้องการของพืช และมีกิจกรรมทางด้านการอารักขาพืช เช่น การทำสารชีวภัณฑ์เพื่อกำจัดศัตรูพืชทั้งโรคและแมลง โดยสำนักงานเกษตรอำเภอป่าซางจะเข้ามาจัดการอบรมให้กับกลุ่มอยู่เสมอ เป็นการบริการของกลุ่มในการสนับสนุนกิจกรรมภายในสมาชิก

เกษตรกรรายที่ 8

ปัญหาในการที่จะนำข้อมูลมาวิเคราะห์ปัญหาในภาพรวมคือการที่เกษตรกรไม่มีการจดบันทึกรายแปลง มีการเก็บรวบรวมข้อมูลน้อยอาจจะส่งผลให้การแก้ปัญหาไม่ตรงจุด ในด้านปัญหาการผลิตกลุ่มมีคณะกรรมการที่เชื่อมโยงกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง จึงทำให้การแก้ปัญหาต่าง ๆ เช่น แมลงศัตรูพืช โรคพืช ได้ถูกแก้ไขเป็นอย่างดีแต่ในเรื่องของการตลาดยังเป็นปัญหา เพราะกลุ่มเคยมีแนวคิดในการรวบรวมผลผลิตเพื่อขายร่วมกันเพื่อสามารถต่อรองกับโรงสีได้ และการเปลี่ยนแปลงพันธุ์ข้าวที่มีมูลค่าสูง อีกทั้งการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว เช่น การบรรจุภัณฑ์สร้างแบรนด์ แต่ปัญหาคือตัวเกษตรกรสมาชิกยังไม่มี ความเข้าใจในด้านการตลาด

เกษตรกรรายที่ 9

กลุ่มมีการเชื่อมโยงกับหน่วยงานราชการเป็นอย่างดีโดยผู้นำและคณะกรรมการ จึงทำให้การแก้ไขปัญหาเป็นไปด้วยดี แต่เนื่องด้วยการดำเนินงานต่าง ๆ อาทิ ยังไม่มีการจัดทำแผนผลิตรายบุคคลที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดเพราะตัวเกษตรกรเองยังมีความเคยชินในด้านการเพาะปลูกพันธุ์ข้าวสันป่าตอง 1 และกข 6

เกษตรกรรายที่ 10

กลุ่มมีการแนะนำให้ความรู้ในด้านการผลิตแก่สมาชิกอยู่เสมอ ทั้งโดยที่กลุ่มจัดเองและหน่วยงานราชการจัดขึ้น โดยทางคณะกรรมการจะเป็นผู้ประสานงาน แต่ด้านการรวบรวมผลผลิตและการตลาดในการดำเนินการของกลุ่มยังมีปัญหา ในด้านการจัดทำแผนการผลิตที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดเพราะมีตลาดที่ไม่แน่นอนและสมาชิกกลุ่มยังดำเนินการขายของตัวเองเป็นหลัก และกลุ่มให้อิสระในการที่เกษตรกรสามารถขายผลผลิตให้กับโรงสีทำให้การจัดทำแผนร่วมกันของกลุ่มเกษตรกรแต่ละรายอาจจะมีปัญหาเพราะมีความพร้อมทางด้านเงินทุนที่แตกต่างกัน

เกษตรกรรายที่ 11

ในการดำเนินงานของกลุ่มทางด้านการแก้ไขปัญหา กลุ่มสามารถดำเนินการและจัดการปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี โดยทางคณะกรรมการได้ประสานงานทั้งหน่วยงานราชการและเกษตรกรผู้มีความรู้เข้ามาช่วยเหลือ อย่างสม่ำเสมอมีกิจกรรมในการให้บริการเพื่อสนับสนุนการทำงานของสมาชิก อาทิ เช่น การตรวจดินของกรมพัฒนาที่ดิน เพื่อให้สามารถลดการใช้ปุ๋ยเคมี และใช้ปุ๋ยตรงตามค่าวิเคราะห์ อีกทั้งช่วยในด้านการลดต้นทุน โดยการส่งเสริมให้เกษตรกรผลิตและใช้ปุ๋ยหมักสูตรวิศวกรรมแม่โจ้ 1 มีการดำเนินการในแปลงปลูกทั้งนี้ปัญหาของกลุ่มอาจจะเป็นเรื่องของการขายการตลาดเพราะเกษตรกรต่างคนต่างขาย ยังไม่มีการรวบรวมผลผลิตเพื่อขายร่วมกัน เพราะกลัวความเสี่ยงในการที่ลงทุน

เกษตรกรรายที่ 12

ดำเนินงานของกลุ่มมีการแก้ไขปัญหาให้กับเกษตรกรได้เป็นอย่างดีไม่ว่าจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการป้องกันและกำจัดศัตรูพืช หรือการลดใช้ปุ๋ยเคมีโดยการไถกลบ และการใช้ปุ๋ยหมัก โดยกลุ่มได้มีการเชื่อมโยงกับทางหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องอย่างเสมอ ส่วนปัญหาของกลุ่มอีกอย่างหนึ่งคือไม่มีการแปรรูปและการตลาดที่แน่นอน ซึ่งสมาชิกก็ยังไม่กล้าที่จะเปลี่ยนเพราะกลัวขาดทุน เพราะว่าการผลิตข้าวรูปแบบใหม่ การสร้างแบรนด์ การสร้างบรรจุภัณฑ์ และการทำตลาดนั้นจะต้องมีการลงทุนที่สูงขึ้น และเห็นผลช้ากว่าการที่ขายข้าวให้กับโรงสีเพราะเกษตรกรต้องการเงินในการที่จะมาลงทุนต่อในฤดูกาลถัดไป

เกษตรกรรายที่ 13

กลุ่มมีการส่งเสริมทางด้านความรู้และความเข้าใจในด้านการผลิตเป็นอย่างดี โดยคณะกรรมการกลุ่มที่เชื่อมโยงกับทางหน่วยงานราชการเข้ามามีบทบาท ในการที่ให้ความรู้และติดตามผลอยู่เสมอแต่ปัญหาของกลุ่มคือการที่ไม่กล้าเปลี่ยนแปลงการพันธุ์ข้าว หรือการสร้างมูลค่าของข้าว และการสร้างแบรนด์ของกลุ่ม เพราะกลัวที่จะขาดทุน

เกษตรกรรายที่ 14

กลุ่มมีการดำเนินการในการร่วมวิเคราะห์ปัญหาและกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาโดยคณะกรรมการกลุ่มเป็นผู้ดำเนินการประสานงานร่วมกับหน่วยงานราชการ โดยการให้สมาชิกอบรมเรียนรู้ร่วมกัน และมีการให้บริการเพื่อสนับสนุนการทำงานของสมาชิกโดยหน่วยงานราชการ อาทิ เช่น การตรวจดินเพื่อสามารถวิเคราะห์คุณภาพดินและเกษตรกรสามารถใช้ปุ๋ยได้ตรงตามค่าวิเคราะห์ อีกทั้งการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับน้ำที่มีบางช่วงที่ขาดแคลนจึงทำให้เกิดการบูรณาการและการจัดการที่ดี

ของเกษตรกร แต่ปัญหาของกลุ่มจะเป็นในส่วนของการตลาดและการขายข้าวของเกษตรกรที่ต่างคนต่างขายและเกษตรกรสมาชิกยังไม่มี ความสนใจในด้านของการเพิ่มมูลค่าและสร้างแบรนด์สินค้า ในการนำเอานโยบายการตลาดนำการผลิตมาปรับใช้เพราะกลัวความเสี่ยงในด้านการลงทุน

เกษตรกรรายที่ 15

การดำเนินการของกลุ่มที่ผ่านมาผู้มีการร่วมกันวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาเป็นอย่างดี โดยคณะกรรมการและเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานราชการทั้งศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว และสำนักงานเกษตรอำเภอ เข้ามาให้ความรู้อย่างต่อเนื่อง โดยมีการวิเคราะห์ปัญหาและกำหนดแนวทางในการแก้ไขอย่างเป็นระบบ แต่ปัญหาของกลุ่มเองคือการเก็บรวบรวมข้อมูลด้านการทำนาของสมาชิกซึ่งจะต้องมีการเก็บรวบรวมอย่างเป็นระบบมากขึ้น ทั้งนี้ในเรื่องของการเพิ่มผลผลิตสมาชิกกลุ่มมีความชำนาญในการทำนาและมีประสบการณ์มาอย่างยาวนาน จึงไม่มีปัญหาในเรื่องของการผลิตแต่เรื่องของการตลาดนั้นสมาชิกอย่างมีความเห็นว่ายังไม่พร้อมในการที่จะดำเนินการเพราะกลัวความเสี่ยงในเรื่องของการลงทุนและยังสามารถขายข้าวให้กับโรงสีตามปกติ

4. ปัญหาด้านฐานะและความมั่นคงของกลุ่ม

เกษตรกรรายที่ 1

กลุ่มมีการดำเนินการในการทำบัญชีของกลุ่ม โดยมีการตรวจสอบและรายงานต่อที่ประชุมกลุ่มอยู่เสมอ ทั้งนี้เหรัญญิกจะเป็นผู้ดำเนินการจัดการเรื่องบัญชีทั้งหมดและนำรายงานต่อที่ประชุมคณะกรรมการและทีมประชุมของสมาชิกทั้งหมด เพื่อสร้างความโปร่งใสในการดำเนินงานเกี่ยวกับเรื่องเงินของกลุ่มทั้งเงินที่รวบรวมจากสมาชิก และเงินที่ได้จากการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการต่าง ๆ ปัญหาในด้านฐานะและความมั่นคงของกลุ่มคือความต่อเนื่องในการทำบัญชีรายบุคคลของสมาชิก และยังไม่ต่อเนื่อง ถึงแม้การทำบัญชีในส่วนของกลุ่มจะดำเนินการได้ดีแต่การทำบัญชีส่วนบุคคลของสมาชิกยังทำได้ไม่ถี่นัก

เกษตรกรรายที่ 2

กลุ่มมีการแบ่งผลประโยชน์ดำเนินการของกลุ่ม อย่างยุติธรรมโดยคำนึงถึง หลักความเท่าเทียมซึ่งสมาชิกทุกคนล้วนมีความสำคัญและสมาชิกมีความไว้วางใจต่อคณะกรรมการ ส่วนปัญหาในด้านฐานะและความมั่นคงของกลุ่มคือความต่อเนื่องในการทำบัญชีของสมาชิก

เกษตรกรรายที่ 3

กลุ่มมีการดำเนินการทางด้านการทำบัญชี โดยมีการตรวจสอบและรายงานต่อที่ประชุมเสมอ และมีการเป็นแบ่งผลประโยชน์ในการดำเนินการของกลุ่มอย่างเท่าเทียมและยุติธรรม ทั้งนี้ในด้านการดำเนินการส่วนบุคคลสมาชิกยังเป็นปัญหาคือในการทำบัญชีการผลิตพืชรายบุคคล ซึ่งจะต้องส่งเสริมและเชื่อมโยงหน่วยงานราชการมาให้ความรู้ในโอกาสต่อไป

เกษตรกรรายที่ 4

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมากลุ่มได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการต่าง ๆ ทางด้านเงินทุนและสมาชิกมีการรวมหุ้นปีละ 100 บาท จึงทำให้กลุ่มมีเงินในการบริหารจัดการและมีบัญชีของกลุ่มที่ชัดเจน โดยมีเหรียญกษาปณ์ที่ช่วยดำเนินการรวบรวมและรายงานตัวที่ประชุม อีกทั้งในส่วนของการสนับสนุนของหน่วยงานราชการไม่ว่าจะเป็นเรื่องเงินหรือวัสดุอุปกรณ์ก็จะมีแบ่งผลประโยชน์ให้สมาชิกอย่างเท่าเทียม ทั้งนี้มีการทำบัญชีเพื่อตรวจสอบอย่างสม่ำเสมอ แต่ด้วยที่ผ่านมาสมาชิกหลายท่านในการดำเนินงานยังไม่มีการบันทึกข้อมูลบัญชีต้นทุนที่ชัดเจน จึงต้องให้คณะกรรมการหาแนวทางในการที่จะให้สมาชิกเห็นความสำคัญของการทำบัญชีครัวเรือนและบัญชีแปลงปลูกข้าวรายบุคคล เพื่อจะให้สมาชิกมีความรู้มีความเข้าใจในการทำบัญชีเพราะเป็นประโยชน์ในการวางแผนและสมาชิกจะได้รู้ถึงต้นทุนและกำไรเพิ่มเติมของตัวเอง

เกษตรกรรายที่ 5

กลุ่มได้รับการสนับสนุนและการส่งเสริมให้มีการทำบัญชีในส่วนของกลุ่ม และในส่วนของการทำบัญชีครัวเรือนและแบ่งกลุ่มพืชของสมาชิกแต่ในส่วนของตัวเองเกษตรกรสมาชิก มีการดำเนินการเรื่องการทำบัญชีน้อยและข้อมูลยังไม่อัปเดต จึงต้องหาแนวทางในการแก้ไขและปรับปรุงโดยสร้างความเข้าใจให้กับสมาชิกในการที่จะให้เห็นความสำคัญของการทำบัญชี โดยอาจจะเชื่อมโยงกับหน่วยงานกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ในการให้คำแนะนำแก่เกษตรกร เป็นต้น

เกษตรกรรายที่ 6

ในด้านฐานะและความมั่นคงของกลุ่มนั้น กลุ่มมีการดำเนินการในการทำบัญชีกลุ่มอย่างต่อเนื่อง และทางคณะกรรมการบางท่านก็เป็นแบบอย่างที่ดีในการทำบัญชี แต่เกษตรกรยังขาดการทำบัญชีต้นทุนรายรับรายจ่ายต่าง ๆ ที่ลงรายละเอียด ดังนั้นจะต้องได้รับความรู้ผ่านการอบรมโดยหน่วยงานที่ให้เข้ามาสนับสนุนให้ความรู้และความเข้าใจในด้านการทำบัญชีรายบุคคลของเกษตรกร

เกษตรกรรายที่ 7

กลุ่มโดยคณะกรรมการที่ทำหน้าที่เป็นเหรียญก๋อนข้างที่จะมีบทบาทสำคัญในการทำบัญชีของกลุ่มอย่างละเอียด ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการดำเนินงานของกลุ่มมีการทำบัญชีและตรวจสอบยังโปร่งใส ในด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการทั้งภาครัฐและเอกชนก็จะมี การแบ่งปันผลประโยชน์ในการดำเนินงานของกลุ่มอย่างเท่าเทียมและยุติธรรม และการดำเนินการด้านบัญชีรายบุคคลยังทำได้ไม่ต่อเนื่องเพราะเกษตรกรบางท่านมีความเข้าใจในด้านการทำบัญชีน้อย ยกตัวอย่างคือในช่วงของหลังจากการเก็บเกี่ยว หากขายข้าวให้กับโรงสีเรียบร้อยแล้วก็ไม่มาสรุปบัญชีของตนเอง

เกษตรกรรายที่ 8

กลุ่มมีทุนกองกลางที่ได้รับรวบรวมจากสมาชิกในทุกปีและได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการอบรมในการศึกษาดูงาน ก็จะมีการทำบัญชีและตรวจสอบโดยคณะกรรมการที่ปฏิบัติหน้าที่เป็นเหรียญก๋อน หากเป็นการได้รับวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ก็จะมีการแบ่งปัน และเป็นผลประโยชน์ให้ให้แก่สมาชิกกลุ่มงานยุติธรรมและเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนเข้าถึงการมีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์และการตัดสินใจ ด้านปัญหา ก็จะเป็นในส่วนของตัวเองเกษตรกรที่ยังขาดการทำบัญชีครัวเรือนและบัญชีในการเพาะปลูกรายบุคคล

เกษตรกรรายที่ 9

มีการดำเนินการด้านการทำบัญชีของกลุ่มอย่างชัดเจนมีเงินทุนที่ได้จากการรวบรวมของสมาชิกในรายปีปีละ 100 บาทโดยมีการตรวจสอบและการรายงานต่อที่ประชุมกลุ่ม เพื่อให้สมาชิกทุกคนรับทราบอีกครั้งหากมีการจัดกิจกรรมเพื่อการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ กลุ่มก็จะมี การแจ้งให้กับสมาชิกและแบ่งปันผลประโยชน์อย่างยุติธรรม ทั้งนี้ในส่วนของด้านปัญหาของกลุ่มที่เห็นได้ชัดคือสมาชิกแต่ละคนยังไม่มีความรู้และความเข้าใจทางด้านการทำบัญชีครัวเรือนและบัญชี การจัดการแปลงรายบุคคล ดังนั้นจึงต้องให้หน่วยงานราชการให้มีบทบาทในการที่จะเข้ามาให้ความรู้และ ความเข้าใจแก่สมาชิกในด้านการทำบัญชีของเกษตรกร

เกษตรกรรายที่ 10

กลุ่มจัดให้มีกิจกรรมส่งเสริมการออมของสมาชิกอย่างต่อเนื่อง โดยมีค่าสมาชิกแรกเข้าครั้งแรก รายละ 300 บาทเพื่อเก็บเป็นเงินกลุ่ม และรายปี ปีละ 100 บาท ทั้งนี้กลุ่มมีระบบการทำบัญชีของกลุ่มและบัญชีรายรับรายจ่ายของสมาชิก ส่วนปัญหาในด้านฐานะและความมั่นคงของกลุ่มคือ ความต่อเนื่องในการทำบัญชีของสมาชิก

เกษตรกรรายที่ 11

ในการดำเนินการของกลุ่มในบางครั้งตัวเกษตรกรยังไม่มี ความเข้าใจในด้านการทำบัญชีรายบุคคล เพราะอาจจะดูแล้วเป็นเรื่องที่ยากของเกษตรกร ส่วนของกลุ่มจะมีคณะกรรมการ เற்றுญิกกลุ่มที่มาดูแลเรื่องบัญชีโดยเฉพาะ ทั้งนี้เรื่องบัญชีของกลุ่มจะมีความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้เพราะไม่มีเรื่องที่ซ้ำซ้อนและมีการทำบัญชีอยู่เสมอ เงินฝากของกลุ่มซึ่งสามารถตรวจสอบได้และทางคณะกรรมการจะนำมาชี้แจงให้กับสมาชิกอยู่เป็นระยะ

เกษตรกรรายที่ 12

กลุ่มมีการดำเนินงานที่แบ่งผลประโยชน์ให้กับสมาชิกอย่างเท่าเทียมกันและมีการดำเนินงานเรื่องบัญชีที่สามารถตรวจสอบได้ทั้งนี้กลุ่มได้มีเงินของสมาชิกไม่ว่าจะเป็นแรกเข้าร่วม 300 บาทและรายปี 100 บาทเพื่อนำมาบริหารจัดการกิจกรรมต่าง ๆ ภายในกลุ่ม อย่างโปร่งใส

เกษตรกรรายที่ 13

กลุ่มมีคณะกรรมการที่ดูแลและดำเนินการในการทำบัญชีอย่างเคร่งครัดและโปร่งใส ทั้งนี้จะนำบัญชีมาชี้แจงให้สมาชิกกลุ่มทราบในการประชุมทุก ๆ ครั้ง และในการแบ่งผลประโยชน์ในการดำเนินการของกลุ่มจะมีการบริหารจัดการอย่างเท่าเทียมและยุติธรรม

เกษตรกรรายที่ 14

คณะกรรมการกลุ่มฝ่ายற்றுญิกมีการดำเนินการทางด้านบัญชีเป็นอย่างดีและโปร่งใสโดยสามารถตรวจสอบได้และรายงานให้กับสมาชิกอยู่เสมอ และปัญหาที่พบในการดำเนินการก็จะเป็นการทำบัญชีของเกษตรกรซึ่งอาจจะลืมและไม่ได้จดบันทึกเท่าที่ควร จึงเห็นว่าทางคณะกรรมการควรที่จะจัดอบรมให้กับกลุ่มเกษตรกรในการให้ความรู้และความเข้าใจในด้านการทำบัญชีครัวเรือนและบัญชีฟาร์มให้กับเกษตรกร

เกษตรกรรายที่ 15

กลุ่มมีการเปิดกว้างให้กับสมาชิกเข้ามามีบทบาทสำคัญในการตรวจสอบเรื่องบัญชีอยู่เสมอ ทั้งนี้คณะกรรมการที่กำกับดูแลเรื่องบัญชีมีความโปร่งใส และตรวจสอบได้ทั้งนี้จะมีการรายงานให้กับสมาชิกในช่วงของการประชุมอยู่เสมอ แต่ตัวสมาชิกมีการจดบันทึกบัญชีที่ไม่มากพอและไม่ละเอียดจึงทำให้ไม่สามารถทราบต้นทุนของการผลิตอย่างแน่ชัด

5. ปัญหาด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการและองค์กรเอกชน

เกษตรกรรายที่ 1

กลุ่มมีการดำเนินงานด้านกิจกรรมที่ให้ความร่วมมือ และมีการเชื่อมโยงกับเครือข่ายอื่น ๆ โดยมีหน่วยงานราชการเป็นตัวขับเคลื่อนผ่าน ศพก.เครือข่ายของอำเภอป่าซาง และกลุ่มแปลงใหญ่ข้าวของอำเภอป่าซาง และคณะกรรมการของกลุ่มบางท่านเป็นคณะกรรมการของ ศพก.อำเภอป่าซาง อีกทั้งสมาชิกบางท่านยังเป็นอาสาสมัครเกษตร ออสม. จึงทำให้ทำให้การขับเคลื่อนการดำเนินงานของกลุ่มที่มีความเชื่อมโยงกับเครือข่ายอื่นนั้นมีมากขึ้นและมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ส่วนปัญหาที่พบกันผ่านการบูรณาการของหน่วยงานราชการที่เข้ามาประสานงานกับกลุ่ม

เกษตรกรรายที่ 2

กลุ่มมีกิจกรรมที่นำสมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมหรือทำประโยชน์ต่อชุมชนอย่างสม่ำเสมอ อาทิ กิจกรรมร่วมกับอาสาสมัครสาธารณสุข หรือ อสม. ในการป้องกันและกำจัดลูกน้ำยุงลาย หรือใน ส่วนกิจกรรมจิตอาสาพระราชทานของหมู่บ้าน ทางกลุ่มโดยคณะกรรมการกลุ่มและสมาชิกให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรมทำประโยชน์ต่อชุมชนเสมอ และดำเนินกิจกรรมร่วมกับหน่วยงานราชการทั้งในส่วนของอำเภอป่าซางและเทศบาลตำบลป่าซางเป็นต้น

เกษตรกรรายที่ 3

มีการเชื่อมโยงและร่วมงานกับหน่วยงานราชการท้องถิ่นและได้นำเสนอโครงการในการพัฒนาเข้าสู่สภาเทศบาลตำบลป่าซาง โดยมีโครงการที่ได้รับการสนับสนุนจากท้องถิ่น อาทิเช่น โครงการจัดอบรมการทำปุ๋ยหมักแบบไม่พลิกกลับกองสูตรวิศวกรรมแม่โจ้ 1 ที่ทำให้กลุ่มสามารถนำเอาฟางข้าวมาเป็นปุ๋ยเพื่อลดต้นทุน ในการใช้ปุ๋ยเคมีของกลุ่ม เป็นต้น หรือการได้รับการสนับสนุนการอบรมจากหน่วยงานราชการในพื้นที่ อาทิ สำนักงานเกษตรอำเภอป่าซางที่ได้จัดให้มีการอบรมเกษตรกรในการลดการใช้สารเคมีเพื่อความปลอดภัยของตัวเกษตรกรและผู้บริโภคเพื่อจะนำเข้าสู่การรับรองมาตรฐาน GAP เป็นต้น

เกษตรกรรายที่ 4

คณะกรรมการกลุ่มได้มีการทำกิจกรรมกับสมาชิก โดยร่วมกันจัดกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงการอนุรักษ์อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน ร่วมกับหน่วยงานราชการในการแก้ไขปัญหาหมอกควันอันเกิดจากการเผาพื้นที่ทางการเกษตร โดยการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับฟางข้าวและการลดการเผาโดยการไถกลบและนำฟางข้าวมาใช้ประโยชน์ทดแทนการเผาเป็นต้น

เกษตรกรรายที่ 5

กลุ่มมีผู้นำท้องถิ่นหรือชุมชนเป็นที่ปรึกษาหรือกรรมการกลุ่ม ส่วนปัญหาที่พบในการดำเนินการของกลุ่มคือการขาดการบูรณาการร่วมกันของหน่วยงานราชการที่เข้ามาสนับสนุน เพราะแต่ละหน่วยงานราชการมีภารกิจที่แตกต่างกัน การดำเนินงานของแต่ละหน่วยงานราชการมีเป้าหมายที่แตกต่างกันบางครั้งในการดำเนินกิจกรรมควรที่จะมีการบูรณาการ เพราะการนัดหมายเกษตรกรในการจัดอบรมหรือจัดประชุมนั้นค่อนข้างมีได้อย่างจำกัดพร้อมเกษตรกรไม่ค่อยมีเวลาแต่หน่วยงานราชการจะเข้ามาไม่พร้อมกัน

เกษตรกรรายที่ 6

กลุ่มมีกิจกรรมที่ให้ความร่วมมือหรือเชื่อมโยงกับเครือข่ายอื่น โดยมีหน่วยงานราชการในตัวขับเคลื่อนผ่าน ศพก.เครือข่ายของอำเภอป่าซาง และกลุ่มแปลงใหญ่ข้าวของอำเภอป่าซาง ดังนั้นทางคณะกรรมการของกลุ่มเป็นคณะกรรมการของ ศพก.อำเภอป่าซาง และสมาชิกบางท่านยังเป็นอาสาสมัครเกษตรด้วยจึงทำให้ทำให้การขับเคลื่อนการดำเนินงานของกลุ่มที่มีความเชื่อมโยงกับเครือข่ายอื่นนั้นมีมากขึ้นและมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องโดยมีสำนักงานเกษตรอำเภอป่าซาง ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวจังหวัดเชียงใหม่ เป็นผู้ขับเคลื่อนในการดำเนินงานอยู่เสมอ ทางกลุ่มมีกิจกรรมร่วมกันเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชนร่วมกับสภาเกษตรกรจังหวัดลำพูนในการแก้ไขปัญหาหมอกควันอันเกิดจากการเอาพื้นที่ทางการเกษตรโดยการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับฟางข้าว โดยการลดการเผาโดยการไถกลบและนำฟางข้าวมาใช้ประโยชน์ทดแทนการเผาเป็นต้น

เกษตรกรรายที่ 7

ในการดำเนินงานของกลุ่มมีกิจกรรมความร่วมมือหรือเชื่อมโยงกับเครือข่ายอื่นอยู่เสมอ และมีการนำสมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมหรือทำประโยชน์ต่อชุมชน ร่วมงานกับทางอาสาสมัครสาธารณสุข หรือ อสม. หรือการร่วมกันทำปุ๋ยหมักแบบไม่พลิกกลับกองร่วมกันกรมพัฒนาที่ดิน เป็นต้น ดังนั้นกลุ่มมีผู้นำท้องถิ่นและผู้นำอยู่ในสภาเกษตรกรจังหวัดลำพูนจึงมีโอกาสดำเนินงานกับหน่วยงานราชการได้ดีขึ้น

เกษตรกรรายที่ 8

กลุ่มมีกิจกรรมที่ให้ความร่วมมือและเชื่อมโยงกับเครือข่ายอื่น ๆ โดยมีหน่วยงานราชการในพื้นที่เป็นตัวขับเคลื่อนผ่าน ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร หรือ ศพก.อำเภอป่าซาง โดยมีหน่วยงานราชการ เช่น สำนักงานเกษตรอำเภอป่าซางร่วมดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีกิจกรรมที่ทำร่วมกับสมาชิกอยู่เสมอ เช่น การรับขึ้นทะเบียนเกษตรกร ตรวจวิเคราะห์ดิน เป็นต้น

เกษตรกรรายที่ 9

กลุ่มมีสมาชิกที่เป็นสมาชิกสภาเทศบาลตำบลป่าซางจึงมีโอกาสในการที่จะนำเสนอโครงการต่าง ๆ ผ่านการทำงานขององค์การบริหารส่วนปกครองท้องถิ่น ทั้งนี้กลุ่มร่วมกิจกรรมกับทางหน่วยงานราชการต่าง ๆ เช่น ร่วมกับสภาเกษตรกรจังหวัดลำพูน ในการแก้ปัญหาหมอกควันอันเกิดจากการเผาพื้นที่ทางการเกษตร โดยสนับสนุนให้เกษตรกรในการไถกลบแทนการเผา เป็นต้น

เกษตรกรรายที่ 10

มีหน่วยงานราชการที่เข้ามาสนับสนุนอยู่เสมอโดยมีกิจกรรมที่ทำร่วมกับสมาชิก กลุ่มอาชีพต่าง ๆ และการทำปุ๋ยหมักของกลุ่มร่วมกับกรมพัฒนาที่ดิน เป็นต้น ส่วนปัญหาที่พบในการดำเนินการของกลุ่มคือการขาดการบูรณาการร่วมกันของหน่วยงานราชการที่เข้ามาสนับสนุน

เกษตรกรรายที่ 11

กลุ่มมีกิจกรรมความร่วมมือหรือเชื่อมโยงกับเครือข่ายอื่น โดยสมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่เป็นสมาชิกของกลุ่มแปลงใหญ่ข้าวอำเภอป่าซางซึ่งเป็นกลุ่มของเกษตรกรที่ปลูกข้าวทั้งอำเภอป่าซางจึงทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการเชื่อมโยงการเปลี่ยนเครือข่ายผู้ปลูกข้าว ทั้งนี้ทางกลุ่มมีกิจกรรมร่วมกับหน่วยงานราชการและกลุ่มแปลงใหญ่ข้าวอำเภอป่าซางโดยมีผู้นำชุมชนและผู้นำท้องถิ่นเป็นคณะกรรมการของกลุ่มแปลงใหญ่ข้าวอำเภอป่าซางด้วย

เกษตรกรรายที่ 12

ในส่วนปัญหาที่พบของกลุ่มคือการที่หน่วยงานราชการขาดการบูรณาการร่วมกัน เช่น การเข้ามาอบรมเกษตรกรในแต่ละห้วงเวลา ควรจะมีแผนการดำเนินงานร่วมกันหรืออาจจะมีการหน่วยงานเจ้าภาพ เป็นผู้จัดแล้วเชิญหลาย ๆ หน่วยงานราชการเข้ามาร่วม เพราะว่าเกษตรกรอาจจะไม่ค่อยมีเวลาในการดำเนินการร่วมกิจกรรม ซึ่งไม่บางครั้งอาจจะทำให้เสียประโยชน์ในจุดนั้นไป

เกษตรกรรายที่ 13

ในช่วงที่ผ่านมาหน่วยงานราชการที่เข้ามาสนับสนุนและ มีการศึกษาดูงานจากหน่วยงานราชการต่าง ๆ เป็นประจำ จึงทำให้เกิดการทำงานร่วมกันกับหน่วยงานราชการในพื้นที่อยู่เสมอทั้งนี้กลุ่มได้มีกิจกรรมที่สนับสนุนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน เช่น การทำปุ๋ยหมักเพื่อลดการเผาและการไถกลบทดแทนการเผาในพื้นที่และทางสภาเกษตรกรจังหวัดลำพูน ได้ทำการวิจัยร่วมกับทางมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในการที่จะนำฟางข้าวมาแปรรูปและเพิ่มมูลค่าโดยการทำเป็นกระดาษฟางข้าว เป็นต้น

เกษตรกรรายที่ 14

กลุ่มมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้กับสมาชิกโดยมีการเชื่อมโยงกับหน่วยงานราชการอยู่เสมอ โดยมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ให้สมาชิกได้ทำร่วมกัน ได้ศึกษาเรียนรู้ และมีประโยชน์ต่อชุมชนต่าง ๆ เช่น กิจกรรมจิตอาสา กิจกรรมร่วมกับอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน หรือ อสม. เป็นต้น

เกษตรกรรายที่ 15

กลุ่มเป็นศูนย์กลางความเชื่อมโยงระหว่างเกษตรกรกับหน่วยงานราชการต่าง ๆ โดยเฉพาะหน่วยงานราชการทางการเกษตร โดยสำนักงานเกษตรอำเภอป่าซาง จะคอยช่วยประสานงานต่าง ๆ มีกิจกรรมที่สร้างความร่วมมือหรือเชื่อมโยงกับเครือข่ายอื่นผ่านศูนย์เรียนรู้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพผลิตทางการเกษตรหรือ ศพก.ของอำเภอป่าซาง และกลุ่มยังมีสมาชิกบางท่านที่เป็นผู้นำชุมชน จึงทำให้การดำเนินงานต่างร่วมกับหน่วยงานราชการทำได้ด้วยความสะดวกเรียบร้อย และเนื่องจากมีหน่วยงานราชการที่หลากหลายมีความต้องการที่แตกต่างต่างกัน ขาดการบูรณาการร่วมกันในการเข้ามาทำกิจกรรม ทำให้บางครั้งเกษตรกรไม่มีเวลาที่ตรงกับเข้าร่วมกิจกรรมหรือการเรียนรู้ต่าง ๆ

สรุปสภาพปัญหาการดำเนินการของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน โดยสังเขป ดังนี้

1. ปัญหาด้านความรู้ความสามารถของผู้นำกลุ่ม

ด้านความรู้ความสามารถของผู้นำกลุ่มเกษตรกรบ้านหนองสลิก พบประเด็นที่น่าสนใจดังนี้

1) ผู้นำของกลุ่มมีความรู้ทักษะในการทำนาของตนเองและสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับกลุ่มและหน่วยงานราชการต่าง ๆ ที่เข้ามาศึกษาดูงานอย่างต่อเนื่อง อาทิ สภาเกษตรกรจังหวัดลำพูน และ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ที่น่านักศึกษามาดูงานเกี่ยวกับการปลูกข้าวที่มีการบริหารจัดการแปลงเกษตรที่ดีและเหมาะสม GAP

2) ผู้นำของกลุ่มมีประสบการณ์ในการดำเนินการพัฒนากลุ่ม เนื่องจากดำรงตำแหน่งประธานสภาเกษตรกรจังหวัดลำพูน และคลุกคลีกับการวางแผนนโยบายในการพัฒนากลุ่มเกษตรกรอยู่เสมอ จึงทำให้เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการพัฒนากลุ่ม

3) ผู้นำของกลุ่มมีการทำนาในพื้นที่ของตนเองที่สามารถเป็นตัวอย่างแก่สมาชิก และหาวิธีการใหม่ ๆ ในการเพิ่มคุณภาพและปริมาณผลผลิตอยู่เสมอ เช่น การหาพันธุ์ข้าวชนิดใหม่เพื่อทดลองว่าสามารถปลูกในพื้นที่ที่มีสภาพดิน และสภาพอากาศได้หรือไม่ เพื่อที่จะสามารถเป็นแปลงทดลองให้แก่สมาชิกกลุ่มได้ศึกษาเรียนรู้และเป็นทางเลือกใหม่ให้แก่เกษตรกร

4) ผู้นำกลุ่มสามารถถ่ายทอดความรู้ด้านการทำนาให้แก่สมาชิกโดยจะเห็นได้จากการที่สามารถแนะนำการดูแลแปลงข้าวเพื่อสามารถรับรองมาตรฐานเกษตรที่ดีและเหมาะสมต้นแบบ GAP เพื่อให้สมาชิกได้รับการรับรอง ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อเกษตรกรสมาชิกเป็นอย่างมาก

5) ผู้นำกลุ่มดำเนินการบริหารจัดการโดยกระจายอำนาจด้านการบริหารกลุ่มแก่กรรมการและสมาชิกอยู่เสมอ เพื่อให้สมาชิกแต่ละคนสามารถเข้าถึงข้อมูลของการดำเนินงานต่าง ๆ ของกลุ่มอย่างเท่าเทียม ซึ่งแต่ละคนจะมีบทบาทในการดำเนินงานและมีอำนาจการบริหารในด้านนั้น ๆ อย่างเต็มที่

6) ผู้นำกลุ่มมีความสามารถทางด้านการตัดสินใจที่มีความรวดเร็ว เพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ อย่างเช่นในบางครั้งการประชุมของกลุ่มอาจจะมีสมาชิกที่มีความเห็นแตกต่างกันไปบ้าง แต่ด้วยภาวะผู้นำจึงสามารถระงับเหตุที่จะทำให้เกิดการแตกความสามัคคีได้ โดยการตัดสินใจที่ยึดหลักเหตุผลและความยุติธรรม จึงสามารถแก้ปัญหาในบางกรณีได้เป็นอย่างดีซึ่งแสดงให้เห็นถึงภาวะผู้นำที่ดีของผู้นำกลุ่ม

7) ผู้นำกลุ่มมีการเยี่ยมเยียนพบปะสมาชิกเป็นประจำเพื่อสอบถามการดำเนินการในแปลงปลูกของเกษตรกรสมาชิกอยู่เสมอ เพื่อที่จะสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิธีการต่าง ๆ ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาให้แก่เกษตรกรสมาชิก ทำให้สามารถช่วยเหลือและให้การแก้ไขในกรณีที่เกิดปัญหาทั้งทางด้านโรคพืชและแมลงศัตรูพืชต่าง ๆ ได้อย่างทันท่วงที

8) ผู้นำกลุ่มเปิดโอกาสให้สมาชิกเสนอแนะ เพื่อแก้ไขปัญหาพัฒนากลุ่มอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะในช่วงของการประชุมกลุ่ม โดยเปิดโอกาสให้สมาชิกสามารถเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาด้านการจัดการศัตรูพืชและการนำเสนอเกี่ยวกับพันธุ์ข้าวชนิดใหม่ ๆ ทำให้สมาชิกเกิดความมั่นใจและเป็นกันเองและที่สำคัญสมาชิกทุกคนกล้าที่จะแสดงออกทางด้านความคิดเห็นมากขึ้น และสามารถสะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งในด้านการเพาะปลูกในแปลงของตัวเอง หรือทางด้านความคิดสร้างสรรค์ในด้านการตลาดในรูปแบบต่าง ๆ ที่จะสามารถทำให้เกิดมูลค่าของข้าวเพิ่มขึ้น และเป็นแนวทางในการที่จะช่วยให้กลุ่มเกิดแนวคิดใหม่ ๆ อยู่เสมอ

9) ด้วยความที่ผู้นำกลุ่มเป็นประธานสภาเกษตรกรจังหวัดลำพูน และทางสมาชิกกลุ่มมีอดีตสมาชิกสภาเทศบาลตำบลป่าซางจึงมีความสัมพันธ์ที่ดีกับหน่วยงานราชการในท้องถิ่นและชุมชน ซึ่งทางหน่วยงานราชการในท้องถิ่นได้เล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาทางด้านการเกษตร โดยเฉพาะการผลิตข้าวในพื้นที่บ้านหนองสลิก ซึ่งที่ผ่านมาได้บรรจุเข้าไปในนโยบายแผนพัฒนาทางด้านการเกษตรของเทศบาลตำบลป่าซาง และหน่วยงานราชการระดับอำเภอคือสำนักงานเกษตรอำเภอป่าซาง เป็นต้น

10) ผู้นำของกลุ่มมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลกับเจ้าหน้าที่กรมการข้าว และกรมส่งเสริมการเกษตรเป็นประจำ เพื่อเชื่อมโยงดำเนินการตามนโยบายของหน่วยงานราชการได้อย่างสะดวก ทั้งนี้ทางกลุ่มได้มีกิจกรรมร่วมกับหน่วยงานราชการอยู่เสมอ อาทิ การขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกข้าวประจำปี โดยเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร สำนักงานเกษตรอำเภอป่าซาง และการดำเนินงานด้านการลดต้นทุนตามโครงการของกรมการข้าว เป็นต้น หรือในส่วนของกรมพัฒนาที่ดินทางผู้นำของกลุ่มได้มีการเชื่อมโยงในการลดต้นทุนให้กับเกษตรกรโดยการผลิตปุ๋ยหมักและในโครงการลดการเผาโดยการให้ไกลบตอฟางข้าวแทนการเผา เป็นต้น

2. ปัญหาด้านการบริหารและจัดการกลุ่ม

ปัญหาด้านการบริหารและจัดการของกลุ่มเกษตรกรบ้านหนองสลีก สามารถสรุปได้ดังนี้

1) กลุ่มมีคณะกรรมการบริหารกลุ่มชัดเจน และมีการดำเนินการที่เป็นเอกภาพและมีการประสานงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง คณะกรรมการสามารถเชื่อมโยงกับลูกสมาชิกได้และประสานงานทำงานร่วมกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องได้

2) มีที่ตั้งกลุ่มเป็นหลักแหล่งและใช้ประโยชน์อย่างสม่ำเสมอ โดยอยู่ที่บ้านของประธานกลุ่ม เลขที่ 2/1 ม.3 ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ทั้งนี้ที่ตั้งกลุ่มมีกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เช่น การประชุมสมาชิก การอบรมให้ความรู้ของหน่วยงานราชการภาครัฐ และการต้อนรับคณะศึกษาดูงาน เป็นต้น

3) ในการดำเนินการของกลุ่มมีวัตถุประสงค์และแผนการดำเนินการอย่างชัดเจน คือการเป็นศูนย์รวมทางด้านความร่วมมือของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในพื้นที่บ้านหนองสลีก ม.3 ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะช่วยเหลือและส่งเสริมให้สมาชิกมีการยกระดับคุณภาพของการผลิตข้าวในแปลงให้มีคุณภาพที่ดีและปลอดภัย สามารถช่วยเหลือตนเองได้ และสมาชิกสามารถเข้าถึงองค์ความรู้ในการผลิตต่าง ๆ ที่เหมาะสม

4) กลุ่มมีกฎระเบียบข้อบังคับที่ชัดเจนซึ่งเป็นข้อตกลงของสมาชิกและช่วยกันกั้นกรอง โดยเป็นที่ยอมรับจากสมาชิกทุกคนและยึดถือปฏิบัติเสมอมา ทั้งนี้สมาชิกทุกคนได้ยึดถือกฎระเบียบข้อบังคับกลุ่มโดยอย่างเคร่งครัด

5) มีการจัดประชุมและเปิดโอกาสให้สมาชิกแสดงความคิดเห็นอย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้ในการประชุมแต่ละครั้งจะเปิดกว้างโดยมีการวิเคราะห์ข้อมูล รวมทั้งมีการลงมติในหัวข้อต่าง ๆ ร่วมกัน เพื่อสร้างความเสมอภาคและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกลุ่ม

6) ส่วนปัญหาด้านการบริหารและจัดการกลุ่มนั้นสมาชิกของกลุ่มหลายท่านมีความเห็นว่าเกษตรกรสมาชิกยังขาดความเข้าใจในการวางแผนการผลิตรายบุคคลในแปลงของตนเอง ที่สอดคล้องกับการตลาดในช่วงเก็บเกี่ยว เพราะบางรายจะรีบขายเพราะมีโรงสีมารับซื้อ ทั้งนี้เป็นเพราะกลุ่มเปิดกว้างทางด้านการขาย เพราะราคาข้าวในแต่ละช่วงและรถเกี่ยวแต่ละโรงสีจะเข้าพื้นที่ไม่พร้อมกัน

3. ปัญหาด้านการแก้ไขปัญหาและพัฒนากลุ่ม

ปัญหาด้านการแก้ไขปัญหาและพัฒนากลุ่ม จากการสัมภาษณ์เกษตรกรมีทัศนคติต่อปัญหาดังกล่าวที่สามารถสรุปได้ดังนี้

1) ในการดำเนินการแก้ไขปัญหาและพัฒนากลุ่ม เมื่อเกิดปัญหาในส่วนของการผลิตและปัญหาในแปลง จะมีการร่วมวิเคราะห์ปัญหาและกำหนดแนวทางการแก้ไข ซึ่งสมาชิกสามารถขอความช่วยเหลือจากคณะกรรมการได้โดยตรงและในเมื่อประชุมกลุ่มก็จะนำประเด็นต่าง ๆ และปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกันวิเคราะห์หาแนวทางป้องกันไม่ให้เกิด ซ้ำเป็นครั้งต่อไป

2) คณะกรรมการกลุ่มมีการให้ความรู้แก่สมาชิกทั้งดำเนินการเองและร่วมกับหน่วยงานราชการอื่นโดยเฉพาะในส่วนของสำนักงานเกษตรอำเภอป่าซาง จะมีการลงพื้นที่ในการให้คำแนะนำป้องกันและแก้ไขปัญหาทางด้านศัตรูพืชหรือปัญหาทางการบริหารจัดการในแปลงอยู่เสมอทั้งนี้ทางกลุ่มจัดให้มีการอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรในด้านการผลิตอย่างต่อเนื่องทำให้เป็นการป้องกันปัญหาและสามารถแก้ไขได้อย่างทันที่

3) กลุ่มเปิดให้มีกิจกรรมให้บริการเพื่อสนับสนุนการทำนาของสมาชิกเช่นการตรวจวัดวิเคราะห์คุณภาพดินของกรมพัฒนาที่ดินเพื่อตรวจสอบปริมาณธาตุอาหารในดินของสมาชิกกลุ่มในการที่สามารถใช้ปุ๋ยให้ตรงตามความต้องการของพืช และมีกิจกรรมทางการอารักขาพืชเช่นการทำสารชีวภัณฑ์เพื่อกำจัดศัตรูพืชทั้งโลกและแมลงโดยสำนักงานเกษตรอำเภอป่าซางจะเข้ามาจัดการอบรมให้กับกลุ่มอยู่เสมอเป็นการบริการของกลุ่มในการสนับสนุนกิจกรรมภายในแปลงของตนเอง

4) กลุ่มมีการจัดกิจกรรมเพื่อการพัฒนาผู้นำและกรรมการกลุ่มอย่างต่อเนื่อง โดยประสานงานเจ้าหน้าที่จากสำนักงานเกษตรอำเภอป่าซาง และศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวจังหวัดเชียงใหม่ในการที่เข้าร่วมประชุมประจำปี ทั้งนี้ทางหน่วยงานราชการจะได้มาอบรมแนะนำองค์ความรู้ต่าง ๆ ให้กับผู้นำและกรรมการในด้านการผลิตข้าวตลอดจนแจ้งเกี่ยวกับภาวะตลาดข้าวในแต่ละฤดูกาลเพื่อให้ผู้นำและกรรมการกลุ่มมีองค์ความรู้สามารถไปเผยแพร่ให้กับสมาชิกและคนในชุมชนได้อย่างเสมอ

5) กลุ่มมีปัญหาเกี่ยวกับการเก็บรวบรวมข้อมูลด้านการทำนาของสมาชิก เพราะสมาชิกกลุ่มไม่ค่อยให้ความสนใจและให้ความสำคัญเกี่ยวกับการรวมตัวข้อมูลของตนเองซึ่งมีหลายครั้งที่กลุ่มขอข้อมูลในด้านการทำงานของสมาชิกแต่สมาชิกแต่ละคนก็ให้การละเลยไม่ส่งข้อมูลทำให้การคาดคะเนและการป้องกันกำจัดศัตรูพืชในพื้นที่หรือแม้กระทั่งการคาดคะเนทางด้านตลาดส่งผลให้เกิดความคลาดเคลื่อนในภาพรวม

6) ปัญหาของกลุ่มอีกประการหนึ่งคือไม่มีการสร้างหรือพัฒนามูลค่าเพิ่มของสินค้าที่กลุ่มผลิตหรือการดำเนินการที่จะพัฒนาผลผลิตที่แปลกใหม่ หรือพันธุ์ใหม่ ๆ เพราะทัศนคติของเกษตรกรกลัวที่จะขาดทุนเพราะไม่เคยปลูกพันธุ์ข้าวชนิดอื่น ๆ นอกจากพันธุ์สัตว์ป่าตอง 1 และ กข.6 อีกทั้งหากเป็นการสร้างมูลค่าทางด้านการสร้างแบรนด์หรือการทำบรรจุภัณฑ์เกษตรกรยังกลัวที่จะต้องลงทุนเพิ่มซึ่งทำให้เป็นอุปสรรคในการพัฒนาทางด้านมูลค่าเพิ่มของสินค้าที่กลุ่มผลิต

7) ปัญหาของกลุ่มอีกอย่างหนึ่งคือไม่มีสมาชิกต้นแบบด้านการผลิต แปรรูปและการตลาดถึงแม้ประธานกลุ่มจะเป็นต้นแบบที่ดีหรือเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบในการผลิต การตลาดและการแปรรูป แต่ในปัจจุบันสมาชิกก็ยังไม่กล้าที่จะเปลี่ยนเพราะกลัวขาดทุน เพราะว่าการผลิตข้าวรูปแบบใหม่ การสร้างแบรนด์ การสร้างบรรจุภัณฑ์ และการทำตลาดนั้นจะต้องมีการลงทุนที่สูงขึ้น และเห็นผลช้ากว่าการที่ขายข้าวให้กับโรงสีเพราะเกษตรกรต้องการเงินในการที่จะมาลงทุนต่อในฤดูกาลถัดไป

8) ในการดำเนินการของกลุ่มมีปัญหาในการจัดทำแผนการผลิตรายบุคคลที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดเพราะมีตลาดที่ไม่แน่นอน และสมาชิกกลุ่มยังดำเนินการขายของตัวเองเป็นหลัก และกลุ่มให้อิสระในการที่เกษตรกรสามารถขายผลผลิตให้กับโรงสีทำให้การจัดทำแผนของเกษตรกรแต่ละรายอาจจะมีปัญหาเพราะมีความพร้อมทางด้านเงินทุนที่แตกต่างกัน

4. ปัญหาพื้นฐานและความมั่นคงของกลุ่ม

ปัญหาด้านฐานะและความมั่นคงของกลุ่มจากการสัมภาษณ์เกษตรกร มีทัศนคติต่อปัญหาดังกล่าวที่สามารถสรุปได้ดังนี้

1) กลุ่มมีการทำบัญชี ตรวจสอบและรายงานต่อที่ประชุมกลุ่มอยู่เสมอทั้งนี้เหรียญกิจจะเป็นผู้ดำเนินการจัดการเรื่องบัญชีทั้งหมด และนำรายงานต่อที่ประชุมคณะกรรมการและที่ประชุมของสมาชิกทั้งหมดเพื่อสร้างความโปร่งใสในการดำเนินงานเกี่ยวกับเรื่องเงินของกลุ่ม ทั้งเงินรายได้ที่รวบรวมจากสมาชิกและเงินที่ได้จากการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการต่าง ๆ

2) กลุ่มมีการแบ่งผลประโยชน์ดำเนินการของกลุ่ม อย่างยุติธรรมโดยคำนึงถึง หลักความเท่าเทียมซึ่งสมาชิกทุกคนล้วนมีความสำคัญและทำให้สมาชิกมีความไว้วางใจต่อคณะกรรมการ

3) ปัญหาในด้านฐานะและความมั่นคงของกลุ่มคือความต่อเนื่องในการทำบัญชีครัวเรือน บัญชีเพาะปลูกรายบุคคลของสมาชิก ถึงแม้การทำบัญชีในส่วนของกลุ่มจะดำเนินการได้ดี แต่การทำบัญชีส่วนบุคคลของสมาชิกยังทำได้ไม่ดีนัก

5. ปัญหาด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการและองค์กรเอกชน

ปัญหาด้านด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการและองค์กรเอกชนของกลุ่มจากการสัมภาษณ์เกษตรกร มีทัศนคติต่อปัญหาดังกล่าวที่สามารถสรุปได้ดังนี้

1) กลุ่มมีกิจกรรมที่ให้ความร่วมมือหรือเชื่อมโยงกับเครือข่ายอื่น โดยมีหน่วยงานราชการเป็นตัวขับเคลื่อนผ่าน ศพก.เครือข่ายของอำเภอป่าซาง และกลุ่มแปลงใหญ่ข้าวของอำเภอป่าซาง โดยมีคณะกรรมการของกลุ่มเป็นคณะกรรมการของ ศพก.อำเภอป่าซาง และสมาชิกบางท่านยังเป็นอาสาสมัครเกษตร อกม. จึงทำให้การขับเคลื่อนการดำเนินงานของกลุ่มที่มีความเชื่อมโยงกับเครือข่ายอื่น ๆ นั้นมีมากขึ้นและมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องโดยมีสำนักงานเกษตรอำเภอป่าซาง ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวจังหวัดเชียงใหม่ เป็นผู้ขับเคลื่อนในการดำเนินงานอยู่เสมอ

2) กลุ่มมีกิจกรรมที่นำสมาชิกเข้าร่วมหรือทำประโยชน์ต่อชุมชนอย่างสม่ำเสมอ เช่น กิจกรรมร่วมกับอาสาสมัครสาธารณสุข หรือ อสม. ในการป้องกันและกำจัดลูกน้ำยุงลาย หรือในส่วนของกิจกรรมจิตอาสาพระราชทานของหมู่บ้าน โดยให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรมทำประโยชน์ต่อชุมชนเสมอ

3) ทางกลุ่มมีการเชื่อมโยงกับหน่วยงานราชการท้องถิ่นและได้นำเสนอโครงการในการพัฒนาเข้าสู่สภาเทศบาลตำบลป่าซาง โดยมีโครงการที่ได้รับการสนับสนุนจากท้องถิ่น อาทิ โครงการจัดอบรมการทำปุ๋ยหมักแบบไม่พลิกกลับกองสูตรวิศวกรรมแม่โจ้ 1 ที่ทำให้กลุ่มสามารถนำเอาฟางข้าวมาเป็นปุ๋ยเพื่อลดต้นทุนในการใช้ปุ๋ยเคมีของกลุ่ม เป็นต้น หรือการได้รับการสนับสนุนการอบรมจากหน่วยงานราชการในพื้นที่ เช่น สำนักงานเกษตรอำเภอป่าซางที่ได้จัดให้มีการอบรมเกษตรกรในการลดการใช้สารเคมีเพื่อความปลอดภัยของตัวเกษตรกรและผู้บริโภคเพื่อจะนำเข้าสู่การรับรองมาตรฐาน GAP เป็นต้น

4) ทางกลุ่มมีกิจกรรมร่วมกันเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชนร่วมกับสภาเกษตรกรจังหวัดลำพูนในการแก้ไขปัญหาหมอกควันอันเกิดจากการเผาพื้นที่ทางการเกษตร โดยการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับฟางข้าว หรือการส่งเสริมการลดการเผาโดยการไถกลบและนำฟางข้าวมาใช้ประโยชน์ทดแทนการเผา เป็นต้น

5) กลุ่มมีผู้นำท้องถิ่นหรือชุมชนเป็นที่ปรึกษาหรือกรรมการกลุ่ม

6) ปัญหาที่พบในการดำเนินการของกลุ่มคือการขาดการบูรณาการร่วมกันของหน่วยงานราชการที่เข้ามาสนับสนุน เพราะแต่ละหน่วยงานราชการมีภารกิจที่แตกต่างกัน การดำเนินงานของแต่ละหน่วยงานราชการมีเป้าหมายที่แตกต่างกัน บางครั้งในการดำเนินกิจกรรมควรที่

จะมีการบูรณาการเพราะการนัดหมายเกษตรกรในการจัดอบรมหรือจัดประชุมนั้นค่อนข้างมีได้อย่างจำกัดเพราะเกษตรกรไม่ค่อยมีเวลา แต่หน่วยงานราชการจะเข้ามาไม่พร้อมกัน

ตอนที่ 3 แนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าว บ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

ในการศึกษาแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ได้ใช้วิธีการประชุมเชิงปฏิบัติการระดมสมองจากสมาชิกในกลุ่ม มาวิเคราะห์หาแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกร โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกรตัวอย่าง ที่ตามตัวชี้วัดความเข้มแข็ง 5 ด้านประกอบด้วย 1) ด้านความรู้ความสามารถของผู้นำกลุ่ม 2) ด้านการบริหารและจัดการกลุ่ม 3) ด้านการแก้ไขปัญหาและพัฒนา กลุ่ม 4) ด้านฐานะและความมั่นคงของกลุ่ม 5) ด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการและองค์กรเอกชน มาวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าว บ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน โดยมีเครื่องมือที่จะใช้ในการวิเคราะห์ คือ การวิเคราะห์ศักยภาพองค์กร SWOT analysis และการวิเคราะห์ TOWS Matrix โดยมีแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็ง ตามประเด็นปัญหา ดังนี้

1. ด้านความรู้ความสามารถของผู้นำกลุ่ม

เนื่องจากปัจจุบันประธานกลุ่มมีอายุ 62 ปี ซึ่งเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ ควรมีการส่งต่อองค์ความรู้ต่างๆ ให้บุคคลที่มีความสามารถในการเข้ามาทำหน้าที่นี้ทดแทน และวางแผนในการถ่ายทอดองค์ความรู้ต่าง ๆ ให้แก่คนรุ่นใหม่เพื่อส่งต่อหน้าที่ในอนาคตโดยแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

1. การส่งต่อหน้าที่ กลุ่มควรจัดทำแผนการส่งต่อหน้าที่ของประธานกลุ่ม โดยคำนึงถึงความสามารถและประสบการณ์ของสมาชิกในกลุ่ม เพื่อเลือกบุคคลที่เหมาะสมที่สุดในการรับหน้าที่นี้
2. การอบรมและการสนับสนุน ประธานกลุ่มมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับคนรุ่นใหม่ ควรมีบทบาทในกระบวนการอบรมและสนับสนุนบุคคลที่จะรับหน้าที่ใหม่ ทำให้พวกเขาเข้าใจภารกิจและความรับผิดชอบอย่างชัดเจน
3. การเปิดโอกาสในการเรียนรู้ กลุ่มควรสร้างแนวทางให้คนรุ่นใหม่มีโอกาสเข้าร่วมความรู้และประสบการณ์จากประธานกลุ่ม สามารถทำได้โดยการให้โอกาสในการประชุมหรือกิจกรรมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้
4. การสนับสนุนเทคโนโลยี การใช้เทคโนโลยีสื่อสารเป็นวิธีที่ดีในการถ่ายทอดองค์ความรู้ คนรุ่นใหม่บางครั้งมีความเชี่ยวชาญในเรื่องเทคโนโลยี กลุ่มควรสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีนี้ในการแบ่งปันข้อมูล

5. การสร้างแหล่งเรียนรู้ร่วมกัน สร้างแหล่งเรียนรู้ร่วมกัน เช่น ห้องสมุดหรือศูนย์การเรียนรู้ในพื้นที่ ที่สามารถให้คนรุ่นใหม่มีโอกาสเรียนรู้และศึกษาเพิ่มเติมจากประสบการณ์ของคนที่มีความรู้

6. การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ สร้างวัฒนธรรมภายในกลุ่มที่ต้องการการเรียนรู้และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมให้เกษตรกรเห็นความสำคัญของการเรียนรู้และพัฒนาสู่สมาชิกในกลุ่ม.

7. การทำงานร่วมกับคนรุ่นใหม่ ประธานกลุ่มควรทำงานร่วมกับคนรุ่นใหม่เพื่อส่งเสริมให้เกิดความมุ่งมั่นและรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม เพื่อส่งต่อประสบการณ์และความรู้อย่างต่อเนื่อง.

การที่กลุ่มมีแผนการส่งต่อองค์ความรู้และให้ความสนับสนุนในการถ่ายทอดความรู้แก่คนรุ่นใหม่จะช่วยให้กลุ่มมีเข้มแข็งและยั่งยืนในอนาคต การแบ่งปันความรู้เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่และส่งต่อประสบการณ์และความเชี่ยวชาญในการเกษตรให้ต่อยอดต่อไป

2. ด้านการบริหารและจัดการกลุ่ม

ควรสนับสนุนให้มีการอบรมในการวางแผนการผลิตรายบุคคลในแปลงของเกษตรกร ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่สามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่ม และสามารถเพิ่มประสิทธิภาพและผลผลิตของเกษตรกรได้ โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถดำเนินการดังนี้:

1. อบรมและการสร้างความเข้าใจ โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถจัดอบรมและสัมมนาเพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรมีความรู้เรื่องการผลิตรายบุคคลในแปลง โดยเสริมสร้างทักษะในการวางแผนการปลูกข้าว รวมถึงการจัดการทรัพยากรอื่น ๆ เช่น ดิน น้ำ และปุ๋ย เป็นต้น

2. การสร้างต้นแบบ โดยหน่วยงานสามารถพัฒนาต้นแบบการวางแผนการผลิตที่เหมาะสมสำหรับพื้นที่และสภาพแวดล้อมท้องถิ่น โดยเกษตรกรสามารถใช้ต้นแบบเหล่านี้เป็นแนวทางในการวางแผนในการดำเนินการในแปลงของตนเองต่อไป

3. การให้การสนับสนุนด้านองค์ความรู้ โดยหน่วยงานสามารถให้การสนับสนุนในด้านข้อมูลและความรู้เกี่ยวกับการวางแผนการผลิต รวมถึงการเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับสภาพอากาศ พันธุ์ข้าว การจัดการโรคแมลง และปัญหาด้านราคาผลผลิตได้

4. การสนับสนุนเทคโนโลยี ในการวางแผนการผลิตเกษตรกรโดยหน่วยงานสามารถสนับสนุนในด้านการใช้แอปพลิเคชันพื้นที่เกษตรและเทคโนโลยีอื่น ๆ เพื่อช่วยในการวางแผนและจัดการแปลงของเกษตรกร

5. การสนับสนุนการแบ่งปันประสบการณ์ ระหว่างเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการวางแผนการผลิต สามารถช่วยเกษตรกรได้รับความรู้และจากผู้มีประสบการณ์

6. การสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อปรับปรุงและปรับใช้วิธีการที่ดียิ่งขึ้นตามการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมและเทคโนโลยี

การสนับสนุนการอบรมและการสร้างความเข้าใจในการวางแผนการผลิตรายบุคคลในแปลงของเกษตรกรโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะช่วยเกษตรกรให้มีการบริหารจัดการแปลงเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพและยังส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนในอนาคต

3. ด้านการแก้ไขปัญหาและพัฒนากลุ่ม

ปัญหาด้านการแก้ไขปัญหาและพัฒนากลุ่ม พบประเด็นที่น่าสนใจดังนี้

1. ส่งเสริมให้มีการเก็บรวบรวมและบันทึกข้อมูลด้านการทำนาของตนเอง โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยจัดการอบรมให้ความรู้ และสร้างต้นแบบที่ดีเพื่อเป็นแบบอย่างแก่เกษตรกรรายอื่นๆ

2. สนับสนุนการพัฒนาการเพิ่มมูลค่าของสินค้าที่กลุ่มผลิต โดยการมีส่วนร่วมของเกษตรกรสมาชิก ร่วมกับหลายเพื่อสนับสนุนการพัฒนาผลผลิตที่มีมูลค่าสูงและเพิ่มความมั่นคงให้กับกลุ่มเกษตรกร ดังนี้

1) การวิจัยและพัฒนาผลผลิต ในการปรับเปลี่ยนพันธุ์ข้าวหรือการพัฒนาผลผลิตที่มีมูลค่าสูง โดยร่วมมือกับมหาวิทยาลัยและหน่วยงาน เพื่อทำการวิจัยและทดสอบเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพภูมิสังคม

2) การสร้างองค์ความรู้ โดยจัดให้มีแหล่งเรียนรู้ร่วมกันที่สนับสนุนการแลกเปลี่ยนข้อมูลและความรู้ระหว่างเกษตรกร

3) การพัฒนาพันธุ์ข้าวที่ตลาดต้องการ โดยคัดเลือกพันธุ์ข้าวที่มีคุณค่าและมูลค่าสูง และเข้าข่ายกับความต้องการของตลาดที่เหมาะสมกับสภาพภูมิสังคม ซึ่งช่วยให้กลุ่มเกษตรกรสามารถขยายตลาดและเพิ่มรายได้

4) การตลาดและการบรรจุภัณฑ์ โดยมีการสร้างตราสินค้าและการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่น่าสนใจและดึงดูดลูกค้าเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้า โดยร่วมกับผู้เชี่ยวชาญในการตลาดและออกแบบ

5) การร่วมมือกับมหาวิทยาลัย การสร้างเครือข่ายในการสนับสนุนการวิจัยและพัฒนา รวมถึงการให้ความรู้และการอบรมในด้านการเกษตรและการจัดการกลุ่ม

6) การสร้างแปลงต้นแบบ ที่สามารถนำไปใช้เป็นแบบอย่างสำหรับกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ที่จะช่วยให้สามารถนำความรู้และประสบการณ์ไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. สร้างเกษตรกรต้นแบบในด้านการผลิต การทำบรรจุภัณฑ์และการตลาด โดยเกษตรกรรุ่นใหม่ เพื่อเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลง

การที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและมหาวิทยาลัยร่วมมือกันเพื่อสนับสนุนการพัฒนาและเพิ่มมูลค่าของผลผลิตทางการเกษตรจะช่วยให้กลุ่มผลิตมีโอกาสดิบโตและปรับตัวต่อเปลี่ยนแปลงของตลาด นอกจากนี้ ยังช่วยเพิ่มรายได้และคุณค่าในระบบการเกษตรของประเทศได้อีกด้วย

4. ด้านฐานะและความมั่นคงของกลุ่ม

การสนับสนุนการอบรมให้ความรู้เรื่องการทำบัญชีครัวเรือนและบัญชีเพาะปลูกรายบุคคลเป็นสิ่งสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการการเกษตรและการบริหารจัดการทางการเงินของเกษตรกร หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องสามารถดำเนินการได้ดังนี้

- 1) การจัดอบรม โดยหน่วยงานราชการสามารถจัดอบรมและสัมมนาเพื่อแนะนำส่งเสริมเกษตรกรเรื่องการทำบัญชีครัวเรือนและบัญชีเพาะปลูกรายบุคคล โดยผู้เชี่ยวชาญในด้านบัญชีและการเกษตรในการสอนและแลกเปลี่ยนความรู้
- 2) การพัฒนาเนื้อหาอบรม โดยสร้างเนื้อหาการอบรมที่เหมาะสมและเข้าใจได้ง่ายเพื่อให้เกษตรกรสามารถเข้าใจและปฏิบัติตามได้ เพื่อการทำบัญชีครัวเรือนและบัญชีเพาะปลูกรายบุคคลของเกษตรกรสามารถทำได้ถูกต้อง
- 3) การสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีสื่อสารในการอบรมและการสนับสนุนการทำบัญชี รวมถึงการใช้แอปพลิเคชันหรือซอฟต์แวร์ที่ช่วยในการบริหารจัดการทางการเงิน
- 4) การสร้างความตระหนักรู้ให้เกษตรกรเข้าใจความสำคัญของการทำบัญชีครัวเรือนและบัญชีเพาะปลูกรายบุคคลต่อการบริหารจัดการทางการเงินของตนเอง
- 5) การสนับสนุนการนำไปใช้ โดยหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนเกษตรกร ในการนำความรู้และทักษะที่ได้รับจากการอบรมไปใช้ในการทำบัญชีครัวเรือนและบัญชีเพาะปลูกรายบุคคลในการบริหารจัดการของเกษตรกร

การสนับสนุนการอบรมและการทำบัญชีครัวเรือนและบัญชีเพาะปลูกรายบุคคล จะเป็นการส่งเสริมให้เกษตรกรสามารถบริหารจัดการการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถเพิ่มโอกาสในการเพิ่มรายได้ในกิจกรรมการเกษตรของตนเอง

5. ด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการและองค์กรเอกชน

สร้างการบูรณาการร่วมกันของหน่วยงานราชการที่เข้ามาสนับสนุน โดยทำแผนแม่บทในการส่งเสริมและพัฒนากลุ่มอย่างมีส่วนร่วม โดยให้สำนักงานเกษตรอำเภอป่าซางเป็นหน่วยงานหลักในการบริหารจัดการ ได้ดังนี้

1) การประสานงาน สำนักงานเกษตรอำเภอป่าซางควรเป็นหน่วยงานที่ประสานงานระหว่างหน่วยงานราชการและกลุ่มเกษตรกร การประสานงานที่ดีจะช่วยให้การดำเนินงานร่วมกันในการสนับสนุนกลุ่มเกษตรกรเกิดประสิทธิภาพ

2) การสร้างแผนแม่บท สำนักงานเกษตรอำเภอป่าซางสามารถพัฒนาแผนแม่บทที่รวมถึงวัตถุประสงค์ กิจกรรม และวิธีการในการส่งเสริมและพัฒนา กลุ่มเกษตรกร แผนแม่บทนี้ควรถูกสร้างขึ้นโดยร่วมกันกับหน่วยงานราชการที่เข้ามาสนับสนุนทุกหน่วยงาน

3) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ในการจัดการและสร้างแผนแม่บทที่มีประสิทธิภาพสามารถช่วยในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกร

4) การติดตามและประเมินผล โดยสำนักงานเกษตรอำเภอป่าซางควรมีระบบการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานเพื่อตรวจสอบว่าแผนแม่บทได้ถูกนำไปใช้ให้ถูกต้องและมีประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์

การสร้างการบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานราชการที่เข้ามาสนับสนุน เป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพในการสนับสนุนและพัฒนา กลุ่มเกษตรกร และสร้างโอกาสในการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นและชุมชนทางการเกษตรอย่างยั่งยืน

การวิเคราะห์ SWOT

การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ด้วยวิธีวิเคราะห์ SWOT ได้รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ซึ่งเป็นความคิดเห็นจากเกษตรกรสมาชิกกลุ่มตัวอย่าง และเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานราชการ ร่วมกับการวิเคราะห์ถึงปัจจัยภายในและภายนอก ของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก ที่ส่งผลต่อการความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน โดยแบ่งวิเคราะห์ตามปัจจัยภายในและภายนอก

1. จุดแข็ง (Strengths)

จากผลการสัมภาษณ์พบว่ากลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก มีจุดแข็งในการดำเนินงาน ดังนี้

1) ผู้นำของกลุ่มมีความรู้ทักษะในการทำนาของตนเองและสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับสมาชิกกลุ่ม

2) กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก มีกระบวนการสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ได้ด้วยตนเอง

3) กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก มีการดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานราชการ

4) เกษตรกรสมาชิกของกลุ่มมีความรู้และความสามารถในการปลูกข้าวที่มีคุณภาพและปลอดภัยต่อผู้บริโภค โดยทุกแปลงผ่านการรับรองมาตรฐาน GAP ของกรมการข้าว

5) กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก สามารถสร้างร่วมมือภายในชุมชนจากการดำเนินงานต่าง ๆ ส่งเสริมให้เกิดเครือข่าย และสามารถเชื่อมโยงความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และกลุ่มสามารถถ่ายทอดข้อมูล และความรู้ด้านต่าง ๆ ในการทำนาให้แก่สมาชิกและผู้สนใจ

ประธานกลุ่มได้อธิบายถึงจุดแข็งไว้ว่า “กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก เรามีนโยบายที่ต้องการจะส่งเสริมให้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวในชุมชนมีเครือข่าย และสามารถเชื่อมโยงความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยที่กลุ่มสามารถถ่ายทอดข้อมูลและความรู้ด้านต่าง ๆ ในการทำนา อีกทั้งเป็นศูนย์กลางในการเชื่อมต่อกับหน่วยงานราชการที่เข้ามาสนับสนุน ทั้งนี้กลุ่มสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับเกษตรกรที่เป็นรุ่นลูกหลานที่จะสามารถเข้ามารับช่วงต่อเพื่อต่อยอดได้ในอนาคต และกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิกนั้นได้รับการสนับสนุน ในการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาโดยตลอด จากความร่วมมือกับศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวเชียงใหม่ กรมการข้าว สถานีพัฒนาที่ดินลำพูน กรมพัฒนาที่ดิน สภาเกษตรกรจังหวัดลำพูน และสำนักงานเกษตรอำเภอป่าซาง กรมส่งเสริมการเกษตร” นักวิชาการเกษตร ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวเชียงใหม่ กรมการข้าว มีความเห็นว่า “กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก มีจุดเด่นในเรื่องของการให้ความร่วมมือของผู้นำกลุ่มและสมาชิก มีความสมัครสมานสามัคคี มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการส่งเสริมให้สมาชิกผลิตข้าวคุณภาพและปลอดภัยโดยคำนึงถึงผู้บริโภค มีการสร้างมุมมองและเป้าหมายที่ต้องการร่วมกัน ทำให้สมาชิกเห็นถึงความสำคัญของเป้าหมายที่ต้องทำให้ประสบความสำเร็จร่วมกัน ซึ่งเป็นผลดีในระยะยาวมากกว่า และมีความเห็นต่อไปว่ากลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก มีการพัฒนาการด้วยตนเองที่ดีเสมอ ผู้นำกลุ่มและคณะกรรมการมีบทบาทสำคัญที่ทำให้เกิดความเข้มแข็ง มีความรู้และประสบการณ์มาก เป็นที่นับถือของคนในชุมชนอีกด้วย” นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร สำนักงานเกษตรอำเภอป่าซางรับผิดชอบตำบลปากบ่อง ได้มีความเห็นที่สอดคล้องเช่นกันว่า “กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิกนี้มีจุดแข็งที่ประธานและคณะกรรมการกลุ่มที่เป็นที่เคารพของคนในชุมชน และกลุ่มเป็นเครือข่ายของแปลงใหญ่ข้าวอำเภอป่าซาง และเป็นเครือข่ายของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) มีการพัฒนากลุ่มเกษตรกรให้มีความเข้มแข็งและมีชื่อเสียง มีความแข็งแรงสามารถพึ่งพาตนเองได้”

สรุปจุดแข็งของการดำเนินงานประกอบไปด้วย ความรู้ความสามารถของผู้นำกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก รวมถึงการสร้างองค์ความรู้ให้เกิดขึ้นในกลุ่มเพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และการสนับสนุนความร่วมมือจากหน่วยงานราชการ สุดท้ายการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิกสามารถสร้างร่วมมือและการช่วยเหลือซึ่งกันและกันของสมาชิกและคนในชุมชนในภาพรวม โดยไม่มุ่งหวังแต่เรื่องรายได้เพียงอย่างเดียว

2. จุดอ่อน (Weaknesses)

ผลจากการสัมภาษณ์พบว่ากลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก มีจุดอ่อนในการดำเนินงาน ดังนี้

1) เกษตรกรสมาชิกส่วนใหญ่ของกลุ่มเป็นผู้เป็นผู้สูงวัย โดยมีอายุเฉลี่ย 59 ปี และยังไม่มีการกรุ่นใหม่รุ่นลูกหลานที่มาสืบทอด โดยประธานกลุ่มได้อธิบายถึงจุดอ่อนนี้ว่า “สมาชิกของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก โดยส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรที่มีอายุมาก และองค์ความรู้ยังไม่สามารถถ่ายทอดไปหาผู้รุ่นลูกหลาน อีกทั้งลูกหลานมีอาชีพในลักษณะอื่น บางรายไม่ได้อยู่ในพื้นที่จึงเป็นจุดอ่อนที่สำคัญของกลุ่มหากหมดรุ่นของพ่อแม่ไปอาจจะไม่มีคนสืบทอดการทำนาต่อไป”

2) เกษตรกรขาดความเข้าใจในการวางแผนการผลิตรายบุคคล ที่สอดคล้องกับการตลาดในช่วงเก็บเกี่ยว บางรายต้องการรับขายหากมีโรงสีมาติดต่อรับซื้อ อีกทั้งกลุ่มเปิดกว้างในการขายเพราะราคาข้าวในแต่ละช่วงไม่เท่ากัน และรถเกี่ยวแต่ละโรงสีจะเข้าพื้นที่ไม่พร้อมกัน โดยสอดคล้องกับเจ้าหน้าที่นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร สำนักงานเกษตรอำเภอป่าซาง รับผิดชอบตำบลปากบ่องกล่าวว่า “จุดอ่อนของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิกนั้น จะเห็นได้ชัดในเรื่องการจัดทำแผนการผลิตรายบุคคลในแปลงของตนเอง ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด อาจจะเป็นเพราะมีตลาดที่ไม่แน่นอน และสมาชิกกลุ่มยังดำเนินการขายของตนเองเป็นหลัก อีกทั้งเกษตรกรไม่มีการจัดบันทึกบัญชีต้นทุนเท่าใดนัก ทำให้การรวบรวมข้อมูลของกลุ่มที่เจ้าหน้าที่รวบรวมและนำมาวิเคราะห์วิเคราะห์ปัญหาในภาพรวมไม่ชัดเจน เพราะข้อมูลแผนการผลิตรายบุคคลยังไม่เรียบร้อยและข้อมูลไม่ครบ จึงส่งผลให้แผนการผลิตในรายกลุ่มจึงไม่ประสบความสำเร็จ” นักวิชาการเกษตร ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวเชียงใหม่ กรมการข้าวกล่าวว่า “หากเกษตรกรมีการจัดบันทึกข้อมูลรายบุคคลอย่างละเอียดและเป็นระบบ จะทำให้เกษตรกรได้เรียนรู้ในการจัดการต้นทุนการผลิต และสามารถนำมาวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกับสมาชิกคนอื่น ๆ ได้ ทำให้เกิดแผนการผลิตของกลุ่มขึ้นซึ่งจะเป็นแนวทางในการส่งเสริมการตลาดเพื่อเชื่อมโยงกับกับเอกชนที่ต้องการเข้ามารับซื้อข้าวในจำนวนปริมาณมาก ๆ ในอนาคต โดยการทำเกษตรพันธสัญญา ร่วมกับกลุ่มเกษตรกร ซึ่งจะช่วยลดปัญหาด้านราคาข้าวของเกษตรกรที่มีช่องทางการขายให้กับโรงสีอย่างเดียว”

3) เกษตรกรสมาชิกยังไม่มีความเข้าใจและยังไม่มีประสบการณ์ในการปลูกข้าวพันธุ์อื่น ๆ ในพื้นที่ ประธานกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก ได้อธิบายถึงจุดอ่อนข้อนี้ว่า “การผลิตข้าวของเกษตรกรสมาชิกภายในกลุ่ม โดยทั่วไปจะมีความถนัดและมีประสบการณ์ในการปลูกคือพันธุ์สันป่าตอง 1 และกข.6 เท่านั้น และไม่มีประสบการณ์ในการทดลองปลูกพันธุ์อื่น ๆ โดยเฉพาะข้าวที่มีมูลค่าสูงหรือข้าวเพื่อสุขภาพ เพื่อขายให้กับตลาดที่มีกำลังซื้อสูงหรือในกลุ่มคนรักสุขภาพ และสมาชิกยังกลัวที่จะขาดทุนในการยกระดับผลิตภัณท์ข้าวในการสร้างแบรนด์และการบรรจุภัณฑ์ที่จะต้องการลงทุนเพิ่ม”

4) เกษตรกรสมาชิกกลัวขาดทุนจากการสร้างตราสินค้า การบรรจุภัณฑ์และการดำเนินการอื่น ๆ ที่ต้องลงทุนเพิ่ม

5) กลุ่มยังขาดต้นแบบ ผู้จัดการที่รับผิดชอบ และสถานที่เพื่อรวบรวมผลผลิตในกรณีรวบรวมผลผลิตข้าวหลังการเก็บเกี่ยวของกลุ่มเพื่อจำหน่าย นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร สำนักงานเกษตรอำเภอป่าซาง กล่าวเพิ่มเติมว่า “กลุ่มยังขาดต้นแบบและผู้จัดการผลผลิตหลังการเก็บเกี่ยว และยังไม่มีกระบวนการจัดการที่เหมาะสม เพื่อนำไปสู่การขายในตลาดอื่น ๆ ทั้งนี้สำนักงานเกษตรอำเภอป่าซางจะให้การสนับสนุนองค์ความรู้และศึกษาดูงานของกลุ่มที่ประสบความสำเร็จแล้วในโอกาสต่อไป”

3. โอกาส (Opportunities)

ผลจากการสัมภาษณ์พบว่ากลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก มีโอกาสในการดำเนินงาน คือ นโยบายและแผน ยุทธศาสตร์จากภาครัฐทั้งส่วนกลางและส่วนท้องถิ่นที่มุ่งพัฒนากลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิกให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิกได้อธิบายไว้ว่า “กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิกได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือ และได้ประสานงานกับหน่วยงานราชการ โดยได้รับการสนับสนุนจากศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวเชียงใหม่ กรมการข้าว สำนักงานพัฒนาที่ดินจังหวัดลำพูน กรมพัฒนาที่ดิน สำนักงานเกษตรอำเภอป่าซาง กรมส่งเสริมการเกษตร สภาเกษตรกรจังหวัดลำพูนและเทศบาลตำบลป่าซาง มาโดยตลอด ตั้งแต่เริ่มต้นรวบรวมสมาชิกกลุ่ม เราทุกคนและทุกหน่วยงานได้ร่วมกันทำงานและประสานงานร่วมกันมานานมาก จนถึงตอนนี้กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิกมีความมั่นคงมากขึ้น สามารถพึ่งพาตัวเองและดำเนินงานต่าง ๆ ได้ดี ก็ด้วยความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่มาสนับสนุนอยู่เสมอ” นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร สำนักงานเกษตรอำเภอป่าซาง รับผิดชอบตำบลปากบ่อง ได้อธิบายไว้เพิ่มเติมว่า “สำนักงานเกษตรอำเภอป่าซาง ได้รับมอบนโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนงาน จากกรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ตั้งแต่แรกเริ่มก่อตั้งโดยสำนักงานเกษตรอำเภอมีเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบตำบล เข้าไปช่วยเหลือกลุ่มเกษตรกรให้เกิดการรวมตัวและช่วยสนับสนุนให้เกษตรกรสามารถพัฒนาทักษะ ความรู้ทั้งด้านการผลิต การลดต้นทุน ผ่านการรวมกลุ่ม จะเห็นได้ว่าการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก จะตอบสนองต่อแผน ยุทธศาสตร์ของกระทรวง และสำนักงานเกษตรอำเภอป่าซางก็จะต้องมีการรายงานผล และติดตามผลอยู่เสมอ” และนักวิชาการเกษตร ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวเชียงใหม่ ได้มีความเห็นว่า “ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวเชียงใหม่มีแผนงานที่ชัดเจน และได้ขยายผลลงมายังถึงกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก จึงทำให้มีผลการดำเนินงานที่ดีได้ตามเป้าหมายมาโดยตลอด และยังทำให้การประสานงานมีทิศทางเดียวกันอยู่ตลอด จึงส่งผลดีต่อกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิกตลอดมา”

สรุปโอกาสในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสีก คือหน่วยงานราชการทั้งส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น มีแผนและยุทธศาสตร์ที่พร้อมจะผลักดันในการผลิตข้าวที่มีคุณภาพ และเชื่อมโยงตลาดให้กับกลุ่มเกษตรกร

4. อุปสรรค (Threats)

ผลจากการสัมภาษณ์พบว่ากลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสีก มีอุปสรรคการดำเนินงาน ดังนี้

- 1) ข้าวเป็นผลผลิตที่มีเกษตรกรปลูกทั่วประเทศไทย และพันธุ์ที่ปลูกของกลุ่มและเกษตรกรมีความถนัดคือ พันธุ์สันป่าตอง 1 และ กข.6 เท่านั้น
- 2) ยังไม่มีเอกชนที่เข้ามาเชื่อมโยง นำเสนอและมาลงทุนในการทำการเกษตรพันธะสัญญาที่ชัดเจนร่วมกับกลุ่ม นักวิชาการเกษตร ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวเชียงใหม่ กรมการข้าวกล่าวเพิ่มเติมในประเด็นนี้ว่า “ในการที่เกษตรกรจะทำเกษตรพันธะสัญญาร่วมกับเอกชนนั้น เอกชนจะต้องส่งเจ้าหน้าที่ส่งเสริมของทางบริษัท ลงมาเป็นพี่เลี้ยงให้แก่เกษตรกรในการดูแลจัดการกิจการดังกล่าว เพื่อให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ แบบครบวงจรตั้งแต่การผลิต การรวบรวมผลผลิต การบรรจุภัณฑ์ และการเชื่อมโยงการตลาดเป็นต้น ซึ่งบริษัทเอกชนจะต้องเข้ามาดำเนินการสร้างแปลงต้นแบบและมีเกษตรกรต้นแบบ สำหรับปลูกข้าวพันธุ์ใหม่ ๆ ที่น่าสนใจและเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ เพื่อให้เกษตรกรสมาชิกในกลุ่มได้เรียนรู้และเข้าใจถึงวิธีการแบบครบวงจร ทั้งนี้หน่วยงานราชการจะช่วยเข้ามากำกับดูแลอีกทางหนึ่ง”

5. การสรุปการวิเคราะห์ SWOT

ตารางที่ 4 ตารางสรุปการวิเคราะห์ SWOT ของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอบ้านดง จังหวัดลำพูน

จุดแข็ง Strength	จุดอ่อน Weakness
S1 ผู้นำของกลุ่มมีความรู้ทักษะในการทำนาของตนเอง และสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับสมาชิกกลุ่ม	W1 เกษตรกรสมาชิกส่วนใหญ่ของกลุ่มเป็นผู้เป็นผู้สูงวัย
S2 มีกระบวนการสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ได้ด้วยตนเอง	W2 เกษตรกรขาดความเข้าใจในการวางแผนการผลิตรายบุคคล
S3 ได้ดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานราชการ	W3 เกษตรกรสมาชิกยังไม่ความเข้าใจและยังไม่มีประสบการณ์ในการปลูกข้าวพันธุ์อื่น ๆ ในพื้นที่
S4 กลุ่มได้รับความร่วมมือภายในชุมชนจากการและมีความสามัคคี	W4 เกษตรกรสมาชิกกลัวขาดทุน
	W5 กลุ่มยังขาดต้นแบบ ผู้จัดการที่รับผิดชอบ และสถานที่เพื่อรวบรวมผลผลิต
โอกาส Opportunity	อุปสรรค Threat
O1 นโยบายและแผน ยุทธศาสตร์จากภาครัฐทั้งส่วนกลางและหน่วยงานราชการท้องถิ่นที่มุ่งพัฒนา	T1 ข้าวเป็นผลผลิตที่มีเกษตรกรปลูกทั่วประเทศไทย และพันธุ์ที่ปลูกของกลุ่มและเกษตรกรมีความถนัดคือ พันธุ์สันป่าตอง 1 และ กข.6 เท่านั้น
กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิกให้สามารถพึ่งพาตนเองได้	T2 ยังไม่มีเอกชนที่เข้ามาเชื่อมโยง นำเสนอและมาลงทุนในการทำการเกษตรพันธะสัญญาที่ชัดเจนร่วมกับกลุ่ม

การวิเคราะห์ TOWS Matrix

การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค จากการรวบรวมข้อมูลในหัวข้อข้างต้นได้วิเคราะห์ต่อเพื่อวางกลยุทธ์ในการพัฒนากลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอบ้านดง จังหวัดลำพูน ในการส่งเสริมให้เกิดแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มที่สูงขึ้นด้วยเครื่องมือ TOWS Matrix โดยวิธีการจับคู่ปัจจัยระหว่างกลุ่มที่เป็น จุดแข็งและโอกาส จุดอ่อนและโอกาส จุดแข็งและอุปสรรค จุดอ่อนและอุปสรรค โดยผู้วิจัยจะนำเสนอกลยุทธ์ได้ดังนี้

ตารางที่ 5 แสดงผล TOWS Matrix

ปัจจัยภายใน / ปัจจัยภายนอก	S จุดแข็ง	W จุดอ่อน
	S3S4O1 พัฒนากลุ่มไปสู่การดำเนินงานในรูปแบบวิสาหกิจชุมชนเพื่อชุมชน	W2O1 หน่วยงานราชการมีนโยบายในการส่งเสริมพัฒนาเกษตรกรให้มีการเรียนรู้เกี่ยวกับแผนการผลิตรายบุคคล
O โอกาส	S2O1 หน่วยงานราชการมีนโยบายในการส่งเสริมการพัฒนาผลผลิตข้าวให้ตอบสนองต่อความต้องการของตลาด	W1O1 หน่วยงานราชการมีนโยบายในการส่งเสริมส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เป็น Young Smart Farmer
	S3T1 ใช้ความร่วมมือจากหน่วยงานราชการมาร่วมพัฒนาผลผลิตและหาพันธุ์ข้าวที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่ม	W5T1T2 หาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพรายบุคคล โดยมีเกษตรกรต้นแบบแปลงทดลองในการผลิตข้าวพันธุ์ใหม่ ๆ แบบครบวงจร
T อุปสรรค	S4T2 สร้างองค์ความรู้ให้แก่สมาชิกร่วมกันวางแผนให้สามารถและดำเนินการเพื่อสอดคล้องกับแนวทางที่เอกชนสามารถเข้ามาลงทุนได้	

ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ไว้ 3 แนวทาง ดังนี้

1. แนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งเชิงนโยบาย

แนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งเชิงนโยบาย กลยุทธ์และยุทธศาสตร์ของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก และหน่วยงานราชการที่กำกับดูแลในส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยนำเสนอแนวทางที่ส่งผ่านจากผู้นำสู่ผู้ปฏิบัติแบบจากบนลงล่าง (Top Down)

1.1 พัฒนากลุ่มเป็นวิสาหกิจชุมชนเพื่อชุมชน และยกระดับการประกอบการในลักษณะการจัดการ "ทุนของชุมชน" อย่างสร้างสรรค์ ส่งเสริมให้เกิดการพึ่งตนเอง ซึ่งเป็นการสร้างความเข้มแข็งในเชิงนโยบาย โดยกลุ่มสามารถเชื่อมโยงเครือข่ายในเชิงธุรกิจโดยการจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชน

1.2 พัฒนาผลผลิตข้าวหรือหาพันธุ์ข้าวชนิดใหม่ ที่ตอบสนองต่อความต้องการของตลาด โดยให้ความรู้ สร้างความเข้าใจ และกำหนดเป็นนโยบายของกลุ่ม ซึ่งจะต้องเชื่อมโยงกับหน่วยงานของกรมการข้าว และหน่วยงานราชการในพื้นที่ เช่น ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวเชียงใหม่ สำนักงานเกษตรอำเภอป่าซาง หรือสภาเกษตรกรจังหวัดลำพูน เพื่อขอรับการสนับสนุน ในการหาพันธุ์ข้าวชนิดใหม่ที่มีมูลค่าสูงมีคุณสมบัติพิเศษที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ และมีความหลากหลาย เช่น ข้าวพันธุ์ไรซ์เบอร์รี่ ข้าวพันธุ์ กข.43 เป็นต้น ทั้งนี้จะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมกับภูมิสังคมของชุมชน สามารถปลูกในพื้นที่ของเกษตรกรได้ โดยมีการพัฒนารูปแบบที่ทันสมัย มีตราสินค้า ฉลาก และมีบรรจุภัณฑ์จำหน่าย

2. แนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งเชิงปฏิบัติ

แนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งสำหรับกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลักเชิงปฏิบัติ เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงกระบวนการทำงานในกลุ่ม และส่งเสริมให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีขึ้นโดยนำเสนอต่อสมาชิกในกลุ่มเพื่อปฏิบัติ

2.1 พัฒนาเกษตรกรให้มีความรู้เกี่ยวกับแผนการผลิตรายบุคคล โดยการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ ส่งเสริมให้เกษตรกรมีการเรียนรู้ผ่านการอบรม โดยมีการสร้างรูปแบบการบันทึกที่ง่ายเหมาะสมกับเกษตรกร

2.2 ส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เป็น Young Smart Farmer และมีแนวทางในการพัฒนาสู่การเป็นผู้ประกอบการเกษตรกรที่มีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ผ่านทางนโยบายของหน่วยงานราชการ โดยการอบรมสร้างกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ และมีการอบรมศึกษาดูงานกลุ่มที่ประสบความสำเร็จ เป็นการสร้างแรงบันดาลใจให้เกษตรกรรุ่นใหม่ และมีการส่งเสริมให้เกษตรกรรุ่นใหม่มีการถอดองค์ความรู้ต่าง ๆ จากสมาชิกผู้มีประสบการณ์ผ่านการร่วมปฏิบัติจริงในพื้นที่ อันจะนำมาซึ่งความภาคภูมิใจของคนรุ่นใหม่ที่จะสามารถต่อยอดการดำเนินการของกลุ่มได้ในอนาคต

3. แนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งส่วนสนับสนุน

แนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งส่วนสนับสนุนของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสริก เป็นแนวทางเพื่อเพิ่มความเข้มแข็งต่อผลกระทบภายนอก ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพต่อกระบวนการผลิตข้าว และส่งเสริมความยั่งยืนให้กับกลุ่ม โดยจะนำเสนอต่อกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3.1 มีการจัดอบรมและให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรรายบุคคล และจัดตั้งแปลงเรียนรู้ต้นแบบการผลิตข้าวพันธุ์ใหม่ที่มีมูลค่าสูง และสร้างเกษตรกรต้นแบบในการเรียนรู้การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวข้าวในทุกกระบวนการผลิต เพื่อเป็นต้นแบบในการเรียนรู้ในการดำเนินการด้านต่าง ๆ ของแต่ละคนต่อไป

3.2 สร้างการบูรณาการทำงานร่วมกันของหน่วยงานราชการที่เข้ามาสนับสนุน กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสริก เพื่อสามารถทำการสนับสนุนกลุ่มเกษตรกรไปในทิศทางเดียวกัน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยให้มีการวางแผนแม่บทในการพัฒนากลุ่มร่วมกันทุกหน่วยงาน อันจะเป็นแนวทางในการพัฒนาที่มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน โดยให้สำนักงานเกษตรอำเภอป่าซางเป็นหน่วยงานหลักในการประสานงานการให้การสนับสนุนจากทุกหน่วยงาน และมีการประชุมวางแผนร่วมกันในทุก ๆ ปี

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน สามารถสรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะงานวิจัย ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้สรุปผลการวิจัย สามารถแยกตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาได้เป็น 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 บริบทชุมชน และกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน แบ่งข้อมูลออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

1.1 สภาพทั่วไปของบ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

จากการศึกษาข้อมูลของชุมชนพบว่าสภาพทั่วไปของบ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่องอำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ตั้งอยู่ที่หมู่ 3 ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน มีประชากรทั้งหมด 73 ครัวเรือน จำนวนประชากรทั้งหมด 223 คน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปและอาชีพเกษตรกรรมทำนา สภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มน้ำ ด้านทิศเหนือมีแม่น้ำปิงไหลผ่านเป็นแนวเขตติดต่อกับจังหวัดเชียงใหม่ ทิศตะวันออกมีแม่น้ำทาไหลผ่านตลอดแนว ประมาณ 2 กิโลเมตร พื้นที่เพาะปลูกซึ่งมีเนื้อที่ประมาณร้อยละ 50 ส่วนใหญ่เป็นดินร่วนปนทรายและดินดำ เหมาะแก่การทำเกษตรกรรมสามารถเพาะปลูกได้ตลอดปีโดยอาศัยน้ำจากแม่น้ำปิง

1.2 ความเป็นมาของกลุ่มเกษตรกรบ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

จากการศึกษาข้อมูลของกลุ่มพบว่า ความเป็นมาของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน เริ่มก่อตั้งเมื่อปี 2559 โดยเริ่มต้นจากการรวมกลุ่มแบบกลุ่มธรรมชาติก่อน ซึ่งเล็งเห็นว่าในหมู่บ้านหนองสลิกมีการเพาะปลูกข้าวที่มีเนื้อที่จำนวนมากและเกษตรกรเกือบทุกหลังคาเรือนโดยมีการทำนาเป็นหลัก จึงมีการรวมตัวกันโดยได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานเกษตรอำเภอป่าซาง ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวเชียงใหม่ และสภาเกษตรกรจังหวัดลำพูน โดยจัดตั้งเป็นกลุ่มในลักษณะกลุ่มส่งเสริมการเกษตร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและคุณภาพข้าวที่ดี และเป็นกลุ่มที่หน่วยงานราชการสามารถเข้ามาดำเนินการส่งเสริมอย่างเป็น

รูปธรรม โดยมีเป้าหมาย 5 ประการคือ 1) การลดต้นทุน 2) การเพิ่มผลผลิต 3) การรับรองมาตรฐาน 4) การบริหารจัดการกลุ่ม 5) การเชื่อมโยงการตลาด ปัจจุบันมีสมาชิกที่ดำเนินการร่วมกัน จำนวน 15 คน โดยมีพื้นที่การเพาะปลูกร่วมกันประมาณ 138.25 ไร่ มีนายสุพจน์ ป้อมชัย เป็นประธานกลุ่ม โดยการดำเนินงานของกลุ่มได้มุ่งเน้นในการทำคุณภาพของผลผลิตข้าว โดยใช้วิธีการปฏิบัติในรูปแบบเดียวกัน ใช้เทคโนโลยีเดียวกัน และรวบรวมซื้อปัจจัยทางการผลิตร่วมกันเพื่อการลดต้นทุน และให้ความสำคัญในทุกขั้นตอนการผลิต ปัจจุบันเกษตรกรกลุ่มผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสริก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน สามารถผลิตข้าวประมาณ 90 ตันต่อหนึ่งฤดูกาล พันธุ์ข้าวที่ปลูก คือ พันธุ์สันป่าตอง 1

1.3 สภาพพื้นฐานทั่วไปของเกษตรกรที่อยู่ในกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสริก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของเกษตรกรสมาชิกกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสริก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน พบว่าเกษตรกรสมาชิกในกลุ่มมีอายุเฉลี่ยที่ 59 ปี มีพื้นที่ในการทำนารวม 138.25 ไร่ มีการทำนาปีละ 2 ครั้ง คือข้าวนาปีและนาปรัง ได้ผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 800 กิโลกรัม ปริมาณข้าวที่ได้ถือว่ามีอยู่ในระดับสูง พันธุ์ข้าวที่ปลูก คือ พันธุ์สันป่าตอง 1 โดยมีการปลูกเพื่อการบริโภคเฉลี่ยประมาณร้อยละ 25 และเพื่อจำหน่ายประมาณร้อยละ 75 โดยจำหน่ายให้กับโรงสีในพื้นที่ที่ส่งรถเกี่ยวข้าวเข้ามาเก็บเกี่ยวข้าวถึงในแปลงของเกษตรกร และโรงสีจะเป็นผู้กำหนดราคา ส่วนการเรียนรู้ในการทำนาของเกษตรกรส่วนใหญ่ ได้เรียนรู้จากประสบการณ์จากการช่วยเหลือพ่อแม่ตั้งแต่วัยเด็ก

ตอนที่ 2 ปัญหาในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสริก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

จากการศึกษาปัญหาในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรสมาชิกกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสริก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน โดยได้จำแนกปัญหาในการดำเนินงานของกลุ่ม ใน 5 ประเด็น ได้แก่ 1) ปัญหาด้านความรู้ความสามารถของผู้นำกลุ่ม 2) ปัญหาด้านการบริหารและจัดการกลุ่ม 3) ปัญหาด้านการแก้ไขปัญหาและพัฒนากลุ่ม 4) ปัญหาด้านฐานะและความมั่นคงของกลุ่ม 5) ปัญหาด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการและองค์กรเอกชน สรุปผลได้ดังนี้

1. ปัญหาด้านความรู้ความสามารถของผู้นำกลุ่ม

ปัญหาด้านความรู้ความสามารถของผู้นำกลุ่มเกษตรกรบ้านหนองสริก พบประเด็นที่น่าสนใจคือปัจจุบันประธานกลุ่มมีอายุ 62 ปี ซึ่งเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ ถึงแม้จะมีสุขภาพที่แข็งแรงสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ แต่ยังขาดการส่งต่อหน้าที่บุคคลที่มีความสามารถในการเข้ามาทำหน้าที่นี้ทดแทน และยังไม่มีการวางแผนในการถ่ายทอดองค์ความรู้ต่าง ๆ ให้แก่คนรุ่นใหม่เพื่อส่งต่อหน้าที่ในอนาคต

2. ปัญหาด้านการบริหารและจัดการกลุ่ม

ปัญหาด้านการบริหารและจัดการของกลุ่มเกษตรกรบ้านหนองสลิก พบประเด็นที่น่าสนใจคือ เกษตรกรสมาชิกยังขาดความเข้าใจในการวางแผนการผลิตรายบุคคลในแปลงของตนเองที่สอดคล้องกับการตลาดในช่วงเก็บเกี่ยว ซึ่งเกษตรกรบางรายต้องการขายข้าวให้กับโรงสี ที่มารับซื้อถึงที่ และกลุ่มเปิดกว้างในด้านการขายข้าวของสมาชิก เนื่องด้วยราคาข้าวในแต่ละช่วงไม่เท่ากันและรถเกี่ยวแต่ละโรงสีจะเข้าพื้นที่ไม่พร้อมกัน

3. ปัญหาด้านการแก้ไขปัญหาและพัฒนากลุ่ม

ปัญหาด้านการแก้ไขปัญหาและพัฒนากลุ่ม พบประเด็นที่น่าสนใจดังนี้

1) สมาชิกกลุ่มมีปัญหาในการเก็บรวบรวมและบันทึกข้อมูลด้านการทำนาของตนเอง เพราะยังขาดความรู้ ความเข้าใจและไม่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการรวบรวมข้อมูลของตนเอง ที่มีผลทำให้การคาดคะเนและการป้องกันกำจัดศัตรูพืชในพื้นที่และการวางแผนทางการตลาดเกิดความคลาดเคลื่อนในภาพรวม

2) กลุ่มยังขาดการพัฒนาการเพิ่มมูลค่าของสินค้าที่กลุ่มผลิต และการดำเนินการที่จะพัฒนาผลผลิตที่แปลกใหม่ หรือปรับเปลี่ยนพันธุ์ข้าวที่มีมูลค่าสูงตามที่ตลาดต้องการ เพราะเกษตรกรกลัวประสบปัญหาขาดทุน เพราะขาดความชำนาญ องค์กรความรู้และไม่เคยปลูกพันธุ์ข้าวชนิดอื่น นอกจากพันธุ์สันป่าตอง 1 และ กข.6 และหากจะต้องลงทุนในส่วนของการสร้างมูลค่าทางการตลาด อาทิ สร้างตราสินค้า หรือการทำบรรจุภัณฑ์ เกษตรกรยังกังวลในด้านความเสี่ยงในการลงทุน ทำให้เป็นอุปสรรคในการพัฒนาทางการสร้างมูลค่าเพิ่มของสินค้าของกลุ่ม

3) กลุ่มยังขาดต้นแบบในด้านการผลิต การทำบรรจุภัณฑ์และการตลาด แม้ประธานกลุ่มจะเป็นต้นแบบที่ดีหรือเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลง แต่สมาชิกก็ยังไม่กล้าที่จะตัดสินใจในการลงทุนเพิ่มเพราะมีกระบวนการที่ซับซ้อนและต้องลงทุนเพิ่ม โดยเห็นผลกำไรหรือรายได้ช้ากว่าการขายข้าวให้กับโรงสี และเกษตรกรต้องการเงินในการลงทุนต่อไปในฤดูกาลถัดไป

4. ปัญหาด้านฐานะและความมั่นคงของกลุ่ม

ปัญหาด้านฐานะและความมั่นคงของกลุ่มพบประเด็นที่น่าสนใจ คือ เกษตรกรสมาชิกขาดความสม่ำเสมอในการทำบัญชีครัวเรือนและบัญชีเพาะปลูกรายบุคคล ซึ่งจะต้องได้รับความรู้และความเข้าใจ โดยการสนับสนุนส่งเสริมจากหน่วยงานราชการ

5. ปัญหาด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการและองค์กรเอกชน

ปัญหาด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการและองค์กรเอกชนของกลุ่ม พบประเด็นที่น่าสนใจ คือ การขาดการบูรณาการร่วมกันของหน่วยงานราชการที่เข้ามาสนับสนุน เพราะแต่ละหน่วยงานราชการมีภารกิจที่แตกต่างกัน และมีเป้าหมายที่แตกต่างกัน

ตอนที่ 3 แนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าว บ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอลำปาง จังหวัดลำพูน

จากการศึกษาเพื่อค้นหาแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอลำปาง จังหวัดลำพูน โดยการจำแนกปัญหาในการดำเนินงานของกลุ่ม ใน 5 ประเด็น ได้แก่ 1) ปัญหาด้านความรู้ความสามารถของผู้นำกลุ่ม 2) ปัญหาด้านการบริหารและจัดการกลุ่ม 3) ปัญหาด้านการแก้ไขปัญหาและพัฒนากลุ่ม 4) ปัญหาด้านฐานะและความมั่นคงของกลุ่ม 5) ปัญหาด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการและองค์กรเอกชน มีแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็ง ตามประเด็นปัญหา ดังนี้

1. ด้านความรู้ความสามารถของผู้นำกลุ่ม

ควรมีการส่งต่อองค์ความรู้ต่างๆ ให้บุคคลที่มีความสามารถในการเข้ามาทำหน้าที่นี้ทดแทนและวางแผนในการถ่ายทอดองค์ความรู้ต่าง ๆ ให้แก่คนรุ่นใหม่เพื่อส่งต่อหน้าที่ในอนาคต โดยให้ความสนับสนุนในการถ่ายทอดความรู้แก่คนรุ่นใหม่ จะทำให้กลุ่มมีความเข้มแข็งและยั่งยืนในอนาคต การแบ่งปันความรู้เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่และส่งต่อประสบการณ์และความเชี่ยวชาญให้เกิดการต่อยอดต่อไป

2. ด้านการบริหารและจัดการกลุ่ม

ควรสนับสนุนให้มีการอบรมในการวางแผนการผลิตรายบุคคลในแปลงของเกษตรกร ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่สามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่ม และสามารถเพิ่มประสิทธิภาพและผลผลิตของเกษตรกรได้ โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะสามารถช่วยเกษตรกรให้มีการบริหารจัดการแปลงเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพและยังส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนในอนาคต

3. ด้านการแก้ไขปัญหาและพัฒนากลุ่ม

1) ส่งเสริมให้มีการเก็บรวบรวมและบันทึกข้อมูลด้านการทำนาของตนเอง โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยจัดการอบรมให้ความรู้ และสร้างต้นแบบที่ดีเพื่อเป็นแบบอย่างแก่เกษตรกรรายอื่นๆ

2) สนับสนุนการพัฒนาการเพิ่มมูลค่าของสินค้าที่กลุ่มผลิต โดยการมีส่วนร่วมของเกษตรกรสมาชิก เพื่อการพัฒนาผลผลิตที่มีมูลค่าสูงและเพิ่มความมั่นคงให้กับกลุ่มเกษตรกร โดยการเชื่อมโยงกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและมหาวิทยาลัย โดยร่วมมือกันเพื่อสนับสนุนการพัฒนาและเพิ่มมูลค่าของผลผลิตทางการเกษตร ทำให้กลุ่มมีโอกาสเติบโตและปรับตัวต่อเปลี่ยนแปลงของตลาด นอกจากนี้ ยังช่วยเพิ่มรายได้และคุณค่าในระบบการเกษตรของประเทศได้อีกด้วย

3) สร้างเกษตรกรต้นแบบในด้านการผลิต การทำบรรจุภัณฑ์และการตลาด โดยเกษตรกรรุ่นใหม่ เพื่อเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลง

4. ด้านฐานะและความมั่นคงของกลุ่ม

การอบรมให้ความรู้เรื่องการทำบัญชีครัวเรือนและบัญชีเฉพาะปลูกกล้วยบุคคลเป็นสิ่งสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการการเกษตรและการบริหารจัดการทางการเงินของเกษตรกรรหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง

การสนับสนุนการอบรมและการทำบัญชีครัวเรือนและบัญชีเฉพาะปลูกกล้วยบุคคลจะช่วยให้เกษตรกรสามารถบริหารจัดการทางการเงินของพวกเขาอย่างมีประสิทธิภาพและเพิ่มโอกาสในการเพิ่มรายได้ในกิจกรรมการเกษตรของพวกเขา

5. ด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการและองค์กรเอกชน

การสร้างการบูรณาการร่วมกันของหน่วยงานราชการเพื่อสนับสนุนและพัฒนา กลุ่มเกษตรกรเป็นขั้นตอนสำคัญในการเสริมสร้างเศรษฐกิจท้องถิ่น การพัฒนาชุมชน และการสร้างความเข้มแข็งให้แก่กลุ่มเกษตรกร โดยสำนักงานเกษตรอำเภอป่าซางสามารถเป็นหน่วยงานหลักในการบริหารจัดการและสร้างแผนแม่บท ซึ่งการสร้างการบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานราชการที่เข้ามาสนับสนุน เป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพในการสนับสนุนและพัฒนา กลุ่มเกษตรกร และสร้างโอกาสในการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นและชุมชนทางการเกษตรอย่างยั่งยืน

จากการวิเคราะห์ศักยภาพองค์กร SWOT analysis และการวิเคราะห์ TOWS Matrix สามารถระบุเป็นแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งเชิงนโยบาย และแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งเชิงปฏิบัติ ดังนี้

1. แนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งเชิงนโยบาย

ผลจากการศึกษาพบว่าแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งเชิงนโยบาย กลยุทธ์และยุทธศาสตร์ของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลัก และหน่วยงานราชการที่กำกับดูแลในส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยสามารถนำเสนอแนวทางที่ส่งผ่านจากผู้นำสู่ผู้ปฏิบัติแบบบนลงล่าง (Top Down) คือ

1) พัฒนากลุ่มเป็นวิสาหกิจชุมชนเพื่อชุมชน และยกระดับการประกอบการในลักษณะการจัดการ "ทุนของชุมชน" อย่างสร้างสรรค์ ส่งเสริมให้เกิดการพึ่งตนเอง ซึ่งเป็นการสร้างความเข้มแข็งในเชิงนโยบาย โดยกลุ่มสามารถเชื่อมโยงเครือข่ายในเชิงธุรกิจโดยการจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชน

2) พัฒนาผลผลิตข้าวหรือหาพันธุ์ข้าวชนิดใหม่ ที่ตอบสนองต่อความต้องการของตลาด โดยให้ความรู้ สร้างความเข้าใจ และกำหนดเป็นนโยบายของกลุ่ม ซึ่งจะต้องเชื่อมโยงกับหน่วยงานของกรมการข้าว และหน่วยงานราชการในพื้นที่ เช่น ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวเชียงใหม่ สำนักงานเกษตรอำเภอป่าซาง หรือสภาเกษตรกรจังหวัดลำพูน เพื่อขอรับการสนับสนุน ในการหาพันธุ์ข้าวชนิดใหม่ที่

มีมูลค่าสูงมีคุณสมบัติพิเศษที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ และมีความหลากหลาย เช่น ข้าวพันธุ์ไรซ์เบอร์รี่ ข้าวพันธุ์ กข.43 เป็นต้น ทั้งนี้จะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมกับภูมิสังคมของชุมชน สามารถปลูกในพื้นที่ของเกษตรกรได้ โดยมีการพัฒนารูปแบบที่ทันสมัย มีตราสินค้า ฉลาก และมีบรรจุภัณฑ์จำหน่าย

2. แนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งเชิงปฏิบัติ

ผลจากการศึกษาพบว่าแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งสำหรับกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลีกเชิงปฏิบัติ เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงกระบวนการทำงานในกลุ่ม และส่งเสริมให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีขึ้นโดยนำเสนอต่อสมาชิกในกลุ่มเพื่อปฏิบัติ คือ

1) พัฒนาเกษตรกรให้มีความรู้เกี่ยวกับแผนการผลิตรายบุคคล โดยการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ ส่งเสริมให้เกษตรกรมีการเรียนรู้ผ่านการอบรมโดยมีการสร้างรูปแบบการบันทึกที่ง่ายเหมาะสมกับเกษตรกร

2) ส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เป็น Young Smart Farmer และมีแนวทางในการพัฒนาสู่การเป็นผู้ประกอบการเกษตรกรที่มีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ผ่านทางนโยบายของหน่วยงานราชการ โดยการอบรมสร้างกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ และมีการอบรมศึกษาดูงานกลุ่มที่ประสบความสำเร็จ เป็นการสร้างแรงบันดาลใจให้เกษตรกรรุ่นใหม่ และมีการส่งเสริมให้เกษตรกรรุ่นใหม่มีการถอดองค์ความรู้ต่าง ๆ จากสมาชิกผู้มีประสบการณ์ผ่านการร่วมปฏิบัติจริงในพื้นที่ อันจะนำมาซึ่งความภาคภูมิใจของคนรุ่นใหม่ที่จะสามารถต่อยอดการดำเนินการของกลุ่มได้ในอนาคต

3. แนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งส่วนสนับสนุน

ผลจากการศึกษาพบว่าแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งส่วนสนับสนุนของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลีก เป็นแนวทางเพื่อเพิ่มความเข้มแข็งต่อผลกระทบภายนอก ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพต่อกระบวนการผลิตข้าวและส่งเสริมความยั่งยืนให้กับกลุ่ม ดังนี้

1) มีการจัดอบรมและให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรรายบุคคล และจัดตั้งแปลงเรียนรู้ต้นแบบการผลิตข้าวพันธุ์ใหม่ที่มีมูลค่าสูง และสร้างเกษตรกรต้นแบบในการเรียนรู้การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวข้าวในทุกกระบวนการผลิต เพื่อเป็นต้นแบบในการเรียนรู้ในการดำเนินการด้านต่าง ๆ ของแต่ละคนต่อไป

2) สร้างการบูรณาการทำงานร่วมกันของหน่วยงานราชการที่เข้ามาสนับสนุนกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลีก เพื่อสามารถทำการสนับสนุนกลุ่มเกษตรกรไปในทิศทางเดียวกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยให้มีการวางแผนแม่บทในการพัฒนากลุ่มร่วมกันทุกหน่วยงาน อันจะเป็นแนวทางในการพัฒนาที่มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน โดยให้สำนักงานเกษตรอำเภอป่าซางเป็นหน่วยงานหลักในการประสานงานการให้การสนับสนุนจากทุกหน่วยงาน และมีการประชุมวางแผนร่วมกันในทุก ๆ ปี

อภิปรายผล

ตอนที่ 1 บริบทชุมชน และกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

จากการศึกษาข้อมูลของชุมชนพบว่าสภาพทั่วไปของบ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน มีสภาพภูมิประเทศเป็นพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มน้ำ ด้านทิศเหนือมีแม่น้ำปิงไหลผ่านเป็นแนวเขตติดต่อกับจังหวัดเชียงใหม่ ทิศตะวันออกมีแม่น้ำทาไหลผ่านตลอดแนว ประมาณ 2 กิโลเมตร พื้นที่เพาะปลูกส่วนใหญ่เป็นดินร่วนปนทรายและดินดำ เหมาะแก่การทำเกษตรกรรมซึ่งสอดคล้องกับหลักการทรงงาน ข้อ 10 ภูมิสังคม คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (2565) ระบุว่า การพัฒนาใด ๆ ต้องคำนึงสภาพภูมิประเทศของบริเวณนั้น ๆ ว่าเป็นอย่างไร และสังคมวิทยาเกี่ยวกับลักษณะนิสัยใจคอของคน ตลอดจนประเพณีวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกัน และใช้หลักในการปรับตัวให้อยู่กับธรรมชาติให้ได้ ทั้งนี้เกษตรกรสามารถเพาะปลูกได้ตลอดปีโดยอาศัยน้ำจากแม่น้ำปิงเหมาะสมสำหรับการเพาะปลูกข้าว เพราะมีน้ำที่อาศัยจากแม่น้ำปิงที่เพียงพอต่อการเพาะปลูกตลอดทั้งปี และมีสภาพดินที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูก กล่าวคือพื้นที่บ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน อยู่ในพื้นที่เขตดินที่ 5 มีชุดดินในกลุ่มคือ ชุดดินหางดง (Hd) ซึ่งสอดคล้องกับ กรมพัฒนาที่ดิน (2566) ที่ระบุว่า ชุดดินชนิดนี้มีลักษณะเด่นคือมีกลุ่มดินเหนียวลึกมากที่เกิดจากตะกอนลำนํ้า ปฏิกิริยาดินเป็นกลางหรือเป็นด่าง การระบายน้ำเร็ว ความอุดมสมบูรณ์ต่ำถึงปานกลาง มีคุณสมบัติคือ เป็นกลุ่มชุดดินที่เกิดจากวัตถุต้นกำเนิดดินพวกตะกอนลำนํ้า พบในบริเวณที่ราบตะกอนลำนํ้า มีสภาพพื้นที่เป็นที่ราบเรียบ มีน้ำแช่ขังในช่วงฤดูฝน เป็นดินลึกที่มีการระบายน้ำเร็วหรือค่อนข้างเร็ว มีเนื้อดินเป็นพวกดินเหนียว เนื้อดินบนเป็นดินร่วนเหนียวหรือดินเหนียว สีเทาแก่ ดินล่างเป็นดินเหนียวสีน้ำตาลอ่อนหรือสีเทา มีจุดประสีน้ำตาลสีเหลืองหรือสีแดงตลอดชั้นดิน มักพบก้อนสารเคมีสะสมพวกเหล็กและแมงกานีสปะปนอยู่ และในชั้นดินล่างลึก ๆ อาจพบก้อนปูน ปฏิกิริยาดินเป็นกรดจัดถึงเป็นกรดเล็กน้อย แต่ถ้าดินมีก้อนปูนปะปน จะมีปฏิกิริยาเป็นกลางหรือด่างปานกลาง ความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติ ต่ำ-ปานกลาง ส่วนการใช้ประโยชน์ที่เหมาะสมคือใช้ทำนา สอดคล้องกับหลักการทรงงาน ข้อ 20 เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (2565) ระบุว่า เข้าใจ คือ ทำอะไรต้องเข้าใจปัญหา เข้าใจหนทางแก้ไข เข้าใจกระบวนการจัดการ และปรับความเข้าใจระหว่างผู้ให้และผู้รับเสียก่อน ให้เข้าใจซึ่งกันและกัน เข้าถึง คือ เมื่อเข้าใจระหว่างกันทุกประการครบถ้วนแล้ว ต้องเข้าถึงการกระทำ สร้างความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้อง เข้าถึงเครื่องไม้เครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ และความสามัคคีร่วมจิตร่วมใจของผู้ปฏิบัติ ร่วมมือร่วมไม้กันทำงาน พัฒนา คือ เมื่อต่างฝ่ายต่างเข้าใจกันแล้ว เข้าถึงกันแล้ว การพัฒนายังจะดำเนินการไปอย่างยั่งยืน ไม่ส่งผลกระทบต่อที่ติดลบ

ต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและการเมือง หากแต่นำไปสู่ความสมดุล มั่นคง และยั่งยืน โดยข้าวที่ปลูกโดยมากให้ผลผลิตค่อนข้างสูง และชุมชนบ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน มีการทำนามาหลายชั่วอายุคน จึงถือได้ว่าอาชีพเกษตรกรรมทำนาเป็นแหล่งสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนและคนในชุมชนมีความผูกพันกับอาชีพนี้โดยประสบการณ์ขอเกษตรกรเกือบทั้งหมดมาจากการที่ช่วยเหลือรุ่นพ่อแม่มาตั้งแต่ยังเด็ก ซึ่งแต่เดิมการทำนาปลูกข้าวในอดีตเป็นการผลิตไว้สำหรับการบริโภคในครัวเรือน แต่ในปัจจุบันกลับทำนาปลูกข้าวเพื่อจำหน่ายกว่าร้อยละ 75 ของปริมาณข้าวที่ผลิตได้ และสภาพสังคมที่เปลี่ยนไปตามยุค โลกาภิวัตน์ การทำนาในพื้นที่บ้านหนองสลิกยังขาดผู้สืบทอดรุ่นใหม่ รุ่นลูกหลานมีอาชีพอย่างอื่นและยังไม่มีความสนใจในการทำนา โดยอายุเฉลี่ยของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอยู่ประมาณ 59 ปีและเข้าสู่สภาพสังคมผู้สูงอายุมากขึ้น

ตอนที่ 2 ปัญหาในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

จากการศึกษาปัญหาของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน พบประเด็นที่น่าสนใจดังนี้ ปัญหาด้านความรู้ความสามารถของผู้นำกลุ่ม พบว่าผู้นำของกลุ่มมีความรู้ทักษะในการทำนาของตนเองและสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับกลุ่ม สอดคล้องกับศุภกิจ วรอุไร (2548) พบว่าปัจจัยที่ส่งเสริม คือ การมีบุคลากรที่มีคุณภาพโดยเฉพาะ ผู้นำชุมชน และสอดคล้องกับสาวิณี รอดสิน (2554) พบว่าความเข้มแข็งของชุมชนบ้านปางจำปีเกิดจากแรงผลักดันจากภายในและภายนอก จากภายในเกิดจากผู้นำชุมชนและคณะกรรมการชุมชนเป็นหลักและสอดคล้องกับมิ่งขวัญ แดงสุวรรณ (2545) พบว่า ผู้นำชุมชนเป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์ เสียสละมีวิสัยทัศน์กว้างไกล คนในชุมชนมีความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือกัน เป็นคนมีคุณภาพมีคุณธรรมมีจริยธรรม มีที่ยึดเหนี่ยวจิตใจเดียวกัน ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง แต่ด้วยประธานกลุ่มผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ปัจจุบันมีอายุ 62 ปี ซึ่งเข้าสู่วัยผู้สูงอายุและยังขาดการถ่ายทอดองค์ความรู้ และประสบการณ์ที่มีให้กับคนรุ่นใหม่ที่จะมาสืบสานและต่อยอดการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ซึ่งจะต้องถอดองค์ความรู้ทั้งความรู้และประสบการณ์งานในทุก ๆ ส่วน สอดคล้องกับหลักการทรงงาน ข้อ 11 องค์กรวม คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (2565) ระบุว่าในการที่จะพระราชทานพระราชดำริเกี่ยวกับโครงการหนึ่งนั้น จะทรงมองเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นและแนวทางแก้ไขอย่างเชื่อมโยง อย่างครบวงจร ทรงเรียกวิธีนี้ว่า องค์กรวม (Holistic) หมายถึง การมองเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นแบบบูรณาการ และกำหนดแนวทางแก้ไขอย่างเชื่อมโยง โดยพิจารณาครบทุกด้านของปัญหาพร้อมแนวทางแก้ไขอย่างเชื่อมโยงกันเป็นระบบ และสอดคล้องกับเงินเนตร มณีนาค และดรณรัตน์ วิบูลศิลป์ (2546) พบว่า ปัจจุบันเป็นยุคแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต และสิ่งที่ทำให้คนเราสำเร็จสมดัง

ความมุ่งหมาย คือ ความรู้ ซึ่งทุกคนต่างมีโอกาสในการแสวงหาความรู้เหมือน ๆ กัน เพราะความรู้มีอยู่ทั่วไปซึ่งสามารถ แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท 1) ความรู้ที่แสดงออกมาให้เห็นหรือที่เรียกว่าความรู้ชัดแจ้ง เป็นความรู้ที่เห็นได้เป็นลายลักษณ์อักษร และเป็นความรู้ที่จัดเก็บในรูปแบบต่าง ๆ 2) ความรู้แบบนัยหรือซ่อนเร้น เป็นความรู้ที่ซ่อนเร้นในตัวบุคคลยากที่จะแสดงหรือถ่ายทอดออกมา เห็นได้ว่าความรู้ทั้งสองนี้มีความสำคัญในการพัฒนาและดำเนินกิจกรรมของชุมชนเป็นสิ่งท้าทายว่าจะทำอย่างไรถึงจะนำความรู้โดยเฉพาะความรู้ซ่อนเร้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ดังนั้นจึงต้องมีการจัดการความรู้และกระจายความรู้ซ่อนเร้นดังกล่าว ก่อนที่ความรู้ดังกล่าวจะสูญหายไปกับตัวบุคคล นอกจากนี้ปัญหาด้านการบริหารและจัดการกลุ่ม พบว่า เกษตรกรสมาชิกยังขาดความเข้าใจในการวางแผนการผลิตรายบุคคลในแปลงของตนเองที่สอดคล้องกับการตลาดในช่วงเก็บเกี่ยว ซึ่งเกษตรกรบางรายต้องการขายข้าวซึ่งมีโรงสีมารับซื้อถึงที่ และกลุ่มเปิดกว้างในด้านการขายข้าวของสมาชิก และเนื่องด้วยราคาข้าวในแต่ละช่วงไม่เท่ากันและรถเกี่ยวแต่ละโรงสีจะเข้าพื้นที่ไม่พร้อมกัน อย่างไรก็ตามปัญหาด้านการแก้ไขปัญหาและพัฒนากลุ่ม มีปัญหาในการเก็บรวบรวมและบันทึกข้อมูลด้านการทำนาของสมาชิก เพราะยังขาดความเข้าใจและไม่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการรวบรวมข้อมูลของตนเอง ทำให้การคาดคะเนและการป้องกันกำจัดศัตรูพืชในพื้นที่หรือการวางแผนทางการตลาดทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนในภาพรวม และอีกประเด็นหนึ่งคือขาดการพัฒนามูลค่าเพิ่มของสินค้าที่กลุ่มผลิตหรือการดำเนินการที่จะพัฒนาผลผลิตที่แปลกใหม่หรือปรับเปลี่ยนพันธุ์ข้าวที่มีมูลค่าสูงตามที่ต้องการ เพราะเกษตรกรกลัวประสบปัญหาในขาดทุนเพราะไม่มีความชำนาญและไม่เคยปลูกพันธุ์ข้าวชนิดอื่น นอกจากพันธุ์สัตว์ป่าตอง 1 และ กข.6 และหากต้องลงทุนในส่วนของการสร้างมูลค่าทางการตลาด สร้างตราสินค้า หรือการทำบรรจุภัณฑ์ เกษตรกรยังกังวลในด้านความเสี่ยงในการลงทุน ทำให้เป็นอุปสรรคในการพัฒนาทางการสร้างมูลค่าเพิ่มของสินค้าของกลุ่ม นอกจากนี้ปัญหาของกลุ่มอีกอย่างหนึ่งคือขาดต้นแบบในด้านการผลิต การทำบรรจุภัณฑ์และการตลาด แม้ประธานกลุ่มจะเป็นต้นแบบที่ดีหรือเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลง แต่สมาชิกก็ยังไม่กล้าที่จะตัดสินใจในการลงทุนเพิ่ม สอดคล้องกับหลักการทรงงาน ข้อ 19 เศรษฐกิจพอเพียงในเรื่องภูมิคุ้มกัน คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (2565) ระบุว่า จำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอน เพราะมีกระบวนการที่ซับซ้อนและต้องลงทุนเพิ่มมากขึ้น โดยเห็นผลกำไรหรือรายได้ชดเชยค่าการขายข้าวให้กับโรงสี และเกษตรกรต้องการเงินในการลงทุนต่อในฤดูกาลถัดไป ในส่วนของปัญหาด้านฐานะและความมั่นคงของกลุ่ม คือขาดความสม่ำเสมอในการทำบัญชีครัวเรือนและบัญชีเพาะปลูกรายบุคคล ซึ่งจะต้องได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากหน่วยงานราชการ ที่ต้องเข้ามาให้การสนับสนุนทั้งในด้านองค์ความรู้ที่ถูกต้องเข้าถึงได้ง่าย และ

เหมาะสมกับระดับความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรตามหลักวิชาการ สอดคล้องกับ สุนทรารักษ์ สุทธิจันทร์ และเมธา สุธีร์โรจน์ (2557) กล่าวว่าในส่วนของ การส่งเสริมจากภาครัฐนั้นผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนมีความต้องการในการได้รับการส่งเสริมด้านองค์ความรู้ที่ถูกต้องตามหลักการบริหารด้านการผลิตและการตลาดเพื่อเสริมศักยภาพไปสู่การสร้างรายได้เปรียบเชิงการแข่งขัน อย่างไรก็ตาม ปัญหาด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการและองค์กรเอกชน คือการขาดการบูรณาการร่วมกันของหน่วยงานราชการที่เข้ามาสนับสนุน เพราะแต่ละหน่วยงานราชการมีภารกิจที่แตกต่างกัน และมีเป้าหมายที่แตกต่างกัน ควรที่จะมีการบูรณาการงานร่วมกัน เพื่อการสนับสนุนและสร้างความเข้มแข็งสามารถดำเนินไปในทิศทางเดียวกันและประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ สอดคล้องกับ สุกัญญา อธิปอนันต์ (2550) ที่พบว่าการสร้างความร่วมมือหรือสร้างเครือข่ายระหว่างวิสาหกิจชุมชนกับหน่วยงานภายนอก ทั้งกับภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชน เป็นกระบวนการที่สำคัญในการสร้างความสามารถในการพึ่งพาตนเอง และสรุปได้ว่าการสร้างเครือข่ายกับองค์กรภายนอกทำให้เกิดการสนับสนุนและสร้างความเข้มแข็งซึ่งกันและกัน โดยท้ายสุดจะนำวิสาหกิจชุมชนไปสู่ความยั่งยืนได้ สอดคล้องกับหลักการทรงงาน ข้อ 8 ระเบิดจากข้างใน คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (2565) ระบุว่า ทรงมุ่งเน้นเรื่องการพัฒนาคน ดังพระราชดำรัสว่า “ระเบิดจากข้างใน” หมายความว่า ต้องสร้างความเข้มแข็งให้คนในชุมชนที่เราเข้าไปพัฒนาให้มีสภาพพร้อมที่จะรับการพัฒนาเสียก่อน แล้วจึงค่อยออกมาสู่สังคมภายนอก มิใช่การนำเอาความเจริญหรือบุคคลจากสังคมภายนอกเข้าไปหาชุมชนที่ยังไม่ทันได้มีโอกาสเตรียมตัว หรือตั้งตัว อย่ายึดโดยที่ผู้รับยังไม่พร้อมที่จะใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่

ตอนที่ 3 แนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าว บ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

การศึกษาเพื่อหาแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก จากแนวทางการพัฒนากลุ่มเป็นวิสาหกิจชุมชนเพื่อชุมชน และยกระดับการประกอบการในลักษณะการจัดการ "ทุนของชุมชน" อย่างสร้างสรรค์ ส่งเสริมให้เกิดการพึ่งตนเอง ซึ่งเป็นการสร้างความเข้มแข็งในเชิงนโยบาย โดยกลุ่มสามารถเชื่อมโยงเครือข่ายในเชิงธุรกิจโดยการจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชน สอดคล้องกับ รัชณี รูปหล่อ และคณะ (2558) ในประเด็นเรื่องการสร้างวิสาหกิจชุมชนให้เป็นกิจการเพื่อส่วนรวม แทนการสร้างไปเป็นกิจการเอกชน โดยอาศัยความร่วมมือของคนในชุมชนที่เข้มแข็ง การจัดการทรัพยากรที่เท่าเทียมเป็นธรรม และได้รับแรงผลักดันสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สอดคล้องกับ เพ็ญสิริ จิระเดชากุล และคณะ (2553) พบว่า ชุมชนมีลักษณะร่วมกันอยู่ประการหนึ่งคือการปรับตัวของชุมชน แม้ต้องเผชิญกับปัญหาและมีกระบวนการในการปรับตัวที่เหมือนกันบ้างต่างกันบ้าง คือเป็นการรวมกลุ่มของคนในชุมชน สมาชิกของชุมชนร่วมกันคิด

วิเคราะห์ปัญหา ตัดสินใจแสวงหากิจกรรม ดำเนินกิจกรรม และเกิดการเรียนรู้ของชาวบ้านเองแสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งของชุมชน นอกจากนี้ควรมีการพัฒนาผลผลิตข้าวหรือหาพันธุ์ข้าวชนิดใหม่ที่ตอบสนองต่อความต้องการของตลาด โดยให้ความรู้ สร้างความเข้าใจ และกำหนดเป็นนโยบายของกลุ่ม สอดคล้องกับสมบูรณ ธรรมลังกา (2556) พบว่า กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ระบบเครือข่าย ระบบความสัมพันธ์ในชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งกลุ่มจะต้องเชื่อมโยงกับหน่วยงานของกรมการข้าว และหน่วยงานราชการในพื้นที่ เช่น ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวเชียงใหม่ สำนักงานเกษตรอำเภอป่าซาง หรือสภาเกษตรกรจังหวัดลำพูน เพื่อขอรับการสนับสนุน ในการหาพันธุ์ข้าวชนิดใหม่ที่มีมูลค่าสูงมีคุณสมบัติพิเศษที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ และมีความหลากหลาย เช่น ข้าวพันธุ์ไรซ์เบอร์รี่ ข้าวพันธุ์ กข.43 เป็นต้น ทั้งนี้จะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมกับภูมิสังคมของชุมชน สามารถปลูกในพื้นที่ของเกษตรกรได้ โดยมีการพัฒนารูปแบบที่ทันสมัย มีตราสินค้า ฉลาก และมีบรรจุภัณฑ์จำหน่าย สอดคล้องกับ สัจจา บรรจงศิริ (2554) พบว่า วิสาหกิจมีแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานคือ การพัฒนาสินค้าและบริการอย่างสม่ำเสมอ โดยการสร้างเครือข่ายในด้านการผลิตและการตลาดภายในและภายนอกชุมชน สำหรับวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตเมล็ดพันธุ์ การพัฒนาศักยภาพควรต้องมีการตรวจสอบรับรองแปลงพันธุ์และเมล็ดพันธุ์ การพัฒนาบรรจุเมล็ดพันธุ์ สอดคล้องกับหลักการทรงงาน ข้อ 23 การมีส่วนร่วม คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (2565) ระบุว่าในการทรงงานพระองค์ทรงเปิดโอกาสให้ทุกฝ่าย ทั้งประชาชนหรือเจ้าหน้าที่ทุกระดับได้มาร่วมกันแสดงความคิดเห็น หรือที่เรียกประชาพิจารณ์เพื่อรับทราบปัญหาและความต้องการของประชาชน โดยให้อาชาชาวบ้านเป็นครู และสอดคล้องกับ ประภาพร แสงทอง (2552) พบว่า แนวทางพัฒนาทางการตลาด เพื่อสร้างความพึงพอใจให้กับผู้บริโภคคือควรมีการปรับปรุง และพัฒนา ตราสินค้า ฉลากและบรรจุภัณฑ์ให้มีลักษณะแสดงถึงเอกลักษณ์ของตัวผลิตภัณฑ์ให้ชัดเจน ส่วนการพัฒนาเกษตรกรให้มีการเรียนรู้เกี่ยวกับแผนการผลิตรายบุคคล โดยการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ ส่งเสริมให้เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจผ่านการอบรม โดยมีการสร้างรูปแบบการบันทึกที่ง่ายเหมาะสมกับเกษตรกรสอดคล้องกับ ศิริพัชชา ชินอ่อน และจินตนา ลีละไกรวรรณ (2558) กล่าวว่ากลุ่มอาชีพที่มีความสามารถในการพึ่งตนเองได้แต่ยังไม่แข็งแรงจึงต้องการการสนับสนุนที่เอื้อต่อการดำเนินงาน เช่น การบริหารจัดการอย่างมีระบบและการพัฒนาการผลิต ปริมาณการผลิตคุณภาพการผลิตทำให้ความรู้ทักษะอาชีพ การบัญชีการตลาด และชฎาพร ไชยศรี (2552) ที่พบว่า ปัจจัยภายในวิสาหกิจชุมชนที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ประกอบไปด้วยการวางแผนและการจัดการวิสาหกิจชุมชนที่ชัดเจน มีการกำหนดแผนงานและแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจน ผู้นำวิสาหกิจชุมชนมีความรู้และประสบการณ์ในกิจการของวิสาหกิจชุมชน การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีทั้งภายใน และภายนอกวิสาหกิจชุมชน และการสนับสนุนการดำเนินงานจากภาครัฐ ปัจจัยเหล่านี้จะส่งผลให้วิสาหกิจชุมชนบรรลุเป้าหมาย

ความสำเร็จได้ และสอดคล้องกับจันทนา อินทนิม (2561) พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ขับเคลื่อนในการจัดการชุมชนเข้มแข็ง มีวิธีการจัดการคือ วางแผนและกำหนดเป้าหมายชัดเจน โดยการจัดการองค์กร โดยการแบ่งงานตามความถนัด นอกจากนี้การส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เป็น Young Smart Farmer และมีแนวทางในการพัฒนาสู่การเป็นผู้ประกอบการเกษตรที่มีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ผ่านทางนโยบายของหน่วยงานราชการ โดยการอบรมสร้างกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ และมีการอบรมศึกษาดูงานกลุ่มที่ประสบความสำเร็จ เป็นการสร้างแรงบันดาลใจให้เกษตรกรรุ่นใหม่ และมีการถอดองค์ความรู้ต่าง ๆ จากสมาชิกผู้มีประสบการณ์ผ่านการร่วมปฏิบัติจริงในพื้นที่ และการส่งเสริมเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เป็น Young Smart Farmer จะทำให้เกิดเครือข่ายที่กว้างขวาง สอดคล้องกับ พชรพลย์ เอี่ยมอาภรณ์ (2557) ได้กล่าวว่า หลังจากอบรมเกษตรกรรุ่นใหม่ ได้รับองค์ความรู้และการฝึกปฏิบัติจากการอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer จำนวน 3 เวทีต่อรุ่น การได้พบปะรุ่นพี่รุ่นน้องรวมทั้งเพื่อนในรุ่นเดียวกัน เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การถ่ายทอดประสบการณ์ทำให้ความรู้อันการเกษตรหลังอบรมเพิ่มขึ้น อีกทั้งจะนำมาซึ่งความภาคภูมิใจของคนรุ่นใหม่ที่มีทัศนคติที่ดีในการต่อยอดการดำเนินการของกลุ่มได้ในอนาคต สอดคล้องกับหลักการทรงงาน ข้อ 4 รู้ รัก สามัคคี คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (2565) ระบุว่า การที่จะลงมือปฏิบัตินั้น ควรคำนึงเสมอว่าเราจะทำงานคนเดียวไม่ได้ ต้องทำงานร่วมมือร่วมใจเป็นองค์กร เป็นหมู่คณะ จึงจะมีพลังเข้าไปแก้ปัญหาให้ลุ่่วงไปได้ด้วยดี และสอดคล้องกับพิมพิภา พูลสวัสดิ์ และ ดรณิกร สุป็นติ (2563) ที่กล่าวว่า ทัศนคติของการเป็นผู้ประกอบการส่งผลต่อพฤติกรรมการเป็นผู้ประกอบการ เพียงมีทัศนคติที่ดีทำให้สามารถมีแรงจูงใจในการเป็นผู้ประกอบการได้ และการส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เป็น Young Smart Farmer เป็นการสร้างเครือข่าย สอดคล้องกับ พชรพลย์ เอี่ยมอาภรณ์ (2557) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก เกษตรกรรุ่นใหม่มีความภูมิใจในการเป็นเกษตรกร แต่ยังมีความต้องการพัฒนาเพื่อให้สามารถถ่ายทอดแก่ผู้อื่น เป็นแหล่งเรียนรู้เพื่อเพิ่มความภาคภูมิใจในการเป็นเกษตรกรยิ่งขึ้นไป

อย่างไรก็ตามการจับตอกรมและให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรรายบุคคล และจัดตั้งแปลงเรียนรู้ต้นแบบการผลิตข้าวพันธุ์ใหม่ที่มีมูลค่าสูง และสร้างเกษตรกรต้นแบบในการเรียนรู้การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวข้าวในทุกกระบวนการผลิต เพื่อเป็นต้นแบบในการเรียนรู้ในการดำเนินการด้านต่าง ๆ ของแต่ละคนต่อไปสอดคล้องกับ วิยะดา ชัยเวช (2548) ที่พบว่าในส่วนการพัฒนาศักยภาพกลุ่มได้มีการจัดการศึกษาดูงานและฝึกอบรมทำให้กลุ่มอาชีพเสริมได้เรียนรู้เทคนิควิธีการผลิต การออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ตรงกับความต้องการของตลาดและมีการสร้างเครือข่ายของกลุ่มอาชีพกับหน่วยงานภายนอก โดยได้มีการนำเอาความรู้มาใช้ในการวางแผนพัฒนา นอกจากนี้สร้างการบูรณาการทำงานร่วมกันของหน่วยงานราชการที่เข้ามาสนับสนุนกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลัก เพื่อสามารถดำเนินการไปในทิศทางเดียวกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยให้มีการวางแผน

แม่บทในการพัฒนาความร่วมมือกันทุกหน่วยงาน อันจะเป็นแนวทางในการพัฒนาที่มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน สอดคล้องกับหลักการทรงงาน ข้อ 17 ประโยชน์ส่วนรวม คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (2565) ระบุว่าการทำงานทุกอย่างของเรานั้นมีผลเกี่ยวเนื่องถึง ประโยชน์ส่วนรวมของบ้านเมืองและประชาชนทุกคน เพราะฉะนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติหน้าที่ ทุก ๆ ประการให้บริสุทธิ์ บริบูรณ์ โดยเต็มกำลังสติปัญญา ความรู้ ความสามารถ การปฏิบัติพระราช ภารกิจและการพระราชทานพระราชดำริในการพัฒนาและช่วยเหลือพสกนิกรทรงระลึกถึง ประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ โดยให้สำนักงานเกษตรอำเภอป่าซางเป็นหน่วยงานหลักใน การประสานงานการให้การสนับสนุนจากทุกหน่วยงาน และมีการประชุมวางแผนร่วมกันในทุก ๆ ปี สอดคล้องกับ สุกัญญา อธิปอนันต์ (2550) ในประเด็นเรื่อง การทำงานร่วมกับหน่วยงานภายนอก ตั้งแต่กระบวนการกำหนดแนวทาง พัฒนาการกระบวนการ พัฒนาสินค้า การเสริมสร้างความรู้ใหม่ ๆ และส่งเสริมการดำเนินงานร่วมกันกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียซึ่งกันและกัน ทั้งหมดนี้เป็นกระบวนการที่จะ สร้างวิสาหกิจชุมชนให้มีความสามารถในการพึ่งพาตนเอง และเกิดความยั่งยืนได้ และสอดคล้องกับ พรณิชา สุภาวงศ์ (2554) ได้อธิบายว่า บทบาทการเข้ามาส่งเสริมของหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมส่งเสริมการเกษตร เป็นต้น มีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงไปสู่ความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนตั้งนั้น หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องดังกล่าวควรกำกับดูแล วิสาหกิจชุมชน ประสานงานกับหน่วยงาน สอดคล้อง กับ รกัสสรณ์ คงธนจารูอนันต์ และอารีย์ เชื้อเมืองพาน (2564) พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็ง ของกลุ่มเกษตรกรระบบเกษตรนาแปลงใหญ่ในจังหวัดเชียงราย ได้แก่ ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม ปัจจัย ด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรเอกชน ปัจจัยด้านการบริหารจัดการกลุ่ม และ ปัจจัยด้านผู้นำ จะต้องมีการส่งเสริมและพัฒนาปัจจัยเหล่านี้ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากการศึกษาแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสีก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. กลุ่มเกษตรกรควรมีการพัฒนาโดยการยกระดับเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่อช่วยในการ ขยายเครือข่ายกับกลุ่มเกษตรกรอื่นให้มากขึ้น และให้เกิดการช่วยเหลือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นการเงิน การตลาด และการผลิต
2. หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องควรมีส่วนในการส่งเสริมให้กลุ่มเกษตรกรมีการวางแผนการ ผลิตรายบุคคลและมีการจัดบันทึกข้อมูลอย่างเป็นระบบ มีการประเมินและวิเคราะห์ศักยภาพในการ ดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรอย่างต่อเนื่อง โดยเกษตรกรสามารถวิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่มได้เอง เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งในการดำเนินการอย่างยั่งยืน

3. หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องและกลุ่มเกษตรกรควรสร้างเกษตรกรต้นแบบและแปลงสาธิตการปลูกข้าวพันธุ์ใหม่ที่มีมูลค่าสูงในพื้นที่ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้แก่เกษตรกรที่สนใจ ให้ความรู้ในการบริหารจัดการหลังการเก็บเกี่ยวโดยเฉพาะในด้านการตลาด การเงินและบัญชี เพื่อให้กลุ่มเกษตรกรสามารถขยายการจำหน่ายได้กว้างขึ้น รวมถึงการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ การสร้างแบรนด์สินค้า ที่ทำให้เกิดการจดจำได้ง่าย

4. หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องและกลุ่มเกษตรกรควรส่งเสริมให้เกิดเกษตรกรรุ่นใหม่ เพื่อรับช่วงต่อเพราะสมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่เข้าสู่วัยผู้สูงอายุ เพื่อที่จะสามารถถอดองค์ความรู้จากประสบการณ์ต่าง ๆ จากสมาชิกรุ่นปัจจุบัน

5. หน่วยงานราชการที่เข้ามาสนับสนุนควรมีแผนแม่บทในการพัฒนาพื้นที่ชัดเจน และเป็นแนวทางในการพัฒนาที่มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน โดยให้สำนักงานเกษตรอำเภอป่าซางเป็นหน่วยงานหลักในการประสานงานการให้การสนับสนุนจากทุกหน่วยงาน และมีการประชุมวางแผนร่วมกันในทุก ๆ ปี

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยถึงประเด็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการตลาดออนไลน์ของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก
2. ควรศึกษาทดลองการปลูกข้าวสายพันธุ์ใหม่ที่มีความต้องการของตลาด และเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ชุมชนบ้านหนองสลิก เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของเกษตรกรบ้านหนองสลิก
3. ควรศึกษาการใช้เทคโนโลยีสำหรับการเพาะปลูกข้าวเพื่อลดค่าใช้จ่ายในการเพาะปลูก
4. ควรศึกษาแนวโน้มการตัดสินใจของเกษตรกรรุ่นใหม่ในการสืบทอดการทำนาต่อจากพ่อแม่
5. ควรศึกษาและถอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาในการทำนาของเกษตรกรบ้านหนองสลิก เพื่อการสืบทอดให้กับเกษตรกรรุ่นใหม่อย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

- กรมพัฒนาที่ดิน. 2566. **แผนที่เขตดินอำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน**. กรุงเทพฯ: กรมพัฒนาที่ดิน.
- กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2556. **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน**. กรุงเทพฯ: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- กาญจนา แก้วเทพ. 2538. **การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน: โดยถียมมนุษย์เป็นศูนย์กลาง**. กรุงเทพฯ: สภาคาทอริกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา.
- โกวิทย์ พวงงาม. 2562. **การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น**. นนทบุรี: ธรรมสาร.
- คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. 2565. **หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร**. กรุงเทพฯ: บริษัท ธนอรุณการพิมพ์ จำกัด.
- คณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2550. **หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- จรัญจิต เฟื่องรัตน์. 2556. **พญาลิมาแกง: มหัศจรรย์ข้าวพื้นเมืองไทย**. การประชุมวิชาการข้าวและธัญพืชเมืองหนาว ครั้งที่ 30. 5-7 มิถุนายน 2556 ณ โรงแรมมารวยการ์เด็น กรุงเทพมหานคร.
- จันทนา อินทนิม. 2561. **การจัดการชุมชนเข้มแข็ง ตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- จรัส โปรงศิริวัฒนา. 2534. **ความรู้เรื่องข้าว**. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยข้าว กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- เจนเนตร มณีนาค และดร.ณรัตน์ วิบูลศิลป์. 2546. **สร้างองค์กรอัจฉริยะในยุคโลกาภิวัตน์**. กรุงเทพฯ: ชัมชิสเท็ม จำกัด.
- ชฎาพร ไชยศรี. 2552. **กลยุทธ์การพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนแม่บ้านเกษตรกรบ้าน เผาฮ้อย ตำบลห้วยส้ม อำเภอกู่กระดิง จังหวัดเลย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- ชำนาญ วัฒนศิริ. 2543. **ความเข้มแข็งของชุมชนและประชาคม**. วารสารพัฒนาชุมชน,(มกราคม), 24-26.
- ชูเกียรติ รักซ้อน. 2532. **หลักการส่งเสริมการเกษตร. หลักการส่งเสริมการเกษตรทั่วไป**. นครปฐม: โรงพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมและฝึกอบรมการเกษตรแห่งชาติ กำแพงแสน.
- ณัฐพันธ์ เขจรนันท์. 2546. **TQM กลยุทธ์การสร้างองค์การคุณภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: เอ็กสเปอร์เน็ท.

- ณัฐวุฒิ ปุรินทรภิบาล และ กมลทิพย์ ดาคงเพชร. 2559. **ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรผู้ เลี้ยงสัตว์ในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ภายใต้โครงการพัฒนาอาชีพ การเลี้ยงสัตว์แบบผสมผสาน ในเกษตรกรรายย่อย.** กรุงเทพฯ: สำนักงานปศุสัตว์เขต 9 กรมปศุสัตว์.
- ดวงแก้ว จันทร์สระแก้ว และ วิชุนา ปาณปุลณัง. 2541. **ชุมชนเข้มแข็งชุมชนแห่งการเรียนรู้: ข้อคิด และความเคลื่อนไหวจากชุดโครงการวิจัยการศึกษาชุมชน. วารสารประชาคมวิจัย, 11(11-12).** ทำนอง สิงคาลวนิช. 2525. **ความหมาย ปรัชญา นโยบายและวัตถุประสงค์ ของการส่งเสริม การเกษตร.** กรุงเทพฯ: อมรินทร์การพิมพ์.
- เทพฤทธิ์ วิชชาธร และ นิสากร พลบูรณ์. 2528. **เอกสารวิชาการชุดพิชศาสตร์ที่ 4 เรื่องข้าว.** กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการเกษตร.
- บุญธรรม จิตต์อนันต์. 2536. **ส่งเสริมการเกษตร.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.
- ประพันธ์ ภักดีกุล. 2549. **รูปแบบปัจจัยในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วยศักยภาพ และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.
- ประภาพร แสงทอง. 2552. **แนวทางการพัฒนาทางการตลาด สำหรับผลิตภัณฑ์ชุมชนกรณีศึกษา วิสาหกิจแม่บ้านเกษตรกรทอผ้าเกาะยอ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา.** สงขลา: รายงานวิจัย สาขาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.
- ประยูร ครองยุดิ, วิภาวรรณ ปาณะพล และ ประเทืองทิพย์ เสือเอก. 2555. **ผลของเครือข่าย เกษตรกรเข้มแข็งต่อพัฒนาการเลี้ยงแพะ.** กรุงเทพฯ: สำนักส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์ กรมปศุสัตว์.
- ประเวศ วะสี. 2541. **ศีลธรรมประชาสังคมตำบล ยุทธศาสตร์เพื่อเศรษฐกิจพอเพียง และสุขภาพ.** พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: เอดิสัน เพรสโปรดักส์.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร. 2543. **กระบวนการและเทคนิคการทำงานของพัฒนา.** กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา. 2542. **พฤติกรรมกลุ่ม.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พัฒนาศึกษา.
- พชรวัลย์ เอี่ยมอาภรณ์. 2557. **แนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ในพื้นที่รับผิดชอบของสำนัก ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 6 จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท.** มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พรณิชา สุภาวงศ์. 2554. **ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งในการบริหารงานรัฐวิสาหกิจ ชุมชนในเขตอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท.** มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). 2546. **เศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อม. พิมพ์ครั้งที่ 3.**

- กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกลด์คีมทอง.
- พลสัมพันธ์ โปธิศรีทอง & เพชรา พิพัฒน์สันติกุล. 2555. การพัฒนาความเข้มแข็งให้ชุมชน.
กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- พิมพ์ิกา พูลสวัสดิ์ และ ดรณิกร สุปนต์. 2563. แรงจูงใจในการเป็นผู้ประกอบการ : กรณีศึกษา
นักศึกษาธุรกิจในภาคใต้ของประเทศไทย. **วารสารการจัดการ WMS**, 9(1), 93-100.
- เพ็ญสิริ จิระเดชากุล, พนารัช ปรีดาภรณ์ และ พรใจ ลีทองอิน. 2553. **ความเข้มแข็งของชุมชนบน
ฐานเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- มรกต กำแพงเพชร และ สวรรยา ธรรมอภิพล. 2560. หลักการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่
ยั่งยืนตามแนวทางของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. **วารสารธุรกิจปริทัศน์**,
9(2), 192-201.
- มิ่งขวัญ แสงสุวรรณ. 2545. **กระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบ้านโป่ง อำเภอสันทราย
จังหวัดเชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มูลนิธิข้าวไทย. 2559. **พระราชดำรัสเกี่ยวกับข้าวและชาวนา**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา
https://thairice.org/?page_id=1062 (20 มกราคม 2566).
- รภัสธรรม คงจรรย์นันต์ และ อารีย์ เชื้อเมืองพาน. 2564. ความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรระบบ
เกษตรนาแปลงใหญ่ในจังหวัดเชียงราย. **วารสารวิจัยและส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่
โจ้**, 38(3), 182-193.
- รัชณี รูปหล่อ, ดุษฎี พรหมทัต และ วัลภา ว่องวิจิตรกุล. 2558. แนวทางการพัฒนาสู่ความยั่งยืนและ
เจริญเติบโตของวิสาหกิจชุมชน. **วารสารวิชาการและวิจัย มทร.พระนคร ฉบับพิเศษ, การ
ประชุมวิชาการมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ครั้งที่ 5**, 158-171.
- รววิทย์ พาณิชพัฒน์, วิชัย บุญแสง และ นุสรรา สิริติดิลกรัตน์. 2529. **การปลูกข้าว**. กรุงเทพฯ:
ภาควิชาพืชไร่ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วาสนา ผลารักษ์. 2523. **ข้าว**. ขอนแก่น: ภาควิชาพืชศาสตร์ คณะเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วิยะดา ชัยเวช. 2548. **การศึกษาศักยภาพของกลุ่มอาชีพเสริมของชุมชนบ้านตีนธาตุ ตำบลป่าไผ่
อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ศิริพัชชา ชินอ่อน และ จินตนา ลีละไกรวรรณ. 2558. **การเสริมสร้างความเข้มแข็งกลุ่มอาชีพของ
องค์การบริหารส่วนตำบลวังชัย อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น**. รายงานการศึกษาดูงาน.
วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. 2538. **กลยุทธ์การตลาด การบริการการตลาด และ กรณีตัวอย่าง**.
กรุงเทพฯ: พัฒนาศึกษา.

- ศุภกิจ วรอุไร. 2548. **ปัจจัยส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนหมื่นสารบ้านวัวลาย อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. สถาบันวิจัยข้าว. 2545. **ข้าวกับคนไทย.** กรุงเทพฯ: กรมวิชาการเกษตร.
- สมบุญ ธรรมลังกา. 2556. **รูปแบบการสร้างความสำเร็จของชุมชนโดยภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในจังหวัดเชียงราย.** วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร, 15(2), 58-66.
- สัจจา บรรจงศิริ. 2554. **การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.** วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม, 1(15/2554), 178-197.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2547. **ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม.** พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สาวณี รอดสิน. 2554. **ชุมชนเข้มแข็ง : กรณีศึกษาชุมชนบ้านปางจำปี ตำบลห้วยแก้ว อำเภอแม่ฮ่องสอน จังหวัดเชียงใหม่.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สำนักงานเกษตรอำเภอป่าซาง. 2566. **ข้อมูลทะเบียนเกษตรกรตำบลปากบ่อง ประจำปี 2566.** ลำพูน: สำนักงานเกษตรอำเภอป่าซาง.
- สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอป่าซาง. 2566. **ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ตำบลปากบ่อง ประจำปี 2566.** ลำพูน: สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอป่าซาง.
- สิทธิโชค วรานุสันติกุล. 2546. **จิตวิทยาสังคม: ทฤษฎี และการประยุกต์.** กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- สุกัญญา อธิปอนันต์. 2550. **กลยุทธ์การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง.** กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการเกษตร.
- สุนทรารักษ์ สุทธิจันทร์ และ เมธา สุธีโรจน์. 2557. **ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของอุตสาหกรรมส่งออกอัญมณีและเครื่องประดับในประเทศไทย.** วารสารวิชาการ คณะบริหารธุรกิจ, 9(2), 93-102.
- สุรัชย์ ปรีทอง. 2559. **การปรับปรุงกระบวนการอบข้าวเปลือกเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการสีข้าว.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- หาญศึก ทรงสวัสดิ์. 2550. **ปัจจัยที่ส่งผลต่อชุมชนเข้มแข็ง: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลท่าข้าม อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.
- อนุชาติ พวงสำลี และ อรทัย อาจอ่ำ. 2541. **ขบวนการประชาสังคมไทยความเคลื่อนไหวภาคพลเมือง.** กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว).
- อรรควุฒิ ทัศนสองชั้น. 2530. **เรื่องของข้าว.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- _____. 2534. **เรื่องของข้าว.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- Brundtland Commission. 1987. **Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future.** [Online]. Available <http://www.un->

documents.net/our-common-future.pdf (2 January 2023).

Greenberg, J. & Baron, R. A. 1997. **Behavior in organizations: Understanding and managing the human side of work.** Upper Saddle River, N.J: Prentice Hall.

ภาคผนวก

แบบสัมภาษณ์เกษตรกรผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสติก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ (นาย / นาง / นางสาว) .....

บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....

หมายเลขโทรศัพท์.....

ตำแหน่งทางสังคม.....

วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์.....

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการดำเนินการในแปลง

ข้าวพันธุ์อะไร.....พื้นที่เพาะปลูก.....

ไร่นานาปีละกี่ครั้ง.....ฤดูกาลที่ปลูกช่วงเดือน.....

คาดว่าจะเก็บเกี่ยว.....ผลผลิตที่คาดว่าจะได้รับ.....กิโลกรัม/ไร่

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษา**สภาพปัญหา**การดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรฯ

โดยตัวชี้วัดแสดงถึงความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรใน 4 ด้านหลัก ได้แก่ 1) ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม 2) ด้านการแก้ไขปัญหาและพัฒนากลุ่ม 3) ด้านฐานะและความมั่นคงของกลุ่ม และ 4) ด้านการประสานงานกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง

1. ท่านคิดว่าผู้นำกลุ่มมีบทบาทสำคัญในการดำเนินการของกลุ่มผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสติก หรือไม่อย่างไร

.....

.....

.....

2. ท่านมีบทบาทอะไรในการดำเนินการของกลุ่มผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสติก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน หรือไม่อย่างไร

.....

.....

.....

3. ท่านเคยรู้จักหรือพูดคุยกับผู้นำกลุ่ม/คณะกรรมการกลุ่มผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอบ้านนา จังหวัดลพบุรี หรือไม่ (ถ้าเคย เคยติดต่อกันเรื่องอะไร / ถ้าไม่เคย เพราะเหตุใด)

4. ท่านได้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย แผนงานต่าง ๆ ของกลุ่ม หรือได้ร่วมบริหารจัดการกลุ่มผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอบ้านนา จังหวัดลพบุรี หรือไม่ อย่างไร

5. ในแต่ละปีกลุ่มผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอบ้านนา จังหวัดลพบุรี มีแผนการดำเนินงาน/โครงการ/กิจกรรมอะไรบ้าง ในการส่งเสริมให้สมาชิก

6. กลุ่มผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอบ้านนา จังหวัดลพบุรี มีการดำเนินการเรื่องการบริหารเงินทุนของกลุ่มอย่างไร และมีการดำเนินการบริหารจัดการด้านการเงินของกลุ่มอย่างไร

7. กลุ่มผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอบ้านนา จังหวัดลพบุรี มีการดำเนินการเรื่องวัสดุอุปกรณ์ของกลุ่มอย่างไร และมีการดำเนินการบริหารจัดการ อีกทั้งการสนับสนุนด้านปัจจัยการผลิตจากกลุ่มหรือไม่/อย่างไร

8. ท่านเคยร่วมเวทีสำหรับการปรึกษาหารือในการร่วมกันวางแผนในเรื่องของการผลิตหรือการวางแผนการผลิตหรือไม่ อย่างไร

9. ปัญหาที่ท่านเคยประสบปัญหาและได้รับการแก้ไขหรือคำแนะนำจากกลุ่มผู้ปลูกข้าว
บ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน หรือไม่ ในเรื่องใด

.....

.....

.....

10. กลุ่มผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน เคยประสบปัญหา
และได้รับการแก้ไขร่วมกัน หรือไม่ ในเรื่องใด

.....

.....

.....

11. กลุ่มผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน มีกฎระเบียบที่ชัดเจน
ที่สมาชิกสามารถรับรู้ร่วมกันหรือไม่ และท่านเคยประสบปัญหาเกี่ยวกับกฎระเบียบของกลุ่ม หรือไม่
ในเรื่องใด

.....

.....

.....

12. กลุ่มผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน มีการจัดให้มีกิจกรรม
ส่งเสริมการออมของสมาชิกอย่างต่อเนื่องหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

13. กลุ่มผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน มีกิจกรรมเพื่อ
แสวงหาทุนสำหรับการดำเนินงานของกลุ่ม หรือไม่/อย่างไร

.....

.....

.....

14. กลุ่มผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลิก ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน มีระบบการทำบัญชี
การตรวจสอบ และการรายงานผลต่อสมาชิก หรือไม่/อย่างไร

.....

.....

.....

15. กลุ่มผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลีк ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน มีกิจกรรมเพื่อการเพิ่มจำนวนสมาชิกในกลุ่มอย่างต่อเนื่อง หรือไม่/อย่างไร

.....

.....

.....

16. กลุ่มผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลีк ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน การแบ่งปันผลประโยชน์ของกลุ่มแก่สมาชิกอย่างทั่วถึง และยุติธรรม หรือไม่/อย่างไร

.....

.....

.....

17. กลุ่มผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลีк ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน จัดให้มีกิจกรรมในการพัฒนาระบบการผลิต และการตลาดข้าว หรือไม่อย่างไร

.....

.....

.....

18. ในช่วงที่ผ่านมากลุ่มผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลีк ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงาน ภาครัฐและองค์กรเอกชน หรือไม่อย่างไร

.....

.....

.....

19. ในฐานะที่ท่านเป็นสมาชิกกลุ่ม ท่านได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลีк ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

20. ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนากลุ่มผู้ปลูกข้าวบ้านหนองสลีк ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ให้ประสบความสำเร็จควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	นายเอกฉัตรชัย จายหลวง
เกิดเมื่อ	19 มิถุนายน 2529
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2551 วิทยาศาสตร์บัณฑิตเกษตรศาสตร์ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ประวัติการทำงาน	พ.ศ. 2561-ปัจจุบัน นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรระดับปฏิบัติการ สำนักงานเกษตรอำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน กรมส่งเสริมการเกษตรกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

